

65.25
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. ΜΕΓΑ
ΚΛΗΗΤΟΥ

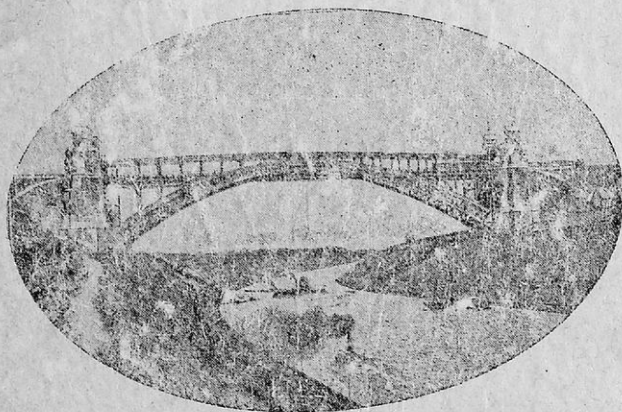
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΕΥΡΩΠΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΚΤΗ

Τιμάται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου καὶ φόρου δεχ. 45.40
Βιβλιοσήμον καὶ Φόρος Ἀναγκαστ. Δανείου > 15.60
Ἀριθμὸς ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως $\frac{44781}{13-7-32}$
Ἀριθμὸς ἀδείας κυκλοφορίας $\frac{5561}{22/6/38}$

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΣ Α.Ε.

1938

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΕΓΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

Αρ. ειλ. 450/7

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΕΥΡΩΠΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΗΝ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΚΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΣ Α.Ε.

42 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 42

1938

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως
καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας».

Ε. Μάρδα

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
Ι. ΜΩΥΣΙΑΔΟΥ & Β. Π. ΜΑΡΔΑ
ΦΑΒΙΕΡΟΥ 45 - ΑΘΗΝΑΙ

Η ΕΥΡΩΠΗ

Α') ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ

(Ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος)

Α) ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία.

1. Ποῖα τὰ φυσικὰ ὄρια τῆς Θράκης; Ποῖον τμῆμα αὐτῆς κατέχει ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία; Τίνα κράτη διανέμονται τὴν ὑπόλοιπον Θράκην; 2. Ὅρισε τὰ ὄρια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. 3. Ποῖαι θάλασσαι βρέχουν αὐτὴν ἐξ Α καὶ ἐκ Ν; Ποίους κόλπους καὶ ποίας χερσονήσους σχηματίζουν; 4. Τίνα ὄρη ἐκτείνονται εἰς τὴν ΒΑ πλευρὰν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ τίνα εἰς τὴν νοτίαν; Τί διδάσκει ὁ χάρτης ἐν γένει περὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους; 5. Ποῖος παραπόταμος ρεεῖ ἐξ ἀνατολῶν εἰς τὸν Ἐβρον; Ποῖος ἀπὸ βορρᾶ; 6. Εὗρε εἰς τὸν χάρτην τὴν Τσατάλτζαν.

1. Θέσις καὶ ἔκτασις.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία περιλαμβάνει σήμερον τὴν νοτιο-ανατολικὴν Θράκην, ἡ ὁποία διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (1920) εἶχε περιέλθει μέχρι τῆς Τσατάλτζας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπὶ δύο ἔτη παρέμεινεν ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν διοίκησιν. Εἰς τὴν Τουρκίαν ἐπανῆλθεν, ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἔχασε τὴν νίκην εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν (Συνθήκη τῆς Λωζάνης). Εἰς αὐτὴν δ' ὑπήχθησαν καὶ αἱ πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου νῆσοι Ἰμβρος καὶ Τένεδος. Εἰς ἔκτασιν ἡ Τουρκικὴ Θράκη εἶναι ἴση μὲ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Εὐβοίαν ἤτοι τριπλασία ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Θράκην, ἡ ὁποία ἀπέμεινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.

Κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου ἐκτείνεται ὀγκώδης ὄροσειρά, τὰ βουνὰ τῆς **Στραντζας**. Ταῦτα εἶναι συνέχεια τῆς Ροδόπης, ἀλλ' αἱ κορυφαί των δὲν φθάνουν εἰς μεγάλα ὕψη κα-

λύπτονται δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ δάσης ἐκ δρυῶν καὶ ὄξυων. Ἐτέρα ὄροσειρά, χαμηλοτέρα τῆς πρώτης (*Ἰερὸν* ὄρος, 920 μ.), βαίνει κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Προποντίδος καὶ συναντᾷ τὴν πρώτην περὶ τὴν Τσατάλτζαν. Καὶ αἱ δύο ὄροσειραὶ πρὸς μὲν τὴν θάλασσαν καταπίπτουν ἀποτόμως, πρὸς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν κατέρχονται ὁμαλῶς, μεταπίπτουσαι εἰς λοφώδη χώραν. Μεταξὺ αὐτῶν σχηματίζεται εὐρυτάτη κοιλάς, τὴν ὁποίαν διαορίζει ὁ *Ἐργίνης*, παραπόταμος τοῦ Ἐβρου. Οὗτος εἰσέρχεται εἰς τὸ θρακικὸν βαθύπεδον ἀπὸ τὸ ΒΔ ἄκρον αὐτοῦ διὰ τῆς κοιλάδος Μουσταφᾶ πασᾶ, τὴν ὁποίαν διήνοιξε μεταξὺ Ροδόπης καὶ Σιρᾶντζας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Ἐργίνης ἔχουν τὴν κοίτην ἀβαθῆ, τὰ ὕδατά των συχνὰ πλημμυροῦν καὶ καλύπτουν εὐρείας ἐκτάσεις. Διὰ τῶν πλημμυρῶν τῶν ὅμως ἀπέθεσαν εἰς τὴν πεδιάδα παγεῖαν ἰλύν, ἣ ὁποία καθιστᾷ τὸ ἔδαφος αὐτῆς εὐφορώτατον.

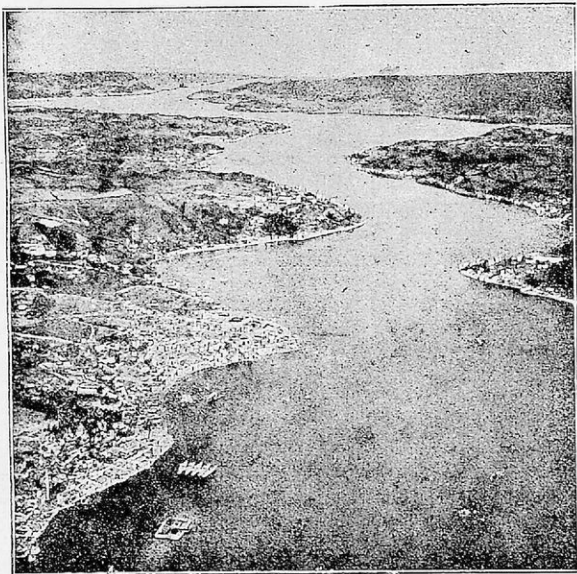
3. Κλίμα καὶ προϊόντα.

Ἐπειδὴ τὰ ὄρη τῆς Σιρᾶντζας εἶναι χαμηλά, τὸ θρακικὸν βαθύπεδον ἐν μέρει μόνον προστατεύεται ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς ΒΑ ἀνέμους. Ἐκ τούτου ὁ χειμὼν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι πολὺ βαρὺς ἢ θερμοκρασίαν τὸν Ἰανουάριον κατέρχεται εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν πολλάκις μέχρι —17° Κ. Τὸ θέρος τοῦναντίον εἶναι ὑπερβολικὰ θερμόν, ἀλλὰ καὶ τότε δὲν ἀπολείπουν αἱ βροχαί. Τοιοῦτο κλίμα (ἠπειρωτικόν) προσαρμόζεται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν καὶ τῶν ὀσπρίων. Ὄθεν τὸ θρακικὸν βαθύπεδον παράγει σίτον, ἀραβόσιτον, ὄσπρια, προσέτι δὲ εἰς τὰ παραποτάμια μέρη βάμβακα, σησάμιον καὶ λαχανικά. Ἄλλ' ἐπειδὴ μεγάλαις ἐκτάσεις πλημμυροῦνται ὑπὸ τῶν ποταμῶν, ἀνεπτυγμένη εἰς τὸ βαθύπεδον εἶναι μᾶλλον ἢ κτηνοτροφία (βόες, βούβαλοι) παρὰ ἡ γεωργία. Τὰ τυριά καὶ τὸ βούτυρον τῆς Θράκης εἶναι περιζήτητα.

Εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς πεδιάδος καὶ εἰς τὰ πλάγια τῶν λόφων καὶ τῶν προβούνων τῆς Σιρᾶντζας εὐδοκιμοῦν πολὺ ἡ μορέα καὶ ἡ ἄμπελος. — Τὰ νότια ὅμως τῆς χώρας ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης· ἰδίᾳ αἱ δύο χερσόνησοι ἔχουν γλυκὴν θαλάσσιον κλίμα, καὶ οἱ λόφοι καὶ τὰ ὑψώματα ἀκόμη καλλιεργοῦνται καὶ εἶναι καταπράσινα. Ὄθεν ἐκεῖ καὶ αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία εἶναι πυκνότατα.

4. Συνοικισμοί.

Εἰς τὸ ΒΔ ἄκρον τῆς πεδιάδος, ἐκεῖ ὅπου αὕτη στενεύει μεταξὺ τῶν βουνῶν, κεῖται ἡ Ἑ³Αδριανούπολις ἐπὶ τῆς συμβολῆς τριῶν ποταμῶν (τίνων;). Διὰ τῶν περὶ αὐτὴν ὑψωμάτων δεσπόζει τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία φέρει ἐκ τῆς βορείας εἰς τὴν νοτίαν Θράκην. Διὰ τοῦτο ἡ θέσις της εἶναι στρατηγικὴ καὶ μεγάλοι μάχαι συνήφθησαν κατὰ διαφόρους χρόνους περὶ αὐτήν. Ἑ³Εν-

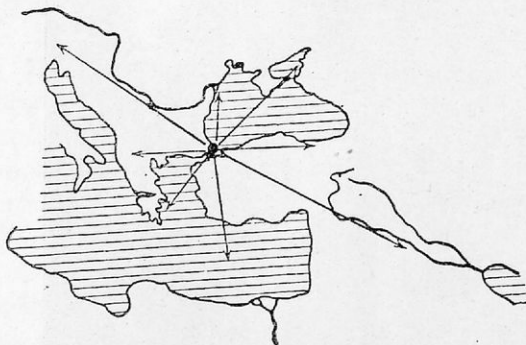

Εἰζ. 1. Ὁ Βόσπορος θεώμενος ἐξ ἀεροπλάνου.

νοεῖται ὅτι αὕτη εἶναι σπουδαία καὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν· διὰ τῆς πόλεως ταύτης διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, ἡ συνδέουσα τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὰς χώρας τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Περίφημον εἶναι τὸ τέμενος τοῦ Σουλτὰν Σελίμ μετὰ τοὺς τέσσαρας παννυψήλους μινωαρέδες, κτισθὲν ὑπὸ Ἑλληνοῦ ἀρχιτέκτονος. Ἐπειδὴ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἑ³Εβρου παράγεται βάμβαξ καὶ εὐδοκιμεῖ πολὺ ἡ μορέα, ἡ Ἑ³Αδριανούπολις ἔχει ἐργοστάσια βαμβακουργίας καὶ μεταξουργίας καὶ ἀξιόλογον ἐμπορικὴν κίνησιν. Οἱ κάτοικοί της ἀνέρχονται εἰς 35.000

Ἀνατολικῶς τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ προβούνων τῆς Στράντζας κείνται ἐν μέσῳ ἀμπελώνων αἱ **Σαράντα Ἐκκλησίαι** (12 χιλ.) συνδεόμεναι διὰ διακλαδώσεως μὲ τὴν κυρίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν τῆς Θράκης. Ἐτι ἀνατολικώτερον ἡ **Βιζύη** εἶναι ἡ πατρίς τοῦ ποιητοῦ Γ. Βιζυηνοῦ. Ἐνῶ δὲ ἡ ἀλίμενος ἀκτὴ τῆς Μαύρης Θαλάσσης ἐλαχίστους ἔχει συνοικισμούς (**Μήδεια**, **Ἀγαθούπολις**, **Βασιλικόν**), αἱ τερπναὶ ἀκταὶ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πληροῦνται ἀπὸ πόλεις καὶ κομποπόλεις, αἱ ὁποῖαι ἀπ' ἀρχαίων χρόνων εὐημεροῦσιν· ἡ **Ραιδεστός**, ἡ **Ἡράκλεια**, ἡ **Σηλυμβρία**, ὁ **Ἅγιος Στέφανος**, ἡ **Καλλίπολις**, τὸ **Μυριόφυτον** (πατρίς τοῦ διηγηματογράφου Α. Κουρτίδου) κατοικοῦντο ἄλλοτε ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων.

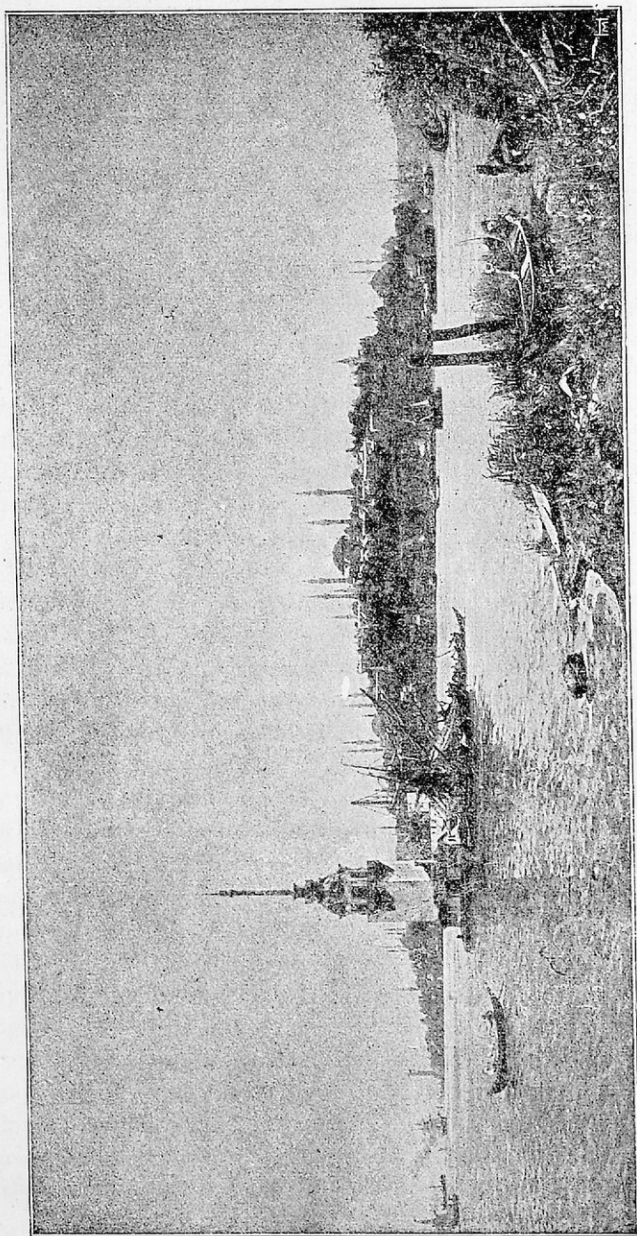
Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Ἑλλησπόντον ὑπερβάλλει εἰς φυσικὴν καλλονὴν ὁ Βόσπορος, ὁ ὁποῖος ὁμοιάζει μὲ θαυμασίως ἑλισσόμενον ποταμόν.

Εἰκ. 2.

Αἱ ὄχθαι τοῦ καλύπτονται ἀπὸ θαλεροῦς κήπους καὶ μαρμαρίνας ἐπαύλεις, σκιαζομένης ἀπὸ ὑψηλῶς κυπαρίσσους, ἐν ᾧ πλάγι των ἐπὶ γλοερῶν λόφων ὑψοῦνται χορταριασμέ-

νοι οἱ πύργοι καὶ τὰ τείχη τῶν βυζαντινῶν Ἑλλήνων. Ἐκεῖ εἰς τὸ νότιον ἄκρον τοῦ Βοσπόρου, ὅπου τὸ ἀνοιγμα μιᾶς βαθείας κοιλάδος σχηματίζει τὸ Χρυσὸν Κέρας ὡς ἄριστον φυσικὸν λιμένα, εἶναι ἡ **Κωνσταντινούπολις**. Μεγαρεῖς ἀποικοὶ εἶχον κτίσει ἐδῶ τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα τὸ Βυζάντιον, ὁ δὲ Μέγας Κωνσταντῖνος τὸ 330 μ. Χ. κατέστησεν αὐτὸ πρωτεύουσαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἡ ὁποία ἔμελλεν ἐπὶ χίλια ἔτη νὰ εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ. Σήμερον ἡ Κωνσταντινούπολις εἶναι ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Τουρκίας, εἷς ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων λιμέ-

Είχ. 3. "Αποφεις τής Κωνσταντινουπόλεως έκ τής άσιατικής άκτής, κατά πίνακα Γερμανού ζωγράφου.

νων τῆς Νοτίας Εὐρώπης. Εἰς αὐτὴν διασταυροῦται ἡ θαλασσία ὁδός, ἡ ὁποία ἐνώνει τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον μὲ τὴν ἠπειρωτικὴν ὁδὸν ἣτοι τὸν σιδηρόδρομον, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς Εὐρώπης φέρει εἰς τὴν Ἀσίαν (εἶκ. 2).

Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ἐπτά λόφων (Ἐπτάλοφος), ἀπὸ τὸν Κερατίον δὲ παρέχει μεγαλοπρεπῆ ἄποψιν. Ἐπάνω ἀπὸ τοὺς σωροὺς τῶν οἰκιῶν ἐξέχουν οἱ θόλοι τῶν τζαμιῶν καὶ οἱ αἰχμηροὶ μιναρέδες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ χότζας πρωΐ, μεσημέρι, βράδῳ, καλεῖ τοὺς πιστοὺς τοῦ Μωάμεθ εἰς προσευχὴν. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνεται ὁ τροῦλλος τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἡ ὁποία περικλείει τὰς ἱερωτέρας παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους. Εἰς τὸ Φανάριον, συνοικίαν εἰς τὸ βάθος τοῦ Κερατίου κειμένην, εὐρίσκεται τὸ Πατριαρχεῖον, ἡ ἔδρα τοῦ ἀρχιεποῦ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μέγα μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, ὁ ὁποῖος καταγίνεται κυρίως μὲ τὸ ἐμπόριον, κατέφυγε μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκ τούτου κατέπεσεν ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς Πόλεως, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ 1919 ἔπαυσε νὰ εἶναι πρωτεύουσα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἀνεγνωρίσθη εἰς τοὺς Ἑλληνας Κωνσταντινουπολίτας τὸ δικαίωμα νὰ παραμείνουν εἰς τὴν Πόλιν. Ὅλος ὁ ἄλλος ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολ. Θράκης ἐξαναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του. Ἐκ τούτου αἱ πόλεις αὐτῆς ἠρημώθησαν. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔχει τώρα 550 000 κατοίκων, ὅλη δὲ ἡ Τουρκικὴ Θράκη 1 000 000.

5. Οἱ **Τουρκοὶ** λέγονται καὶ ὀθωμανοὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ γενάρχου των Ὀσμάν. Εἶναι λαὸς ἀσιατικὸς, ὁ ὁποῖος τὸ 1354 διεπεραιώθη ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Καλλίπολιν, καὶ ἀφοῦ κατέλυσε τὴν βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, ἐκυρίαρχησεν ἐπὶ πέντε σχεδὸν αἰῶνας ὀλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου. Τὸ κράτος των σήμερον ἐκτείνεται καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς μέγα μέρος τῆς Ἀρμενίας, περιλαμβάνει δὲ πληθυσμὸν 13 500 000.

6. **Ἀσκήσεις.** 1. Κάμε ἐν σχέδιον τῆς Εὐρωπ. Τουρκίας καὶ παράστησε μὲ βέλη τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς ὁποίας ἀναχωροῦν οἱ σιδηρόδρομοι ἐξ Ἀδριανουπόλεως. — 2. Πῶς ἠμπορεῖς ταξιδεύων ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας σου πατρίδος νὰ φθάσῃς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν; πῶς εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν;

2. Ἡ Βουλγαρία.

Βουλγαρία :	103 000 τ.χμ.	6	έκατ. κατοίκων	58	κατά 1 τ.χμ.
Ἑλλάς :	130 000 τ.χμ.	6,5	> >	50	> 1 τ.χμ.

1. Ὅρισε κατὰ τὸν χάριτην τὴν θέσιν καὶ τὰ ὅρια τῆς Βουλγαρίας. 2. Ποία μακροτάτη σειρὰ διατέμνει ἀπὸ Δ πρὸς Α τὴν Βουλγαρίαν ; Ὁ Αἴμος εἶναι τὸ φυσικὸν ὄριον μεταξὺ τῆς κυρίως Βουλγαρίας καὶ τῆς Θράκης. 3. Εὔρε εἰς τὸν χάριτην τὴν Ροδόπην, τὸν Ρῖλον, τὸν Ὀρβηλον, τὸ Σκόμιον ὄρος. Ποῖον ἐξ αὐτῶν ἔχει τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν ; 4. Ὀνόμασε τοὺς μεγαλυτέρους παραποτάμους τοῦ Δουνάβεως, ὡς καὶ τοὺς κυριωτέρους ποταμοὺς τῆς νοτίας Βουλγαρίας. Τί μᾶς διδάσκει ὁ ῥοῦς τῶν ποταμῶν τούτων διὰ τὴν κλίσιν τοῦ ἐδάφους τῆς ὅλης Βουλγαρίας ; 5. Εἰς ποίαν χώραν ἀνήκει φυσικῶς ἡ λεκάνη τοῦ ἄνω Ἐβρου ; Εἰς ποίαν ὁ ἄνω ῥοῦς τοῦ Στρουμόνος καὶ τοῦ Νέστου ; 6. Τίνας πόλεις τῆς Βουλγαρίας γνωρίζεις, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε κατοικοῦντο ὑπὸ Ἑλλήνων ;

1. Θέσις καὶ ἔκτασις.

Τὸ βασιλείον τῆς Βουλγαρίας ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν τῆς Ροδόπης μέχρι τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ. Τὸ δυτικὸν ὄριον αὐτῆς πρὸς τὴν Σερβίαν ἀποτελεῖ ἡ ἀνατολικὴ ὄχθη τοῦ Τιμόκ, παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως, καὶ ἡ ὑδροκριτικὴ γραμμὴ μεταξὺ τῆς λεκάνης τοῦ Στρουμόνος καὶ τοῦ Ἀξιοῦ. Αὕτη καταλήγει εἰς τὸ σημεῖον Τούμπα (ὑψος 1253 μ.) ἐπὶ τοῦ ὄρους Κερκίνης (Μπέλες) ὅπου γίνεται ἡ συνάντησις τῶν ὄριων Ἑλλάδος, Βουλγαρίας καὶ Νοτιοσλαβίας.—Ὅρισε ἐκεῖθεν τὴν διεύθυνσιν τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα συνόρων τῆς Βουλγαρίας. Σύγκρινε κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τὴν Βουλγαρίαν μετὰ τὴν Ἑλλάδα.

2. Τὰ ὄρη τῆς Βουλγαρίας. Διαιρέσις τῆς χώρας.

Μακρὰ καὶ συνεχῆς ὄροσειρὰ, διευθυνομένη ἀπὸ ΒΔ πρὸς Α διατέμνει τὴν Βουλγαρίαν, ὁ Αἴμος. Κατὰ τινα τουρκικὴν λέξιν, σημαίνουσας «ὄρος δασῶδες», λέγεται καὶ **Μπαλκάν** ἐκ τούτου καὶ ὅλη ἡ χερσόνησός μας ὠνομάσθη Βαλκανικὴ. Εἶναι δὲ πράγματι πλήρης δασῶν ὁ Αἴμος, ὁ ὁποῖος συνίσταται ἀλλοῦ μὲν ἐξ ἀσβεστολίθου καὶ τότε σχηματίζει βουνὰ μετὰ ἀποτόμους κλιτῆς, τὰς ὁποίας ἐπιστέφουν συστάδες μεγαλοπρεπῶν δρυῶν,

ἄλλοῦ δὲ ἐκ σκληρῶν γρανιτικῶν πετρωμάτων, καὶ τότε παρουσιάζει ὁμαλότερα σχήματα καὶ μεγαλύτερα ὕψη μὲ ἀδιάκοπα καὶ πυκνὰ τὰ δάση τῶν κωνοφόρων δένδρων.

Αἱ βαθεῖαι χαράδραι τῶν ἀσβεστολιθικῶν ὄρεων εἶναι γραφικαί. Εἰς αὐτὰς ἀνήκει ἡ κοιλάς τοῦ *Ἰσκερ*, τὴν ὁποίαν διέρχεται μία ἐκ τῶν τολμηροτέρων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῆς Εὐρώπης, συνδέουσα τὴν πρωτεύουσαν μὲ τὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως. Ἡ διάβασις ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ Αἴμου εἶναι εὐκόλος εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα, ἰδίᾳ εἰς τὸ στενὸν τῆς *Σίπκας*, διὰ τοῦ ὁποίου, ἂν καὶ εὕρισκομένου εἰς ὕψος 1300 μ. διέρχεται σιδηροδρόμος, συνδέων τὴν πεδιάδα τοῦ Δουνάβεως μὲ τὴν λεκάνην τοῦ Ἐβρου. Οὕτως ὁ Αἴμος δὲν ἀποτελεῖ φραγμὸν διαχωριστικὸν μεταξὺ βορείας καὶ νοτίας Βουλγαρίας.

Τὰ νότια τῆς Βουλγαρίας κατέχει ἡ ὀγκώδης ὄροσειρὰ τῆς *Ροδόπης*, ἡ ὁποία διευθύνεται ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ. Ταύτης τὰ ὄρη συνίστανται ἀπὸ γρανιτικὰ πετρώματα καὶ φθάνουν εἰς μεγαλύτερα ἀπὸ τὸν Αἴμον ὕψη (Ρίλος 2920 μ.); καλύπτονται δὲ καὶ αὐτὰ μὲ δάση δρυῶν, πευκῶν καὶ ἐλατῶν. Δυτικῶς τῆς Ροδόπης ὑψοῦται ὁ *Ὀρβηλος* (Περὶν 2680 μ.), βορειοδυτικῶς δὲ αὐτῆς ἀπλώνεται ὄροπέδιον ὕψους 600 μ., ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ὡς γιγαντιαία πυραμῖς τὸ *Σκόμιον* (Βίτοσα 2300 μ.).

Διὰ τῶν ὄρεων τούτων ἡ Βουλγαρία διαιρεῖται εἰς τρία φυσικῶς ἀπ' ἀλλήλων χωριζόμενα τμήματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ὄρεων ἀποτελοῦν ἐπιμήκεις ζώνας: α) τὴν *βορειάν* ἢ *κυρίως Βουλγαρίαν* μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Δουνάβεως, β) τὴν *μέσην Βουλγαρίαν* μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τῆς βορείας ὄροσειρᾶς τῆς Ροδόπης, περιλαμβάνουσας καὶ τὸ μεταξὺ Αἴμου καὶ Ρίλου ὄροπέδιον καὶ γ) τὴν *νοτίαν Βουλγαρίαν*, νοτίως τοῦ Ρίλου καὶ τῆς βορείας σειρᾶς τῆς Ροδόπης.

3. Φυσικαὶ περιοχαί.

α) *Ἡ Βορεία Βουλγαρία*. Βορείως τοῦ Αἴμου ἡ χώρα κατέχεται κλιμακωτή, διὰ τῶν ποταμῶν δέ, οἱ ὁποῖοι ῥέουν πρὸς τὸν Δουνάβιν, κατατέμνεται εἰς ἐλαφρῶς κυμαινομένην λοφώδη χώραν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πέραν τοῦ Δουνάβεως ἀπλώνεται εὐρυτάτη πεδιάς, ἡ κυρίως Βουλγαρία εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ΒΑ ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι καθιστοῦν τὸν χειμῶνα βαρύτερον. Τὸ θέρος

ὅμως εἶναι θερινὸν μὲ συχνὰς βροχὰς (μέση θερμοκρασία Ἰαννουαρίου—2° Κ., Ἰουλίου+23° Κ.). Ὅθεν τὸ κλίμα εὐνοεῖ τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν. Διὰ τοῦτο εἰς μὲν τὴν πεδιάδα καλλιεργεῖται ὁ σῖτος, ἡ σίκαλις, τὰ τεῦτλα (διὰ ζάχαριν), εἰς δὲ τὰς κοιλάδας τῶν ποταμῶν ὁ ἀραβόσιτος, ἡ ἄμπελος καὶ παντοειδῆ λαχανικά, προπάντων πιπεριῆς κόκκινες (πάπρικα), τὰς ὁποίας τρώγουν πολὺ οἱ Βούλγαροι. Εἰς τὰς ὄρειας τῶν λόφων καὶ τῶν βουνῶν βόσκουν πολλὰ ποιμνία.

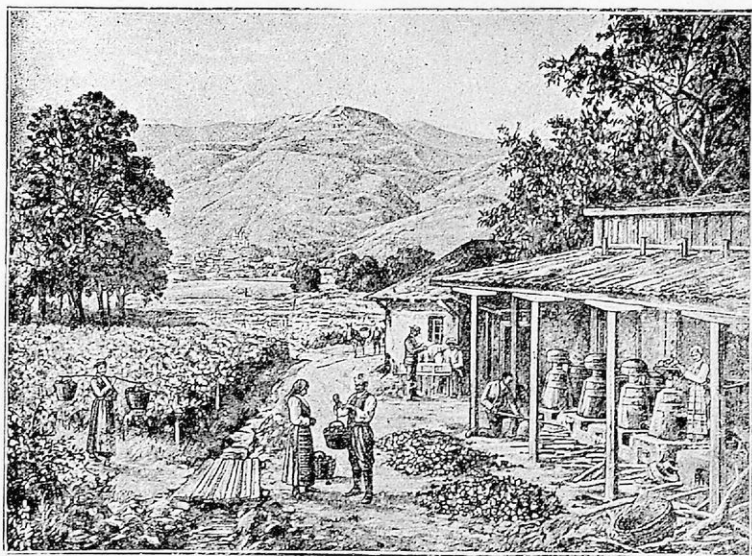
Λιμὴν ἐξαγωγῆς τῶν προϊόντων τῆς βορείας Βουλγαρίας εἶναι ἡ **Βάρινα** ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου (60 χιλ. κατοίκων). Πολλοὶ εἶναι καὶ οἱ λιμένες ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, διὰ τοῦ ὁποῦ ἡ χώρα ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, μολονότι ὁ μέγας ποταμὸς ἐπὶ τῆς βουλγαρορουμανικῆς μεθορίου δὲν ἐξεύχθη ἀκόμη διὰ γέφυρας καὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Κυριώτεροι τῶν λιμένων τούτων εἶναι τὸ **Βιδίνιον** (20 χιλ.) πρὸς Δ καὶ τὸ **Ρουχισούμιον** (45 χιλ.) πρὸς Α, τὸ ὁποῖον συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Βάριναν καὶ τὸ **Τύρνοβον** (12 χιλ.), τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τῆς Βουλγαρίας μὲ τοὺς ἱστορικοὺς βυζαντινοὺς ναοὺς. Ἀξιόλογα ἐπίσης κέντρα τῶν γεωργικῶν τούτων περιφερειῶν εἶναι ἡ **Πλεύνα** (30 χιλ.) καὶ ἡ **Σούμλα** (25 χιλ.), ἀμφότεραι ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία συνδέει τὴν πρωτεύουσαν τῆς χώρας μὲ τὴν Βάριναν.

β) Ἡ μέση Βουλγαρία περιλαμβάνει κυρίως τὴν λεκάνην τοῦ Ἐβρου καὶ τοῦ Τόντζου ποταμοῦ καὶ τὸ δυτικὸν ὄροπέδιον.

Ἐνῶ πρὸς Β ὁ Αἴμος κατέρχεται βαθμιαίως, πρὸς Ν καταπίπτει ἀποτόμως εἰς τὴν **κοιλάδα τοῦ Τόντζου**, τὴν ὁποίαν οὕτω προστατεύει ἀπὸ τὸν ψυχρὸν βορρᾶν (τὴν σλαβ. μπόρα). Δάση καρπῶν μεγαλοπρεπῆ καλύπτουν τὴν κλιτὸν ταύτην. Εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τῆς κοιλάδος, ἡ ὁποία καὶ ἀπὸ νότου προφυλάσσεται διὰ τῆς σειρᾶς τῶν Ἀντιβαλκανίων, εὐδοκιμοῦν τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ αἱ τριανταφυλλέαι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἀῆρ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν πληροῦται εὐωδίας. Μὲ τὰ τριαντάφυλλα δ' ἀποστάξεως εἰς τὰ ἐργοστάσια **Καζανλίκ** (12 χιλ.) παράγεται τὸ πολύτιμον ῥοδέλαιον, διὰ τὸ ὁποῖον ἡ Βουλγαρία κατέχει μοναδικὴν θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ κόσμου. Ἐκ τούτου πολλὰ εἶναι τὰ χωρία καὶ αἱ πόλεις εἰς τὴν ὥραιάν καὶ εὐφορον κοιλάδα, ὅπου ὑπάρχουν καὶ ἀρκετὰ ἐργοστάσια ἐριουργίας, κινούμενα μὲ

τὴν δύναμιν, τὴν παραγομένην ἐκ τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων τοῦ ὄρους.

Μεταξὺ τῶν Ἀντιβαλκανίων καὶ τῆς Ροδόπης, ἀπλώνεται ἡ κοιλὰς τοῦ Ἑβρου, ἡ ὁποία ἔχει μὲν κλίμα ψυχρότερον, ἀλλ' ἔδαφος εὐφορον καὶ καλῶς ἀρδευόμενον καὶ ἐκ τούτου παράγει ἄφθονα δημητριακά, σίτον καὶ ἀραβόσιτον, προσέτι δὲ καπνόν,

Εἰκ. 4. Συγκομιδὴ ρόδων καὶ ἐξαγωγή ροδελαίου εἰς τὸ στενὸν τῆς Σίπκας.

βάμβακα, ὄρους καὶ ἔχει ἐκτεταμένους μορεῶνας. Ἐκ τούτου καὶ ἐδῶ οἱ κάτοικοι εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γεωργοὶ καὶ ὀλίγοι εἶναι αἱ μεγάλαι πόλεις, ὡς ἡ **Φιλιπούπολις** (85 χιλ.) εἰς τὸ κέντρον τῆς περιοχῆς, τὸ **Παζαρτζίκι** (20), ἡ **Στενήμαχος** (17), ἡ **Στάρα Ζαγορά** (30) καὶ ἡ **Ίάμπολις** (25). Λιμὴν τῆς μέσης Βουλγαρίας ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου εἶναι ὁ **Πύργος** (βουλγ. Μπουργκάς, 30 χιλ.) εἰς τὸν ὅποιον, ὡς καὶ εἰς τὴν Βάρναν, ὑπάρχουν μεγάλοι ἀλευρόμυλοι. Ἡ Φιλιπούπολις, ἡ Στενήμαχος, ὁ Πύργος καὶ ὅλα τὰ παράλια (Ἀγχιάλος, Μεσημβρία, Σωζούπολις) μετὰ τῆς περιοχῆς τῶν εἶχον ἄλλοτε συμπαγῆ ἑλληνικὸν πληθυσμὸν, ἐγκατεστημένον ἐκεῖ ἀπ' αἰῶνων, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι τοὺς ἐξεδίωξαν.

Πρὸς τὰ ΝΑ ὁ Αἶμος κατέρχεται εἰς ὑψηλὸν **δροπέδιον**, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται τὸ Σκόμιον ὄρος. Τὸ δροπέδιον τοῦτο κατέχει τὸ κέντρον τῆς Βαλκανικῆς, ἐπειδὴ δὲ εἰς αὐτὸ διασταυροῦνται ποτάμια κοιλάδες, ἄγουσαι ἐκ τοῦ Αἰγαίου πρὸς τὸν Δούναβιν (Στρομῶν-Ἰσκερος, Ἐβρος-Νίσης-Μοράβας), ἔχει θέσιν ἀξιολόγον διὰ τὰς συγκοινωνίας τῆς ΝΑ Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο ἡ **Σόφια** (210 χιλ.), κειμένη ἐν εὐφόρῳ λεκάνῃ τοῦ δροπέδιου, ἀνεδείχθη πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου καὶ ἀπέβη σπουδαῖον κέντρον συγκοινωνιῶν. Ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου πείθει ὅτι ἡ Βουλγαρία, ἂν καὶ σχετικῶς νεώτερον ἀπὸ ἡμᾶς κράτος, ἔχει τὸ καλύτερον σιδηροδρομικὸν δίκτυον ἐξ ὅλων τῶν βαλκανικῶν κρατῶν.

γ') **Ἡ Νοτία Βουλγαρία** περιλαμβάνει τὴν ὄρεινὴν χώραν τοῦ Ὀρβήλου καὶ τῆς Ροδόπης, τὴν ὁποίαν ἀρδεύουν πρὸς δυσμὰς μὲν ὁ Στρομῶν καὶ ὁ Νέστος, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὁ Ἄρδα. Διὰ τὸ ὄρεινόν τῆς χώρας προηγμένη εἶναι ἐδῶ ἡ κτηνοτροφία καὶ μόνον πολίχναι τινὲς ἀνεπτύχθησαν ὡς μικρὰ τοπικὰ κέντρα τὸ **Νευροκόπιον**, τὸ **Πετρίτσιον**, τὸ **Μελένικον**, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε εἶχεν ἀμιγῆ ἑλληνικὸν πληθυσμόν, καὶ ἡ **Ἄνω Τζουμαγιά**, μέχρι τῆς ὁποίας εἶχε προχωρήσει ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1913.

Μεγαλυτέραν σπουδαιότητα διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς Βουλγαρίας ἔχει ἡ κοιλὰς τοῦ Ἄρδα ποταμοῦ. Εἰς τὰ πολυάριθμα χωρία τῆς Ροδόπης, κατοικούμενα ὑπὸ Βουλγαροφόνων Μωαμεθανῶν, καλλιεργεῖται ὁ καπνός, ὁ ὁποῖος εἰς ποιότητα εἶναι ἐφάμιλλος πρὸς τὸν ἑλληνικὸν τῆς Μακεδονίας. Εἶναι δ' ἐν γένει ἡ Βουλγαρία ἡ τρίτη κατὰ σειρὰν χώρα εἰς τὰ ἀνατολικά καπνὰ μετὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκίαν.

4. **Οἱ κάτοικοι.**

Οἱ Βούλγαροι εἶναι λαὸς ἀσιατικὸς, συγγενὴς τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνεμείχθησαν πολὺ μὲ τοὺς Σλαύους, οἱ ὁποῖοι πρὸ αὐτῶν εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν μεταξὺ Αἶμου καὶ Δουνάβεως χώραν, παρέλαβον τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἥθη αὐτῶν (ἐξεσλαβίσθησαν). Τὸν χριστιανισμόν, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας ἐδιδάχθησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου, Ἄλλ' αὐτὸ δὲν τοὺς ἠμπόδιζε νὰ κάμνουν διαρκῶς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ νὰ ἐρημώνουν αὐτάς, προσπαθοῦντες νὰ φθάσουν εἰς

τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου. Καὶ τοῦτο μὲν ποτὲ δὲν τὸ κατώρθωσαν, ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀφοῦ ἔξεδίωξαν τοὺς Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι ἀπὸ χρόνων ἀρχαίων κατέκουν τὴν βόρειον Θράκην, ἐπέτυχον νὰ ἐκβουλαγίσουν ὅλην τὴν χώραν βορείως τῆς Ροδόπης, ὥστε τὸ ὄρος τοῦτο καὶ ὁ Δούναβις ν' ἀποτελοῦν τὴν τῶρα τὰ φυσικὰ ὅρια τοῦ Βουλγαρισμοῦ.

Οἱ Βούλγαροι εἶναι κατὰ μεγίστην πλειονότητα γεωργοί, ἔκαμαν δὲ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδεύσεως ἱκανὰς προόδους. Ἄν καὶ δογματικῶς εἰς οὐδὲν διαφέρουν ἀπὸ τὴν ὀρθοδοξίαν, ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κων|πόλεως καὶ ἐσημάτισαν αὐτοκέφαλον Βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ πολίτευμά των εἶναι βασιλεία κληρονομική.—Πλείονα περὶ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς εὐρίσκεις εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Ἀμάντου, Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος, 1923.

5. Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Βουλγαρία ἔχει περίσσειαν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, τὰ ὅποια ἀκριβῶς ἐλλείπουν εἰς τὸν τόπον μας. Ὅθεν ἡ Βουλγαρία ἐξάγει εἰς τὴν Ἑλλάδα σῖτον, ἀραβόσιτον, ὄσπρια, κτήνη, ὄρνιθας καὶ ῥά, εἰσάγει δ' ἐκ τῆς χώρας μας προϊόντα μικροτέρας ἀξίας, ὡς ἐσπεριδοειδῆ, σῦκα, ἔλαιον κλπ.

6. Ἀσκήσεις. 1. Χάραξε σχέδιον τῆς Βουλγαρίας καὶ σημείωσε εἰς αὐτὸ τὰ ὄρη, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς πόλεις αὐτῆς. 2. Δεῖξε μὲ βέλη τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς ὁποίας ἀναχωροῦν οἱ σιδηρόδρομοι ἐκ Σόφιας. 3. Ταξιδεύων ἐκ Πειραιῶς εἰς Βάρναν ἀπὸ ποίους λιμένας θὰ διέλθῃς;

3. Ἡ Νοτιοσλαβία.

Νοτιοσλαβία :	250.000 τ. χμ.	14 ἐκ. κατοίκων	56	κατὰ	1 τ. χμ.
	<input type="text"/>		<input type="text"/>		
Ἑλλάς :	130.000 τ. χμ.	6,5 >	>	50 >	1 >
	<input type="text"/>		<input type="text"/>		

1. Ποῖον τμήμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου κατέχει ἡ Νοτιοσλαβία; 2. Διὰ τίνων ὁρέων χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; 3. Μὲ ποίας ἄλλας χώρας συνορεύει ἡ Νοτιοσλαβία πρὸς δυσμὰς

καὶ πρὸς βορρῶν ; ὄρισε τὰ μεταξὺ αὐτῶν ὄρια. 4. Ποία θάλασσα βρέχει τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς Νοτιοσλαβίας ; 5. Ὅρισε τὰ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν ὄρια. 6. Ποῖα μακρότατα ὄροσειρά ἐκτείνονται κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ; Μὲ ποίας ἄλλας ὄροσειρὰς συνέχονται αὗται πρὸς Ν. καὶ πρὸς Β ; 7. Εὗρε τὸ ὄρος Σκάρδον. Ποῖον τὸ ὕψος του ; 8. Ποῖοι ποταμοὶ πηγάζοντες ἐκ τοῦ Σκάρδου ῥέουσι ὁ μὲν πρὸς νότον, ὁ δὲ πρὸς βορρῶν ; Ποῦ ἐκβάλλει ἕκαστος καὶ τί μαρτυρεῖ διὰ τὴν γλίσειν τοῦ ἐδάφους ὁ ροῦς τῶν ποταμῶν τούτων ; 9. Ποῖοι ἄλλοι ποταμοὶ τῆς Νοτιοσλαβίας ῥέοντες ἐκ Α πρὸς Α συμβάλλουσι εἰς τὸν Δούναβιν ; 10. Ποῖοι οἱ μεγαλύτεροι παραπόταμοι τοῦ Σάβου ; Ὁ Δρίνας εἶναι τὸ ὄριον μεταξὺ Σερβίας καὶ Βοσνίας, ὁ Βόσνας ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς τὴν Βοσνίαν. 11. Τί σοῦ δεικνύει ὁ χάρτης διὰ τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους τῆς Νοτιοσλαβίας ; Ποῦ ὑπάρχει ἐκτεταμένη πεδιάς ; 12. Τὸ βασίλειον τῆς Σερβίας τὸ 1912 εἶχεν ἔκτασιν 48 000 τ.χμ. καὶ πληθυσμὸν 3 000 000
τὸ 1914 » » 87 000 » » » 4 500 000
τὸ 1920 » » 250 000 » » » 14 000 000

Παράστησε διὰ σχημάτων τετραγώνων τὴν αὔξησιν τοῦ βασιλείου τούτου.

1. Ὄνομα καὶ ἔκτασις.

Ἡ Νοτιοσλαβία λέγεται καὶ **βασίλειον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων**, ἐπειδὴ οὕτως ὀνομάζονται οἱ κυριώτεροι λαοί, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὸ ἠνωμένον βασίλειον. Εἶναι λαοὶ συγγενεῖς καὶ ἀποτελοῦν ἓν ἔθνος, διότι ἔχουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ τὰ ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμα· δι' αὐτὸ ὀνομάζονται καὶ μὲ ἓν κοινὸν ὄνομα **Σλάβοι**· διὰ τὸ νὰ διακρίνωμαι δὲ ἀπὸ τοῦς ἄλλους Σλάβους, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν βορειότερον, λέγονται **Γιουγκοσλάβοι** ἢτοι **Νοτιοσλάβοι** καὶ ἡ πολιτεία των **Γιουγκοσλαβία** ἢ **Νοτιοσλαβία**. Αὕτη κατέχει τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν λιμνῶν Πρέσπας καὶ Δοηράνης μέχρι τοῦ Δράβου ποταμοῦ.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Διαιρέσεις τῆς χώρας.

Ἡ Νοτιοσλαβία ἐν τῷ συνόλῳ της πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ μᾶλλον ὡς ὄρεινὴ χώρα· ἰδίᾳ ὄρεινὴ εἶναι ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ τὰ νότια αὐτῆς μέρη, πεδινὰ δὲ τὰ βόρεια, τὰ ὅποια διασχίζει ὁ Δούναβις μὲ τοῦς παραποτάμους του.

Τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς Νοτιοσλαβίας (Σλοβενία) κατέχουν αἱ **Ἰουλιαναὶ Ἄλπεις**, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀσβεστολιθικαὶ καὶ παρουσιάζουν ἀπείρους διαβρώσεις καὶ ὑπόγεια σπήλαια. Συνέχεια αὐτῶν εἶναι αἱ **Διναρικαὶ Ἄλπεις** αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται παραλλήλως πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ πρὸς αὐτὴν μὲν καταπίπτουν ἀποτόμως, πρὸς βορρᾶν δὲ κατέρχονται βαθμηδὸν πρὸς τὸν Σάβον. Εἶναι ὄρη πτυχῶδη. Αἱ ὄροσειραί, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται διὰ τῶν καθ' ἕκαστον πτυχῶν, βαίνουν παραλλήλως, διευθυνόμεναι ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ. Αὗται δι' ἐπιμήκων κοιλάδων χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ δι' ἐγκαρσίων χαραδρῶν, τὰς ὁποίας οἱ ποταμοὶ διὰ διαβρώσεως διήνοιξαν πρὸς τὴν θάλασσαν, συνδέονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πρὸς ἀλλήλας.

Παρὰ τὴν Ἀδριατικὴν ἡ ξηρὰ ἔπαθε κάποτε κατακρήμνισιν. Ἡ θάλασσα εἰσέδυσεν εἰς τὰς κοιλάδας καὶ ἀπεχώρισεν ἐκ τῶν ὄροσειρῶν νήσους καὶ χερσονήσους. Τὰ στενὰ καὶ ἐπιμήκη σχήματα τούτων ἀφίουν νὰ διακρίνωμεν καὶ τώρα τὴν διευθύνσιν, πρὸς ἣν ἔβαινον αἱ ὄρειναι αὗται πτυχαί. Ἡ χώρα αὕτη πρὸς βορρᾶν μὲν ἀπολήγει εἰς τὴν καρδιόσχημον χερσονήσον **Ἰστριαν**, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν Ἰταλίαν, πρὸς νότον δὲ εἰς τὸν πολυσχιδῆ, ὑπὸ ὑψηλῶν καὶ ἀποκρήμων ὄρεων περιστοιχιζόμενον κόλπον τοῦ Καττάρου ὀνομάζεται **Δαλματία**.

Πρὸς ἀνατολὰς αἱ Διναρικαὶ Ἄλπεις ἐπεκτείνονται καὶ πληροῦν ὅλην τὴν χώραν ὅσον ἀπομακρύνονται πρὸς ἀνατολὰς, τόσον χαμηλότεραι γίνονται· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ **Σκάρδος** ἀπὸ νότου ἀποτελεῖ συνεχῆ καὶ ὑψηλὸν ἀντέρσειμα (μὲ κορυφὴν κατὰ τι χαμηλοτέραν τοῦ Ὀλύμπου), ὅλη ἡ χώρα κατέρχεται βαθμηδὸν πρὸς βορρᾶν καὶ τὰ ὕδατά της κυλίονται πρὸς τὸν Σάβον καὶ τὸν Δούναβιν. Καὶ τὸ μὲν ἀνατολικὸν τμήμα, τὸ ὁποῖον διαρρέει ὁ Μοράβας μὲ τοὺς παραποτάμους του, λέγεται **Σερβία** καὶ ἀπετέλει πρὸ τοῦ 1913 τὸ Σερβικὸν Βασίλειον, τὸ δὲ δυτικόν, τὸ ὁποῖον διασχίζει ὁ Βόσνας ποταμὸς, ὀνομάζεται ἐξ αὐτοῦ **Βοσνία**. Ταύτης τὸ νότιον μέρος ἐπονομάζεται **Ερζεγοβίνη**, πρὸς αὐτὸ δὲ συνάπτεται τὸ **Μαυροβούνιον**, ὅπου αἱ Διναρικαὶ Ἄλπεις ἔχουν τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν των, τὸν Δορμίτορα (2500 μ.). Ὅρεινὴ εἶναι καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τοῦ Σκάρδου χώρα, ἡ ὁποία διακρίνεται μὲ τὸ ὄνομα **Παλαιὰ Σερβία**, ἐπειδὴ ἐκεῖ, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἰδρῦθη κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ πρῶτον σερβικὸν κράτος.

Παρά τὸν Δούναβιν καὶ τὸν παραπόταμον τούτου Σάβον ἡ σερβικὴ χώρα ἀπολήγει εἰς πεδιάδα, ἡ ὁποία ἀπλώνεται καὶ περὶ τὰς συμβολὰς Δράβου καὶ Θάϊδος μετὰ τοῦ κυρίου κορμοῦ τοῦ Δουνάβεως. Ἡ πεδινὴ αὕτη χώρα βορείως μὲν τοῦ Δουνάβεως λέγεται **Βοϊβοδίνα**, δυτικῶς δ' αὐτοῦ **Σλαβονία**· ἔτι δυτικώτερον ἢ μεταξὺ Δράβου καὶ Σάβου χώρα πληροῦται ὑπὸ παραφυάδων τῶν Ἰουλιανῶν Ἄλπεων· ἐκεῖ κατοικοῦν Κροάται καὶ Σλοβένοι (**Κροατία, Σλοβενία**).

Τέλος ὄρεινὴ εἶναι ἡ νοτίως τοῦ Σκάροδου χώρα, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα κυλίουται πρὸς τὴν κοίτην τοῦ Ἄξιου καὶ χύνονται εἰς τὸ Αἰγαῖον (**Βόρειος Μακεδονία**). Οὕτω διακρίνομεν εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν τὰς ἐξῆς φυσικὰς περιοχάς :

α') Τὴν παράλιον Δαλματιαν, β') τὴν ὄρεινὴν χώραν Βοσνίαν, Μαυροβούνιον καὶ Παλαιὰν Σερβίαν, γ') τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα, δ') τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄξιου, ε') τὴν πεδινὴν παραποτάμιον ἤτοι βόρειον Νοτιοσλαβίαν καὶ στ') τὴν δυτικὴν Νοτιοσλαβίαν ἤτοι Σλοβενίαν καὶ Κροατίαν.

3. Φυσικαὶ περιοχαί.

α') Ἡ **Δαλματία**. Αἱ Διναρικαὶ Ἄλπεις δὲν ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὴν ἀκτὴν ἕνεκα τούτου ἡ Δαλματία εἰς τινὰ μέρη ἔχει πλάτος ὀλίγων μόνον χιλιομέτρων. Ἡ ἀπότομος κλιτὺς τῶν Ἄλπεων τούτων εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τοὺς νοτιοδυτικοὺς ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι πνέουν ἐκ τῆς Μεσογείου. Ὅθεν ἡ Δαλματία δέχεται τὸν χειμῶνα τόσον πλουσίας βροχάς, ὅσον οὐδεμία ἄλλη χώρα τῆς Εὐρώπης· ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν ὑψηλῶν ὄροσειρῶν προστατεύεται ἀπὸ τὸν ψυχρὸν βορρᾶν, ἔχει καὶ κλίμα ἡπιον κατὰ τὸν χειμῶνα. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς εὐηλίους ἀκτὰς καὶ τὰς πολυμόρφους νήσους τῆς θάλλουν φυτὰ τῶν μεσογειακῶν χωρῶν· ἐλαιῶνες καὶ ἀμπελῶνες καὶ κῆποι ὀπωροφόρων δένδρων, διακοπτόμενοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ ὑψηλὰς κυπαρίσσους, κοσμοῦν τὴν παραλίαν καὶ εἰς τὰς ἀποτόμους κλιτὺς εἶναι ἐνθρονισμένα ὑπεράνω τῆς θαλάσσης θελκτικαὶ πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ γνωστότεραι εἶναι ἡ **Ραγοῦζα**, (200 χιλ.), τὸ **Σπαλαῖτον** (45), ἡ **Ζάρα** (20), ἡ **Φιούμη** (50). Αὗται διὰ τὸ γλυκὺ τῶν κλίμα προσελκύουν πολλοὺς ξένους πρὸς ἀναψυχὴν. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ Διναρικαὶ Ἄλπεις ἀποχωρίζουν ὡς δι' ὑψηλοῦ τείχους τὴν Δαλματίαν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, οἱ δαλματικοὶ λιμένες, ἂν καὶ εἶναι φύσει ἀσφαλεῖς, δὲν

ἀπέκτησαν ποτὲ ἐμπορικὴν σημασίαν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ χώρα εἶναι στενὴ, μικρὰ εἶναι τὰ ἐκ τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας εἰσοδήματα καὶ οἱ κάτοικοι τρέπονται μᾶλλον εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ ἀλιείαν. Ὑπῆρξαν δ' ἀνεκὰθεν οἱ Δαλμάται ἰκανώτατοι ναυτικοὶ καὶ διὰ τοῦτο ἡ Βενετία, ἡ ὁποία ἐπὶ αἰῶνας κατεῖχε τὴν Δαλματίαν, ἐναυτολόγει ἐν αὐτῇ τὰ πληρώματα τῶν στόλων τῆς. Ἐνεκα τούτου καὶ πόλεις τινὲς τῆς Δαλματίας ἔχουν καὶ σήμερον ἰταλικὸν πληθυσμόν, ὡς ἡ **Ζάρα** καὶ ἡ **Φιούμη**, καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Ἱταλίαν.

β') **Ἡ ὄρεινὴ χώρα.** Εἰς ὅλως διάφορον χώραν φθάνει τις ἂν ὑπερβῇ τὴν πρώτην ράχιν τῶν Διναρικῶν Ἄλπεων καὶ ἀρχίσῃ νὰ κατέροχεται σιγὰ-σιγὰ πρὸς βορρᾶν, πρὸς τὸν Σάββον. Τὰ ὄρη συνίστανται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ ἀσβεστόλιθον καί, ἐπειδὴ ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπεγυμνώθη τῶν δασῶν καὶ συχνὰ μαστίζεται ἀπὸ τὸν παγερὸν βορρᾶν, τὸ ἔδαφος εἶναι ἐξαιρετικῶς ἄγονον καὶ ξηρόν.

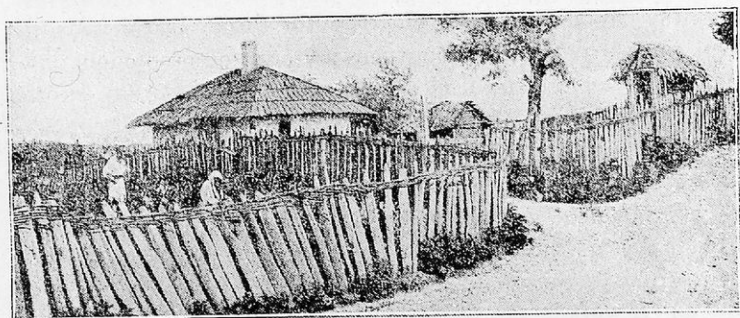
Ἄλλ' ὅσον προχωροῦμεν πρὸς ἀνατολάς, τόσον αἱ ὄροσειραι γίνονται χαμηλότεραι, τόσον ἡ χώρα γίνεται ἠπιωτέρα καὶ εὐφορωτέρα. Μεγάλαι ἐκτάσεις ἐν **Βοσνία** καὶ **Ἑρζεγοβίνη**, ἀποτελοῦσαι τὰ 36 % τοῦ ὅλου ἔδαφους, καλύπτονται ὑπὸ δασῶν καὶ καθιστοῦν αὐτάς τὴν πλουσιωτέραν δασικὴν χώραν τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν Φιλλανδίαν. Δρυῖς, δξύαι καὶ καστανέαι εἶναι τὰ δένδρα τῶν δασῶν, τὰ ὁποῖα καὶ ξυλείαν παρέχουν διὰ τὴν οἰκοδομίαν καὶ τροφήν διὰ τοὺς χοίρους, οἱ ὁποῖοι κατ' ἀγέλας τρέφονται εἰς τὰ δάση τῶν βαλανιδιῶν. Καὶ εἰς μέταλλα δὲ εἶναι τὰ ὄρη τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης, καθὼς καὶ τῆς Σερβίας, πλούσια, ἐξάγονται δὲ ἰδίᾳ σίδηρος, χαλκὸς καὶ λιγνίται.

Εἰς τὰς εὐφόρους κοιλάδας καὶ τὰ λεκανοπέδια, τὰ ὁποῖα περικλείονται μεταξὺ τῶν ὄροσειρῶν, εὐδοκιμεῖ ἡ καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν (κλῆμα ἠπειρωτικόν), εἰς δὲ τὴν Ἑρζεγοβίνην ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ. Δένδρον τῶν κήπων εἶναι ἡ δαμασκηνέα. Ἐπὶ δαμάσκηνα ἐξάγονται εἰς μεγάλας ποσότητας, παραγάγειται δ' ἐξ αὐτῶν καὶ ἐκλεκτὸς δαμασκηνίτης.

Ἐν ᾧ ἡ Βοσνία διὰ τοῦ Βόσνα καὶ ἄλλων ποταμῶν διανοίγεται εἰς τὸν Σάβον, ἡ Ἑρζεγοβίνη διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Ναρέντα ἔχει φυσικὴν διέξοδον εἰς τὸ Ἀδριατικόν. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ τὸν μέσον Σάβον ἀνέρχεται τὸν ροῦν

τοῦ Βόσνα καὶ εἰσερχομένη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ναρέντα καταλήγει εἰς τὴν Ραγούζαν. Διὰ τοῦτο τὸ **Σεράγεβον** (80 χιλ.), τὸ ὁποῖον κεῖται ἐπὶ τοῦ Βόσνα, καὶ ἡ **Μοστάγη** (20 χιλ.), ἡ ὁποία κεῖται ἐπὶ τοῦ Ναρέντα, εἶναι τὰ κύρια ἐμπορικὰ κέντρα καὶ αἱ πρωτεύουσαι τὸ μὲν πρῶτον τῆς Βοσνίας, ἡ δὲ δευτέρα τῆς Ἑρζεγοβίνης. Ἐμφότεραι αἱ πόλεις αὗται διατηροῦν τὸν ἀνατολικὸν χαρακτῆρα, ἐπεὶδὴ μέγα μέρος τῶν κατοίκων εἶναι σλαβόφωνοι μουσουλμάνοι.

Νοτιώτερον τὰ ὄρη τοῦ Μαυροβουνίου εἶναι γυμνὰ καὶ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται, ὡς καὶ εἰς τὴν Ἑρζεγοβίνην, μᾶλλον εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἡ **Κετίγνη** μὲ 6 χιλ. κατοίκων εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἄλλοτε ἀνεξαρτήτου Μαυροβουνίου. Περισσότερον γεωργικὴ εἶναι ἡ παλαιὰ Σερβία, ὅπου εἰς τὰς πόλεις **Διάκοβαν**, **Πρισρένην**, **Πριστίναν** κατοικοῦν κατὰ τὸ πλεῖστον Ἄλβανοί. Τὸ **Ἰπέκ** (14 χιλ.) ἦτο ἄλλοτε ἔδρα τοῦ σερβικοῦ Πατριαρχείου.

Εἰκ. 5. Οἰκία σερβικοῦ χωρίου.

γ') Ἡ **κοιλὰς τοῦ Μοράβα** ἀποτελεῖ χαμηλὴν ὄρεινὴν χώραν, ἡ ὁποία πρὸς τὸν Δούναβιν ἀπολήγει εἰς πεδιάδα καὶ καλλιεργεῖται καλῶς. Κύριον προϊόν τῆς γεωργίας εἶναι ὁ ἀραβόσιτος, ὁ ὁποῖος χρῆσιμεύει ὄχι μόνον ὡς τροφή τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάχυνσιν τῶν χοίρων. Ἀγέλαι χοίρων τρέφονται ἰδίᾳ εἰς τὰ δάση τῶν δρυῶν τῆς δυτικῆς Σερβίας, ὥστε ὁ χοῖρος κατέχει σημαντικὴν θέσιν εἰς τὸν κτηνοτροφικὸν πλοῦτον τῆς χώρας, ἀνεπτύχθη δὲ καὶ ἡ βιομηχανία τοῦ χοιρείου κρέατος καὶ σήμερον γίνεται ἐξαγωγή ὄχι μόνον ζωντανῶν χοίρων, ἀλλὰ καὶ

παστοῦ χοιρινοῦ καὶ ἀλλάντων. Καλοὶ εἶναι καὶ οἱ βόες, πολλὰ δὲ τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἴγες τῆς Σερβίας· ὅθεν πολλὰ σφάγια ἐξάγονται ἐξ αὐτῆς καὶ εἰς τὴν χώραν μας.

Ἐκτὸς τῶν δημητριακῶν εἰς τὴν Σερβίαν καλλιεργεῖται καὶ ἡ κἀναβις καὶ ἡ συκομορέα καὶ δι' αὐτῶν ἀνεπτύχθησαν ἡ βιομηχανία καναβίνων σχοινίων καὶ ἡ σηροτροφία.

Καὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν τῆς Βαλκανικῆς ἔχει ἡ κοιλάς τοῦ Μοράβα μεγάλην σπουδαιότητα. Τὸ **Βελιγράδιον**, κείμενον ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Σάβου καὶ τοῦ Δουνάβεως, ἀποτελεῖ τὴν πύλην τῆς χερσονήσου διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν συγκοινωνίαν. Ἐξ αὐτοῦ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀναβαίνει τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα μέχρι τῆς **Νίσης** (35 χιλ.)· ἐκεῖ διχάζεται καὶ μία μὲν γραμμὴ ἄγει διὰ τοῦ χαμηλοῦ ὄροπέδιου τῆς Σαρδικῆς (Σόφιας) πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἄλλη δὲ ἀνερχομένη τὸν ἄνω ῥοῦν τοῦ Μοράβα ὑπερπηδᾷ κατὰ τὴν χαμηλοτέραν ὁρᾶν τὸν Σκάρδον καὶ εἰσερχομένη παρὰ τὰ **Σκόπια** εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄξιου κατέχεται πρὸς τὴν Θεσσαλονικὴν. Τὸ **Βελιγράδιον** (σλαβ. λευκὸς πύργος) εἶναι τὸ πολιτικὸν καὶ πνευματικὸν κέντρον τοῦ σερβισμοῦ· ἀπὸ τοῦ 1918 ἔγινε πρωτεύουσα τῆς ὅλης Νοτιοσλαβίας καὶ ἔκτοτε ἤρχισε νὰ ἀυξάνεται εἰς πληθυσμὸν (250.000) καὶ νὰ ἐξωραΐζεται. Δευτερεύουσαι πόλεις ἐκτὸς τῆς Νίσης εἶναι τὸ **Κραγιούμιεβατς** (30 χιλ.), τὸ **Λέσκοβατς** (18) καὶ τὸ **Κρούσεβατς** δυτικῶς τοῦ Μοράβα, τὸ **Ποζάρεβατς** (15) καὶ τὸ **Μπρόντ** (14) ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ. Πλησίον τοῦ Μπρόντ ὑπάρχουν πλουσιώτατα μεταλλεῖα χαλκοῦ.

δ') **Ἡ κοιλάς τοῦ Ἄξιου** (Βορεία Μακεδονία) ἀνήκει φυσικῶς εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Αἰγαίου. Εὐφορωτάτη πεδιάς ἀπλώνεται κατὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ ποταμοῦ, περίφημά δ' εἶναι τὰ μῆλα καὶ τὰ ἄλλα προϊόντα τῶν Σκοπίων καὶ τῶν Βελεσσῶν. Τὰ **Σκόπια** (65 χιλ.) ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς σπουδαῖον κέντρον ἐμπορικῆς καὶ πνευματικῆς κινήσεως ἐν τῇ νοτίᾳ Σερβίᾳ, ἀπέκτησαν δὲ καὶ Πανεπιστήμιον. Εὐφορος εἶναι καὶ ἡ πεδιάς τοῦ Μοναστηρίου, τὴν ὁποίαν σχηματίζει ὁ Ἐριγών, ὁ δυτικὸς παραπόταμος τοῦ Ἄξιου. Ταύτης μικρὸν μόνον μέρος περιήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· τὸ μεγαλύτερον αὐτῆς μέρος μὲ τὸ **Μοναστήριον** (30 χιλ.), τὸ πρὸς βορρᾶν προπύργιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθὼς καὶ ἀνατολικώτερον ἡ **Γεβγελή**, ἡ **Δοηράνη**

καὶ ἡ **Στρώμνιτσα**, περιελήφθησαν εἰς τὰ σερβικὰ σύνορα, ἃν καὶ εἶχον ἑλληνικώτατον πληθυσμόν. Καθ' ὅλον τὸ τμήμα τοῦτο ἔκτος τῶν δημητριακῶν καλλιεργείται ἡ μορέα καὶ εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη ἢ βομβυκοτροφία. Ὅπως δ' εἰς τὴν παλαιὰν Σερβίαν, οὕτω καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν, παρὰ τὴν Ἀχρίδα. πολλοὶ Ἀλβανοὶ (περισσότεροι τῶν 100 000) ἀφέθησαν ἐντὸς τῶν σερβικῶν συνόρων.

ε') Βορείως τοῦ Δουνάβεως ἡ **Βοϊβοδίνα** καὶ δυτικῶς αὐτοῦ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς μεταξὺ Σάβου καὶ Δράβου χώρας (**Σλαβονία, Κροατία**) εἶναι ἑκτάσεις πεδιναί, τὰς ὁποίας οἱ ποταμοὶ πλημμυροῦντες τὴν ἀνοιξιν κατακλύζουν· ἐκ τούτου ἔχουν ἔδαφος εὐφορώτατον καὶ εἶναι ὁ σιτοβολῶν τῆς Νοτιοσλαβίας· παράγουν δὲ καὶ γεώμηλα ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐδῶ τρέφονται καὶ πολλοὶ καὶ καλοὶ ἵπποι.

Δυτικώτερον ἢ χώρα εἶναι ὄρεινῆ· τὰ ὄρη τῆς κοσμοῦνται μὲ ὄρηα δάση δρυῶν, ὄξυων καὶ καστανεῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀμπελῶνας καὶ κήπους ὀπωροφόρων δένδρων, διότι πολλοὶ εἶναι οἱ συνοικισμοὶ ἐπ' αὐτῶν. Εἰς τὴν δυτικὴν Κροατίαν καὶ Σλοβενίαν ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ μεταλλουργία. Εἰς τὴν Σλοβενίαν δ' ἐξάγονται καὶ πολλὸς ὑδράργυρος καὶ ἀνθρακίται. Μὲ τὴν ἀφθονίαν τῶν πρώτων ὑλῶν (σίτου, κριθῆς, βάμβακος, ἐρίων, μετάξης, μετάλλων, ξύλων) ἀνεπτύχθη εἰς ταύτας, τὰς πυκνῶς κατοικημένας περιοχάς, ἡ βιομηχανία καὶ ἐδημιουργήσαν κέντρα βιομηχανικά, ὡς τὸ **Ἄγραμ** ἢ Ζαγρέμπ μὲ 185.000 κατοίκων ἐν τῇ Κροατίᾳ, ἡ **Διουμπλιάνα** ἢ Λάϊμπαχ μὲ 60 χιλ. κατ. ἐν Σλοβενίᾳ, ἡ **Σουμποτίτσα** (ἢ Μαρία Θηροσειούπολις) μὲ 100.000 κατ., τὸ **Νόβισατ** μὲ 65.000 κατ. ἐν Βοϊβοδίνα κλπ. Ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία ἔρχεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, ἀκολουθεῖ δὲ ἡ βαμβακοκλωστικὴ, ἡ μεταξουργία, ἡ ζυθοποιία καὶ ἡ χαρτοποιία. Εἰς τὰς περιφερείας αὐτὰς εἶναι ἐγκατεστημένοι καὶ πολλοὶ Γερμανοὶ καὶ Οὐγγροὶ, ἐπειδὴ αὐταὶ ἐπὶ αἰῶνας διετέλεσαν ὑπὸ αὐστριακὴν καὶ οὐγγρικὴν διοίκησιν.

4. Οἱ κάτοικοι καὶ ἡ ἱστορία των.

Οἱ παλαιότατοι κάτοικοι τῆς Νοτιοσλαβίας ἦσαν Ἰλλυριοί. Οὗτοι ἀπὸ τῆς τελείας ὑποταγῆς των εἰς τοὺς Ρωμαίους (9 μ.Χ.) ἤρχισαν νὰ ἐκρωμανίζωνται ἤτοι νὰ λαμβάνουν τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη τῶν Ρωμαίων, οἱ ὅποιοι ἐν τῇ Ἰλλυρίᾳ ἐστρατολόγουν

ἐντόνως καὶ διειρήρουν πολλὰ στρατόπεδα, διὰ τὰ ἐπιτηροῦν τοὺς βαρβάρους, οἱ ὅποιοι κατῴκουν πέραν τοῦ Δουνάβεως. Διὰ τοῦτο στρατηγοί, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι καὶ αὐτοκράτορες ἀκόμη τῆς Ρώμης προήχοντο ἐξ Ἰλλυρίας, ὁ Διοκλητιανός, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος κ. ἄ. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου μ. Χ. αἰῶνος ἤρχισαν οἱ Σλάβοι **Κροάται** ἢ **Σκλαβηνοὶ** εἰς μεγάλας μάζας τὰ ἐγκαθίστανται νοτιῶς τοῦ Δουνάβεως εἰς τὴν σημερινὴν Κροατίαν, Βοσνίαν καὶ Σερβίαν καὶ τὰ περισφιγγουν βαθμηδὸν τοὺς παλαιούς Ἰλλυριούς, ἕως οὗ τοὺς ἐξεσλάβισαν τελείως. Εἰς ὄρεινὰ μέρη δυσπρόσιτα, προπάντων τῆς ἀνατολικῆς Σερβίας, διειρηθήσαν μέχρι σήμερον Ἰλλυριοὶ μὲ τὸ ὄνομα **Βλάχοι**, ὁμιλοῦντες νεολατινικὴν διάλεκτον, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ Βλάχοι τῆς ἰδικῆς μας Πίνδου καὶ τοῦ Αἴμου.

Οἱ Σλάβοι οὗτοι ἦσαν ἀπολίτιστοι καὶ ἕζων κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς νομάδες, ὀλιγώτερον ὡς γεωργοί, ἐξηκολούθησαν δὲ τὰ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τοῦ 1180 μ. Χ., ὅτε ὁ **Στέφανος Νεμάνια** ἐνώσας μέγα μέρος τῶν Σέρβων ἴδρυσεν περὶ τὸν Σκάρδον τὸ πρῶτον Σερβικὸν κράτος (Παλαιὰ Σερβία). Ἀργότερον ὁ **Στέφανος Δουσάν** (1331 - 1335) ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του εἰς ὅλην τὴν Μακεδονίαν, Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν, ἀλλ' ἢ ἐπέλευσις τῶν Τούρκων καὶ ἡ μεγάλη μάχη τοῦ Κοσόβου (1389) ἔθεσαν τέρμα εἰς τὴν Σερβικὴν ἀνεξαρτησίαν. Οἱ Τούρκοι κατέλαβον τὰ πεδινὰ καὶ εὐφορὰ μέρη καὶ ἠνάγκασαν ἄλλους μὲν ἐκ τῶν κατοίκων τὰ δεχθῶν τὸν μωαμεθανισμόν, ἄλλους δὲ τὰ μεταναστεύσασιν εἰς τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως χώραν. Οὕτω πολλοὶ ἐκ τῶν Βοσνίων καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι Μωαμεθανοί, οἱ δὲ Σέρβοι εὐρίσκονται ἐγκατεστημένοι καὶ βορείως τοῦ Δουνάβεως, εἰς τὴν Βουκοβίαν.

Ἄλλ' ὅπως εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ἀρματωλοὶ καὶ κλέφτες, οὕτω καὶ ἐν Σερβίᾳ ἐδημιουργήθησαν οἱ χαιντούκοι, οἱ ὑπερασπισταὶ τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐπιμονώτερον ὅλων ἠγωνίσθησαν κατὰ τῆς τυραννίας οἱ Μαυροβούνιοι. Τὸ 1803 οἱ Σέρβοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἐνὸς ἀγραμμάτου χοιροβοσκοῦ, τοῦ **Καραγεώργη**, ἐπανεστάτησαν, ἀλλ' ἢ ἐπανάστασις τῶν μετὰ δεκαετῆ ἀγῶνα κατεβλήθη, ὁ δὲ Καραγεώργης συλληφθεὶς ἀργότερον ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐθανατώθη. Τὸν ἀγῶνα ἐπανάλαβεν μετὰ δύο ἔτη ὁ **Μίλος Ὀβρένοβιτς**. Οὗτος ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τοῦ

Σουλτάνου και ανεγνωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἡγεμῶν τῶν Σέρβων, ἀλλ' ἀνεξάρτητος ἡ Σερβία ἔγινε μόνον τὸ 1878, ὅτε ἡ Ρωσία ἐνίκησε τὴν Τουρκίαν.

Ἡ μικρὰ αὕτη Σερβία ἠγωνίσθη ἔκτοτε διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τῶν λοιπῶν Νοτιοσλάβων. Τὸ 1912 συμμαχήσασα μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας προσήρτησε τὴν παλαιὰν Σερβίαν

Εἰκ. 6. Χάρτης ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως τῆς Σερβίας.

καὶ Μακεδονίαν, τὸ δὲ 1918, ἀφοῦ μετέσχεν εἰς τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ πολλὰ ὑπέφερεν, ἐπέτυχε νὰ ἐνωθῆ μετὰ τοὺς πρὸς δυσμὰς ὁμοφύλους της, οἱ ὁποῖοι ἕως τότε ὑπήγοντο εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ Οὐγγαρίαν. Ἐκ τούτων οἱ Βόσνιοι μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Ἑρζεγοβίνης, τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῆς Βοϊβοδίνας εἶναι κυρίως Σέρβοι, ἐπειδὴ λαλοῦν διαλέκτους, αἱ ὁποῖαι πλησιάζουν πολὺ πρὸς τὴν σερβικὴν καὶ ἔχουν ἔθιμα τὰ αὐτὰ μετὰ τοὺς Σέρβους. Οἱ Κροάται, οἱ Σλοβένοι καὶ οἱ Δαλμάται, ἐπειδὴ διεβίωσαν μακρότερον χρόνον ὑπὸ γερμανικὴν διοίκησιν, εἶναι περισσότερον ἀνεπτυγμένοι ἀπὸ τοὺς Σέρβους, διαφέρουν δ' ἀπ' αὐτῶν καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι εἶναι καθολικοὶ καὶ μεταχειρίζονται τὸ λατινικὸν ἀλφάβητον. Πολλοὶ εἶναι καὶ οἱ Γερμανοί, Οὐγγροί,

Ρουμάνοι, Ἀλβανοί, Τοῦρκοι, Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι ἐν τῇ Νοτιοσλαβίᾳ. (Ἐκτενὴ ἱστορίαν τῶν νοτιοσλαβικῶν χωρῶν εὐρίσκεις εἰς τὸ ρηθὲν βιβλίον τοῦ Κ. Ἀμάντου, σελ. 202 κ. ἔ.).

5. Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.

Ἡ Νοτιοσλαβία, ὡς εἶδομεν, εἶναι χώρα εὐλογημένη με ποικιλίαν φύσεως, ἀνάλογον πρὸς τὴν ἑλληνικὴν· μεγάλαι πεδιάδες καὶ μεγάλα ὄρη, πολύκολπος θάλασσα καὶ πολύμορφος ξηρὰ παράγουσιν ποικιλίαν προϊόντων καὶ ἐπιφέρουσιν τὴν ἀνάπτυξιν ὄλων τῶν δυνάμεων τοῦ Νοτιοσλάβου. Κτηνοτροφία, γεωργία, δενδροκομία, ναυτιλία, ἀλιεΐα, βιομηχανία καὶ ἐμπόριον, ἀνεπτύχθησαν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν καὶ θ' ἀναπτυχθοῦν εἰς τὸ μέλλον περισσότερο. Εἶναι δὲ οἱ Νοτιοσλάβοι κατ' ἐξοχὴν γεωργικὸς λαός· τὰ 80% αὐτῶν ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν.

Ἡ συγκοινωνία εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένη καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πλουσίων δασῶν καὶ μεταλλείων εἶναι ἀκόμη ἑλλιπής, ἀλλ' ἡ χώρα κεῖται πλησίον τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ διὰ τοῦ Δουνάβεως καὶ δικτύου σιδηροδρόμων ἐπικοινωνεῖ εὐκόλως με αὐτήν. Εἰς τὴν ἐξαγωγὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ ξυλεία, ἔπειτα ἔρχονται τὰ σιτηρὰ καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα· εἰς τὴν εἰσαγωγὴν πρώτην θέσιν κατέχουν τὰ ὑφάσματα, αἱ μηχαναὶ καὶ καθόλου τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα.

6. *Τὸ ἐμπόριον μετὰ τὴν Ἑλλάδα* εἶναι ζωηρόν, διεξάγεται δὲ κυρίως διὰ τῆς ἐμπορικῆς ζώνης, τὴν ὁποίαν ἡ Νοτιοσλαβία ἀπέκτησεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκ τῆς βορείας ἡμῶν γείτονος προμηθεύομεθα ξυλείαν, σίτον, ζῶα καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἐν ᾧ ἡ ἐξαγωγή μας εἰς αὐτὴν περιορίζεται εἰς ἐσπεριδοειδῆ, σῦκα, ἐλαιόλαδα, πυρηνέλαιον καὶ τάπητας.

7. *Ἀσκήσεις.* 1. Σχεδίασε τὸν χάρτην τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ σημείωσε ἐπ' αὐτοῦ τὰ ὄρη, τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας καὶ τὰς πόλεις αὐτῆς. 2. Δεῖξε διὰ βελῶν τὴν διεύθυνσιν τῶν σιδηροδρόμων, οἱ ὅποιοι ἐκκινοῦν ἐκ Νίσης. 3. Ταξίδι ἀπὸ τῆς πατρίδος σου εἰς Βελιγράδιον.

4. Ἡ Ἀλβανία.

Ἀλβανία : 27 500 τ. χμ. 1 ἑκατ. κατοίκων 36 κατὰ 1 τ. χμ.
Ἑλλάς : 130 000 τ. > 6,5 > > 50 > 1 τ. χμ.

1. Ὅρισε τὴν θέσιν τῆς Ἀλβανίας. 2. Ἀκολούθησε ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν γραμμὴν τῶν ἀλβανικῶν συνόρων ἀρχίζων ἀπὸ τὸ νοτιώτατον αὐτῶν ἄκρον, τὸ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἰονίου καθόρισε αὐτὰ ἐπακριβῶς. Ποία χώρα κεῖται εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης; 3. Ποῖα ὄρη ὑφύονται κατὰ μῆκος τῆς ΝΔ παραλίας τῆς Ἀλβανίας καὶ εἰς ποῖον ἀκρωτήριο καταλήγουν; Ὄνομασε ἄλλα ὄρη τῆς Ἀλβανίας, ὑψούμενα ἄνω τῶν 2000 μ. 4. Εὔρε τοὺς ποταμοὺς Ἀῶν (Βοϊοῦσα), Ἄψον (Σεμένη), Γενοῦσον (Σκοῦμπι)· πόθεν πηγάζουν οὗτοι; Ποῖος ποταμὸς πηγάζει ἐκ τῆς λίμνης τῆς Ἀχρίδος καὶ ποῦ ἐκβάλλει; Ποία λίμνη κεῖται εἰς τὰ ΒΔ σύνορα τῆς Ἀλβανίας;

1. Θέσις καὶ ἔκτασις.

Ἡ Ἀλβανία ἐκτείνεται δυτικῶς τῆς λίμνης τῆς Ἀχρίδος ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Φτελιᾶς μέχρι τῶν βορείων Ἀλβανικῶν Ἀλπεων. Εἰς ἔκτασιν εἶναι ὀλίγον μεγαλύτερα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας, τριπλασία δὲ τῆς Ἡπείρου, ἢ ὅποια ἀπέμεινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· διότι ἡ Ἀλβανία κατέχει τὴν βόρειον Ἡπειρον.

2. Μορφή τοῦ ἐδάφους. Κλίμα.

Ἡ Ἀλβανία εἶναι ὄρεινὴ χώρα· τὰ $\frac{2}{3}$ περίπου αὐτῆς ἔχουν ὕψος ὑπὲρ τὰ 1000 μέτρα. Πρὸς νότον τὰ ὄρη τῆς Ἀλβανίας συνέχονται μετὰ τὴν Πίνδον, πρὸς βορρᾶν δὲ μετὰ τὰς Δυναρικὰς Ἀλπεῖς, ἐπειδὴ δὲ εἶναι καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ μῆκος συνεχῆ, ἀποκλείουν τὴν Ἀλβανίαν ἀπὸ τὴν λοιπὴν Χερσονήσον· πρὸς τὴν θάλασσαν ὁμως κατέρχονται ὁμαλῶς, ὥστε εἰς τὰ παράλια ἀπλώνονται εὐρεῖαι πεδιάδες.

Αἱ σπουδαιότεραι τῶν πεδιάδων τούτων εἶναι ἡ τῆς Μουζακιᾶς, ἡ τῶν Τιράνων καὶ ἡ τῆς Σκόδρας. Αὗται εἶναι ἀνοικταὶ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ τούτου ἔχουν γλυκὺ θαλάσσιον κλίμα καὶ συχνὰς βροχὰς. Ἐδῶ εὐδοκιμεῖ, ὡς καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἰονίου, ἡ ἐλαία, ἡ συκῆ, ἡ ἄμπελος, τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ ἡ μορέα. Τὸ ἀνατολικὸν ὁμως μέρος τῆς χώρας, τὸ ὄρεινόν, ἔχει τὸ κλίμα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χερσονήσου· ἐκεῖ ἀναπτύσσονται ἡ

κερασέα, ή μηλέα, ή άπιδέα, ή δαμασκηνεά, ή δοϋς. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῶν ἄλβανικῶν ὄρεων πίπτει τὸν χειμῶνα πολλὴ χιών, διὰ τοῦτο οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλβανίας εἶναι πολὺ ὀρηκτικοὶ καὶ συμπαρασύρουν πολλὰς ὕλας πρὸς τὴν θάλασσαν. Διὰ τῶν προσχώσεων τῶν πολλὰ νησιδὲς ἠνώθησαν μετὰ τὴν ξηρὰν καὶ σήμερον φαίνονται ὡς λάφοι ἀποφράσσοντες τὴν παραλίαν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης ἐσχηματίσθησαν καὶ λιμνοθάλασσαι, ὡς παρὰ τὸν Αὐλῶνα καὶ τὸ Δυρράχιον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τέλματα. Ἐκ τῶν ὁποίων εὐρεῖται ἑκτάσεις παρὰ τὴν παραλίαν μένον ἄκατοίκητοι.

3. Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων.

Ἔνεκα τῆς φύσεως ταύτης τῆς χώρας ἡ γεωργία εἰς τὰ πεδινὰ μέρη εἶναι παρημελημένη· ὅπου ἡ γῆ καλλιεργεῖται, παράγει ἀραβόσιτον, βρώμην, σῖτον, ὄρυζαν, ἔλαιον καὶ οἶνους, ἀλλὰ τὰ προϊόντα ταῦτα δὲν ἐπαρκοῦν διὰ τὴν ἐπιχώριον κατανάλωσιν. Ἀνεπτυγμένη εἶναι κυρίως ἡ κτηνοτροφία καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ σφάγια, ἔρια καὶ δέρματα ἐξάγονται ἔκ τῆς Ἑλβανίας καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πλούσια δάση καλύπτουν τὰ ὄρη τῆς Ἑλβανίας, τὰ ὁποῖα κρύπτουν εἰς τοὺς κόλπους τῶν πολλὰ μέταλλα, ἰδίᾳ χαλκόν, χρωμίτην, λιγνίτην κλπ. Ταῦτα ὅμως μένου ἀκόμη ἀνεκμετάλλευτα.

4. Ἡ συγκοινωνία εὐρίσκεται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν· κανεὶς σιδηρόδρομος δὲν ὑπάρχει, ἐλάχισται δὲ εἶναι αἱ ὁδοὶ εἰς τὰ παράλια. Αἱ περισσότεραι γέφυραι τῶν πολλῶν καὶ δυσκόλων ποταμῶν τῆς Ἑλβανίας εἶναι μεσαιωνικῶν χρόνων· εἰς πολλοὺς τόπους διέρχονται τοὺς ποταμοὺς ἐπάνω εἰς μονόξυλα ἢ εἰς ἀσκούς αἰγείους, ὅπως κατὰ τὸν μεσαίωνα! «Τόσον εἶχε φροντίση διὰ τὴν Ἑλβανίαν ἡ Τουρκία, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποεῖ τοὺς Ἑλβανοὺς ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὸν στρατὸν ἀφθόνως» Κ. Ἀμαντος).

5. Συνοικισμοί.

Ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς συγκοινωνίας καὶ τὸ ἐμπόριον εἶναι λίαν περιορισμένον. Κυριώτεροι λιμένες τῆς χώρας εἶναι ὁ Αὐλῶν (6 χιλ.), τὸ Δυρράχιον (ἀρχ. Ἐπίδαμνος) (5) καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Μεδοῦσης. Ἄλλ' αἱ κυριώτεραι πολίχναι κεῖνται εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὡς τὸ Ἑλβασάν (10), τὸ Βεράτιον (8), ἡ Σκόδρα (24) καὶ τὰ Τίρανα (12), ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἄλβανικοῦ βασι-

λείου. Εἰς τὴν βόρειον Ἠπειρον μεγαλύτερα κέντρα εἶναι τὸ Ἀργυρόκαστρον (10) καὶ τὸ Δέλβινον (5), εἰς δὲ τὸ προσαρτηθὲν ἐκ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας τμήμα ἡ Κορυτσά (20).

6. Οἱ κάτοικοι.

Οἱ Ἀλβανοὶ εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰλλυριῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν λαὸς συγγενῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων κατόκουν τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐξεπολιτίσθησαν καὶ ἀνέπτυξαν τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, οἱ Ἰλλυριοὶ ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ των παρέμειναν ἀπολίτιστοι, χωρὶς καμμίαν πρόοδον. Τὸ ἴδιον καὶ σήμερον οἱ Ἀλβανοὶ ζοῦν, διηρημένοι κατὰ φυλάς, βίον ποιμενικὸν καὶ ἀγαποῦν πολὺ τὰ ὄπλα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τοῦρκοι, ὅταν κατέκτησαν τὴν Χερσόνησον, ἔκαμαν τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν διὰ τῆς βίας Μωαμεθανούς, οἱ Ἀλβανοὶ ὑπηρετοῦσαν ἄλλοτε ὡς μισθοφόροι εἰς τὸν Τουρκικὸν στρατόν.

Ὅτε τὸ 1912 διὰ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας ἀπηλευθερώθη ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἠπειρος, τότε ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἀλβανίας. Ἔνεκα τῶν ἀτυχημάτων ὅμως τῆς Ἑλλάδος ἡ Ἀλβανία ἐπέτυχε νὰ προσαρτηθῆ καὶ τμήμα τῆς Ἠπείρου, τὸ ὅποilon κατοικεῖται ἀπὸ ἀρκραϊνῆ ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἀγωνισθέντα πρότερον σθεναρῶς διὰ τὴν ἐλευθερίαν του.

7. Ἀσκήσεις. 1. Τί προϊόντα εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσάγῃ ἡ Ἑλλὰς ἐκ τῆς Ἀλβανίας; 2. Πῶς θὰ ταξιδεύσῃς ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Ἀργυρόκαστρον; πῶς ἐκ Πειραιῶς εἰς Τίρανα;

Β) ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΪΜΟΥ

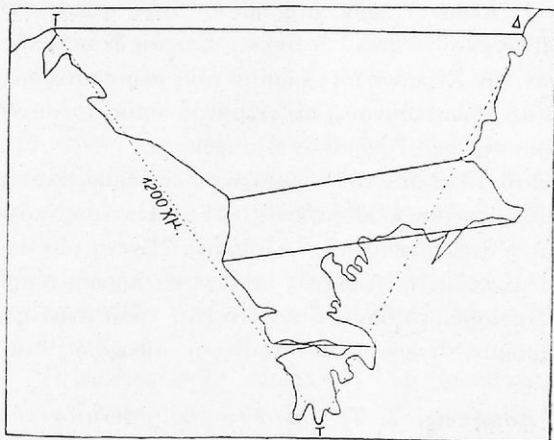
1. Θέσις.

Ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου διὰ τῆς βορείας πλευρᾶς (Σάβος-Δούναβις) προσφύεται εἰς τὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὰ ΝΑ προσεγγίζει μέχρις 660 μέτρων (Βόσπορος) πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὅθεν ἀποτελεῖ γέφυραν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς Ἑλλάδος πλησιάζει πρὸς τὴν Ἀφρικὴν, ἡ χερσόνησος ἀποτελεῖ σύνδεσμον μεταξὺ

τριῶν ἡπείρων. Πρὸς τούτοις διὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ Κωνσταντινουπόλεως διέρχεται ἡ σπουδαία θαλασσία ὁδὸς ἀπὸ τῆς Μεσογείου πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ὅθεν ἡ χερσόνησος κατέχει σπουδαίαν θέσιν διὰ τὴν συγκοινωνίαν. (Σιδηρόδρομος Βελιγραδίου-Κων/πόλεως-Βαγδάτης. Βλ. εἰκ. 2). Ἔνεκα τῆς θέσεως ταύτης τῆς χερσονήσου καὶ λαοὶ ἀσιατικοὶ εἰσέβαλον κατὰ διαφόρους καιροὺς εἰς αὐτὴν (Πέρσαι, Ἄραβες, Τοῦρκοι).

2. Θαλάσσιος διαμελισμός.

Τὸ βόρειον μέρος τῆς χερσονήσου εἶναι εὐρύ, τὸ νότιον τοῦναντίον εἶναι στενὸν καὶ διαμελίζεται πλουσίως ὑπὸ τῆς θαλάσ-

Εἰκ. 7. Μέγεθος καὶ διαμελισμὸς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

σης. Δύο κόλποι ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, εἰσχωροῦντες βαθέως εἰς τὴν ξηράν, ἀποχωρίζουν πρὸς νότον μίαν μεγάλην χερσόνησον, ἡ ὁποία μὲ τὴν τομὴν τοῦ Ἴσθμοῦ ἔγινε πράγματι νῆσος, τὴν **Πελοπόννησον**. Κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς παραλίας κείνται αἱ Ἴόνιοι νῆσοι. Πρὸς ἀνατολὰς αἱ **νῆσοι τοῦ Αἰγαίου** ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ γέφυραν μετὰξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας· εἶναι τὰ λείψανα τῆς χώρας, ἡ ὁποία κάποτε ἦν ὡνε τὰς δύο ἡπείρους. Σεισμοί, φαίνεται, ἰσχυροὶ συνεκλόνησαν αὐτὴν καὶ τὴν ἐκρήμνισαν εἰς τὰ βάρη. Τὰ κύματα τῆς θαλάσσης κατέλαβον τὴν θέσιν τῆς· αἱ κορυφαὶ ὅμως τῶν ὄρεων ἐξέχουν ἀκόμη ὡς νῆσοι. Ὅνομάσατε τὰς μεγαλύτερας· αἱ μικρότεραι ἀποτελοῦν «συστήματα

νήσων (Κυκλάδες, Σποράδες). Ἡ μεγάλη νήσος Κρήτη φράσσει ἐκ νότου τὸ Αἰγαῖον πέλαγος Ποῦ ἄλλοῦ ἢ παραλία τῆς χερσονήσου εἶναι ὀδοντωτὴ μὲ πλῆθος νήσων πρὸ αὐτῆς ;

3. Διάπλασις τοῦ ἐδάφους. Ὑδατα.

Μακρόταται, στεναὶ καὶ παράλληλοι ὄροσειραὶ, διευθυνόμεναι ἀπὸ Β πρὸς ΝΑ, κατέχουν τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς χερσονήσου, δυνάμεναι νὰ διακριθῶν καὶ εἰς τὰ τρία ἀκρωτήρια τῆς Πελοποννήσου. (Ὀνομάσατε τὰς ὄροσειρὰς ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν βορειο-τάτην). Τὰ ὄρη ταῦτα συνίστανται ἀπὸ ἀσβεστόλιθον καὶ εἶναι πτωχὰ εἰς καλλιεργήσιμον γῆν καὶ ὕδατα. Βραχώδη, τραχέα καὶ δυσπρόσιτα ἀποτελοῦν εὐρὺ τεῖχος, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους ἀπὸ τὸ ἀνατολι-

Εἰκ. 8. Κάθετος τομὴ διὰ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἀπὸ Δ πρὸς Α.

κὸν τμήμα τῆς χερσονήσου.—Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τὰ ὄρη ἐκτείνονται ἐκ Δ πρὸς Α καὶ μὲ τὰς πολλὰς τῶν διακλαδώσεις ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ κιγκλιώματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων περι-κλείονται μικρὰ καὶ μεγάλα λεκανοπέδια.

Ἀπὸ τὸν ροῦν τῶν ποταμῶν, τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν χύνονται εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν Δούναβιν, δυνάμεθα εὐκόλως νὰ διακρίνωμεν, ὅτι αἱ κορυφογραμμαὶ τοῦ Σκάροδου, Σκομίου καὶ Αἴμου ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν ὑδροκριτικὴν γραμμὴν τῆς χερσονήσου. Βορείως αὐτῆς τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου κλίνει πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Δουνάβεως, νοτίως δ' αὐτῆς πρὸς τὸ Αἰγαῖον.

Μεταξὺ τῶν κοιλάδων τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Μοράβα ἡ ὑδροκριτικὴ γραμμὴ εἶναι εἰς ἓν μέρος πολὺ χαμηλὴ δι' αὐτοῦ διέρχεται ἡ ὁδὸς, ἡ ὁποία συνδέει τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου μὲ τὰς χώρας τοῦ Δουνάβεως. Ὁμοίως ἢ μακρὰ κοιλάς τοῦ Ἐβρου ἀποτελεῖ ὁδόν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσδύει τις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας καὶ περαιτέρω, διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Νίς, εἰσέρχεται εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα. Ποῖαν λοιπὸν σημασίαν ἔχουν αἱ βαθεῖαι κοιλάδες, τὰς ὁποίας ὄρητικοὶ ποταμοὶ διανοίγουν ἀνάμεσα εἰς τὰ βουνὰ ;—Τὰ βαθύπεδα τῆς χερσονήσου εἶναι μικρᾶς μόνον

πίαν καὶ ἀλλαχοῦ, τὰ ὁποῖα θαυμάζει ὁ πολιτισμένος κόσμος. Παλαιοὶ εἰς τὴν χειρσόνησόν μας εἶναι οἱ Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι κατέχουν τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος, ὅπου τὸ πάλαι κατόικουν οἱ Ἰλλυριοί. Ὅτε δ' ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διέδωκε τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Αἴγυπτον, τότε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ἐπεκράτησαν καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Μακεδονίας μέχρι τοῦ Δουνάβεως, ὥστε ὅλη ἡ χειρσόνησος ἀπέβη καθαρῶς ἑλληνική. Τοιαύτη διετηρήθη καὶ κατόπιν, ὅτε οἱ Ἕλληνες ἔγιναν χριστιανοὶ καὶ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνισμοῦ ἔγινεν ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἡ βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἦτο τότε τὸ μεγαλύτερον καὶ ἐνδοξότερον κράτος τοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἦτο καὶ τὸ πλουσιώτερον μέρος αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ βάρβαροι λαοί, οἱ ὁποῖοι τὸ περιεκύκλωναν, ὠρέγοντο τὰς πλουσίας πόλεις του καὶ ἐπεχειροῦσαν συχνὰς ἐπιδρομὰς εἰς αὐτό, διὰ νὰ διαρπάσουν θησαυροὺς καὶ νὰ αἰχμαλωτίσουν γεωργοὺς καὶ τεχνίτας. Ὁ πόλεμος λοιπὸν δὲν ἔπαυε ποτὲ ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορα τοῦ κράτους, τὸν Δούναβιν.

Ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἐπιδρομὰς ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς βορείως τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Σκάρδου ἠραιώθη πολὺ. Τότε ξένοι λαοί, οἱ ὁποῖοι περιεπλανῶντο ζητοῦντες τόπον διὰ νὰ κατοικήσουν, ἐπέρασαν τὸν Δούναβιν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς χειρσόνησος. **Σέρβοι** καὶ **Κροάται** εἰς τὰ δυτικά, **Βούλγαροι** εἰς τὰ ἀνατολικά. Πιεσθέντες οὕτως οἱ Ἕλληνες περιορίσθησαν εἰς τὰ νότια τῆς χειρσόνησος. Ἀργότερα οἱ **Τούρκοι** ἐλθόντες ἐξ Ἀνατολῶν ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὑπεδούλωσαν ὅλους τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς χειρσόνησος. Πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ἀπετίναξαν τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατόπιν δὲ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι λαοὶ ἠλευθερώθησαν. Σήμερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ οἱ Τούρκοι κατέχουν μόνον τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ Ἀδριανούπολιν. — Ὁ πληθυσμὸς τῆς χειρσόνησος ἀνέρχεται εἰς 27 ἑκατομμ. Πλέον τῶν $\frac{3}{4}$ (Ἕλληνες, Σέρβοι, Βούλγαροι) εἶναι ὀρθόδοξοι Χριστιανοί. Εἰς τὰ ΒΔ τῆς χειρσόνησος ἐπικρατεῖ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία. Εἰς τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν ἀνήκουν ἐκτὸς τῶν Τούρκων οἱ περισσώτεροι Ἕλληνας καὶ μέρος τῶν Βοσνίων.

6. Ἀσκήσεις. 1. Σχεδιάσατε τὸ περίγραμμα τῆς χειρσόνησος κατὰ τὴν εἰκ. 7 καὶ ἐγγράψατε εἰς τὰς οἰκείας θέσεις τὰ ὀνόματα

τῶν κυρίων γεωργικῶν προϊόντων: σίτου, οἴνου, σταφίδων, ἐλαίου, πορτοκαλλίων, δαμασκήνων, καπνοῦ, βάμβακος, δρυΐνης, μετάξης. Σημειώσατε ὁμοίως τὰ εἶδη τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα κατ' ἐξοχὴν τρέφονται εἰς ἕκαστον μέρος: πρόβατα καὶ αἰγες, ἵπποι καὶ βόες, χοῖροι. 2. Εἴπατε πῶς ἡ θέσις τῶν ἐξῆς πόλεων συνετέλεσεν, ὥστε ν' ἀποβῇ ἐκάστη σπουδαία πόλις: Κωνσταντινούπολις, Θεσσαλονίκη, Πειραιεὺς, Πάτραι, Βόλος, Βάρονα, Πύργος, Ἀδριανούπολις, Σόφια, Νίση, Βελιγράδιον. 3. Ἀπὸ ποίας πόλεις θὰ διέλθῃς ταξιδεύων ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας σου πατρίδος πρὸς τὸ Ἀγραμ;

2. Η ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΑΠΕΝΝΙΝΩΝ

Ἰταλία :	310 000	τ. χμ.	41	ἐκατ.	κατοίκων	133	κατὰ	1	τ. χμ.
Ἑλλάς :	130 000	»	6,5	»	»	50	»	»	

Ἡ χερσόνησος τῶν Ἀπεννίνων περιλαμβάνει τὸ **βασιλείον τῆς Ἰταλίας**: ὅθεν λέγεται **ἰταλική** χερσόνησος.

1. Ὅρισε τὴν θέσιν τῆς χερσονήσου τῶν Ἀπεννίνων ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα. 2. Ὀνόμασε τὰς θαλάσσας, αἱ ὁποῖαι περιβρέχουν τὴν ἰταλικὴν χερσονήσον καὶ τοὺς μεγαλυτέρους κόλπους. Ὀνόμασε τὰς ἰταλικὰς νήσους. 3. Ποῖαι ὄρσοι ἀποτελοῦν τὸ πρὸς Β. ὄριον τῆς Ἰταλίας καὶ ἀπὸ ποίας χώρας τὴν χωρίζουν; Εὔρε εἰς τὸν χάρτην τὰς διόδους τῶν Ἀλπεων, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἰταλία συνδέεται σιδηροδρομικῶς με τοὺς γείτονάς της. 4. Ποῖαι αἱ υψηλότεραι κορυφαὶ τῶν Ἀλπεων καὶ τῶν Ἀπεννίνων; Σύγκρινε τὸ ὕψος αὐτῶν με τὸ ὕψος τοῦ Ὀλύμπου. 5. Ὀνόμασε τὰς λίμνας καὶ τοὺς μεγαλυτέρους ποταμοὺς τῆς Ἰταλίας. 6. Τῆς Σικελίας ἡ ἔκτασις εἶναι 25 700 τ. χμ., ὁ πληθυσμὸς 4 000 000. Τῆς Πελοποννήσου ἡ ἔκτασις εἶναι 22 200 τ. χμ. ὁ δὲ πληθυσμὸς 1 050 000. Παράστησε με σχήματα τετράγωνα τὴν διαφορὰν τῶν κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ κατὰ τὸν πληθυσμὸν. 7. Εὔρε τὸν Βεζούβιον καὶ τὴν Αἴτταν· συγκρίνε τα κατὰ τὸ ὕψος με τὸ ἐγγὺς ὄρος τῆς πατρίδος. 8. Ποῖα ἐμπορεύματα γνωρίζεις, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐξ Ἰταλίας; 9. Ποῖοι ἰταλικοὶ τόποι σοῦ εἶναι γνωστοὶ ἐκ τῆς ἱστορίας;

1. Θέσις καὶ ἔκτασις. Διαιρέσις.

Δυτικοὶ γείτονές μας εἶναι οἱ **Ἰταλοί**. Ἄλλ' ἐνῶ μὲ τοὺς βορείους γείτονάς μας ἔχομεν κοινὰ σύνορα, ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν μᾶς χωρίζει θάλασσα, τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Τὸ πλοῖον χρειάζεται 10 ὥρας, διὰ νὰ πλεύσῃ ἀπὸ τὴν Κέρκυραν εἰς τὸ Βρινδήσιον, τὸν πλησιέστερον Ἰταλικὸν λιμένα.

Ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος ἐν σχήματι ὑποδήματος προεκτείνεται ἀρκετὰ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, τὴν ὁποίαν διαιρεῖ εἰς δυτικὸν καὶ ἀνατολικὸν τμήμα. Μὲ τὴν νῆσον Σικελίαν, ἣ ὁποία εἶναι προέκτασις αὐτῆς σχηματίζει γέφυραν, συνδέουσαν τὴν Εὐρώπην μὲ τὴν Ἀφρικήν.

Ὅριον μεταξὺ τῆς χερσονήσου καὶ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης ἀποτελοῦν αἱ ὑψηλαὶ καὶ μακραὶ ὄροσειραὶ τῶν **Ἀλπεων**, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται τοξοειδῶς ἀπὸ ἐνὸς σημείου τῆς παραλίας μέχρις ἄλλου σημείου αὐτῆς. Ἐν τούτοις αἱ Ἀλπεις δὲν ἀποτελοῦν φραγμὸν ἀνυπέρβατον διὰ τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν βορείως καὶ νοτίως αὐτῶν κειμένων χωρῶν. Ἐκ τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τῶν Ἀλπεων εἰσχωρεῖ εἰς τὴν χερσόνησον ἡ μακρὰ ὄροσειρὰ τῶν **Ἀπεννίνων**, ἣ ὁποία χωρίζει αὐτὴν εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν μέρος. Οὕτω τὴν ὅλην χώραν δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς τρία τμήματα: 1) τὴν **βόρειον Ἰταλίαν**, ἣ ὁποία περιλαμβάνει τὰς Ἰταλικὰς Ἀλπεις καὶ τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου, 2) τὴν **Ἰταλικὴν χερσόνησον** καὶ 3) τὰς **Ἰταλικὰς νήσους**.

Ἡ Ἰταλία εἰς ἔκτασιν εἶναι $2\frac{1}{2}$, σχεδὸν φορὰς μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εἰς πληθυσμὸν εἶναι ὑπερξυπασία.

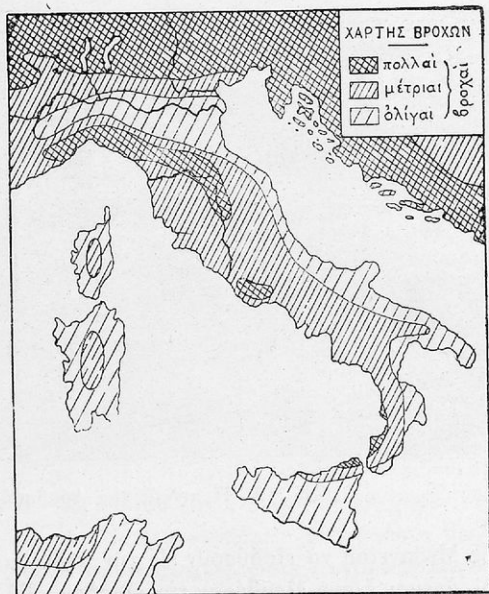
2. Φυσικαὶ περιοχαί.

α') Ἡ βόρειος Ἰταλία.

Αἱ **Ἰταλικαὶ Ἀλπεις** ὑψοῦνται ἐπὶ τῆς νοτίας τῶν πλευρῶν ἀποτόμως εἰς μέγιστα ὕψη (ὄρος Ρόζα 4638 μ., Μπερνίνα 4050 μ., Δολομίται 3340 μ.). Διὰ τοῦτο αἱ κοιλάδες αὐτῶν, αἱ ἐστραμμέναι πρὸς νότον, προστατεῦνται ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους καί, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ βαθεῖαι, ἔχουν κλίμα ἡπιώτατον. Πολλαὶ ἔξ αὐτῶν περικλείουν στενὰς καὶ μακρὰς λίμνας (Ματζιόρε, Κόμο, Γκάρδα). Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτῶν θάλλουν φυτὰ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν: φοινικοειδῆ, κυπάρισσος, δάφνη, ἐλαία, ἀγαυή, ἄμπελος, μορέα, λεμονέα, ἐν ᾧ εἰς τὰ ἕρμα νερά τῶν ἀντικατοπτρίζονται καστανεῖαι καὶ πεῦκαι, ποῦ

ἀναφοριζῶνται εἰς τὰ ἀπόκρημα τοιχώματα τῶν βουνῶν. Ἐπὶ τὰ ἀφθονα νερά, τὸ ὅποια κρημνίζονται ἀπὸ τὰ ὕψη ἐκεῖνα, παρῶνται δύναμις ἠλεκτρικὴ, ἣ ὅποια χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν πόλεων τῆς πεδιάδος. Ὡραία εἶναι ἐπίσης ἡ μακρὰ κοιλάς τοῦ Ἰαδίου ποταμοῦ, ἣ ὅποια περιήλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης εἰς τὸ τέλος τοῦ παγκοσμίου πολέμου (1919), ἀλλὰ κατοικεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Γερμανῶν (Νότιον Τυρόλον). Διὰ τὰς φυσικὰς τῶν καλλογὰς καὶ τὸ γλυκὸ κλίμα, αἱ Ἰταλικαὶ Ἄλπεις προσελκύουσιν πολλοὺς ξένους.

Ἡ πεδιάς τοῦ Πάδου (Λομβαρδία) περικλείεται ἀπὸ τριῶν πλευρῶν ὑπὸ ὄρεων, ἀλλὰ πρὸς Ἀ ἀνοίγεται πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν. Ὅθεν ὁμοιάζει μὲ εὐρείαν σκάφη, ἣ ὅποια εἶναι ἐλαφρῶς κεκλιμένη πρὸς Ἀ καὶ διὰ τοῦτο ὁ ῥοῦς τῶν ποταμῶν τοῦ βαθυπέδου (Πάδος, Ἰαδίου) εἶναι βραδύς. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὰ πέριξ βουνὰ οἱ χειμαρροὶ καὶ τὰ ποτάμια μεταφέρουν μεγάλας ποσότητας ἄμμου καὶ ἄργιλου, μεγάλη εἶναι ἡ ἐναπόθεσις ἰλύος εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν. Ἐκ τούτου ἡ παραλία ἐπεκτείνεται κατὰ 70 μέτρα ἑτησίως. Ἡ πόλις Ἀδρία, ἣ ὅποια ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἦτο παράλιος καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά της εἰς τὸ πέλαγος, σήμερον ἕνεκα τοῦ ποταμοῦ εὐρίσκεται 23 χλμ. μακρὰν τῆς θαλάσσης· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ Ραβέννα, ἣ ὅποια ἄλλοτε ἦτο πολεμικὸς λιμὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, σήμερον εἶναι μεσόγειος. Καὶ ὅλον δὲ τὸ βαθύ-

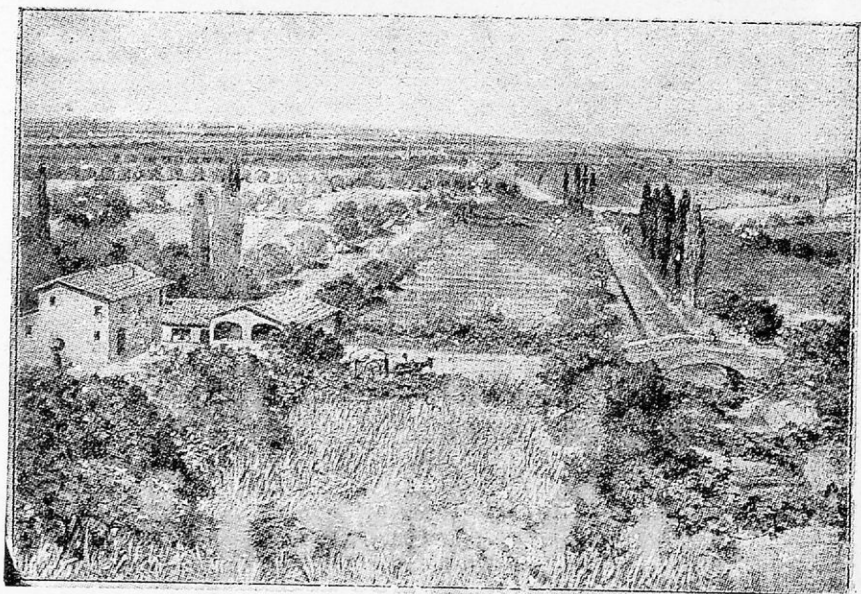

Εἰκ. 11.

ἀργίλου, μεγάλη εἶναι ἡ ἐναπόθεσις ἰλύος εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν. Ἐκ τούτου ἡ παραλία ἐπεκτείνεται κατὰ 70 μέτρα ἑτησίως. Ἡ πόλις Ἀδρία, ἣ ὅποια ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἦτο παράλιος καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά της εἰς τὸ πέλαγος, σήμερον ἕνεκα τοῦ ποταμοῦ εὐρίσκεται 23 χλμ. μακρὰν τῆς θαλάσσης· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ Ραβέννα, ἣ ὅποια ἄλλοτε ἦτο πολεμικὸς λιμὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, σήμερον εἶναι μεσόγειος. Καὶ ὅλον δὲ τὸ βαθύ-

πεδον, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου πρὸ χιλιάδων ἐτῶν ὑπῆρχε βαθεῖα κόλπωσις τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, ἐσηματίσθη ἐκ τοιούτων προσχώσεων τῶν ποταμῶν. Ὅθεν τὸ ἔδαφός του εἶναι γονιμώτατον.

Ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς ἀνέμους τοῦ βορρᾶ τὸ βαθύπεδον προστατεύεται ὑπὸ τῶν Ἄλπεων ὡς δι' ὑψηλοτάτου τείχους. Ἀλλὰ καὶ τὰ Ἀπέννινα ἀπὸ νότου ἐμποδίζουν τοὺς θερμοὺς ἀνέμους

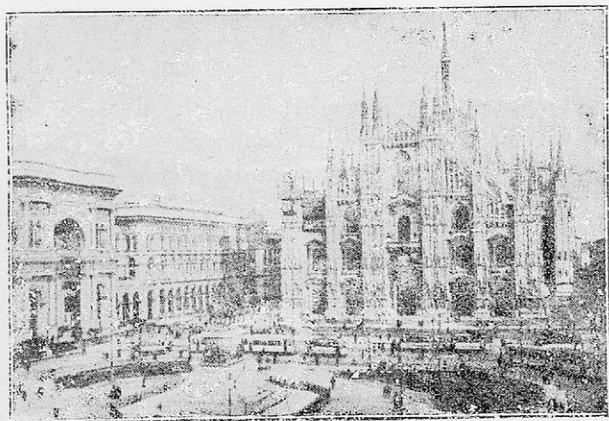

Εἰκ. 12. Ἡ πεδιάς τῆς Λομβαρδίας.

τῆς Μεσογείου νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν πεδιάδα. Μόνον οἱ ἀνατολικοὶ ἀνεμοὶ ἔχουν ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον περνοῦν, εἶναι στενόν, ἡ ξηρότης των δὲν μεταβάλλεται. Ἔνεκα τούτου τὸ βαθύπεδον ἔχει *κλίμα ἡπειρωτικόν* (μέση θερμοκρασία Ἰανουαρίου 2°, Ἰουλίου 25°).

Τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον πίπτουν πολλαὶ βροχαί, τὸ θέρος ὅμως εἶναι ξηρὸν καὶ θερμόν. Τότε ἀρχίζει ἡ ἄρδευσις τοῦ ἔδαφους μὲ τὰς διώρυγας, αἱ ὁποῖαι διακλαδοῦνται ἀπὸ τοὺς ποταμούς. Ἡ θερμοότης τοῦ θέρους καὶ τὸ τεχνητὸν πότισμα συντελοῦν εἰς πλουσίαν βλάστησιν, ὥστε ὅλος ὁ τόπος ὁμοιάζει μὲ

μεγάλον κῆπον. Καλλιεργοῦνται ἰδίως ἀραβόσιτος, σίτος καὶ λαχανικά, εἰς μέρη δὲ βαλτώδη εὐδοκιμεῖ καὶ τὸ ῥύζι καὶ παράγεται τόσον πολὺ, ὥστε γίνεται ἔξαγωγή αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας. Πτελέαι, λεῦκαι καὶ μορέαι περιβάλλουν ὡς ἐν πλαισίῳ τοὺς ἀγροὺς καὶ ὑψηλὰ εἰς τοὺς κλάδους τῶν δένδρων ἀναροισκῶνται κληματαριές. Οὕτως εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀγρὸν συγχρὰ τὸ ἔδαφος παρέχει εἰς τοὺς κατοίκους συγχρόνως σιτηρά, τροφήν διὰ τοὺς μεταξοσκώληκας. Ξύλα διὰ τὴν ἐστίαν καὶ σταφύλια. Ὑπάρχουν τόποι, ὅπου οἱ ἀγροὶ καλλιεργοῦνται δύο φο-

Εἰκ. 13. Ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Μιλάνου.

ρὰς τὸ ἔτος, τὰ δὲ λιβάδια, ὅταν ποτίζωνται τακτικά, θερίζονται καὶ ὀκτῶ φορὰς τὸ ἔτος. Ἐκ τούτου καὶ ἡ κτηνοτροφία βοῶν εἶναι ἀνεπτυγμένη, καθὼς καὶ ἡ πτηνοτροφία. Μετὰ τόσον θερμὸν θέρος ἀκολουθεῖ χειμὼν τόσον ψυχρὸς, ὥστε χιόνια καὶ πάγοι δὲν εἶναι τι σπάνιον καὶ φυτὰ εὐαίσθητα εἰς τὸ ψῦχος, ὡς λεμονέα, πορτοκαλλέα, ἔλαια καὶ δάφνη, δὲν ἀντέχουν.

Ἔνεκα τῆς μεγάλης του εὐφορίας τὸ βορειοϊταλικὸν βαθύπεδον δύναται νὰ συντηρήσῃ μεγάλον πληθυσμὸν διὰ τοῦτο εἶναι πυκνὰ κατοικημένον καὶ ἔχει πολλὰς μεγάλας πόλεις. Αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ *Τουρίνον* (600 χιλ.), τὸ *Μιλάνον* (1 ἐκ.), ἡ *Βερόνα* (150), ἡ *Πάδοα* (120), ἡ *Βολωνία* (250). Ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων τούτων ἀσχολεῖται εἰς τὴν *βιομηχανίαν*, ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου δὲν παρέχει γαιάν-

θρακας, πρὸς κίνησιν τῶν μηχανῶν τῶν ἐργοστασίων χρησιμοποιεῖται κυρίως δύναμις ἀπὸ τὴν πτώσιν τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν (λευκὸς ἄνθραξ). Εἰς τὸ Μιλᾶνον ἀκμάζει ἰδίᾳ ἡ μεταξουργία. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ καὶ τὸ Τουρῖνον καὶ ἡ Βερόνα κεῖνται ἐπὶ τῶν μεγάλων ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ τῶν στενῶν κοιλάδων τῶν Ἑλπίων συνδέουσι τὴν Ἰταλίαν μετὰ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, αἱ πόλεις αὗται εἶναι καὶ σπουδαῖα κέντρα ἐμπορίου. Μετὰ τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον συνεκόμισαν ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπό-

Εἰκ. 14. Ἀποφῆς τῆς μεγάλης διώρυγος τῆς Βενετίας.

ριον, αἱ πόλεις αὗται ἤδη εἰς παλαιούς χρόνους ἔρθησαν εἰς μεγάλην εὐημερίαν καὶ ἠδυνήθησαν νὰ θεραπεύουν καὶ τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Τὸ Τουρῖνον, ἡ Βολωνία καὶ ἡ Πάδουα ἔχουν καὶ σήμερον ἀκόμη περίβλεπτα πανεπιστήμια, τὸ δὲ Μιλᾶνον φημίζεται διὰ τὸν περικαλλῆ μητροπολιτικόν του ναόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ὅλος κτισμένος μετὰ λευκὸν μάρμαρον.

Λιμένες ἐμπορικοὶ τῆς βορείου Ἰταλίας εἶναι ἡ Βενετία καὶ ἡ Γένοβα. Ἡ Βενετία (250) εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὴν περιοχὴν τῶν λιμνοθαλασσῶν ἐπὶ πολλῶν νησίδων. Ἐντὶ ὁδῶν ἔχει διώρυγας, εἰς τὰς ὁποίας κινουῦνται πολυπληθεῖς γόνδολαι, ἥτοι στενά

καὶ μικρὰ πλοίαρια, τὰ ὁποῖα μεταφέρουν τοὺς κατοίκους. Εἰς παλαιότερους χρόνους ἡ Βενετία εἶχε τόσα ἔμπορικά καὶ πολεμικὰ πλοῖα, ὥστε διωγάνωσεν ἰσχυρὸν ναυτικὸν κράτος καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἦτο τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἔμπορίου. Τὰ μεγαλοπρεπῆ παλάτια τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας (δογῶν) καὶ αἱ ἐκκλησιαί, ἰδίᾳ τοῦ Ἁγίου Μάρκου, μαρτυροῦν περὶ τοῦ παλαιοῦ πλούτου καὶ τῆς δόξης τῆς πόλεως. Ἐφ' ὅτου ὅμως ἤρχισαν νὰ κατασκευάζονται μεγάλα πλοῖα, ἐπειδὴ ὁ λιμὴν εἶναι ἀβαθής, τὰ πλοῖα μὲ δυσκολίαν προσεγγίζουσι· ἐκ τούτου τὸ ἔμποριον τῆς Ἀδριατικῆς κατὰ τοὺς χρόνους μας συνεκεντρώθη εἰς τὴν *Τεργέστην* (200). Αὕτη πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀνήκεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε πληθυσμὸν ἰταλικόν, διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης (1919) περιήλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καθὼς καὶ τὸ *Φιοῦμε* καὶ ἡ *Ζάρα* ἐπὶ τῆς Δαλματικῆς ἀκτῆς.

β) Ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος διασχίζεται ἀπὸ τὴν ὄροσειρὰν τῶν *Ἀπεννίνων*. Ταῦτα περιβάλλουν τοξοειδῶς τὸν κόλπον τῆς Γενούης καὶ κατόπιν προχωροῦν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν· ἐνῶ δὲ πρὸς αὐτὴν καταπίπτουν ἀποτόμως, πρὸς τὴν δυτικὴν μεταπίπτουν εἰς λοφώδη χώραν, ἡ ὁποία διαρρέεται ἀπὸ τὸν *Ἄργον* καὶ τὸν *Τίβεριν*. Τοῦναντίον εἰς τὸ νότιον μέρος τὰ Ἀπέννινα ἀποκλίνουν πρὸς τὴν δυτικὴν παραλίαν, ἐκ τῆς ὁποίας προεκτείνονται εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς νήσου Σικελίας.

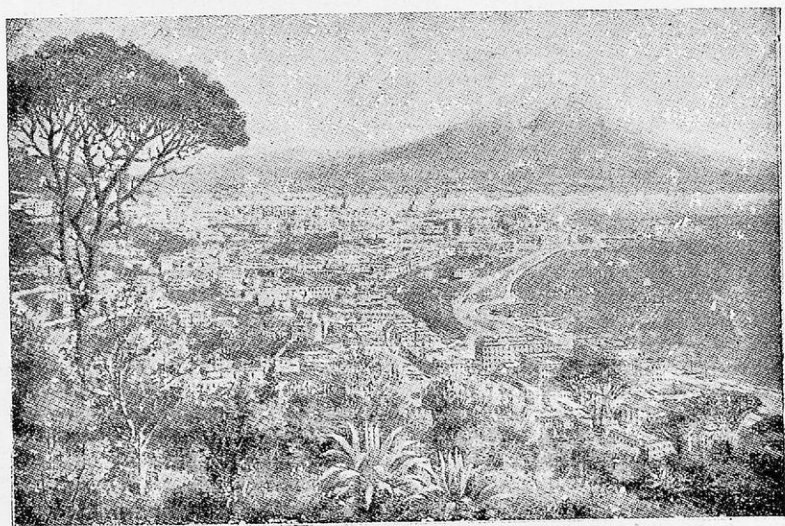
Ἄργιλώδη, μαλακὰ πετρώματα ἐναλλάσσονται μὲ ἀσβεστόλιθον, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν μεγάλην ἀποσάθρωσιν τῶν πετρωμάτων σχηματίζει ὑψηλὰς, κρημνώδεις στεφάνας καὶ αἰχμηροὺς ὀβελίσκους. Εἰς τὴν τραχεῖαν χώραν τῶν Ἀβρουζῶν τὸ *Γιγὰν Σάσσο* (Μέγας βράχος) φθάνει εἰς ὕψος 2920 μ. Ἐπειδὴ ὁ ἀσβεστόλιθος εἶναι πέτρωμα πορῶδες καὶ ἀφίνει τὰ νερὰ τῆς βροχῆς νὰ κατασταλάξουν καὶ νὰ διαρρέουν, διὰ τοῦτο ἐπικρατεῖ ἔλλειψις πηγαιῶν ὑδάτων, πενιχρὰ βλάστησις καὶ σπάνις δασῶν. Ὅπως δὲ εἰς τὰς χώρας μας, οὕτω καὶ εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον αἱ βροχαὶ εἶναι βραχείας διαρκείας, ἀλλὰ οραγαῖαι, καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰ βαθύτερα μέρη παρὰ τὸ ρεῦμα τῶν ποταμῶν καὶ τῶν χειμάρρων λιμνάζουν νερά, ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖ ἐστίαί ἐλωδῶν πυρετῶν. Διὰ τοῦτο διὰ τοὺς συνοικισμοὺς τῶν ἀνθρώπων προτιμῶνται καὶ ἐκεῖ τὰ ὑψηλότερα μέρη, ὡς ὑγιεινότερα.

Ὅπως εἰς τὰ δάση, οὕτω καὶ εἰς μεταλλεύματα τὰ Ἀπέννινα εἶναι πτωχά. Γαιάνθρακες ὅλως ἐλλείπουν, καὶ διὰ τοῦτο χρησιμοποιοῦνται αἱ πτώσεις τῶν ὑδάτων ἀπὸ τὰ βουνά. Περίφημον εἶναι τὸ λευκὸν μάρμαρον τῆς **Καρράρας**, μὲ τὸ ὁποῖον κατασκευάζονται ὠραῖα ἔργα γλυπτικῆς.

1) Ἡ **ΝΔ πλευρὰ τῆς Χερσονήσου** διὰ τῶν Ἀπεννίνων προστατεύεται ἀπὸ τοὺς βορείους καὶ τοὺς ἀνατολικούς ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι εἶναι τραχεῖς. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀνοικτὴ εἰς τοὺς θερμοὺς ΝΔ ἀνέμους, ἔχει τὸν χειμῶνα ἥπιον καὶ βροχερόν, τὸ δὲ θέρος θερμὸν καὶ ξηρὸν (**Μεσογειακὸν κλίμα**)· διὰ τοῦτο ἡ γῆ μόνον ὄπου τεχνητῶς ποτίζεται, ἀμείβει τοὺς κόπους τοῦ γεωργοῦ. Ἰδίᾳ ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ **δενδροκομία**· εὐδοκιμοῦν δὲ πρὸ πάντων ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, ἡ καστανέα, ἡ συκῆ, ἡ ἀμυγδαλῆ καὶ ἡ πορτοκαλλέα, ὡς φυτὰ δὲ στολισμοῦ τὰ φοινικοειδῆ.

Ἐξαιρετικῶς γλυκὺς εἶναι ὁ χειμῶν εἰς τὴν στενὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τῆς Γενούης, ἡ ὁποία λέγεται **Ριβιέρα** (τ. ἔ. ἀκρογιαλιά) καὶ προσελκύει πλῆθος ξένων πρὸς ἀναψυχήν. Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἡ **Γένοβα** (600), ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς, ἔχει ἐξαιρετον λιμένα καὶ ἄλλοτε ἦτο ἀντίζηλος τῆς Βενετίας εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης. Ἐπειδὴ δὲ εὐρίσκεται εἰς τὸ τέμα τῶν μεγάλων ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι διέρχονται τὰς Ἄλπεις, εἶναι καὶ σήμερον ὁ ἐμπορικώτερος λιμὴν τῆς Ἰταλίας. Ὁμοίως ἡ πεδιάς τοῦ Ἄρνου (**Τοσκάννα**) ἀποτελεῖ μὲ τὴν πλουσίαν βλάστησίν της ἄληθινὸν κῆπον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ **Φλωρεντία** (300). ἡ πόλις τῶν ἀνθέων. Τόση ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως (1450-1650) ἡ ἀκμὴ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων ἐν αὐτῇ, ὥστε δικαίως ἐπωνομάσθη «Ἀθῆναι τῆς Ἰταλίας». Τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα τῶν ἀρχόντων της, οἱ ὠραῖοι ναοί, τὰ ἀγάλματα καὶ αἱ πινακοθῆκαι προσελκύουν ἐκεῖ, ὅπως καὶ εἰς τὴν Βενετίαν, πλῆθος περιηγητῶν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Τώρα ἀκμάζει εἰς αὐτὴν ἡ γλυπτικὴ, ἡ μεταξουργία καὶ ἡ κατασκευὴ ψαθίνων πύλων. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἄρνου, ὅπως καὶ τοῦ Τιβέρεως, ἡ χώρα εἶναι ἐλώδης καὶ μαστίζεται ἀπὸ τοὺς πυρετούς. Διὰ τοῦτο ἡ **Πίζα**, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἠκμαζε κατὰ θάλασσαν, ἔχισε τὸν λιμένα της, τὸ δὲ ἐμπόριόν της μετετέθη κατωτέρω εἰς τὸ **Λιβόρνον** (120). Βορείως αὐτῆς ἡ **Σπέτσια** (100) εἶναι πολεμικὸς λιμὴν τῆς Ἰταλίας.

Νοτιώτερον ἡ πεδιάς τοῦ Τιβέρεως (**Δάτιον**) ἀποτελεῖ τὸ φυσικὸν κέντρον τῆς χερσονήσου. Ἐκεῖ ἐπὶ ἑπτὰ λόφων, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως, κεῖται ἡ **Ῥώμη** (1 ἑκατ.), ἡ αἰωνία πόλις. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἠπῆρξε κοιτῆς καὶ πρωτεύουσα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους καὶ ἐπὶ αἰῶνας παρέμεινεν ἡ πρώτη πόλις τοῦ κόσμου. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔρειπίων τῆς ἐξέχουν τὰ λείψανα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ Κολοσσαίου, θεάτρου, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 87 χιλιάδας θεατῶν. Ἐκ τῶν

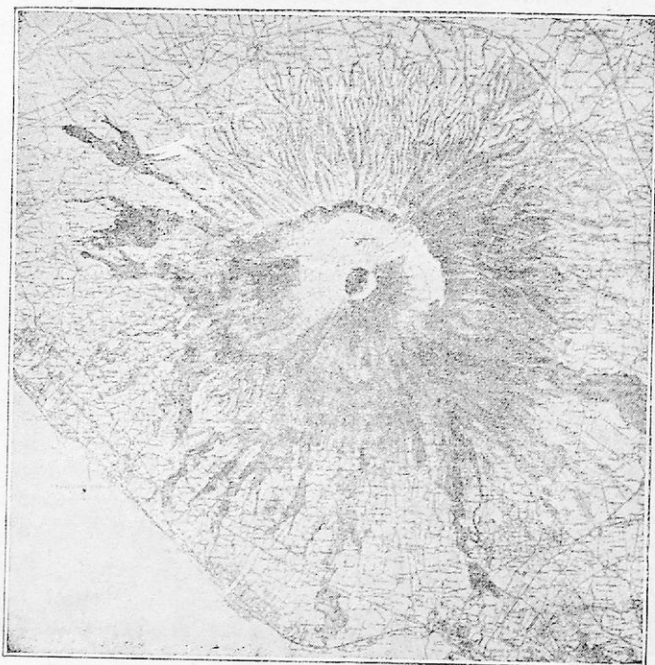

Εἰκ. 15. Ἡ Νεάπολις μετὸν Βεζούβιον.

νεωτέρων κτιρίων τῆς ἐξέχει ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ τὸ Βατικανόν, ὅπου διαμένει ὁ Πάπας, ὁ ἀρχηγὸς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Κατωτέρω εἰς τὴν **Καμπανίαν**, εἰς τὸν δμώνυμον κόλπον, κεῖται ἡ ὠραία **Νεάπολις** (850). Αἱ θαυμάσιαι ἔξοχαί τῆς, ὁ γαλανὸς οὐρανὸς καὶ τὸ γλυκὺ κλίμα κάμνουν τὴν πόλιν αὐτὴν νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὰς ἄλλας ἰταλικὰς πόλεις· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος γύρω εἰς αὐτὴν εἶναι εὐφορον, ἀποτελεῖ παράδεισον τῆς Εὐρώπης. Πησίον αὐτῆς ὑψώνεται ὁ **Βεζούβιος**, τὸ γνωστότερον ἐξ ὄλων τῶν ἠφαιστειῶν. Οἱ πρόποδες αὐτοῦ εἶναι κατάφυ-

τοι από τ' ἀμπέλια. Ἄλλ' ἀνωτέρω τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ εἶναι σκεπασμένα με μαῦρες πέτρες ἀπὸ τὴν λόβαν, ἡ ὁποία κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐξεχύθη ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἠφαιστείου. Πολλοὶ περιηγηταὶ ἀναβαίνουν ἕως τὴν κορυφὴν του, διότι δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλὴ (1200 μ.). Ἐκεῖ βλέπουν μίαν τεραστίαν λεκάνην με κάθετα τοιχώματα (κρατήρ). Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ὑπάρχει ἓν

Εἰς. 16. Χάρτης τοῦ Βεζουβίου.

ἄνοιγμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον διαρκῶς βγαίνουν ἀτμοί. Ἀπὸ τὰ θειώδη δξέα, τὰ ὁποῖα ἀναδίδονται, ἡ ἀναπνοὴ γίνεται δύσκολος. Ἄλλ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὑπόκωφοι κρότοι ἀκούονται καὶ καπνὸς καὶ στάκτη καὶ πέτρες πυρωμένες ἀνατινάσσονται ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα. Ὅταν δὲ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἠφαιστείου ἐνταθῆ, τότε ὁ κρατήρ διαρρηγνύεται καὶ πύρινος οὐαξ (λάβα) ἐκρέει πρὸς τὰς κλιτύς καὶ κατακαίει ὅ,τι συναντήσῃ. Ἀπὸ ἐκρηξιν τοῦ Βεζουβίου τὸ 79 μ. Χ. κατεχώσθησαν τρεῖς πόλεις εἰς τὰς ὑπογείας αὐτοῦ. Ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴν μιᾶς ἐξ αὐτῶν, τῆς **Πομπηίας**,

ἀπεκαλύφθη εἰς ἡμᾶς ἀληθῆς νεκρόπολις. Ἐν ᾧ ὁμως τόσην καταστροφὴν φέρει τὸ ἠφαιστειον, κάμνει καὶ ἐν καλόν. Τὰ ἠφαιστειογενῆ δηλ. πετρώματα, ἀποσαθρούμενα μὲ τὸν καιρὸν, κάμνουν τὴν γῆν γονιμοτάτην. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Βεζουβίου ὁ τόπος ὁμοιάζει μὲ ὠραῖον κήπον.

2) Ἡ ἀνατολικὴ παραλία τῆς χερσονήσου εἶναι στενὴ καὶ πτωχὴ εἰς βροχάς, ἀλλ' ὄχι ἄγονος. Ἀρκεταὶ ἐκτάσεις καλύπτονται μὲ ἐλαιῶνας, ἀμπέλια καὶ κήπους ὀπωροφόρων δένδρων. Τὸ Βάρι (130) εἶναι ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς παραλίας ταύτης. Τὸ Βρινδήσιον (40) εἶναι ὁ ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις συνδέει τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην μὲ τὴν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀσίαν.

γ) Αἱ νῆσοι.

Ἡ Σικελία ἔχει σχῆμα τριγώνου (ἀρχ. Τρινακρία), χωρίζεται δ' ἀπὸ τῆς χερσονήσου διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσήνης καὶ εἶναι καθ' ὄλοκληρίαν ὄρεινῆ. Παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν ἡ Αἴτνα, ὑψηλοτέρα κατὰ 300 μ. ἀπὸ τὸν ἰδικὸν μας Ὀλυμπον, εἶναι ἠφαιστειον ἐνεργόν, ὅπως καὶ ἡ νῆσος Στρώμπολι βορείως τῆς Σικελίας. Διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς ἡ νῆσος τὸ πάλαι προσέλκυσε πολλοὺς ἀποίκους Ἑλληνας, ὅπως καὶ ἡ κάτω Ἰταλία, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχουν ἀκόμη χωρικοὶ ὁμιλοῦντες τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον (Μεγάλη Ἑλλάς). Μὲ τεχνητὴν ἀρδευσιν ἡ καλλιέργεια εὐδοκιμεῖ· παράγονται δὲ πρὸ πάντων σιτηρά, ἀραβόσιτος, οἶνοι, μῆλα, ἐλαῖαι καὶ βαμβάκι. Παρὰ τὸν Ἀκράγαντα (30) ὑπάρχουν κοιτάσματα θείου, τὰ πλουσιώτερα τῆς Εὐρώπης. Εἰς ἀσφαλῆ ὄρμον τῆς βορείας παραλίας τὸ Παλέρμον (390) εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου, εἰς τὸν μεταξὺ δὲ αὐτῆς καὶ τῆς Καλαβρίας πορθμὸν ἡ Μεσσήνη (180) εἶναι ὁ κύριος λιμὴν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἐσπεριδοειδῶν, προπάντων λεμονίων. Ἡ πόλις τὸ 1908 εἶχε καταστραφῆ ἀπὸ φοβερὸν σεισμόν. Εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Αἴτνης, ἐν εὐφοροτάτῃ πεδιάδι κεῖται ἡ Κατάνη (220), νοτίως δ' αὐτῆς αἱ Συρακοῦσαι (50).

Νοτίως τῆς Σικελίας ἡ νῆσος Μελίτη ἢ Μάλτα καλλιεργεῖται ἐπιμελῶς (πορτοκάλια, πατάτες, λαχανικά), κατέχεται δ' ὑπὸ τῶν Ἀγγλων διὰ τὴν σπουδαίαν θέσιν τῆς.

Ἡ Σαρδηνία, ἴση μὲ τὴν Σικελίαν κατὰ τὴν ἔκτασιν, εἶναι νῆσος ὄρεινῆ, πλουσία εἰς μέταλλα· διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοί τῆς

εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν μεταλλουργίαν. Εἰς τὴν παραλίαν καταγίνονται εἰς τὴν ἄλιεῖαν σαρδελλῶν κλπ. Σπουδαιότερα πόλεις εἶναι τὸ **Καλλιόρι** (90). Ἡ **Κορσική**, ἴση μὲ τὴν Κρήτην κατὰ τὴν ἔκτασιν, εἶναι ὁμοίως ὄρεινή, κατέχεται δὲ ὑπὸ τῶν Γάλλων.

Ἡ **Ἐλβα** ἔχει πλούσια ὄρυχεῖα σιδήρου.

3. Λαὸς καὶ Κράτος.

Ὅλη ἡ Ἱταλικὴ χερσόνησος ἀποτελεῖ ἓν κράτος, τὸ βασίλειον τῆς Ἱταλίας. Μόνον ἐπὶ τῶν Ἀπεννίνων ὑπάρχει μικρὰ δημοκρατία ἀνεξάρτητος, ἡ τοῦ Ἀγίου Μαρίνου, μὲ 12 χιλ. κατ.

Ἐνιαῖος, ὅπως τὸ κράτος, εἶναι καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἱταλίας. Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι ἦσαν Ἱταλοί, Τυρηννοί, Ἑλληνες κλπ. Διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν Ρωμαίων, οἱ ὅποιοι κατέκτησαν ὅλην τὴν χερσόνησον, ἀπετέλεσθη ἐξ αὐτῶν εἰς λαός, ὁ ὁποῖος ἐλάλει τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ εἶχε κοινὰ ἥθη καὶ ἔθιμα. Ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ κατὰ τὸν μεσαῖωνα διάφοροι ξένοι λαοὶ ἐπέδραμον εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ ἐγκαταστάθέντες ἐν αὐτῇ ἀνεμείχθησαν μετὰ τῶν παλαιῶν κατοίκων : Λογγοβάρδοι καὶ ἄλλοι γερμανικοὶ λαοὶ εἰς τὴν βόρειον Ἱταλίαν (Λομβαρδία), Νορμανδοὶ καὶ Ἀραβες εἰς τὴν νότιον. Ἐκ τῆς ἀναμείξεως ταύτης προέρχεται κάποια σωματικὴ διαφορά μετὰ τῶν βορείων καὶ τῶν νοτίων Ἱταλῶν. Εἰς τὴν βόρειον Ἱταλίαν ὁ λαὸς εἶναι ἀνεπτυγμένος, ἐργατικὸς καὶ φιλότεχνος. Τοῦναντίον εἰς τὴν νότιον Ἱταλίαν ὑπάρχουν πολλοὶ ἀγρόμαυτοι καὶ νοθροὶ μετὰ τῶν λαοῦ. Ὅλοι ὁμοῦ δὲ μιλοῦν μίαν γλῶσσαν, τὴν ἰταλικήν, ἡ ὁποία εἶναι θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας λατινικῆς, καὶ ἀναγνωρίζουν τὸν Πάπαν ὡς ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας τῶν.

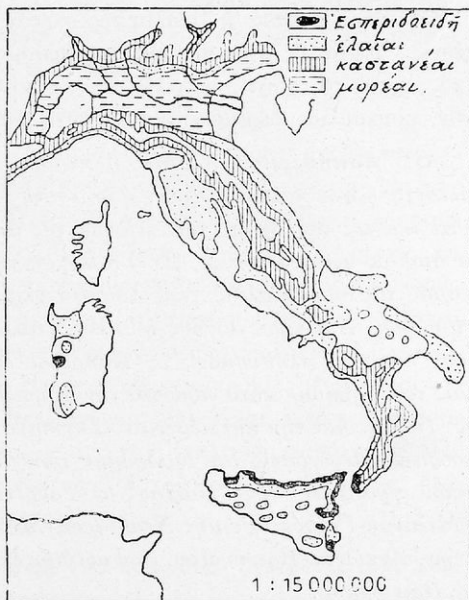
Ἐπειδὴ ἡ Ἱταλία εἶναι πυκνὰ κατοικημένη, δὲν ἐπαρκεῖ ὅπως διαθρέψῃ καὶ συντηρήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς. Διὰ τοῦτο πολλοὶ Ἱταλοὶ ἀποδημοῦν δι' ἐργασίαν εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, πολλοὶ δὲ μετηνάστευσαν ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἡ Ἱταλία εἶναι ἡ χώρα τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία ἔχει τοὺς περισσότερους μετανάστες.

Διὰ τὴν ἀποκτίσιν πλείοτερον ἔδαφος ἡ Ἱταλία τὸ 1910 ἀνέλαβε πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἀφῆρσε παρ' αὐτῆς τὴν **Τριπολίτιδα** καὶ τὴν **Κυρηναϊκὴν** ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ. Ἀλλ' ἕνεκα τοῦ θερμοῦ κλίματος αἱ χῶραι αὗται δὲν εἶναι κατάλληλοι

δι' ἐγκατάστασιν εὐρωπαϊῶν. Τότε ἡ Ἰταλία κατέλαβε προσωρινῶς τὴν **Ῥόδον** καὶ τὰς ἄλλας **Δωδεκανήσους**, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ κατέχη αὐτὰς διὰ τῆς βίας, ἐν ᾧ οἱ κάτοικοί των εἶναι Ἑλληνες καὶ ποθοῦν τὴν ἔνωσίν των μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

4. Οἰκονομικοὶ πόροι.

Ἡ σπουδαιότερα πηγὴ βιοπορισμοῦ τῆς Ἰταλίας εἶναι ἡ **γεωργία** καὶ ἡ **κη-
πουρικὴ**, αἱ ὁποῖαι ἀπασχολοῦν τὰ 2/3 τῶν κατοίκων. Ἄλλὰ τὰ προϊόντα αὐτῆς δὲν ἐξαρκοῦν πρὸς διατροφήν τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ Ἰταλία εἰσάγει σίτον. Τὸ κύριον δημητριακὸν προϊόν τῆς χώρας εἶναι ὁ ἄραβόσιτος. Ἄνεπτυγμένη πολὺ εἶναι ἡ **δενδροκομία**. Ὀλόκληροι περιοχαὶ φαίνονται ὡς εἰς κῆπος ὀπωροφόρων δένδρων. Ἡ εὐρεῖα

Εἰκ. 17. Χάρτης διαδόσεως ὀπωροφόρων δένδρων ἐν Ἰταλίᾳ.

διάδοσις τῆς μορέας καθιστᾷ τὴν Ἰταλικὴν βομβυκοτροφίαν τὴν σπουδαιότεραν τῆς Εὐρώπης. Ἡ μέση καὶ νότιος Ἰταλία εἶναι πλούσιαι εἰς ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν, τρέφουν δὲ καὶ πολλὰς ὄρνιθας. Εἰς διατροφήν τοῦ πληθυσμοῦ συντελεῖ πολὺ καὶ ἡ **ἀλιεία** (σαρδέλλαι, τόνοι κλπ)· οἱ Ἰταλοὶ εἶναι οἱ ἐπιτηδειότεροὶ ἀλιεῖς τῆς Μεσογείου. Ἡ **δρυκτωρυχία** σιδήρου (Ἑλβα), θείου (Σικελία), μαρμάρου (Καρράρα) ἐνεργεῖται δραστηρίως. Γαιάνθρακες εἰσάγονται ἔξωθεν, ἐξ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας. Εἰς τὰς **τέχνας** ὁ Ἰταλὸς ἐπιδεικνύει μεγάλην ἰδιοφυίαν (ὄργανα μου-

σικά, γλυπτική, κεραμευτική, κομποτεχνία, χρυσοχοΐα), εἰς τὴν βόρειον δὲ Ἰταλίαν ἡ βιομηχανία ἀκμαίνει, καθὼς καὶ τὸ ἐμπόριον. — Διὰ τὰς φυσικὰς καλλονὰς τῆς, τὸ γλυκὺ κλίμα, καθὼς καὶ διὰ τὰς ἀρχαιότητας καὶ τὰ ἀξιόλογα μουσεῖα, ἡ Ἰταλία ἔχει ζωηρὰν κίνησιν ξένων.

5. Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

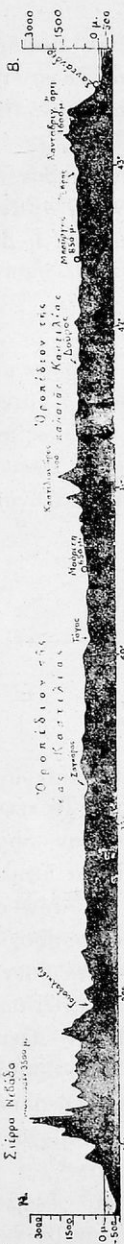
Μὲ τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἰταλία εὐρίσκειται εἰς στενὰς ἐμπορικὰς σχέσεις. Ἐξ αὐτῆς προμηθεύομεθα ὑφάσματα, ρύζι, θειάφι, χημικὰ προϊόντα, χαρτί, καπέλλα κλπ. εἰσάγομεν δ' εἰς αὐτὴν καπνόν, κουκούλια, δέρματα ἀκατέργαστα καὶ ὀρυκτὰ.

6. Ἀσκήσεις. 1. Διατὶ ἡ πεδιάς τοῦ Πάδου ἔχει φρυτὰ θάλλοντα μόνον κατὰ τὸ θέρος, ἢ δὲ λοιπὴ Ἰταλία φρυτὰ ἀειθαλῆ; Διατὶ καὶ εἰς τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν τῆς ἄνω Ἰταλίας εὐρίσκονται ὁμοίως φρυτὰ ἀειθαλῆ; 2. Ὑπολόγισε τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἄνω Ἰταλίας: ἐπὶ 45000 τ.χλμ. κατοικοῦν 8 850 000 ἀνθρώπων. Διὰ τίνας λόγους ἢ Ἄνω Ἰταλία δύνатаι γὰ συντηρῆ τόσον πυκνὸν πληθυσμόν; 3. Καθόρισε ἐκ τοῦ πίνακος (εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου) κατὰ ποσοστὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους τῆς Ἰταλίας διὰ τὴν καλλιέργειαν. Σύγγραψε αὐτὴν μὲ τὴν τῆς Ἑλλάδος. 4. Περιγράψε τὴν διαδρομὴν τῶν ἀκολούθων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῆς Ἰταλίας: α) Τουρίνου-Μιλάνου-Βενετίας. β) Μιλάνου-Γενοῦης-Ρώμης-Νεαπόλεως-Μεσσήνης-Κατάνης. γ) Μιλάνου-Αγκώνας-Βοινηδισίου. 5. Ταξίδιον ἐκ Πειραιῶς εἰς Ρώμην διὰ Βοινηδισίου.

3. Η ΠΥΡΗΝΑΪΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Ἰσπανία	: 505 000 τ. χμ.	22,5 ἑκατ. κατ.	44 κατὰ 1 τ. χμ.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Πορτογαλία	: 93 000 τ. χμ.	6,5 ἑκατ. κατ.	71 κατὰ 1 τ. χμ.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Ἑλλάς	: 130 000 τ. χμ.	6,5 ἑκατ. κατ.	50 κατὰ 1 τ. χμ.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

1. Ὅρισε τὴν θέσιν τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου ἐν τῇ Ἑυρώπῃ. 2. Ποῖος πορθμὸς χωρίζει τὴν χερσονήσον ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν καὶ ποῖαι θάλασσαι ἐνοῦνται κατ' αὐτόν; 3. Ποῖα

Εἰκ. 18. Κάθετος τομή διὰ τῆς Πυρηναιῆς χερσονήσου ἀπὸ Ν. πρὸς Β.

ὄρη ὁρίζουν τὴν χερσονήσον ἀπὸ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην ; Μέτρησε τὸ μῆκος τῶν Πυρηναιῶν καὶ σύγκρινέ το μὲ τὸ τοῦ Αἴμου. 4. Ποῖαι αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ τῶν Πυρηναιῶν καὶ τῆς Σιέρας Νεβάδας καὶ ποῖον τὸ ὕψος αὐτῶν ; 5. Ὀνόμασε τοὺς ποταμοὺς τῆς χερσονήσου καὶ περιέγραψε τὸν ροὺν αὐτῶν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν ὄροσειρῶν. 6. Σύγκρινε κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Πορτογαλίαν μὲ τὴν Ἑλλάδα.

1. Θέσις ὄνομα καὶ ἔκτασις

Ἡ Πυρηναικὴ χερσονήσος ἐκτείνεται μεταξὺ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὀκεανοῦ, ἀποτελοῦσα γέφυραν, ἡ ὁποία φέρει ἐκ τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀφρικὴν. Τὸ ὄνομά της ἢ χερσονήσος ἔχει ἐκ τῆς ὄροσειρῶς τῶν Πυρηναιῶν, ἡ ὁποία συνεχὴς καὶ ἀδιάσπαστος ἀποφράσσει αὐτὴν ἀπὸ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης.

Ἡ Πυρηναικὴ χερσονήσος ἔχει περίπου σχῆμα τετραγώνου καὶ εἶναι σχεδὸν διπλασία εἰς ἔκτασιν ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν χερσονήσον ἄλλ' ἔχει μόνον τὰ 3/4 τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, διότι εἶναι πολὺ ὄρεινῆ.

2. Μορφή τοῦ ἐδάφους. Διαίρεσις τῆς χερσονήσου.

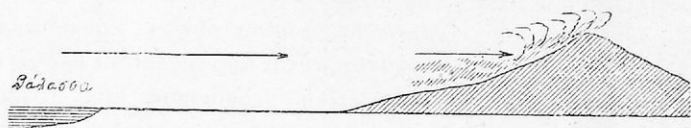
Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χερσονήσου, τὸ κεντρικόν, κατέχεται ἀπὸ ὑψηλὸν ὄροπέδιον, τὸ ὁποῖον ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν περιστοιχίζεται ἀπὸ βουνὰ καὶ εἰς τὸ μέσον διασχίζεται ὑπὸ μακρᾶς ὄροσειρᾶς (Καστίλια ὄρη). Πρὸς τὰ ΒΑ καὶ Ν τὸ ὄροπέδιον κατέχεται εἰς **βαθύπεδα**, τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς τὰ ΒΑ περικλείεται ἀπὸ τὰ Πυρηναιῶν (βαθύπεδον τοῦ Ἐβρου), τὸ δὲ πρὸς Ν ἀπὸ τὰ Ἀνδαλούσια (βαθύπεδον τοῦ Γουαδαλκιβίρ). Πρὸς τὴν Μεσόγειον, ὡς καὶ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὀκεανόν,

νόν, ἐκτείνονται *πεδιναὶ παραλιακαὶ ζῶναι*. Τὰ τμήματα ταῦτα διαφέρουν πολὺ μεταξύ των ὡς πρὸς τὸ κλίμα καὶ τὴν βλάστησιν· διὰ τοῦτο διὰ καθὲν ἐξ αὐτῶν θὰ κάμωμεν ἰδιαίτερον λόγον.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χερσονήσου ($\frac{5}{6}$) καταλαμβάνει ἡ *Δημοκρατία τῆς Ἰσπανίας*, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν καὶ αἱ ἀνατολικῶς αὐτῆς κείμεναι νῆσοι· τὸ δυτικὸν μέρος κατέχει ἡ *Δημοκρατία τῆς Πορτογαλλίας*.

3. Φυσικὰ περιοχαί.

α) *Τὰ Πυρηναῖα* ἐκτείνονται ἐξ Α πρὸς Δ εἰς τόσον μῆκος, ὅση εἶναι ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ταινάρου, καὶ πρὸς Β μὲν καταπίπτουν ἀποτόμως πρὸς Ν ὅμως παραεκτείνονται εἰς ἀποκρήμινους διακλαδώσεις. Ἡ βορεία πλευρὰ τῶν Πυρηναίων, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν Γαλίαν, εἶναι πλουσία

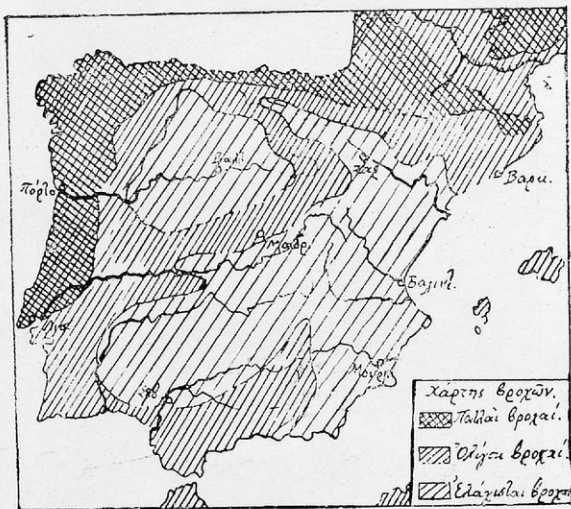
Εἰκ. 19.

εἰς δάση, διότι ἔχει πολλὰς βροχάς, τοῦναντίον ἡ νοτία πλευρὰ, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν Ἰσπανίαν, εἶναι γυμνὴ ἀπὸ δάση. Τὰ νέφη δηλαδή, τὰ ὁποία ὁ ἄνεμος μετακινεῖ ἀπὸ τὴν θάλασσαν πρὸς τὴν ξηρὰν, φθάνοντα ἀπὸ τὰς βορείας πεδιάδας εἰς τὰ ὑψηλά ταῦτα ὄρη, συναντοῦν ψυχρότερα στρώματα ἀέρος καὶ τότε οἱ ὑδροατμοὶ των συμπυκνοῦνται καὶ πίπτουν τὸ μὲν θέρος ὡς βροχή, τὸν δὲ χειμῶνα ὡς χιόνι. (Διὰ τοῦτο καὶ γενικῶς εἰς τὰ βουνὰ πίπτουν περισσότεραι βροχαὶ καὶ εἰς αὐτὰ ἔχουν τὰς πηγὰς των οἱ ποταμοί). Ὄθεν ὅταν τὰ νέφη φθάνουν εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν, εἶναι πλέον κατάξηρα. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ χωρία εἶναι ἀραιότερα ἐπ' αὐτῆς. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος των τὰ Πυρηναῖα εἶναι ἀδιάβατα· μόνον εἰς τὰ ἄκρα των κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ὑπάρχοντες ὁδοί, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὴν Ἰσπανίαν μὲ τὴν Γαλίαν.

β) *Τὸ βαθύπεδον τοῦ Ἐβρου* περιβάλλεται ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά. Διὰ τοῦτο ἔχει κλίμα ἡπειρωτικὸν καὶ εὐρεῖται αὐτοῦ ἐκ-

τάσεις είναι ἄδενδροι καὶ γυμναὶ ἀπὸ κάθε φυτικήν βλάστησιν. Ἐπιπλέον διώρυγες διακλαδοῦνται ἀπὸ τὸν Ἑβρον καὶ τοὺς παραποτάμους του, ἐκεῖ μὲ τεχνητὸν πότισμα ἡ γῆ ἀποδίδει καρποὺς (γεωργία). Προτεύουσα τῆς περιφερείας εἶναι ἡ **Σαραγόσα** (150) κειμένη ἐπὶ τῆς σπουδαίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἐκ τῆς Γαλλίας ἄγει πρὸς τὸ ὄροπέδιον.

γ) **Τὸ ὄροπέδιον** καταλαμβάνει σχεδὸν τὰ $\frac{2}{3}$ τῆς χερσονήσου. Διὰ τῆς μακρῆς σειρᾶς τῶν Καστιλίων ὄρεων διαιρεῖται εἰς

Εἰκ. 20.

Παλαιὰν καὶ Νέαν Καστιλίαν. Εἶναι τόσον ἐκτεταμένον καὶ περιφραγμένον ὑπὸ ὄρεων τὸ ὄροπέδιον τοῦτο, ὥστε διατελεῖ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν θαλασσίων ἀνέμων καὶ ἔχει κλίμα ἠπειρωτικόν. Ἐν ᾧ ἡ δυτικὴ παραλία κατακλύζεται ἀπὸ βροχάς, τὸ ὄροπέδιον τὸνναντίον πάσχει ἀπὸ λειψυδρίας καὶ οἱ ποταμοί, οἱ ὅποιοι ἔχουν διανοίξει εἰς τὸ ἔδαφος στενάς καὶ βαθεῖας χαράδρας, εἶναι πτωχοὶ εἰς νερὰ καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς πλωταὶ ὁδοὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν. Τόση εἶναι ἡ ξηρασία καὶ ὁ καύσων τοῦ ὄροπέδιου κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, ὥστε μία ἰσπανικὴ παροιμία λέγει «τρεῖς μῆνες χειμῶνας καὶ ἑννέα μῆνες κόλασις!» Ἐκ τούτου τὸ πλεῖστον τῆς χώρας εἶναι ἄδενδρος στέππη,

εἰς τὴν ὁποίαν μόνον ποίμνια εὐρίσκουν ὀλίγην τροφήν (Μερινὰ πρόβατα, ἔχοντα λεπτότατον καὶ βραχὺ τρίχωμα). Ἄλλ' ὅπου τὸ ἔδαφος μὲ τεχνητὸν πότισμα ἐπιδέχεται καλλιέργειαν, ἔκει εὐδοκιμοῦν πολὺ τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, τὰ ὄσπρια καὶ τὸ λινάρι. Εἰς τὰς βαθεῖας κοιλάδας τῶν ποταμῶν εὐρίσκονται καὶ ἐλαιῶνες, εἰς δὲ τὰ ἄκρα τοῦ ὄροπέδιου τὰ βουνὰ σκεπάζονται μὲ μεγάλα δάση

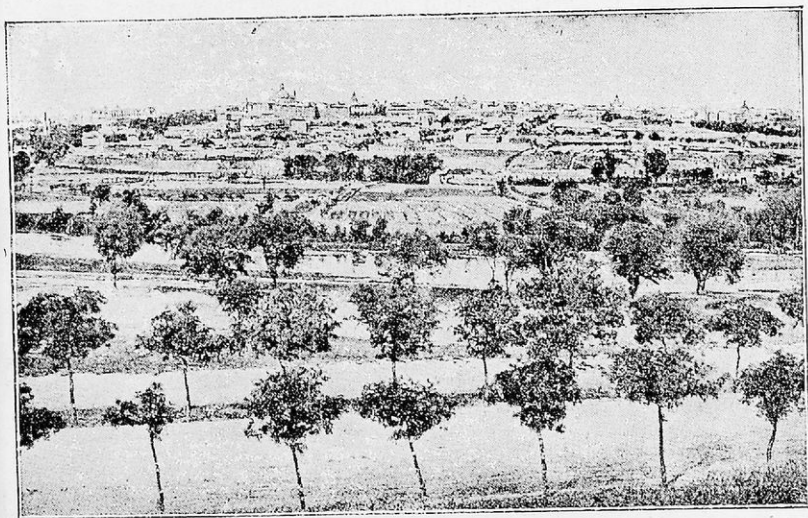
Εἰκ. 21. Φελλοδρῦς.

φελλοδρυῶν, ἀπὸ τὸν φλοιὸν τῶν ὁποίων ἐξάγεται ὁ φελλός, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν.

Ἔνεκα τούτου τὸ ὄροπέδιον κατοικεῖται ἀραιά· οἱ συνοικισμοὶ εἶναι μεγάλα χωρία ἀπέχοντα πολὺ ἀπ' ἀλλήλων. Αἱ ἀπότομοι μεταβολαὶ τῆς θερμοκρασίας φθάνουσαι μέχρις 20°, εἶναι

ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Καστιλὸς συνήθως ἐξέροχεται τῆς οἰκίας του μὲ τὴν κουβέρτα. Πηγὴ πλούτου διὰ τὴν χώραν εἶναι τὰ **μέταλλα**, τὰ ὁποῖα χρύπτουν τὰ βουνά της. Τὰ Κανταβρούγια ὄρη πρὸς Β εἶναι πλουσιώτατα εἰς σιδηροῦχα ὄρυκτὰ καὶ γαιάνθρακας, ἡ δὲ Σιέρρα Μορένα (Μαῦρο Βουνὸ) πρὸς Ν. εἰς χαλκὸν καὶ ὑδράργυρον. Ἄλλ' ἡ ἐκμετάλλευσίς των εἶναι περιορισμένη διὰ τὴν ἔλλειψιν κεφαλαίων καὶ μέσων συγκοινωνίας.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς Παλαιᾶς Καστιλίας εἰς ὕψος 800 μ.

Εἰκ. 22. Τὸ ὄροπέδιον τῆς Καστιλίας μὲ τὴν Μαδρίτην εἰς τὸ βάθος.

κεῖται τὸ **Βαλαδόλιδον** (80). Εἰς τὴν Νέαν Καστιλίαν, εἰς ὕψος 650 μ. κεῖται ἡ **Μαδρίτη** (850), ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰσπανίας, μία ἐκ τῶν ὠραιότερων πόλεων τῆς Εὐρώπης μὲ εὐθείας ὁδοὺς καὶ ὠραίας οἰκοδομὰς. Διὰ τὴν κεντρικὴν τῆς θέσιν εἶναι τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τῆς χερσονήσου. Εἶναι δὲ καὶ κέντρον πνευματικῆς κινήσεως μὲ τὰς σχολὰς καὶ τοὺς πολλοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς της. Ὅχι μακρὰν τῆς Μαδρίτης κεῖται τὸ **Τολέδον** (25), ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Καστιλίας.

δ') **Τὸ βαθύπεδον τοῦ Γουαδαλκιβίρ** (Ἀνδαλουσία) περικλείεται μεταξὺ τῆς Σιέρρας Μορένας καὶ τῶν Ἀνδαλουσιῶν

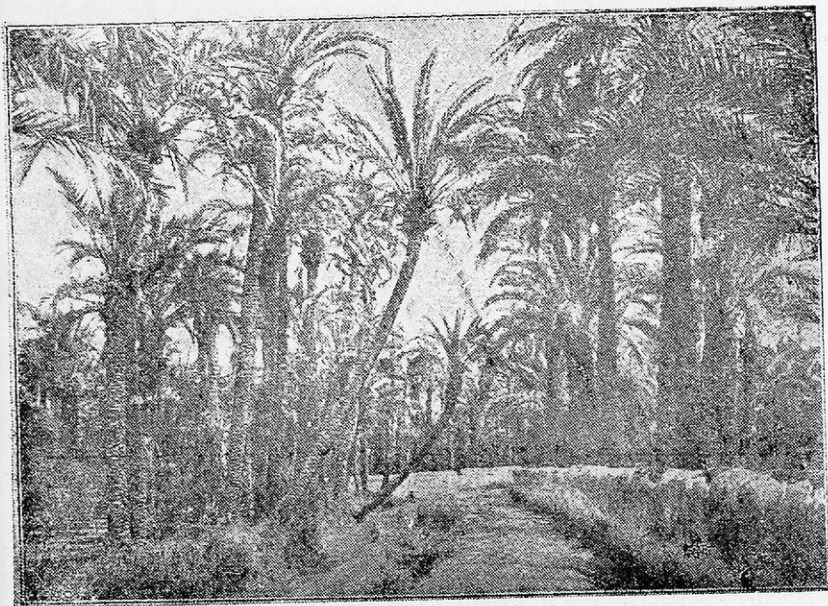
ὄρεών, ἀλλ' εἶναι ἀνοικτὸν πρὸς τὸν Ὠκεανόν. Εἶναι ὅμως ἡ χώρα τόσον θερμῆ, ὥστε ὁμοιάζει περισσότερον μὲ τὴν Ἀφρικὴν, πρὸς τὴν ὁποῖαν πλησιάζει. Ἐκ τούτου δύο μόνον ἐποχαὶ διακρίνονται εἰς αὐτήν· ἡ ἐποχὴ τῶν βροχῶν ἀπὸ Ὀκτωβρίου - Ἰανουαρίου καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς ξηρασίας ἀπὸ Ἰανουαρίου - Ὀκτωβρίου· συμβαίνει μάλιστα καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος νὰ μὴ βρέξη καθόλου (**Ἀφρικανικὸν κλίμα**). — Ἐχει ὅμως τόσον εὐφορον ἔδαφος, ὥστε ὅπου τοῦτο ἀρδεύεται μὲ τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ (Οὐντέλ-Κεμπιρ = μεγάλος ποταμός), προσλαμβάνει ὄψιν παραδείσου, εἰς τὸν ὁποῖον θάλλουν ἀναμιξ τὰ φυτὰ τῆς Εὐρώπης μὲ τὰ φυτὰ τῆς Ἀφρικῆς· ἀμπέλια καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, φυτεῖται ἀπὸ ζαχαροκάλαμον καὶ βάμβακα, φράκται ἀπὸ ἀθάνατα καὶ φραγκοσυκιές ὑψηλοὶ φοινίκες δίδουν ὄψιν μοναδικὴν εἰς τὴν χώραν. Ὅπου ὅμως λείπει ἡ ἀρδευσις, ἐκτείνονται πάλιν στέππαι, αἱ ὁποῖαι μόνον διὰ τὴν βοσκὴν τῶν ζώων εἶναι χρήσιμοι (πρόβατα, ἵπποι, ὄνοι, ἡμίονοι). Εἰς τὰ λιβάδια τῶν πέριξ βουνῶν τρέφονται ταῦροι διὰ τὰς ταυρομαχίας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ἰσπανὸς εὐρίσκει εὐχαρίστησιν.

Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ ἡ χώρα εἶναι βαλτώδης. Ἄλλ' εἶναι τόσον εὐρεῖα καὶ βαθεῖα ἡ κοίτη αὐτοῦ, ὥστε τὰ πλοῖα φθάνουν μέχρι τῆς **Σεβίλλης** (200). Ἐκ τούτου ἡ πόλις εἶναι σπουδαιότατον κέντρον ἐμπορίου. Μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα ἐν αὐτῇ ἐνθυμίζουσιν τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ χειρσόνησος εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀράβων (Μαύρων). Κέντρον ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ ἦτο βορειότερον καὶ ἡ **Κορδοῦη** (80), ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀκμάζει μὲ τὰ πλησίον αὐτῆς μεταλλεῖα σιδήρου καὶ γαιάνθρακος. Ἡ παλαιὰ φοινικικὴ ἀποικία **Κάδιξ** εἶναι σπουδαῖος ἐμπορικὸς λιμὴν.

ε') **Τὰ Ἀνδαλούσια ὄρη** ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὸ στενὸν τοῦ Γιβραλτάρ, ἀλλὰ τὸ μεγαλοπρεπέστερον τμημά των εἶναι ἡ **Σιέρρα Νεβάδα** (τ. ἔ. ὄρος χιονοσκεπές), ἡ ὁποία καταπίπτει ἀποτόμως πρὸς τὴν Μεσόγειον καὶ ἔχει κορυφὰς ὑψηλοτέρας ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον (Μουλασὲν 3480 μ.). Τὰ Ἀνδαλούσια εἶναι πλούσια εἰς μεταλλεῖα ἀργύρου καὶ μολύβδου. Μεταξὺ παραφνάδων τῶν βουνῶν ὑπάρχουσιν μικρὰ ὄροπέδια· ἐκ τούτων τὸ τῆς Γρανάδας καλλιεργεῖται μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν. Εἰς τὰ περιβόλια τὰ ὁποῖα ποτίζονται καλῶς, εὐδοκίμοῦν πολὺ τὰ ἔσπεριδοειδῆ, τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ δημη-

τριακά. Ἡ πόλις **Γρανάδα** (100) ἐπὶ αἰῶνας ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῶν Μαύρων. Τὰ λείψανα τῆς Ἀλάμπρας, μεγαλοπρεποῦς ἀνακτόρου, διατηρούμενα μέχρι σήμερον, προκαλοῦν τὸν θαυμασμόν.

Σ') Τὰ πρὸς τὴν **Μεσόγειον παράλια** ἔχουν γλυκύν, ὑγρὸν χειμῶνα καὶ θερμόν, ξηρὸν θέρος (Μεσογειακὸν κλίμα)· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος κατὰ τὸ θέρος ἀρδεύεται τεχνητῶς, εἶναι πολὺ

Εἰκ. 23. Δάσος φοινίκων εἰς τὴν ἀνατολικὴν ζώνην τῆς Ἰσπανίας μοναδικὸν ἐν Εὐρώπῃ.

εὐφορον. Ἐξαιρετικῶς εὐφορος εἶναι ἡ στενὴ παράλια εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀνδαλουσίων ὄρεων, ὅπου καλλιεργεῖται ζαχαροκάλαμον, ρύζι καὶ βαμβάκι· παρὰ τὴν **Μαλάγαν** (160) παρασκευάζεται ἐκλεκτὸς οἶνος. — Δύο περιοχαὶ βορειότερον ἢ τῆς **Μουρκίας** (150) καὶ ἡ τῆς **Βαλεντίας** (270), ἀποτελοῦν πραγματικὰς δάσεις διὰ τὴν χερσόνησον. Εἰς τοὺς κήπους τῆς Μουρκίας αἱ φοινικεαὶ ὠριμάζουν τοὺς καρπούς των. Εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Βαλεντίας ἡ γονιμότης τῶν κήπων εἶναι παροιμιώδης· τὸ στέλεχος τοῦ ἀραβοσίτου φθάνει εἰς ὕψος 6—7 μέτρων καὶ τὸ χόρτον

ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ καὶ 10 φορὰς τὸν χρόνον. Παράγεται δὲ καὶ μέταξα, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεπτύχθη ἡ μεταξουργία.—Καὶ εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς παραλίας, τὴν λεγομένην **Καταλανίαν**, εὐδοκιμοῦν πολὺ ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ ἡ λεπτοκαρούα. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ γειτονικὰ ὄρη ἐξάγονται γαιάνθρακες, ἀνεπτύχθη ἡ βιομηχανία τῶν βαμβακερῶν ἰδία ὑφασμάτων καὶ ἐκ τούτου ἡ **Βαρκελόνη** (770), κατέστη σπουδαιότατον κέντρον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου. Ἡ Καταλανία εἶναι ἡ πυκνότερον κατοικημένη περιοχή τῆς Ἰσπανίας.—Ἐπὶ μικρᾶς βραχέως χερσονήσου τὸ **Γιβραλτάρ** (30) εἶναι ἡ «κλεῖς τῆς Μεσογείου», καὶ ἀπὸ 200 ἐτῶν εὐρίσκειται εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλων.

ζ') **Τὰ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν παράλια.**

Τὰ βόρεια παράλια τῆς χερσονήσου ἀποτελοῦν στενὴν λωρίδα κατὰ μῆκος τῶν Καταβρυγίων ὄρεων, τὰ ὁποῖα ἐκτείνονται ὡς συνέχεια τῶν Πυρηναίων. Εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τοὺς θαλασσίους ἀνέμους καὶ ἔχουν γλυκὺν χειμῶνα, δροσερὸν θέρος καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἀφθόνους βροχάς. Διὰ τοῦτο τὰ ὄπωροφόρα δένδρα καὶ τὰ δημητριακὰ εὐδοκιμοῦν πολὺ, τὰ δὲ λιβάδια εἰς τὰ πλάγια τῶν βουνῶν εἶναι καταλληλότατα διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Κρασί ἀπὸ μῆλα εἶναι τὸ ἐγγώριον ποτόν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ βουνὰ εἶναι πλουσιώτατα εἰς σιδηροῦχα ὄρυκτὰ καὶ γαιάνθρακας, ὑπάρχουν πολλὰ μεταλλεῖα καὶ μεγάλη ἐξαγωγή ὄρυκτῶν γίνεται ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦ **Βιλπιάο** (150).

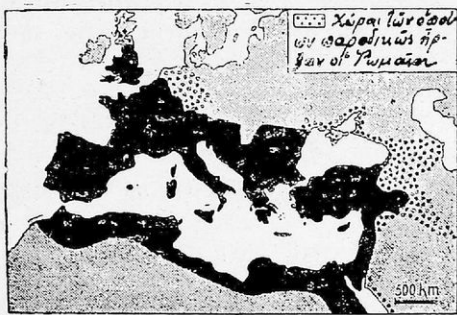
Τὰ δυτικὰ παράλια (Πορτογαλλία) εὐρίσκονται ὁμοίως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θαλασίου κλίματος καὶ ἔχουν πλουσιωτάτας βροχάς. Εἰς τὸ βόρειον μέρος, τὸ ὁποῖον εἶναι λοφῶδες καὶ πυκνὰ κατοικημένον, παράγεται πολὺς καὶ ἐκλεκτὸς οἶνος· ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς ἐξαγωγῆς **Πόρτο** (200) καὶ ὁ οἶνος ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ χώρα ὠνομάσθη Πορτογαλλία. Πυκνὰ κατοικημένη εἶναι καὶ ἡ περὶ τὸν ποταμὸν Τάγον χώρα, ἡ ὁποία καλλιεργεῖται καλῶς. Παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Τάγου, τὸ ὁποῖον ὡς θάλασσα ἀνοίγεται καὶ σχηματίζει ἐξαίρετον λιμένα, κεῖται ἐν ὠραιότητι τοποθεσία ἡ **Δισσαβὼν** (580), ἡ πρωτεύουσα τῆς Πορτογαλλίας. Ἀπὸ αὐτὴν ἔχουν τὴν ἀρχὴν τῶν αἰ συντομώταται ἀτμοπλοικαὶ γραμμαὶ πρὸς τὴν κεντρικὴν καὶ τὴν νότιον Ἀμερικὴν, ὡς καὶ τὴν δυτικὴν Ἀφρικὴν. Ἡ πόλις τὸ 1755 κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ φοβερὸν σεισμόν. Ὁ πληθυσμὸς τῶν παραλίων ἀσχο-

λείται πολὺ εἰς τὴν ἀλιείαν (σαρδέλλαι). Ἄλλ' ὁ κύριος πόρος ζωῆς τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία καὶ ἡ ἀμπελουργία.

4. Πληθυσμός.

Ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς χερσονήσου ἦσαν οἱ Ἴβηρες (διὸ Ἴβηρική χερσόνησος). Ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν Ἴβήρων μετὰ τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ καιροὺς εἰσέβαλον εἰς τὴν χερσόνησον, προῆλθον οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλλοι. Οὗτοι ἀνήκευ, ὡς καὶ οἱ Ἱταλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι, εἰς τοὺς Ρωμανικοὺς ἢ Λατινι-

κοὺς λαοὺς, ἐπειδὴ γλῶσσαν καὶ πολιτισμὸν ἐκκληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ρωμαίους, οἱ ὅποιοι εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐπὶ μακρὸν ἐκυριάρχησαν (εἰκ. 24). Ἀνήκουν δὲ ὅλοι εἰς τὴν Δυτικὴν ἢ Καθολικὴν Ἐκ-

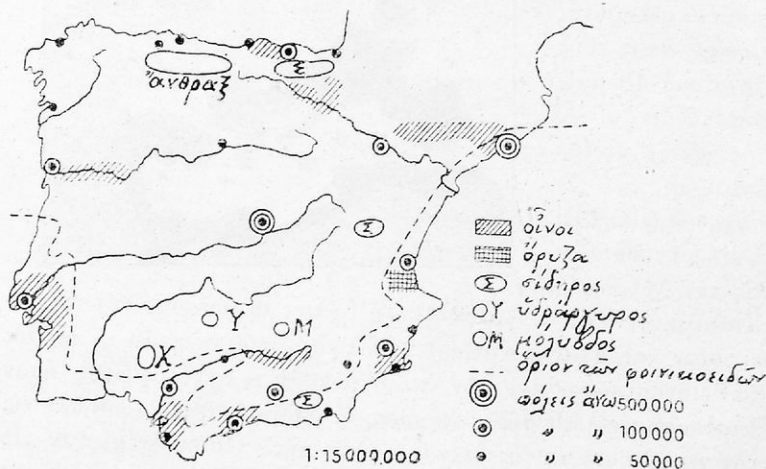
Εἰκ. 24. Τὸ Κράτος τῆς ἀρχαίας Ρώμης.

κλησίαν καὶ εἶναι φανατικοὶ καθολικοί, ὅπως δεικνύει τὸ πλῆθος τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ πέντε αἰῶνας ἦσαν ὑποδουλωμένοι εἰς τοὺς Ἀραβας, οἱ ὅποιοι διεπεραιώθησαν εἰς τὴν χερσόνησον ἐκ τῆς ἀπέναντι Ἀφρικῆς. Οὗτοι ἀνέπτυξαν εἰς τὴν χώραν τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἄλλ' οἱ Ἰσπανοὶ ἐπολέμησαν πολὺ ἐναντίον των καὶ τέλος τοὺς ἐξέβαλον καὶ ἀπὸ τὴν Γρενάδαν, τὸ τελευταῖον καταφύγιόν των (1492). Ἀφ' οὗ δὲ ἠλευθερώθησαν, Πορτογάλλοι καὶ Ἰσπανοὶ ἐτόραψαν εἰς τολμηρὰς θαλασσοπορίας (Βάσκος δὲ Γάμα, Κολόμβος), ἀνεκάλυψαν «Νέον Κόσμον» πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ συνήθροισαν μεγάλα πλούτη καὶ ἐπὶ μακρὸν ἦσαν οἱ κύριοι τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Ἐκυβέρνησαν ὅμως κακῶς τὰς ἀποικίας των καὶ τέλος τὰς ἔχασαν. Ἄλλ' ἡ γλῶσσά των παρέμεινε καὶ λαλεῖται ἀκόμη, ἡ μὲν πορτογαλικὴ εἰς τὴν Βραζιλίαν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ δὲ ἰσπανικὴ εἰς τὴν λοιπὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὸ Μεξικὸν (εὗρετε τὰς χώρας ταύτας εἰς τὸν χάρτην). Ὁ λαὸς ὅμως ἀπὸ τὸν εὐκόλον τοῦτον

πλουτισμόν ἔγινεν ὀκνηρὸς καὶ περιέπεσεν εἰς πτωχείαν καὶ παρακμήν. Ἡ Πορτογαλία διατηρεῖ ἀκόμη ἀρκετὰς ἀποικίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν κ.ἀ. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ εἰς ἀμφοτέρας τὰς χώρας εἶναι μικρά, δύο τοῦλάχιστον αἰῶνας ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἄλλην Εὐρώπην. Ἐν ᾧ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἰσπανικὰς πόλεις σχολεῖα, σφαγεῖα, ὑδραγωγεῖα λείπουν, ὅλαι ὅμως ἔχουν τὰ ἐξῆς δύο: δημόσιον κῆπον διὰ τὸν περίπατον καὶ ἀμφιθέατρον διὰ τὰς ταυρομαχίας, ὅπου ὁ λαὸς συνωθεῖται, διὰ τὴν ἀπολαύσιν τὸ ἀγριον θέαμα.

5. Παραγωγή καὶ ἐμπόριον.

Ὁ μέγας πλοῦτος τῆς Ἰσπανίας εἶναι τὰ μέταλλα. Εἰς τὴν ἐξαγωγήν ὑδραργύρου ἡ Ἰσπανία κατέχει τὴν πρώτην θέσιν, εἰς τὴν

Εἰκ. 25. Χάρτης τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῆς Πυρηναικῆς.

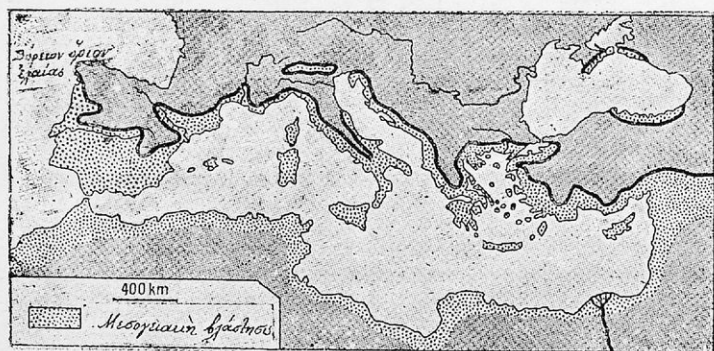
ἐξαγωγῆν δὲ χαλκοῦ καὶ μολύβδου ἔρχεται πρώτη μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἀξιόλογος ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἐξαγωγή σιδηρούχων ὀρυκτῶν. Εἰς τὴν παραγωγήν ἐλαίου ἡ Ἰσπανία εἶναι πρώτη χώρα τῆς Εὐρώπης, εἰς οἴνους δὲ εἶναι δευτέρα μετὰ τὴν Γαλίαν. Ὁ περισσότερος φελλός, τοῦ ὁποίου γίνεται χρῆσις εἰς τὸν κόσμον, προέρχεται ἀπὸ τὰ δάση τῶν φελλοδρυῶν τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου. Ἡμεῖς ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν λαμβάνομεν ρύζι, παστὰ ψάρια, μεταξωτά, δέρματα, φελλόν, εἰσάγομεν δὲ εἰς αὐτὴν χαρούλια καὶ κουκούλια.

6. **Ἀσκήσεις.** 1. Καθόρισε τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ὁροπέδιου καὶ τῶν παραλιακῶν ζωνῶν τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου ὡς πρὸς τὸ κλίμα καὶ τὴν βλάστησιν. 2. Σύγκρινε κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν τὴν Πυρηναικὴν χερσονήσον μὲ τὴν χερσονήσον τοῦ Αἴμου. 3. Ποία ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλλίας διὰ τὴν καλλιέργειαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα; (βλ. τὸν ἐν τέλει τοῦ βιβλίου σχετικὸν πίνακα).

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

1. Αἱ τρεῖς μεγάλοι χερσόνησοι, τὰς ὁποίας ἐξετάσαμεν, ἡ Βαλκανική, ἡ τῶν Ἀπεννίνων καὶ ἡ Πυρηναικὴ, ἀποτελοῦν τὸ νότιον μέρος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου καὶ δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν μὲ ἐν ὄνομα **Νοτία Εὐρώπη**. Καὶ αἱ τρεῖς βρέχονται ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ ἀποτελοῦν τὰς **μεσογειακὰς χώρας τῆς Εὐρώπης**.

Ἡ **Μεσόγειος** θάλασσα ἐκτείνεται κατὰ μῆκος ἀπὸ Δ πρὸς Α καὶ διὰ τοῦ μεταξὺ Σικελίας καὶ Ἀφρικῆς στενοῦ διαιρεῖ-

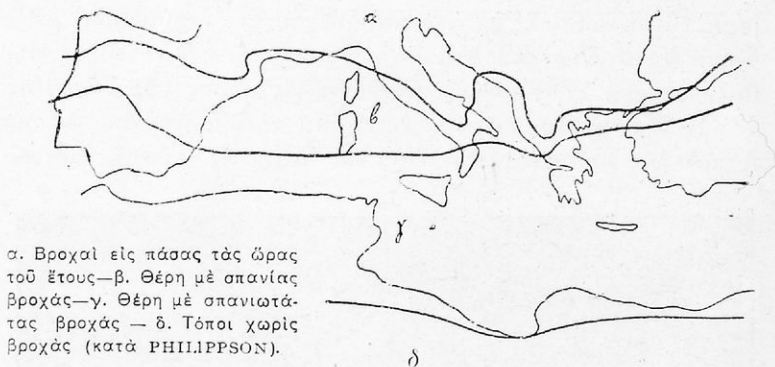

Εἰκ. 26. Χάρτης τῶν μεσογειακῶν χωρῶν.

ται εἰς δύο μεγάλα τμήματα. Ἡ χερσόνησος τῶν Ἀπεννίνων ἔχει κεντρικὴν θέσιν μεταξὺ αὐτῶν καὶ οὕτως ἐξηγεῖται, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἠδυνήθησαν νὰ κυριαρχήσουν ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου (εἰκ. 24). Εἰς ταύτας ἀνήκουν φυσικὰ καὶ αἱ χῶραι τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι βρέχονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων

τῆς Μεσογείου (ὄνομασε τὰς χώρας ταύτας κατὰ τὸν χρόνον ἀρχίζων ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν) (εἰκ. 26). Ὅλαι αἱ χώραι αὗται ἔχουν κοινὰ τινα γνωρίσματα, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται ἀπὸ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ πρὸς νότον ἐκτεινόμενα μέρη τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὰς παρεκτεινόμενα μέρη τῆς Ἀσίας. Ἡ ὁμοιότης δ' αὕτη ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ *κλίμα* καὶ τὴν *φυτικὴν βλάστησιν*.

2. Σύμφωνα πρὸς τὴν νοτιωτέραν τῶν θέσιν αἱ χώραι τῆς Μεσογείου εἶναι καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους θερμότεραι ἀπὸ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ἢ θερμότης δ' αὕτη αὐξάνει ὀλονὲν περισσότερον πρὸς Ν καὶ ΝΑ (Μέση θερμοκρασία Ἰανουαρίου ἐν Βελιγραδίῳ $1,5^{\circ}$, ἐν Θεσ/νίκη 5° , ἐν Ἀθήναις $9,5^{\circ}$. Μέση θερμο-

α. Βροχαὶ εἰς πάσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους—β. Θέρη μὲ σπανίως βροχάς—γ. Θέρη μὲ σπανιότητας βροχάς—δ. Τόποι χωρὶς βροχάς (κατὰ PHILIPPSON).

Εἰκ. 27. Χάρτης βροχῶν τῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου.

κρασία Ἰουλίου ἐν Βελιγραδίῳ 22° , ἐν Θεσ/νίκη 26° , ἐν Ἀθήναις 27°). Τὸ οὐσιῶδες ὅμως γνώρισμά τοῦ μεσογειακοῦ κλίματος δὲν εἶναι ἡ ὑψηλὴ αὕτη θερμοκρασία, ἀλλὰ τὸ εἶδος τῆς ἐτησίας διανομῆς τῶν βροχῶν. Αἱ *βροχαὶ* δηλαδὴ δὲν πίπτουν καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ἀλλ' ὅσον *κατερχόμεθα νοτιώτερον, τόσον περισσότερον περιορίζονται εἰς τὸν χειμῶνα*· εἰς τὰ νοτιώτατα μάλιστα ἄκρα τῶν χερσονήσων ἐπὶ τρία τρίμηνα ἐπικρατεῖ σχεδὸν τελεία ξηρασία μὲ καταγάλανον οὐρανὸν καὶ καθαρωτάτην ἀτμόσφαιραν καὶ μόνον κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ χειμῶνος πίπτουν βροχαί. Ἔνεκα τούτου οἱ ποταμοὶ παρουσιάζουν στάθμην ὑδάτων πολὺ ἀσταθῆ· οἱ μικρότεροι μάλιστα κατὰ τὸ θέρος ξηραίνονται ἔντελως. Ὡς εἶδομεν, αἱ χειμεριναὶ αὗται βροχαὶ εἶναι ἐκάστοτε

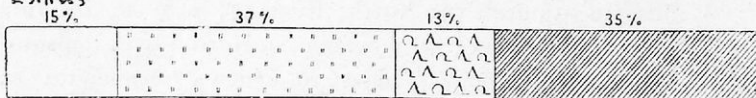
ἀφθονώτεραι ἐπὶ τῶν δυτικῶν πλευρῶν καὶ τῶν τριῶν χερσονήσων ἢ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πνέοντες ὑπὲρ τὴν Μεσόγειον ἄνεμοι ἔρχονται ἐκ τῶν νοτιοδυτικῶν. Ἄλλ' ἐκ τῶν τριῶν χερσονήσων μόνον ἡ τῶν Ἀπεννίνων, ἡ ὁποία εἶναι στενὴ, κατέχεται ὅλη ὑπὸ τοῦ **Μεσογειακοῦ κλίματος**. Τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἐτέρων χερσονήσων, αἱ ὁποῖαι εἶναι μᾶλλον ὀγκώδεις καὶ δι' ὑψηλῶν παραλίων ὄρυσσιν ἀποκλείονται ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν θαλασσιῶν ἀνέμων, ἔχει τοῦναντίον **ἡπειρωτικὸν κλίμα**, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται μὲ ὀξείας ἀντιθέσεις (ὄροπέδια τῆς Καστιλίας, ἐσωτερικὸν τῆς Βαλκανικῆς).

3. Μεγάλα τμήματα τῆς Νοτίας Εὐρώπης π. χ. τὸ πλεῖστον τῆς Ἑλλάδος, τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου, συνίστανται ἐξ ἀββεστολίθου, ὁ ὁποῖος, ὡς εἶδομεν, ἀφίνει τὰ ὕδατα νὰ διηθῶνται· ἐκ τούτου τὸ **ἔδαφος** αὐτῶν εἰς εὐρείας ἐκτάσεις εἶναι ξηρὸν καὶ γυμνόν, ἡ γυμνότης δ' αὕτη ὑπεβηθηθῆθη καὶ διὰ τῆς ἀλογίστου καταστροφῆς τῶν δασῶν, ἡ ὁποία ἤρχισε μὲν, ὡς ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὸ τέλος τῶν ἀρχαίων χρόνων, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ δυστυχῶς μέχρι τῆς σήμερον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ξηρασία ἐπιτείνεται ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ φυτὰ ἔνεκα τοῦ μεγάλου καύσωνος ἔχουν τὰ μάλιστα ἀνάγκην ὑγρασίας, διὰ τοῦτο τὰ **φυτὰ**, τὰ ὁποῖα εἶναι ἄγρια ἢ αὐτοφυῆ, ἔχουν ὄργανα ἀνάλογα, ἵνα ἐμποδίσουν τὴν ὑπερβολικὴν ἐξάτμισιν τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἔρχεται εἰς αὐτὰ ἀπὸ τὴν ὄριζαν, ἥτοι **φύλλα τριχώδη** ἢ **δερματώδη** (ἡλίανθος, δάφνη, ἐλαία, φοῖνιξ), φύλλα **στενὰ καὶ βελονοειδῆ** (πεύκη, κυπάρισσος, κέδρος), ἢ **ἀκάνθας** (μύρτος), κατασκευὴν κατάλληλον πρὸς **ἀποταμίευσιν** τοῦ ὕδατος (κάκτος, ἀγαυή). Τὰ φυτὰ, τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἔχουν συχνὰ ἀνάγκην τεχνητῆς ἀρδεύσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους· τοῦτο ἰσχύει πρὸ πάντων διὰ τὰ ἐσπεριδοειδῆ (πορτοκαλλέα, λεμονέα), διὰ φοίνικας, μορέας, σακχαροκάλαμον, βάμβακα, ὄρουζαν, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τὸν ἀραβόσιτον καὶ τὸν σῖτον, ὡς καὶ διὰ τὴν ἄμπελον καὶ τὴν ἐλαίαν.

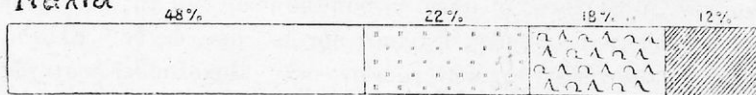
4. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἡ καλλιέργεια ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐντεταμένην ἐργασίαν. Αὕτη συνετέλεσεν, ὥστε οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων εἰς παλαιοτάτους χρόνους νὰ συνηθίσωσιν εἰς μόνιμον ἐγκατάστασιν καὶ εἰς ἐπιμελῆ ἐργασίαν. Ἡ

ξηρασία τῶν θερινῶν μηνῶν ἠνάγκασεν αὐτοὺς ν' ἀναλάβουν ἀπὸ κοινοῦ ἔργα τεχνητῆς ἀρδεύσεως. Οὕτως οἱ ἄνθρωποι ἀποκατεστάθησαν γεωργοὶ καὶ κηπουροὶ τὸ κλίμα ἦτο πρὸς τοῦτο πρόσφορον. Ἐπειτα ἡ κυανῆ θάλασσα, ἐσπαρμένη μὲ νήσους, ἐλλυκυσεν αὐτοὺς· εὐρεῖται ὁδοὶ διηνοίγον οἰκιστῶν τῶν πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Οὕτως ἀπέβησαν ναυτίλοι καὶ ἔμποροι. Συγχρόνως ἡ διανγῆς ἀτμόσφαιρα, τὸ ἄπλετον φῶς ποὺ καταναγάζει τ' ἀντικείμενα καὶ κάμνει νὰ διαγράφονται εὐκρινῆ τὰ περιγράμματα καλλιμόρφων ὄρεων, τὸ παιγνίδι τῶν χρωμάτων τῆς πρωτῆς καὶ ἐσπερινῆς ἀντανγείας, διήγειραν τὸ καλαισθητικὸν αἶ-

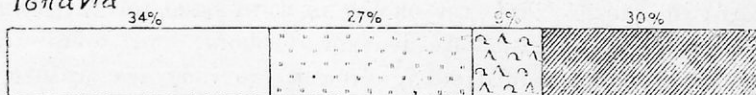
^ε Ἑλλάς

Ἰταλία

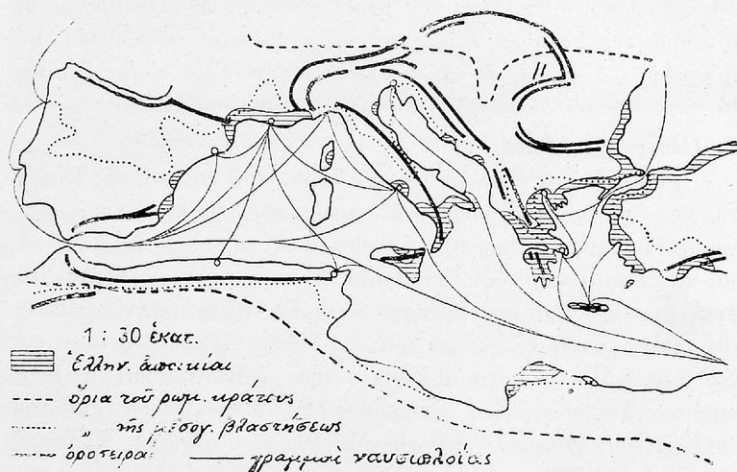
Ἰσπανία

^ε Ἄγροί, κῆποι. Λιβάδια, βοσκαί, Δάση. ^ε Ἄγροι ἐκτάσεις
Εἰς. 28. Χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους εἰς τὰς μεσογειακὰς χώρας.

σθημα τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο αἱ μεσογειακαὶ χῶραι ὑπῆρξαν ἡ αἰωνία **κοιλίς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ**. Καὶ ἐκάστη ἐξ αὐτῶν μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας φορὰς κατὰ τὴν μακροαῖωνα ἱστορίαν ἤσκησε τὴν κυριαρχίαν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐξ Ἀθηνῶν ἐξεπορεύθη ἡ πνευματικὴ κυριαρχία τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ· ἡ Μακεδονία ὑπῆρξε τὸ λίκνον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου· ἡ Ῥώμη ὑπῆρξε ἡ πρωτεύουσα μιᾶς ἐκ τῶν μεγίστων κοσμοκρατοριῶν, τὰς ὁποίας ἐγνώρισεν ὁ Κόσμος· τὸ Βυζάντιον διεφύλαξε καὶ διέδωκε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τοῦ μεσαίωνα· ἡ Ἰσπανία ἦτο κατὰ τὸν αἰῶνα τῶν ἀνακαλύψεων τὸ κέντρον τοῦ κράτους, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἥλιος δὲν ἔδυε !

5. Διὰ τὸ εὐήλιον κλίμα, τὴν ἀφθονίαν καὶ ποικιλίαν τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ τὸν ἀνώτερον βίον τῶν κατοίκων αἱ τρεῖς χερσόνησοι κατὰ τὸν μεσαῖωνα καὶ κατὰ τοὺς νέους χρόνους ἐφείλκυσαν τὰ κατακτητικὰ βλέμματα πολεμικῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι ἐξεκίνησαν ἄλλοι μὲν ἀπὸ τὰς ἐρήμους τῆς Ἀνατολῆς (Ἀραβες, Τοῦρκοι), ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὰ ἄγωνα δάση τῆς δυτικῆς, τῆς κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς Εὐρώπης (Γαλάται, Γερμανοί, Σλάβοι). Ἐκ τούτου αἱ χερσόνησοι αὗται ὑπῆρξαν θέατρα μεγάλων *συγκρούσεων* καὶ ποικίλης *ἀναμείξεως λαῶν*. Ἄλλ' αἱ μὲν δύο ἐξ αὐτῶν, ἡ Πυρρηναϊκὴ καὶ ἡ τῶν Ἀπεννίνων, ἔχουσαι τὴν προστασίαν καλῶν καὶ φυσικῶν ὁρίων

Εἰκ. 29. Χάρτης τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Αἱ συγκοινωνίαι τῆς Μεσογείου σήμερον.

ἀπὸ τοῦ ἔξω κόσμου, ἔφθασαν πάλιν εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἐνιαίων λαῶν, εἰς πολιτικὴν ἐνότητα. Ἡ δὲ Βαλκανικὴ, ἡ ὁποία εἶναι λίαν ἀνοικτὴ πρὸς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ λίαν προσιτὴ ἐκ τῆς Ἀσίας, ἡ ὁποία προσέτι παρουσιάζει περίπλοκον μορφολογίαν τοῦ ἐδάφους, παρεμποδίζουσαν τὴν ἔνωσιν, παρουσιάζει καὶ πλῆθος καὶ ποικιλίαν λαῶν καὶ κρατῶν. Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους ἀρχίζουν νὰ καθορίζωνται σαφέστερα τὰ ἐθνολογικὰ ὅρια μεταξὺ αὐτῶν (βλ. εἰκ. 10).

B) ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ἡ Γ α λ λ ί α.

Γαλλία : 550 000 τ. χλμ.

41,5 ἑκατ. κατ. 75 κατὰ 1 τ. χλμ.

Ἑλλάς : 130 000 >

6,5 > > 50 > 1 >

1. Ὅρισε τὰ ὅρια τῆς Γαλλίας. Ποία χώρα εἶναι νοτίως καὶ ποῖα ἀνατολικῶς αὐτῆς; Ποία χώρα ἐκτείνεται ἀπέναντι τῆς βορείας αὐτῆς πλευρᾶς; 2. Ὀνόμασε τὰ κυριότερα ὄρη τῆς Γαλλίας καὶ ὄρισε συγχρόνως τὴν θέσιν ἐκάστου. 3. Ὀνόμασε τοὺς ποταμοὺς τῆς Γαλλίας. Τίνες ποταμοὶ συνδέονται μεταξὺ των διὰ διωρῶγων; 4. Σύγγραψε τὴν Γαλλίαν μὲ τὴν Ἑλλάδα κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυνσμένον. 5. Ποία νῆσος ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν;

1. Θέσις καὶ κλίμα.

Ἡ Γαλλία κατέχει τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κορμοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει σχῆμα ἐξάγωνον μὲ τρεῖς πλευρὰς πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ τρεῖς πλευρὰς πρὸς τὴν θάλασσαν. Αἱ πρὸς τὴν ξηρὰν πλευραὶ κατέχονται ἀπὸ ὄρη, τὰ ὅποια εἶναι ἐν μέρει ἀδιάβατα. Τὰ φυσικὰ ταῦτα ὅρια συνετέλεσαν, ὥστε ἀρκετὰ ἔνωρις ν' ἀναπτυχθῆ ἔντὸς αὐτῶν ἐν ἐνιαίῳ κράτος. Μόνον εἰς τὰ βορειοανατολικά ἔχει ἡ Γαλλία σύνορα ἀνοικτὰ πρὸς τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τῶν ἄλλων πλευρῶν ἡ Γαλλία περιβρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Αἱ ἀκταὶ τῆς δὲν διαμελίζονται πολὺ καὶ μόνον δύο χερσόνησοι σχηματίζονται, ἡ τῆς **Βρετανίας** καὶ ἡ **Νορμανδικῆ**. Ἄλλ' οἱ θαλάσσιοι ἄνεμοι εἰσχωροῦν βαθέως εἰς τὴν χώραν καὶ, ἐπειδὴ εἶναι θερμοὶ καὶ φορτωμένοι ὕδατιμούς, καὶ τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος μετριάζουν καὶ πλουσίας βορρᾶς φέρουν, πρὸ πάντων εἰς τὴν ὄρεινὴν χώραν (πρβλ. τὰ λεχθέντα περὶ τῶν Πυρηναίων). Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ ποταμοὶ ἔχουν τὰς πηγὰς των εἰς αὐτήν.

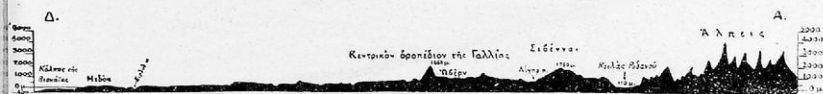
2. Μορφή τοῦ ἐδάφους. Ποταμοί.

Ὡς ὁ χάρτης δεικνύει, ἰδίως ὄρεινὸν εἶναι τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς χώρας· αἱ δύο χερσόνησοι μὲ τὴν περὶ αὐτὰς χώραν πληροῦνται ἀπὸ χαμηλὰ βουνά. Ὅλη ἡ ἄλλη χώρα, ἥτοι τὸ ἡμισυ τῆς Γαλλίας, κατέχεται ἀπὸ βαθύπεδα, διὰ τῶν ὁποίων ρέουν μεγάλοι ποταμοί, ὁ Σηκουάνας, ὁ Λείγηρ καὶ

ὁ Γαρούνας. Οὗτοι εἶναι πλωτοὶ καὶ διὰ διωρύγων συνδέονται μετὸν Ῥοδανόν, τὸν κύριον ποταμὸν τῆς νοτίου Γαλλίας. Διώρυγες ἐπίσης φέρουν καὶ εἰς τὸν Ῥήνον. Οὕτω μετὸς ποταμοὺς καὶ τὰς διώρυγὰς ὄχι μόνον ἡ χώρα ἀρδεύεται καλῶς, ἀλλ' ἀποτελεῖται καὶ πληρῆς δίκτυον συγκοινωνιῶν, τὸ ὁποῖον μαζὶ μετὸς πυκνοὺς σιδηροδρόμους, συνετέλεσεν, ὥστε ἡ Γαλλία ν' ἀποβῆ ἔμπορικωτάτη χώρα.

3. Φυσικαὶ περιοχαί.

Συμφώνως πρὸς τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους διακρίνομεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὰς Γαλλικὰς Ἴαλπεις, τὰ Κεντρικὰ ὄρη, τὴν κλιμα-

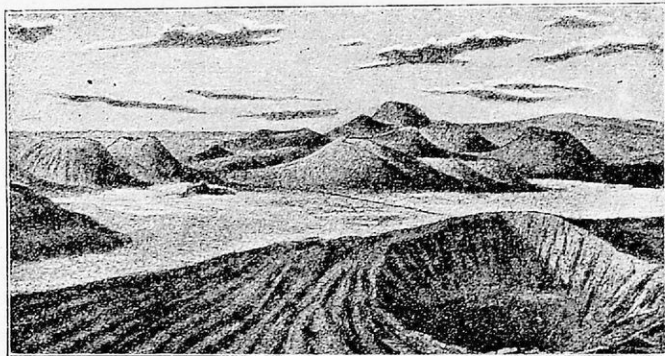
Εἰκ. 30. Κάθετος τομὴ διὰ τῆς νοτίου Γαλλίας ἀπὸ Δ πρὸς Α.

κωτὴν χώραν τῆς Λωρραίνης, τὴν ὄρεινὴν χώραν τῆς Βρεττάνης καὶ Νορμανδίας καὶ τὰ βαθύπεδα τοῦ Σηκουάνα, τοῦ Λείγηρος, τοῦ Γαρούνα καὶ τοῦ Ῥοδανοῦ.

α') **Αἱ Γαλλικαὶ Ἴαλπεις** ἀποτελοῦν τὴν ΝΔ πτέρυγα τῶν Ἴαλπεων, τῆς ὁποίας μόνον ἡ ἀνατολικὴ ἀπότομος πλευρὰ ἀνήκει εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς τὸ βόρειον αὐτῶν ἄκρον ὑψοῦται τὸ **Λευκὸν ὄρος** (Mont Blanc 4800 μ.), ὁ βασιλεὺς τῶν ὄρεων τῆς Εὐρώπης, μετὰ τὰς αἰωνίας χιόνας καὶ τοὺς πάγους. Εἰς τὴν νοτιὰν πλευρὰν τοῦ βουνοῦ, εἰς ὕψος 2160 μ., εἶναι ἡ δίοδος τοῦ μικροῦ Ἁγίου Βερνάρδου, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἄννιβας, ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων, διέβη τὸ 218 π.Χ., μετὸν στρατὸν του βαδίζων κατὰ τῆς Ῥώμης. Νοτιώτερον παρὰ τὸ ὄρος **Σενίς**, διὰ σήραγγος 12 χιλιομέτρων διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, ἡ ὁποία ἐνώνει τὴν Γαλλίαν μετὴν Ἰταλίαν. Ὑψηλαὶ καὶ ὀγκώδεις αἱ γαλλικαὶ Ἴαλπεις προχωροῦν μέχρι τῆς παραλίας τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ἄν καὶ δέχονται ἀφθονωτάτας βροχὰς, τὰ ὄρη τῶν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γυμνὰ καὶ ἄγρια, ἐπειδὴ τὰ δάση τῶν ἔχουν καταστραφῆ δι' ἀλογίστου ξυλευσεως. Διὰ τοῦτο ἔχουν ἀραιὸν πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος ἀποζῆ μετὴν βοσκὴν αἰγῶν. Μετὰ τὰ δέρματα αὐτῶν ἀνεπτύχθη ἡ βιομηχανία χειροκτίων εἰς τὴν ὀχυρὰν **Γρενόβλην** (85), ἡ ὁποία δεσπόζει τῶν πρὸς τὴν

Ἰταλίαν διόδων. Εἰς τὰς Γαλλικὰς ἄλλεισι ἀνήκουν αἱ περιφέρειαί Σαβοΐα καὶ Προβηγκία.

β) **Τὰ Κεντρικὰ ὄρη** τῆς Γαλλίας ἀποτελοῦνται ἀπὸ μεμωμένους ὄροσυστάδας καὶ ὄροσειράς, αἱ ὁποῖαι ὑψοῦνται ἐπὶ εὐρέως ὄροπεδίῳ. Ἀπὸ τὰς πεδιάδας τοῦ Ῥοδανοῦ ὀρθοῦται τοῦτο ἀποτόμως, ἀλλὰ πρὸς Δ καὶ Β κλίνει βαθμιαίως, ὡς καὶ ὁ ροῦς τῶν ποταμῶν δεικνύει. Εἰς τὰς κοιλάδας τῶν βορείων συστάδων (**᾽Ωβέρν**) ἀναβλύζουν πολλαὶ ἱαματικαὶ πηγαὶ (Vichy), ἀποτέλεσμα καὶ αὐταὶ ἡφαιστειακῆς ἐνεργείας, διὰ τῆς ὁποίας καὶ πλῆθος κρατήρων, πρὸ πολλοῦ ἐσβεσμένων, παρήχθη ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου.

Εἰκ. 31. Ἡφαιστειακοὶ κῶνοι ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου τῆς ᾽Ωβέρν μὲ καλῶς διατηρουμένους κρατήρας.

Κατφκημένα εἶναι τὰ ὄμαλά πλάγια τῶν βουνῶν, εἰς τὰ ὁποῖα βόσκουν ποίμνια. Εἶναι μία τῶν πτωχοτέρων περιφερειῶν τῆς Γαλλίας. Συχνὰ ἐδῶ τὰ κάστανα ἀντικαθιστοῦν τὸ ψωμί. Αἱ κοιλάδες τοῦναντίον εἶναι εὐφοροὶ καὶ καλλιεροῦνται καλῶς (ἀμπέλια, ὄπωροφόρα, σιτηρά). Αἱ ἀνατολικαὶ ὄροσειραὶ (**Σεβένναι**) ἐγκλείουν εἰς τοὺς κόλπους τῶν πλούσια στρώματα γαιανθράκων καὶ σιδηρούχων ὄρυκτων. Ἐκεῖ ὁ Ἅγιος Στέφανος (Saint-Etienne, 200) ἀπέβη σπουδαιότατος τόπος κατασκευῆς ὄπλων, μηχανῶν καὶ σιδηρῶν ἐργαλείων, καθὼς καὶ τὸ **Κρεζῶ**, ὅπου κατασκευάζονται τὰ κανόνια τοῦ Γαλλικοῦ, συνήθως δὲ καὶ τοῦ ἰδικοῦ μας στρατοῦ.

γ) Εἰς τὰ ΒΑ τὰ Κεντρικὰ ὄρη τῆς Γαλλίας μεταπίπτουν εἰς τὴν **κλιμακωτὴν χώραν τῆς Λωρραίνης**, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν τὰς πηγὰς τῶν διάφοροι ποταμοὶ (Μάρνης, Μάας, Μοσέλας καὶ

Σών). Αὕτη συνέχεται πρὸς Β μὲν μὲ τὰ Ἄρδεννα, πρὸς Α δὲ μὲ τὰ δασώδη **Βόσγια**. Ἐπειδὴ ὅμως μεταξὺ αὐτῶν ἡ χώρα ἀπομένει ἀνοικτὴ πρὸς τὴν Γερμανίαν, ἡ Λορραίνη ὑπῆρξεν ἀπὸ αἰῶνων θέατρον σφοδρῶν ἀγῶνων μεταξὺ Γάλλων καὶ Γερμανῶν. Διὰ τὴν ἄμυναν τῶν συνόρων οἱ Γάλλοι ὠχύρωσαν ἐδῶ πολλοὺς τόπους, τῶν ὁποίων τινὲς κατέστησαν περιώνυμοι κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον, ὡς τὸ Βερντέν. Μὲ τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης (1919) ὁλόκληρος ἡ Λορραίνη μετὰ τῆς γειτονικῆς Ἀλσατίας περιήλθεν εἰς τὴν Γαλίαν. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι εὐφορον καὶ κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν (ἵπποι). Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔχει πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα σιδήρου, ἔχει πολλὰ βιομηχανικὰ ἔργαστᾶσια καὶ χιλιάδες ἀνθρώπων ἐργάζονται εἰς αὐτά. Εὗρετε εἰς τὸν χάρτην τὴν **Νανσὺ** (110), τὸ **Μέτς** (70) καὶ τὸ **Βερντέν**.

δ) Ἀνατολικῶς τῶν Βοσγίων ἐκτείνεται ἡ Ἄλσατία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν **δυτικὴν πλευρὰν τοῦ βαθύπεδου τοῦ ἄνω Ῥήνου**. Τοῦτο ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν προστατεύεται δι' ὑψηλῆς ὄροσειρᾶς ἀπὸ τοὺς τραχεῖς ἀνατολικοὺς ἀνέμους· ἐκ τούτου ἔχει κλίμα ἑξαιρετικῶς γλυκύ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφος τοῦ ἐσηματίσθη διὰ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀρδεύεται καλῶς, διὰ τοῦτο ὅλον τὸ βαθύπεδον ὁμοιάζει μὲ ὠραῖον κῆπον. Εἰς τὸ νότιον ἄκρον μεταξὺ Βοσγίων καὶ Ἰούρα ὑπάρχει στενόν, ἡ λεγομένη **Βουργουνδία πύλη**, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται διῶρυξ ἐνώνουσα τὸν Ῥήνον μὲ τὸν παραπόταμον τοῦ Ῥοδανοῦ Σῶν. Ἐπὶ τῆς διῶρυγος κεῖται ἡ **Μυλούζη** (100, βαμβακουργεῖα) καὶ τὸ **Στρασβοῦργον** (200, πανεπιστήμιον), διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ κυριωτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἡ συνδέουσα τὴν Γαλίαν μὲ τὴν Γερμανίαν. Μὲ τὸ βαθύπεδον τοῦ Ῥήνου ὁμοιάζει :

ε) τὸ **βαθύπεδον Σῶν—Ῥοδανοῦ**, τὸ ὁποῖον κυρίως εἶναι στενὴ καὶ μακρὰ κοιλὰς μεταξὺ τῶν Κεντρικῶν ὄρέων ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Ἰούρα καὶ τῶν δυτικῶν Ἄλπεων ἀφ' ἑτέρου, διασροομένη ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σῶν καὶ Ῥοδανοῦ.

Ἡ πεδιάς τοῦ Σῶν (Βουργουνδία) εἶναι πλουσία οἰνοφόρος χώρα· διὰ τοῦτο πυκνότατα εἶναι εἰς αὐτὴν τὰ χωρία καὶ αἱ πόλεις. **Ἡ Μπεζανδὸν** (60) κεῖται ἐπὶ τῆς διῶρυγος τοῦ Σῶν—Ῥήνου, ἡ **Νιζὸν** (75) ἐπὶ τῆς διῶρυγος τοῦ Σῶν—Σηκουάνα. Ἡ Μπεζανδὸν εἶναι καὶ κέντρον τῆς γαλλικῆς ὄρολογιοποιίας, ἡ

ὁποία ἐνεργεῖται εἰς τὰς πολίχνας τοῦ δασώδους Ἰούρα, ἔχει δὲ καὶ πανεπιστήμιον.

Ἡ κοιλάς τοῦ Ῥοδανοῦ (πεδιάς τῆς Προβηγκίας) εἰς εὐρεῖαν ἔκτασιν εἶναι ἀμώδης. Ὅπως ἡ πεδιάς τοῦ Πάδου, οὕτω καὶ ἡ τοῦ Ῥοδανοῦ ἐσχηματίσθη ἀπ' αἰώνων διὰ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει γλυκὺ θαλάσιον κλίμα, εὐδοκιμοῦν εἰς αὐτήν, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἀνύδρους χώρας τῆς Μεσογείου, ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ ἰδίᾳ ἡ μορέα. Διὰ τοῦτο ἡ βομβυκοτροφία καὶ ἡ μεταξουργία ἀνέκαθεν ἐκεῖ ἀκμάζουσιν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ γαιανθρακωρυχεῖα τοῦ Ἁγίου Στεφάνου δὲν εἶναι μακρὰν, ἡ **Λυὼν** (570) ἀπέβη ἡ πρώτη πόλις τοῦ κόσμου εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον μεταξωτῶν καὶ βελούδων.

Τὰ παράλια ἐπὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης εἶναι εὐφορώτατα, εὐδοκιμοῦν δ' εἰς αὐτὰ ἰδίᾳ ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ, ὡς καὶ τὰ ἄνθη διὰ τὴν μυροποιίαν. Εἰς ἀσφαλῆ καὶ βαθὺν ὄρμον τοῦ κόλπου τοῦ Λέοντος κεῖται ἡ **Μασσαλία** (650), κτισθεῖσα περὶ τὸ 600 π.Χ. ὑπὸ Φωκαέων ἀποίκων. Σήρρον εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τῆς Γαλλίας καὶ ὁ πρῶτος εἰς κίνησιν ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Μεσογείου (σάπωνες, ζάχαρις κλπ.). Πλησίον αὐτῆς ἡ **Τουλὼν** (100) εἶναι πολεμικὸς ναύσταθμος τῆς Γαλλίας. Ἀνατολικῶς αὐτῆς ἡ Γαλλικὴ **Ριβιέρα** ἔκτείνεται εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἄλπεων καὶ διὰ τὸ γλυκὺ τῆς κλίμα βρῖθει ἀπὸ ἄνθη, πορτοκαλλέας καὶ φοίνικας. Ἡ **Νίκαια** (180), ἡ πόλις τῶν ἀνθέων (Ἰανουάρ. 8°, Ἰουλ. 24°), αἱ **Κάνναι** καὶ ἡ μικρὰ, ἀλλὰ μαγευτικὴ ἡγεμονία τοῦ **Μονακὸ** προσελκύουν χειμῶνα καὶ ἀνοιξιν χιλιάδας ξένων πρὸς ἀναψυχὴν.

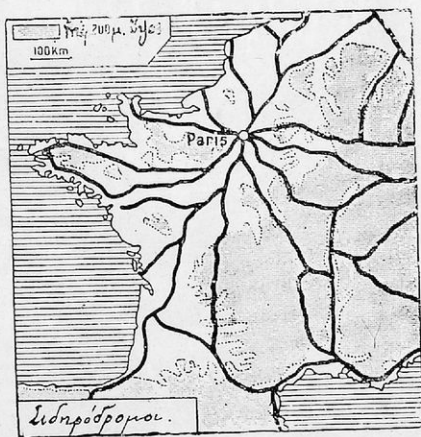
ς) **Τὸ βαθύπεδον τοῦ Σηκουάνα** ὁμοιάζει μὲ μεγάλην λεκάνην, ἢ ὁποία περιστοιχίζεται ἀπὸ μέτρια ὑψώματα. Τὸ ΝΑ αὐτοῦ τμήμα εἶναι λοφῶδες καὶ ἔχει ὀλίγας βροχὰς καὶ λεπτὴν γῆν (**Καμπανία**). Ἄλλ' ὅπου αὕτη εἶναι ἀναμειγμένη μὲ ἄμμον καὶ ἄργιλον, ἐκεῖ καρποφορεῖ πολὺ. Εἰς τὰ προσήλια πλάγια πολλῶν λόφων καὶ παρὰ τὰς ὑψηλὰς ὄχθας τοῦ Μάρνη, παραποτάμου τοῦ Σηκουάνα, οἱ κάτοικοι καλλιεργοῦν μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν τὴν ἄμπελον καὶ παράγουν ἐκλεκτὸν οἶνον (σαμπάνια). Ἡ **Ρὲνς** (100) μὲ τὸν περικαλλῆ ναὸν καὶ ὄλη ἡ περιφέρεια ὑπέφερε τὰ πάνδεινα κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον.

Εἰς τὰ ΒΑ ἡ χώρα πλησιάζει πρὸς τὴν θάλασσαν (**Γαλλικὴ**

Φλάνδρα)· ἐκ τούτου ἔχει θαλάσσιον κλίμα καὶ περισσοτέρας βροχάς· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινὸν καὶ γόνιμον, ἡ γεωργία εἶναι ἀνεπτυγμένη, ἰδίᾳ ἢ καλλιέργεια τῶν τεύτλων (διὰ ζάχαριν), ἢ δενδροκομία καὶ ἡ κτηνοτροφία (βόες, πουλερικά). Εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀρδέννων, ὅπου ὑπάρχουν πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα, ἀκμάζει ἡ βιομηχανία. Ἡ **Δίλλη** (200) μὲ τὰ περὶχωρά της εἶναι κέντρον ὑφαντουργίας καὶ μηχανουργίας, ἡ **Βαλανσιέν** (40) εἶναι ἡ πόλις τῶν δαντελλῶν καὶ τῶν λεπτῶν λινῶν, ἡ **Ρουμπαι** (110) τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων. Ἡ ὅλη περιοχή, ἡ πυκνότερον κατοικημένη τῆς Γαλλίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὴ πολὺ ἀπὸ τὴν φρίκην τοῦ πολέμου.

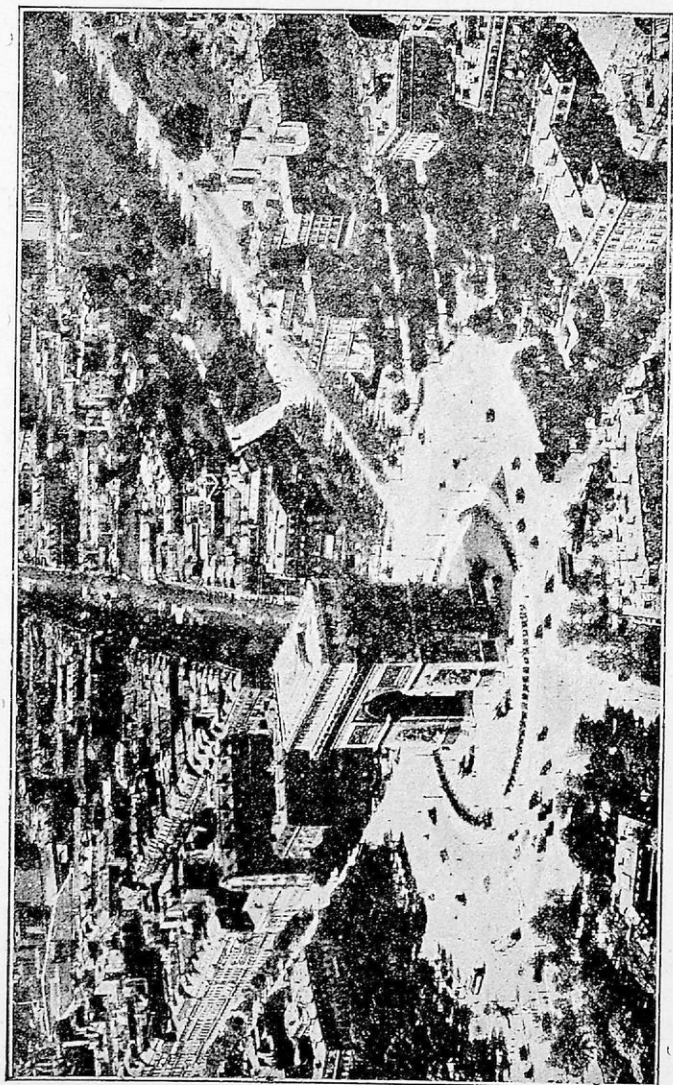
Αἱ **ἀκταὶ** τῆς βορείου Γαλλίας εἶναι ἀπότομοι, ἐπειδὴ ὑφίστανται τὴν προσβολὴν τῶν κυμάτων τῆς **Μάγης**· ὑπάρχουν ὅμως εἰς αὐτάς καὶ ἀξιόλογοι λιμένες, ὡς τὸ **Καλαὶ** (70), ἐκ τοῦ ὁποίου εἰς 3/4 τῆς ὥρας γίνεται ἡ συγκοινωνία μὲ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἡ **Χάβρη** (150), εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν τὴν βάσιν μεγάλαι ἀτμοπλοῖκαὶ ἐταιρεῖαι. Μικρότερα ἀτμόπλοια φθάνουν μέχρι τῆς **Ρουέν** (120)· διὰ τοῦτο ἡ πόλις αὕτη ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ ἐπίγειον τῶν Παρισίων, τῆς πρωτεύουσος τῆς Γαλλίας.

Οἱ **Παρίσιοι** (4,5 ἑκατ.) κεῖνται εἰς τὸ κέντρον τοῦ βαθυπέδου, ὅπου συναντῶνται αἱ φυσικαὶ καὶ τεχνηταὶ ὁδοὶ τῶν συγκοινωνιῶν. Ἐκ τούτου συγκεντρῶνουν ὡς εἰς ἀποθήκην τὰ προϊόντα ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας καὶ τὰ ἔξαποστέλλουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐκ τὸς τούτου ἔχουν ἐργαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται διάφορα κομψοτεχνήματα καὶ εἶδη δι' ἐνδυμασίαν καὶ κατοικίαν· 230 χιλιάδες τεχνῖται ἀσχολοῦνται

Εἰκ.32.Οἱ Παρίσιοι ὡς κέντρον τῶν συγκοινωνιῶν.

ποῖα κατασκευάζονται διάφορα κομψοτεχνήματα καὶ εἶδη δι' ἐνδυμασίαν καὶ κατοικίαν· 230 χιλιάδες τεχνῖται ἀσχολοῦνται

Είς, 33. Η θυμαμβευτική άψις τών Παρισίων, υπό τήν όποίαν ό τάφος τού 'Αγγόστου σι αιόόίου.
(Είχόν έξ άεροπλάνου).

μόνον εἰς τὴν ραπτικὴν καὶ κομφοτεχνίαν. Εἶναι πόλις τῆς μόδας. Μὲ τὰς ἀνωτάτας σχολὰς, τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ μουσεῖα (Λοῦβρον), τὰ θέατρα καὶ τὰς ὠραίας οἰκοδομὰς εἶναι ἡ ὠραία πόλις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἐκ τῶν πύργων τοῦ Ἄιφελ, ὕψους 500 μ. παρέχει ἄποψιν θαυμασίαν. 27 γέφυραι ζευγνύουσιν τὸν Σηκουάναν καὶ συνδέουσιν μεταξύ των τὰ διάφορα τμήματα τῆς πόλεως. ΝΔ τῶν Παρισίων ἐν μέσῳ κήπων καὶ δειροστοιχιῶν εἶναι αἱ **Βερσαλλίαι** (70), εἰς παλαιὸν ἀνάκτορον τῶν ὀπείων κατὰ τὸ τέλος τοῦ παγκοσμίου πολέμου (1919) ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης. Εἰς τὸ ἀνάκτορον ἄλλου προαστείου, τῶν **Σεβρῶν**, ὑπεγράφη ἡ συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἀγνωρίσθησαν τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τῆς Δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

ζ) Ἡ **χώρα τῆς Νορμανδίας καὶ τῆς Βρετανίας** εἶναι ὄρεινή, κατάλληλος μᾶλλον διὰ τὴν κτηνοτροφίαν παρὰ διὰ τὴν γεωργίαν. Ἰδίᾳ εἰς τὴν Νορμανδίαν τρέφονται πολυπληθεῖς ἀγέλαι ἵπων καὶ βοῶν. Αἱ ἀκταὶ εἶναι ἀπόκρημνοι καὶ πλήρεις σκοπέλων, ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς Βρετανίας εἶναι οἱ ἐπιδειξιώτεροι ἄλιεῖς τῆς Γαλλίας καὶ διὰ τὰ ψαρεύουσιν, ταξιδεύουσιν καὶ εἰς μακρινὰς θαλάσσας. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ καλοὶ λιμένες· ἡ **Βρέστη** (65) εἰς τὴν Βρετανίαν, τὸ **Χερβοῦργον** εἰς τὴν Νορμανδίαν εἶναι πολεμικοὶ λιμένες τῆς Γαλλίας.

η) **Τὸ βαθύπεδον τοῦ Λείγηρος** παρουσιάζει εἰς τὰ παράλια μετρίαν μόνον εὐφορίαν καὶ ἔχει ἄραιον πληθυσμόν. Ἄλλ' εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι τόσον εὐφορον καὶ λαμπρὰ καλλιεργημένον, ὥστε ἀποκαλεῖται «κῆπος τῆς Γαλλίας». Ἡ **Ὀρλεάνη** (70) εἶναι ἡ σιταγορὰ τῆς εὐφόρου περιοχῆς. Ἡ ἐξαγωγή τῶν προϊόντων τῆς (οἴνων, σιτηρῶν, ζαχαρέων) γίνεται ἐκ τῆς **Νάντης** (180), ἡ ὁποία κεῖται εἰς τὸ χροασιδῶς διευρυνόμενον στόμιον τοῦ Λείγηρος. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο διὰ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ ὄλονεν ἀποχερσώνεται, μόνον μικρὰ πλοῖα ἠμποροῦν πλέον νὰ προσεγγίσουν εἰς τὴν Νάντην. Διὰ τοῦτο ὁ προλιμὴν τοῦ **Σαιν Ναζαίρ** (40) ἀποκτᾷ σὺν τῷ χρόνῳ μεγαλυτέραν σημασίαν.

θ) **Τὸ βαθύπεδον τοῦ Γαρούνα**, ἐκτεινόμενον δυτικῶς τῶν Κεντρικῶν ὄρεων μέχρι τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῶν Πυρηναίων, διακρίνεται διὰ τοὺς γλυκεῖς χειμῶνας καὶ τὰ θερμὰ θέρη. Πλούσια βροχαὶ κατὰ τὸ θέρος βοηθοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυτῶν. Ἐσπε-

ριδοειδῆ, καστανέαι καὶ καρύαι εἶναι τὰ ἐπικρατοῦντα δένδρα. Σίτος, ἀραβόσιτος, καπνός, ἐκλεκτοὶ οἶνοι εἶναι τὰ κύρια προϊόντα, τὰ ὅποια ἐξάγονται διὰ τοῦ λιμένος τοῦ **Μπορντώ** (250) ἢ διὰ τῆς διώρυγος τῆς Μεσημβρίας, ἣτις συνέδεσε τὸν Γαροῦναν μὲ τὸν Ῥοδανόν. Ἡ **Τολῶσα** (Toulouse 180) κειμένη ἐπὶ τῆς διώρυγος ταύτης ἔχει μεγάλους ἀλευρομύλους. Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἐκτείνονται ἀπέραντα λιβάδια, αἱ **λάνδεις**. Ἄλλοτε οἱ θῖνες, τοὺς ὁποίους οἱ θαλάσσιοι ἄνεμοι ἀνύψωσαν εἰς τὴν παραλίαν, μετακινούμενοι ἐσκέπαζον αὐτὰ μὲ ξηρὰν ἄμμον καί, ἐπειδὴ ὄπισθεν τῶν θινῶν τὰ νερὰ ἐλίμναζον, ἡ χώρα ἦτο πλήρης ἐλῶν. Σήμερον μὲ τὴν ἀναδάσωσιν ἐτέθη φραγμὸς εἰς τὴν μετακίνησιν τῶν θινῶν καὶ αἱ ἐκτάσεις ἐκεῖναι χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν βοσκήν βοῶν καὶ ἵππων. Εἰς τὰ βαλτώδη μέρη οἱ βοσκοὶ βαδίζοντες ἐπάνω εἰς ὑψηλὰ καλόβαθρα πλέκουν κάλτσες.

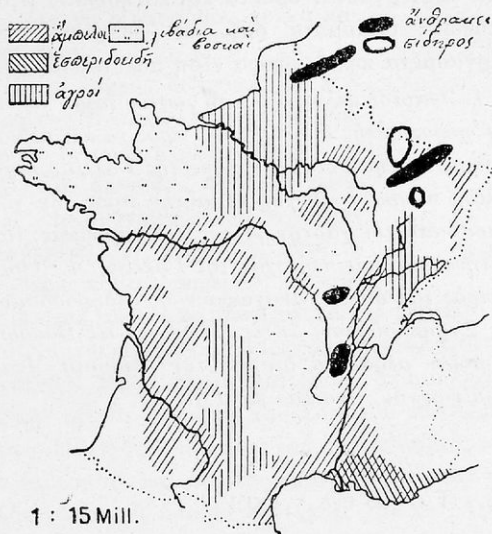
1) Ἡ **νῆσος Κορσική** εἶναι ὄρεινῆ. Οἱ κάτοικοί της εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἰταλικῆς καταγωγῆς καὶ γλώσσης, γνωστοὶ διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἐμπάθειάν των. Ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Εἰς τὸ **Αἰάκιον** (20) ἐγεννήθη ὁ Μέγας Ναπολέων.

3. Λαὸς καὶ Κράτος.

Παλαιότατοι κάτοικοι τῆς Γαλλίας ἦσαν οἱ Κελτοί. Λεῖψανα αὐτῶν ζοῦν ἀκόμη εἰς τὴν Βρετανίαν. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ (58-50 π.Χ.) ὑπέταξε τοὺς Γαλάτας, τὸν κυριώτερον κελτικὸν λαόν. Ἐκτοτε ὁ γαλατικὸς λαὸς ἔμαθε τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ παρέλαβε τὸν ῥωμαϊκὸν πολιτισμόν. Μετὰ τέσσαρας περίπου αἰῶνας βάρβαροι λαοὶ γερμανικῆς καταγωγῆς, πρὸ πάντων οἱ Φράγκοι, διαβάντες τὸν Ρῆνον, εἰσέβαλον εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ καταλαμβάνοντες τὸν τόπον ἀνεμίχθησαν μετὰ τῶν κατοίκων. Οὕτω προῆλθεν ὁ λαὸς τῶν **Γάλλων**, ὅστις λαλεῖ γλῶσσαν ῥωμαϊκὴν καὶ ἀνήκει εἰς τὸ ῥωμαιοκαθολικὸν θρήσκευμα.

Οἱ Γάλλοι εἶναι κατ' ἐξοχὴν γεωργικὸς λαός. Σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ ἀσχολεῖται μὲ τὴν γεωργίαν διὰ τοῦτο εἰς τὴν Γαλίαν ἐπικρατοῦν οἱ ἀγροτικοὶ συνοικισμοὶ καὶ αἱ μικραὶ σχετικῶς πόλεις. Εἶναι ὅμως οἱ Γάλλοι ἐπιδέξιοι καὶ εὐφρεῖς τεχνῖται. Τοὺς Γάλλους διακρίνει θερμὴ φιλοπατρία. Διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ καρτερίας των κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ὄχι μόνον τὴν Ἀλσατίαν καὶ Λορραίνην ἀπέκτησαν, ἀλλὰ καὶ ἀνέδειξαν τὴν Γαλίαν ὡς τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς εὐρωπαϊκῆς

ἡπείρου. Διὰ τῆς προσκλήσεως ταύτης ἡ Γαλλία κατέστη τὸ μεγαλύτερον εἰς ἕκτασιν κράτος τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν Ρωσίαν καὶ ἡ

Εἰκ. 34. Οἰκονομικὸς χάρτης τῆς Γαλλίας.

πλουσιωτέρα εἰς σιδήρον χώρα τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τινων ἐτῶν ἤρχισε καὶ ἡ βιομηχανία τοῦ σιδήρου νὰ προάγεται σπουδαίως ἐν Γαλλίᾳ.

Αἱ θάλασσαι, πρὸς τὰς ὁποίας ἡ Γαλλία εἶναι ἐστραμμένη, ἦτοι ὁ Ἄτλαντικὸς Ὠκεανὸς καὶ ἡ Μεσόγειος θάλασσα, εἶναι καὶ σήμερον αἱ σπουδαιότεραι διὰ τὸ παγκόσμιον

ἐμπόριον· ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς Γαλλίας διέρχονται καὶ αἱ κύριαι ὁδοὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς συγκοινωνίας, διὰ τοῦτο αὕτη κατέχει θέσιν κεντρικὴν εἰς τὴν παγκόσμιον συγκοινωνίαν. Ἡ θέσις αὕτη τῆς χώρας ἔκαμε τοὺς Γάλλους ν' ἀναλάβουν ἐνωρὶς μακρὰς θαλασσοπλοΐας καὶ νὰ ιδρῦσουν εἰς διάφορα μέρη τῆς γῆς, ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἀποικίας. Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Γάλλων εἶναι εἰς ἕκτασιν καὶ σημασίαν τὸ μεγαλύτερον μετὰ τὸ Ἀγγλικόν. Σπουδαιότεραι διὰ τὴν Γαλλίαν ἔνεκα τῆς μικρᾶς τῶν ἀποστάσεως ἀπ' αὐτῆς εἶναι αἱ βορειοαφρικανικαὶ χῶραι (Ἀλγερίον, Τύνις, Μαρόκκον). Αὗται παρέχουν εἰς τὴν Μητρόπολιν σιτηρά, καπνόν, βάμβακα, ἔρια, δέρματα, δορυκτὰ καὶ ἄλλας πρώτας ὕλας διὰ τὴν γαλλικὴν βιομηχανίαν.

Τὸ πολίτευμα τῆς Γαλλίας εἶναι δημοκρατικόν. Τῆς πολιτείας προΐσταται εἰς πρόεδρος ἐκλεγόμενος κατὰ 7ετίαν ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

4. Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Γαλλία εἰσάγει ἐκ τῆς Ἑλλάδος οἴνους, σταφίδα, χαρούπια, καπνόν, δέρματα ἀκατέργαστα, ὄρυκτὰ καὶ κουκούλια. Ἐξάγει δὲ εἰς αὐτὴν μεταξωτὰ ὑφάσματα, ρύζι καὶ ὄσπρια, βακαλάον, δέρματα κατειργασμένα καὶ διάφορα εἶδη πολυτελείας.

5. Ἀσκήσεις. 1. Ὅποιον κλίμα ἔχει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Γαλλίας; Ποῖον μέρος αὐτῆς διαφέρει ὡς πρὸς τὸ κλίμα καὶ διατὶ; 2. Ποία ἢ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν ἐν τέλει τοῦ βιβλίου πίνακα; Σύγκρινε αὐτὴν πρὸς τὴν τῆς Ἑλλάδος. 3. Καθόρισε κατὰ τὸν χάρτην 34 τὰς βιομηχανικὰς, τὰς γεωργικὰς καὶ τὰς κτηνοτροφικὰς περιοχὰς τῆς Γαλλίας. 4. Ὅρισε τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς ὁποίας ἀναχωροῦν οἱ σιδηρόδρομοι ἀπὸ Παρισίων α) εἰς Στρασβοῦργον, β) εἰς Καλαί, γ) εἰς Βορδώ, δ) εἰς Λυών. 5. Εἰς ποῖον μέρος θὰ διαβῆς τὴν μεθόριον Ἰταλίας - Γαλλίας μεταβαίνων δι' Ἰταλίας εἰς Γαλλίαν.

2. Τὸ Βέλγιον.

Βέλγιον : 30 000 τ.χμ.	8 ἐκ. κατ.	265 κατὰ 1 τ.χμ.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	
Ἑλλάς : 130 000 τ.χμ.	6,5 ἐκ. κατ.	50 κατὰ 1 τ.χμ.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	

1. Ὅρισε τὴν θέσιν τοῦ Βελγίου ἐν σχέσει πρὸς τὴν Γαλλίαν. 2. Ὀνόμασε τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι τὸ ὀρίζουν ἀπὸ ΝΑ, ἀπὸ Α, ἀπὸ Β. 3. Ὀνόμασε τὴν θάλασσαν, ἣ ὁποία βρέχει τὴν ΒΔ πλευρὰν του. 4. Ποῖοι ποταμοὶ τὸ διασχίζουν; 5. Ποῖα ὄρη κατέχουν τὸ ΝΑ ἄκρον τοῦ Βελγίου; 6. Σύγκρινε κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν τὸ Βέλγιον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

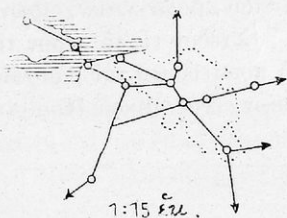
Τὸ Βέλγιον ἐκτεινόμενον ἐν σχήματι τριγώνου ἀπὸ τὰ Ἀρδεννα ὄρη μέχρι τῆς Βορείου θαλάσσης κατέχει τὴν διάβασιν μεταξύ Γαλλίας καὶ Γερμανίας ἀφ' ἑνός, καὶ Μεγάλης Βρετανίας καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης ἀφ' ἑτέρου. Ὅστε ἡ θέσις του εἶναι εὐνοϊκωτάτη διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ χώρα δὲν ἔχει φυσικὰ ὄρια, ὑπῆρξεν ἀπ' αἰῶνων μῆλον ἔριδος μεταξύ τῶν ἰσχυροτέρων γειτόνων. Ἐν ᾧ

εις ἔκτασιν εἶναι ἴσον μετὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ Κρήτην, εἰς πληθυσμὸν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλην ὁμοῦ τὴν Ἑλλάδα. Ποίᾳς λοιπὸν πηγᾶς πλοῦτου ἔχει τὸ Βέλγιον, διὰ τὰ εἶναι τόσον πυκνὰ κατοικημένον ;

Ὡς ὁ χάρις δεικνύει, τὸ ΝΑ μέρος τοῦ Βελγίου εἶναι ὄρεινόν, ὅλον δὲ τὸ ἄλλο μέρος πεδινόν.

1) **Τὸ ὄρεινόν Βέλγιον** κατέχεται ἀπὸ σύστημα χαμηλῶν ὄρεων (**Ἄρδεννα**). Τὸ κλίμα εἰς αὐτὰ τὸ μὲν θέρος εἶναι δροσερὸν μετὰ πολλὰς βροχάς, τὸν δὲ χειμῶνα τραχύ. Αἱ πλατεῖαι ράχεις τῶν βουνῶν εἶναι γυμναί, αἱ κλιτύες ὅμως αὐτῶν σκεπάζονται μετὰ δάση δρυῶν καὶ ὄξυων, εἰς τὰ ὁποῖα διαιτῶνται ἀκόμη λύκοι καὶ ἀγριόχοιροι. Εἰς τὰς στενάς κοιλάδας τοῦ ποταμοῦ **Μάας** βόσκουν πολλὰ ποιμνία. Ὅθεν ὁ πληθυσμὸς ἐδῶ εἶναι ἀραιὸς καὶ συντηρεῖται μετὰ τὴν ὑλοτομίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Βορειότερον ὅμως εἰς τὴν λοφώδη χώραν, ἣ ὁποία συνέχεται μετὰ τὰ Ἄρδεννα, τὸ ἔδαφος κρύπτει εἰς τοὺς κόλπους του πλουσίους θησαυροὺς εἰς γαιάνθρακας καὶ σίδηρον, προσέτι δὲ εἰς μόλυβδον καὶ κασσίτερον. Εἰς τὴν ἀνόρουξιν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν ἀσχολοῦνται χιλιάδες ἐργατῶν. Εἰς τὴν **Λυτίχην** (Liège, 250) καὶ τὸ **Ναμουρ** (30) ἀκμάζει ἰδίᾳ ἡ βιομηχανία σιδηρικῶν καὶ ὄπλων. Εἰς ἄλλους τόπους, ὅπου ὑπάρχουν πετρώματα (κρυσταλλικὰ πυριτιόλιθοι), ὑπάρχουν ὑαλοφυεῖα καὶ κεραμεῖα (πορσελάνη). Παντοῦ τέλος καπνίζον καθ' ἑκατοντάδας αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων καὶ ἀντηχεῖ ὁ κρότος ἀναριθμητῶν μηχανῶν.

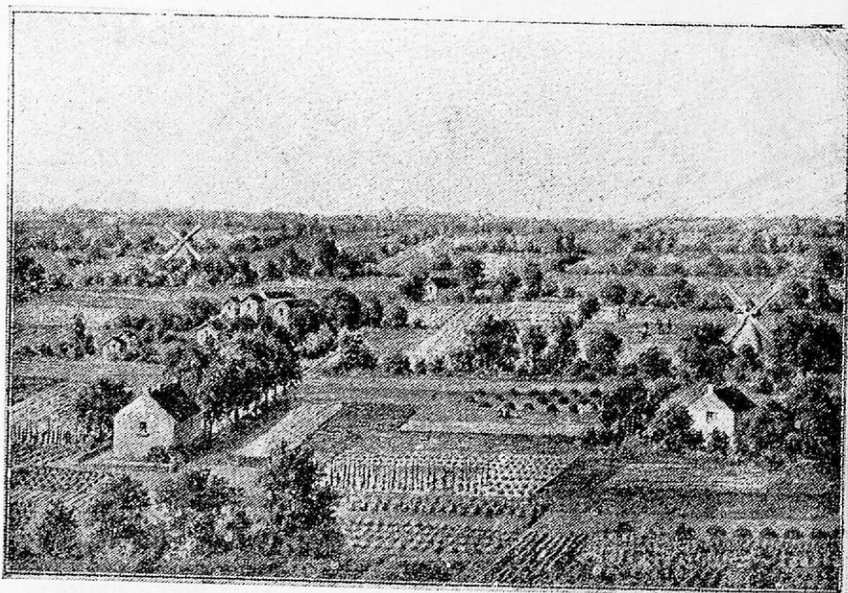
2) **Τὸ Βελγικὸν βαθύπεδον** διαρρέεται ἀπὸ τὸν **Σκάλδιν** ποταμὸν καὶ παρὰ τὴν παραλίαν εἶναι βαλτώδες. Θῖνες καὶ ἰσχυρὰ προχώματα τῶν κατοίκων προστατεύουν τὴν χαμηλὴν χώραν ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν κυμάτων. Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἶναι πηλῶδες καὶ τὸ κλίμα θαλάσσιον, μετὰ ἡπίους καὶ βροχεροὺς χειμῶνας καὶ δροσερὰ καὶ ὀμίχλωδη θέρη, ἡ βλάστησις εἶναι πλουσία καὶ ὅλον τὸ βαθύπεδον ὁμοιάζει μετὰ μέγαν κήπον. Κύρια προϊόντα εἶναι δημητριακοὶ καρποί, γεώμηλα, τεῦτλα διὰ ζάχαριν, λίνον καὶ κάνναβις, μετὰ τὰ ὁποῖα ἀνεπτύχθησαν διάφοροι βιομηχανία.

Εἰκ. 35. Αἱ συγκοινωνίαι τοῦ Βελγίου.

Καὶ ἡ ἀνθοκομία δὲ καὶ ἡ κηπουρικὴ φέρουν εἰς τοὺς κατοίκους καλὰ εἰσοδήματα. Εἰς τὰ λιβάδια τῆς παραλίας βόσκουν ἀγέλαι ἵππων, βοῶν καὶ χοίρων.

Σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τῆς χώρας κεῖνται αἱ *Βρυξέλλαι* (800), ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, μία ἐκ τῶν ὠραισιότατων μεγαλουπόλεων, ἓνα «μικρὸ Παρίσι». Περίφημοι εἶναι αἱ δαντέλλαι, τὰ

Εἰκ. 36. Ἡ πεδιάς τοῦ Βελγίου ὁμοιάζει με ἀπέραντον κήπον. γάντια καὶ οἱ τάπητες τῶν Βρυξελλῶν. Εἶναι δὲ καὶ κέντρον πνευματικῆς κινήσεως. Ἐπὶ τοῦ Σκάλδιος κεῖται ἡ *Γάνδη* (200), με μεγάλα κλωστήρια καὶ ὑφαντήρια.

Ἡ παραλία τοῦ Βελγίου ἔχει ὠραίαν ἀμμουδιάν, ἡ ὁποία τὸ θέρος γεμίζει ἀπὸ λουομένους. Δι' αὐτὸν ὅμως τὸν λόγον δὲν ἔχει καλὸν λιμένα. Με μεγάλας δαπάνας εἰς τὴν *᾽Οσιένδην* (40) κατεσκευάσθη τεχνητὸς λιμὴν διὰ τὴν συγκοινωνίαν πρὸς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀγγλίας. Βορειότερον ὅμως καὶ πλοῖα ἀνοικτῆς θαλάσσης ἠμποροῦν νὰ εἰσπλεύσουν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Σκάλδιος. Διὰ τοῦτο ἡ *Ἀμβέρσα* (400), ἡ ὁποία κεῖται ἐπ' αὐτοῦ, ἀπέβη σπουδαιότατος ἐμπορικὸς λιμὴν, ὁ δεύτερος τῆς ἡπειρωτι-

κῆς Εὐρώπης μετὰ τὸ Ἀμβουῶργον τῆς Γερμανίας. Ἰδία δι' ἀποικιακὰ καὶ δημοτριακὰ εἶναι ἡ πρώτη ἀγορὰ τοῦ κόσμου, ἔχει δὲ ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια ζαχάρεως, μεταξουργεῖα, βαμβακουργεῖα, κλπ.

3. Πληθυσμός. Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.

Τὸ Βέλγιον διὰ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ τοὺς πλουσίους θησαυροὺς αὐτοῦ, διὰ τὴν εὐνοϊκὴν εἰς τὸ ἐμπόριον θέσιν καὶ τὴν φιλοπονίαν τῶν κατοίκων του εἶναι ἡ πυκνότερον κατοικημένη χώρα τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο ἡ γεωργία δὲν ἐπαρκεῖ, ἵνα διαθρέψῃ τὸν ὅλον πληθυσμόν, καὶ σίτος καὶ ἄλλα τροφίμα εἰσάγονται ἔξωθεν. Ἐχει δὲ καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀφρικὴν ἀξιολογωτάτην ἀποικίαν μὲ 9 ἑκατ. πληθυσμόν, τὸ **Κογγό**, ἐκ τῆς ὁποίας προμηθεύεται πρῶτας ὕλας διὰ τὴν βιομηχανίαν του (καουτσούκ, ἔλεφαντοστοῦν, χαλκὸν κλπ.). Τὸ Βέλγιον ἔχει καὶ τὸ πυκνότερον σιδηροδρομικὸν δίκτυον τοῦ κόσμου (μῆκος 9382 χλμ.). Ἄλλ' ὁ πληθυσμὸς του ἔχει μὲν ἐνότητα θρησκευματος, διότι ὅλοι οἱ Βέλγοι εἶναι ὀπαδοὶ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, ὅχι ὅμως καὶ καταγωγῆς καὶ γλώσσης. Ἐνῶ οἱ νότιοι Βέλγοι (44 %) ὁμιλοῦν τὴν γαλλικὴν καὶ εἶναι συγγενεῖς τῶν Γάλλων (**Βαλλόνοι**), οἱ βόρειοι (55%) ὁμιλοῦν τὴν γερμανικὴν καὶ συγγενεύουν μὲ τοὺς Γερμανοὺς (**Φλαμανδοί**). Τὸ πολίτευμα εἶναι βασιλεία κληρονομικὴ.

4. Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ Βέλγιον εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσάγει σιδηρικά, ὑφάσματα, μηχανάς, χρώματα, καφέν, ζάχαριν, ὑαλικά, χαρτί, δέματα, λαμβάνει δ' ἐξ Ἑλλάδος σταφίδα, καπνόν, οἴνους, μαλλιά κλπ.

5. **Ἀσκήσεις.** 1. Πρὸς ποίας χώρας διενθύνονται οἱ βέλγικοι σιδηροδρομοὶ εἰς τὸ σχῆμα 35 καὶ ποῖαι αἱ σημειούμεναι ἐπ' αὐτοῦ πόλεις; 2. Τὸ μῆκος τῶν ἑλλην. σιδηροδρόμων εἶναι 2700 χλμ. Πόσα χιλιόμετρα σιδηροδρόμων ἀναλογοῦν εἰς 1000 τ. χλμ. ἐν Ἑλλάδι καὶ πόσα ἐν Βελγίῳ; 3. Διὰ τίνων πόλεων θὰ διέλθῃς ταξιδεύων ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Βρυξέλλας;

3. Λουξεμβούργον

Τὸ δουκάτον τοῦ Λουξεμβούργου κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν εἶναι ἴσον μὲ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔχει 300.000 κατ. Καταλαμβάνει τὴν νοτιανὴν πλευρὰν τῶν Ἀρδέννων ὄρέων καὶ εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλ-

λεύματα σιδήρου. Διὰ τοῦτο ἡ μεταλλουργία καὶ βιομηχανία εἶναι ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων, οἱ ὅποιοι εἶναι Γερμανοὶ καθολικοί. Ἀπὸ τοῦ 1921 τὸ δουκάτον ἔχει τελωνειακὴν καὶ νομισματικὴν ἔνωσην μὲ τὸ Βέλγιον.

4. Κάτω χῶραι ἢ Ὀλλανδία.

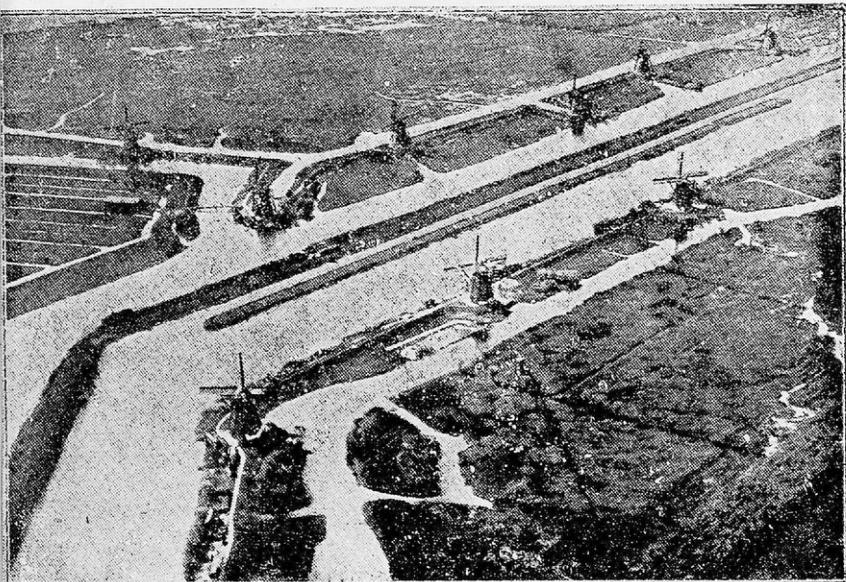
Ὀλλανδία	:	34 000 τ. χλμ.	7,3 ἑκατ. κατοίκων	230	κατὰ 1 τ. χλμ.
		<input type="text"/>	<input type="text"/>		
Ἑλλάς :		130 000	>	6,5	> > 50 > 1 >
		<input type="text"/>		<input type="text"/>	

1. Τί διδάσκει ὁ χάρτης περὶ τῆς θέσεως καὶ τῶν ὁρίων τῆς Ὀλλανδίας; περὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους αὐτῆς; 2. Τίνων ποταμῶν τὸ δέλτα σχηματίζεται ἐν Ὀλλανδία; 3. Ὀνόμασε τὸν μέγαν κόλπον, τὸν ὁποῖον ἡ Βορεία Θάλασσα σχηματίζει εἰς τὴν Ὀλλανδίαν. 4. Σύγκρισε πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυσμόν.

Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Μῶσα, σχηματίζουσαι τεράστιον δέλτα, ἀνήκουν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ὀλλανδίας. Διὰ τοῦ ῥοῦ τῶν ποταμῶν τούτων, ὡς καὶ τοῦ Σκάλδιος, ἡ Ὀλλανδία ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰς γειτονικάς τῆς χώρας, ἀπὸ τὰς ὁποίας μὲ κανὲν φυσικὸν ὄριον δὲν χωρίζεται. Εἶναι εἰς ἔκτασιν ἴση μὲ τὴν ἑλλ. Μακεδονίαν· καὶ δὲν ἔχει μὲν τὴν πυκνότητα τοῦ Βελγίου, ἀλλ' εἶναι καὶ πάλιν πυκνότερα κατοικημένη.

1. Τὸ ὄνομα τῆς χώρας δεικνύει ὅτι αὕτη εἶναι χαμηλή. Ἡ θάλασσα δηλαδὴ κάποτε ἐσκέπαζε μέγα μέρος τῆς χώρας, ἀλλ' οἱ κάτοικοι ἀρχίζοντες ἀπὸ ἓν σημεῖον τῆς παραλίας κατεσκεύαζον προχώματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιέκλειον μέρη ἀβαθῆ τῆς θαλάσσης. Τότε ἀποχέτευον τὰ νερὰ καὶ ἡ ξηρὰ τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέκτων ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἦτο μετὰ τινος παρασκευῆς ἐτοίμη νὰ δεχθῆ ἄροτρον καὶ νὰ σπαρῆ. Τὸ ἥμισυ τοῦ ἐδάφους τῆς Ὀλλανδίας εἰς τὰ δυτικὰ πάλαι ἔχει ἀποκτηθῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ διὰ τοῦτο εἶναι χαμηλότερον ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς θαλάσσης καὶ πολὺ ὑγρόν. Μὲ ἀνεμομύλους οἱ Ὀλλανδοὶ διοχετεύουν τὰ νερὰ ἀπὸ τὰ κτήματα εἰς τὰς διώρυγας καὶ εἰς τοὺς ποταμούς. Τὰ μεγάλα πανιὰ τῶν ἀνεμομύλων εἰς τὰ καταπράσινα τοπεῖα πλήττουν τὸν ἀέρα ὥσάν πτέρυγες γιγαντιαίων πουλιῶν. Ἀλλ' ἡ προσοχὴ τῶν κατοίκων ἡμέραν καὶ νύκτα εἶναι

ἔστραμμένη εἰς τὰ ἰσχυρὰ προχώματα, τὰ ὁποῖα προστατεύουν τὴν χώραν ἀπὸ τὸν καταποντισμόν. Διότι τὰ κύματα τῆς Βορείου θαλάσσης ἐν καιρῷ τρικυμίας ἀνορθοῦνται ὑπὲρ τὰ 4 μέτρα καὶ ἠμποροῦν νὰ προξενήσουν ἀνυπολόγιστον βλάβην εἰς τὴν παραλίαν. Ἀπὸ τρικυμιώδη πλημμυρίδα πρὸ 500 περίπου ἔτων ἐσχηματίσθη ὁ μέγας κόλπος τοῦ *Ζούτερ Ζέε* (νοτιὰ θάλασσα), ὁ

Εἰκ. 37. Διοχέτευσις τῶν ὑδάτων ἐν Ὀλλανδίᾳ δι' ἀνεμομύλων.

ὁποῖος πρότερον ἦτο λίμνη τοῦ ἐσωτερικοῦ. Τώρα ἐργάζονται ν' ἀποξηράνουν αὐτόν, ἀπεξήραναν δ' ἕως τῶρα ἕκτασιν ἴσην μὲ τὴν Εὐβοίαν (3600 τ. χλμ.).

2. Ἡ Ζούτερ Ζέε διαιρεῖ τὴν χώραν εἰς δύο πτέρυγας. Διώρυγες διασχίζουν αὐτὰς καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, χρησιμεύουσαι καὶ εἰς τὴν ἄρδευσιν καὶ εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Χιλιάδες φορηγίδων καὶ πλοιαρίων κινοῦνται εἰς αὐτάς. Ὅταν αἱ διώρυγες τὸν χειμῶνα παγώνουν, τότε ἄνθρωποι καὶ ἀμάξια τρέχουν ἐπάνω εἰς τὰ νερά. Καὶ εἶναι τόση ἡ ὑγρασία τοῦ τόπου, ὥστε τὰ μέταλλα εὐκόλως ὀξειδοῦνται καὶ οἱ Ὀλλανδοὶ εἶναι ἠναγκασμένοι

διαρκῶς νὰ τὰ καθαρίζουν. Διὰ τοῦτο ἔγινε παρομιώδης ἡ πρὸς τὴν καθαριότητα προσήλωσις τῶν Ὀλλανδῶν. Τὸ μῆκος τῶν διωρύγων ἐν Ὀλλανδία ἀνέρχεται εἰς 3200 χλμ.

α) *Δυτικῶς τῆς Ζόυτερ Ζέε* ἡ χώρα εἶναι χαμηλὴ καὶ κεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ γόνιμον δέλτα τοῦ Ῥήνου· ἐπειδὴ δέ καὶ τὸ κλίμα εἶναι θαλάσσιον, ἡ βλάστησις εἰς τὰ λειβάδια εἶναι τόσον πλουσία, ὥστε αἱ Ὀλλανδικαὶ ἀγελάδες εἶναι μεγαλόσωμοι καὶ πολὺ γαλακτοφόροι. Ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου προμηθεύονται ἀγελάδας, βούτυρον καὶ τυριὰ ἀπὸ τὴν Ὀλλανδίαν. Ὅπου τὸ ἔδαφος ἐπιδέχεται καλλιέργειαν, ἐκεῖ ἔκτος τῶν σιτηρῶν εὐδοκιμοῦν φυτὰ χρήσιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν : λίνον, κάνναβις, καπνός, τεῦτλα διὰ ζάχαριν. Πολὺ ἐπικερδὴς εἶναι ἐπίσης ἡ ἀνθοκομία καὶ ἡ κηπουρικὴ.

Εἰς. 38. Τὸ Ρόττερνταμ μετὰ τὴν γέφυραν τοῦ Μόσα.

Ἡ θέσις τῆς Ὀλλανδίας παρὰ τὴν θάλασσαν ἔκαμε τοὺς κατοίκους νὰ τραποῦν ἐνωρὶς εἰς τὴν ναυτιλίαν. Διὰ τοῦτο αἱ μεγαλύτεραι πόλεις αὐτῶν κεῖνται παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ἀκμάζουν διὰ τοῦ θαλασίου ἐμπορίου καὶ τῆς ἀλιείας. Φυσικὸς λιμὴν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν καὶ εἰσαγωγὴν ὄχι μόνον τῆς Ὀλλανδίας, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς χώρας τοῦ Ῥήνου, εἶναι τὸ *Ρόττερνταμ* (580), τὸ ὁποῖον ἔχει ναυπηγεῖα καὶ διαρκῆ ἀγορὰν σιτηρῶν, τεύου, βάμβυκος, ζα-

χάρεως και πετρελαίου. Πρὸς αὐτὸ συναγωνίζεται τὸ **Ἄμστερνταμ** (750), τὸ ὁποῖον διὰ διώρυγος ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν θάλασσαν, ἐπειδὴ ἡ Ζι.ϋτερ Ζέε, ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖται, εἶναι ἀβαθής. Εἶναι καὶ τοῦτο ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἀγορὰς τῆς Γῆς εἰς τὸν καφὸν καὶ τὸν καπνόν, ἔχει δὲ καὶ ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν (ναυπηγεῖα, ζαχαροποιεῖα, σιγαρέττα, ἀδάμαντας). Αἱ οἰκίαι του εἶναι ἐκτισμέναι ἐπὶ πασσάλων, ἐμπεπηγμένων εἰς τὸ βαλτῶδες ἔδαφος καὶ ἀγτὶ δρόμων ἔχει διώρυγας. Εἶναι ἡ πόλις τῶν διωρῶν καὶ τῶν γεφυρῶν καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται «Ὀλλανδικὴ Βενετία». Ἐπὶ τῆς παραλίας κεῖται ἡ **Χάγη** (430), ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, ὅπου ἐδρεύει καὶ τὸ διεθνὲς δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἐπιλύει διαφορὰς μεταξὺ διαφόρων κρατῶν. Ἐχει ὠραῖα θαλάσσια λουτρὰ καὶ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς περιστοιχίζεται ἀπὸ δάση. Ἡ **Οὐτρέχτη** (150) καὶ τὸ **Δάϊδεν** (70) ἔχουν παλαιὰ καὶ ὀνομαστὰ πανεπιστήμια. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν ἀλιεῖαν (ὄρεγγες, στρεῖδια).

β) **Ἀνατολικῶς τῆς Ζόϋτερ Ζέε** ἡ χώρα εἶναι πλήρης ἐλῶν. Ταῦτα οἱ κάτοικοι προσπαθοῦν νὰ ἀποξηράνουν. Ἀρχεαὶ ἐκτάσεις εἶναι ἄμμῶδεις, ἀλλ' ἐπειδὴ εὐρίσκονται εἰς ἀρχετὸν ὕψος, οἱ ποταμοὶ δὲν ἀπέθεσαν εἰς αὐτὰς τὴν γόνιμον ἰλὺν των καὶ διὰ τοῦτο ἀντιθέτως πρὸς τὴν πλουσίαν δυτικὴν χώραν, ἡ ἀνατολικὴ εἶναι ἄγονος καὶ ἀραιὰ κατοικημένη.

3. **Οἱ κάτοικοι** τῆς Ὀλλανδίας εἶναι Γερμανοὶ τὴν καταγωγὴν, ὁμιλοῦντες διάλεκτον γερμανικὴν. Τὰ 3/5 αὐτῶν εἶναι διαμαρτυρόμενοι, τὰ δὲ 2/5 καθολικοί.

Ὁ Ὀλλανδὸς τὸ ἔδαφός του ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν μὲ μεγάλους ἀγῶνας καὶ εἶναι ἠναγκασμένος νὰ ὑπερασπίξῃ αὐτὸ ἀπαύστως ἀπὸ τὰς ἐφόδους τῆς θαλάσσης. Διὰ τοῦτο ἔγινεν ἐργατικὸς καί, διὰ νὰ δαμάσῃ τὴν θάλασσαν, θεληματικὸς, τολμηρὸς καὶ ἐπίμονος. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐλευθερίαν του πρὸ πολλῶν ἐτῶν διεξεδίκησε μὲ σκληροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὴν χώραν του. Παλαιῶν διηνεκῶς μὲ τὰ νερά, ἔξοικειώθη μὲ αὐτά, ἀφωσιώθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ διαπλέων τὸν ἀχανῆ πόντον ἀπέκτησεν εἰς τὴν ΝΑ Ἀσίαν ἀποικίας, 60 φορὰς εἰς ἕκτασιν καὶ 9 φορὰς εἰς πληθυσμὸν μεγαλυτέρας ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Ἐξ αὐτῶν ἡ Ὀλλανδία προμηθεύεται ρύζι, ζάχα-

ριν καφέν, τέιον, καπνόν, καουτσούκ κλπ. Οἱ Ὀλλανδοὶ ἤξιμασαν καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας καὶ ἐπιστήμας.

4. Τὸ ἐμπόριον.

Ἡ Ὀλλανδία ἐνεργεῖ ζωηρὸν ἐμπόριον μὲ ὄλον τὸν κόσμον. Ὁ ἐμπορικὸς της στόλος εἶναι 2 1/2 φορὰς μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἰδικὸν μας. Ἀπὸ ἡμᾶς λαμβάνει σταφίδα καὶ καπνόν, λευκόλιθον, σιμίριν, οἴνους, ἀποστέλλει δὲ εἰς ἡμᾶς ἀποικιακά, φάρμακα, χαρτί, τυριά, βούτυρον καὶ ἀγελάδας.

5. Ἀσκήσεις. 1. Τίνας πηγὰς πλούτου ἔχει τὸ Βέλγιον, τῶν ὁποίων ἀκριβῶς στερεῖται ἡ Ὀλλανδία; 2. Τῆς Ὀλλανδίας μόνον τὰ 8% καλύπτονται ὑπὸ δασῶν, καὶ γαιάνθρακας ἡ γῶρα δὲν ἔχει. Ποίαν ἐπίδορασιν πρέπει νὰ ἔχη ἡ ἔλλειψις αὕτη ἐπὶ τῆς γαῖνης τῆς Ὀλλανδίας; 3. Σύγκρινε τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὀλλανδίας μὲ τὴν τῆς Ἑλλάδος. 4. Σύγκρινε τὸ μῆκος τῶν ὀλλανδικῶν διωρῶν μὲ τοὺς ἑλληνικοὺς σιδηροδρόμους.

5. Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἴρλανδία.

Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἴρλανδία	}	: 315 000	49 ἑκατ. κατ.	155	κατὰ 1 τ.χμ.
---------------------------------	---	-----------	---------------	-----	--------------

Ἑλλάς	:	130 000	6,5	»	»	50	»	1	»
-------	---	---------	-----	---	---	----	---	---	---

1. Ποῖαι νῆσοι καὶ ποῖα συστήματα νήσων ἀποτελοῦν τὰς Βρετανικὰς νήσους; Ποῖαι θάλασσα περιβρέχουν αὐτάς; 2. Ὁρίσει τὴν θέσιν τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Γαλίαν. Μέτρησε τὸ πλάτος τοῦ πορθμοῦ τοῦ Καλαί. 3. Εὔρε τὸ σημεῖον τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τὸ ὁποῖον ἀπέχει περισσότερον ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ὅρισε τὴν ἀπόστασιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς παραλίας καὶ σύγκρινε αὐτὴν πρὸς ἴσην ἀπόστασιν ἐν Ἑλλάδι. 4. Σύγκρινε τὴν Μεγάλην Βρετανίαν καὶ Ἴρλανδίαν κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. 5. Εἰς τίνα μεγάλα τμήματα διαιρεῖται ἡ Μεγάλη Βρετανία; 6. Ὀνόμασε τὰ ἀγγλικὰ καὶ σκωτικὰ ὄρη καὶ ὅρισε τὰ ὕψη αὐτῶν. 7. Ὀνόμασε τοὺς ποταμοὺς τῆς Ἀγγλίας. Ποίαν μορφήν ἔχουν αἱ ἐκβολαὶ των; Εἰς τὰ στόμια τίνων ποταμῶν ὑπάρχουν μεγάλαι πόλεις;

1 Θέσις.

Ἐκ τὴν παραλίαν τοῦ Καλαί, ὅταν ὁ ὁρίζων εἶναι καθαρός, δυνάμεθα διὰ μέσου τοῦ πορθμοῦ νὰ διακρίνωμεν τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Μεγάλης Βρετανίας λευκὴν ὡς κιμωλίαν. Πρὸ πολλῶν χιλιάδων ἔτων ἡ μεγάλη νῆσος ἦτο ἠνωμένη μετὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης, ἀποτελοῦσα χερσόνησον αὐτῆς· ἀλλὰ τὰ κύματα κατέστρεψαν τὸν σύνδεσμον καὶ ἀπεχώρισαν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἡπειρον. Ἐκ τούτου τὸ βάθος τοῦ πορθμοῦ τοῦ Καλαί δὲν ὑπερβαίνει τὰ 34 μ.

2. Κλίμα καὶ ὕδατα.

Ἐνα μεγάλο ρεῦμα τοῦ Ὠκεανοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς θερμῆς ζώνης κινεῖται πρὸς ΒΑ, περιλούει τὰς Βρετανικὰς νήσους. Τοῦτο μετριάζει τὸ κλίμα αὐτῶν καὶ τὸ καθιστᾷ πολὺ ὑγρὸν.

Διὰ τοῦτο ἡ θάλασσα εἰς τοὺς βρετανικοὺς λιμένας οὐδέποτε παγώνει καὶ ὁ χειμὼν, ἰδίᾳ εἰς τὰ νότια, εἶναι πολὺ γλυκύς. Μυρτιεὲς καὶ δάφνες ἠμποροῦν νὰ μένουν καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα ἐκτεθειμέναι εἰς τὸ ὑπαιθρον. Τὸ θέρος ὅμως εἶναι τόσον δροσερὸν καὶ βροχερὸν, ὥστε ἡ ἄμπελος καὶ πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα δὲν εὐρίσκουν κατὰ τὸ θέρος ἀρκετὴν θερμότητα, διὰ νὰ ὠριμάσουν τοὺς καρπούς των. Τόση δὲ εἶναι ἡ ὁμίχλη, προπάντων εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς, ὥστε νὰ δυσχεραίνεται καὶ τὴν ἡμέραν ἡ συγκοινωνία εἰς τὰς μεγάλας πόλεις.

Ἐκ τῶν πολλῶν βροχῶν πολλοὶ καὶ βαθεῖς εἶναι καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας, καὶ ἐπειδὴ συνδέονται μεταξύ των μετὰ διώρυγας καὶ ἐκβάλλουν εἰς ἀβαθεῖς κόλπους, ἡ συγκοινωνία δι' αὐτῶν διευκολύνεται πολὺ. Κανεὶς τόπος τῆς νήσου

Εἰκ. 39. Χάρτης βροχῶν τῶν Βρετανικῶν νήσων.

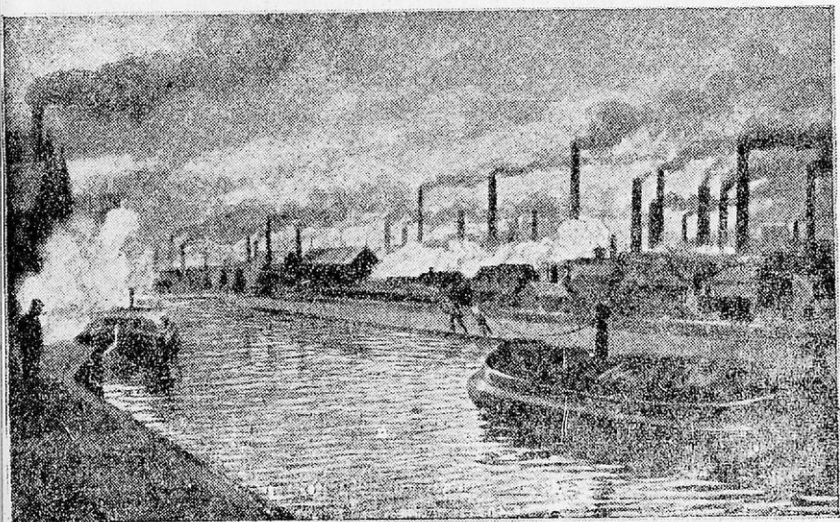
Είχ. 40. 'Ανάγλυφος γήσις τῶν Βρετανικῶν νήσων.

δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὴν παραλίαν περισσότερον τῶν 120 χλμ. ἢ δὲ παραλία ἔχει εἰς τοὺς κόλπους ἑξαιρέτους λιμένας. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐνωρὶς ἐτράπησαν πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τῆς Μεγάλης Βρετανίας τὸ μὲν νότιον μέρος ὀνομάζεται Ἐγγλία, τὸ δὲ βόρειον Σκωτία.

3. Φυσικαὶ περιοχαί.

α) Ἐγγλία. 1) Ἡ ὄρεινὴ χώρα. Τὰ ΒΔ τῆς Ἐγγλίας κατέχονται ἀπὸ χαμηλὰ βουνά, τῶν ὁποίων ὀλίγα μόνον φθάνουν τὸ ὕψος τοῦ ἰδικοῦ μας Ὑμηττοῦ. Εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γυμνά ἀπὸ δάση, ἀλλ' εἰς τοὺς κόλπους τῶν ἐγκλείουν μέγαν πλοῦτον ὄρυκτῶν (σιδήρου, κασιτέρου, χαλκοῦ) καὶ γαιανθράκων. Οἱ καλύτεροι γαιάνθρακες ἐξάγονται εἰς τὰ νότια τῆς ὄρεινῆς Οὐαλίας (Κάρδιφ, 220). Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον γαιανθρακωρυχεῖον εἶναι

Εἰκ. 41. Ἐγγλικὴ βιομηχανικὴ πόλις, τὸ Λήδς.

ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας παρὰ τὸ **Νιούκασλ** (280). Οἱ ἄφθονοι καὶ ἄριστοι γαιάνθρακες ἀποτελοῦν τὴν βάσιν πυρετώδους βιομηχανικῆς κινήσεως ἐν Ἐγγλίᾳ. Τὸ **Μάντσεστερ** (1 ἑκατ.) εἶναι τὸ κέντρον περιφερείας, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ καπνοδόχοι ἀποτελοῦν ἀπέραντον δάσος. Πυκνὰ νέφη καπνοῦ αἰωροῦνται ἐπάνω ἀπὸ τὰς

μεγάλας πόλεις της. Τὴν πρώτην ὕλην διὰ τὰ βαμβακουρογεῖα, τὰ ἔριουργεῖα καὶ μεταξουργεῖα των προμηθεύουν κυρίως αἱ Βρετανικαὶ ἀποικίαι. Ἄλλ' ὁ τόπος παρέχει ἄφθονα μεταλλεύματα σιδήρου καὶ ἐκ τούτου ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία ἀνεπτύχθη ἰδίᾳ εἰς τὸ **Μπέρμιγγεμ** (Birmingham) (1,2 ἑκατ.—πέννες, βελόνες, σωλῆνες σιδηροὶ, λέβητες κλπ.) καὶ εἰς **Σχέφφιλντ**, (500—μαχαιοπήρουνα, ραπτομηχαναί, κλπ.). Ἡ περιφέρεια τοῦ **Στόκ** (275) παρέχει ἄργιλον καὶ πορσελάνην, ἀνωτέρω δὲ τὸ **Λήδς** (500) καὶ τὸ **Μπράντφορντ** (300) διακρίνονται διὰ τὴν ἔριουργίαν των. Ὡς λιμένες διὰ τὴν ἔξαγωγὴν τῶν προϊόντων ὅλης τῆς περιφέρειας χρησιμεύουν ἡ **Λίβερπουλ** (1,2 ἑκατ.), ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς, ὁ «λιμὴν τοῦ βάμβακος», ὁ δεύτερος μετὰ τὸ Λονδῖνον λιμὴν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἡ **Χάλλ** (300) ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς, ἀμφοτέραι διὰ διώρυγος συνδεόμεναι μὲ τὸ Μάντσεστερ. Νοτιώτερον τὸ **Μπρίστολ** (400), εἶναι λιμὴν εἰσαγωγῆς πρὸς τὸ Λονδῖνον.

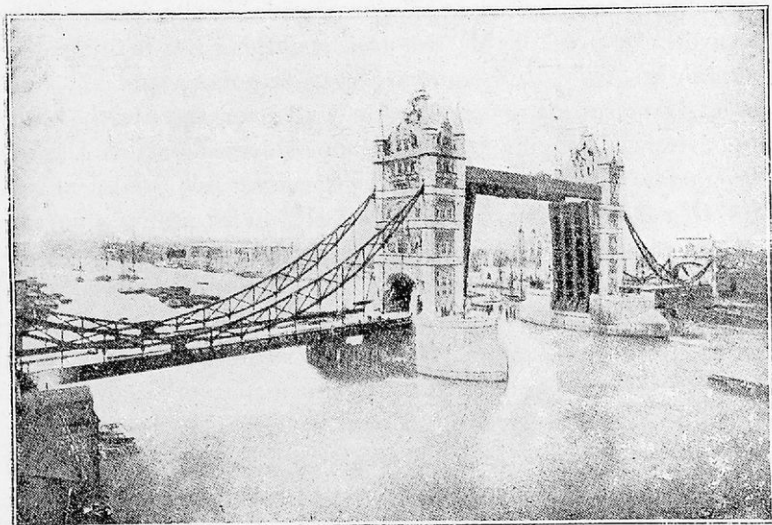
Εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν χερσόνησον (Κορνουάλη) τὰ ὄρη κρύπτουν χαλκόν, ψευδάργυρον καὶ μόλυβδον. Ἀπὸ ἐδῶ, φαίνεται, οἱ Φοίνικες τὸν παλαιὸν καιρὸν μετέφερον ψευδάργυρον εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου. Εἰς τὴν παραλίαν ὑπάρχουν πολλὰ χωρία ἀλιέων. Ἡ **Πλύμουθ** (200) εἶναι σπουδαῖος ἐμπορικὸς καὶ πολεμικὸς λιμὴν.

2) Τὸ **βαθύπεδον** καταλαμβάνει τὰ ΝΔ τῆς Ἀγγλίας. Αἱ συχναὶ βροχαὶ εὐνοοῦν τὴν γεωργίαν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλῶσς εἰς τὰ λιβάδια. Ἐπειδὴ δὲ ἄλλοτε τὰ σιτηρὰ εἰσήγοντο εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τὰς ἀποικίας της εἰς πολὺν χαμηλὴν τιμὴν καὶ οἱ χωρικοὶ ἠναγκάζοντο ἐκ τούτου νὰ πωλοῦν τὰ κτήματά των καὶ νὰ συγκεντρώνωνται χάριν τοῦ ἡμερομισθίου εἰς τὰς βιομηχανικὰς πόλεις, διὰ τοῦτο ἡ γῆ περιῆλθε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς χεῖρας μεγάλων γαιοκτημόνων, οἱ ὅποιοι εἶχον συμφέρον νὰ μετατρέψουν τοὺς ἀγροὺς εἰς λιβάδια.

Διὰ τοῦτο ἡ **κτηνοτροφία** εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πεδιάδα εἶναι περισσότερον ἀνεπτυγμένη παρὰ ἡ γεωργία. Οἱ ἀγγλικοὶ ἵπποι, οἱ ὅποιοι κατάγονται ἀπὸ ἀραβικὸν αἷμα, εἶναι οἱ καλύτεροὶ τοῦ κόσμου. Ὁμοίου ἀρίστου εἴδους εἶναι οἱ χοῖροι, τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια τῆς Ἀγγλίας. Ἄλλ' ὅπως ἡ εἰς σῖτον παραγωγή δὲν ἐπαρκεῖ, διὰ νὰ διαθρέψῃ τὸν πυκνὸν πληθυσμὸν (45 πόλεις μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 100 χιλιάδων ἑκάστη), οὕτω

οὐδὲ ἡ κτηνοτροφία ἤμπορεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν Ἑγγλων, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ κρεωφάγοι. Διὰ τοῦτο καὶ σιτᾶρι καὶ κρέατα εἰσάγει ἡ Ἑγγλία ἔξωθεν.— Δάση εἰς τὴν Ἑγγλίαν δὲν ὑπάρχουν· ἀλλ' εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ εἰς τὰ λιβάδια ὑπάρχουν δενδροστοιχίαι καὶ δενδροσυστάδες, αἱ ὁποῖαι προσδίδουν εἰς τὸ τοπεῖον τὴν ὄσιν πάρκου. Ἀναμέσον αὐτῶν προβάλλουν αἱ γραφικαὶ ἐπαυλεῖς καὶ οἱ πύργοι τῶν παλαιῶν χωροδεσποτῶν.

Εἰς τὰ νότια καὶ ἀνατολικά παράλια οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀλιείαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἰδίᾳ παρὰ τὰ στόμια τῶν ποταμῶν, ὅπου ὑπάρχουν ἐξαίρετοι φυσικοὶ λιμένες, ὁ πληθυσμὸς εἶναι πυκνότητος. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ βαθυ-

Εἰκ. 42. Γέφυρα τοῦ Ταμέσεως ἐν Λονδίῳ.

Ἡ γέφυρα εἰς τὸ μέσον ἀνοίγεται διὰ νὰ διέλθουν πλοῖα μετ' ὑψηλοῦς ἱστῶς. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ διαβάται, ἀνερχόμενοι δι' ἀνελκυστήρων εἰς τὸν ἐπάνω ὄροφον, συνεχίζουν τὴν πορείαν των.

πέδου, ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως ποταμοῦ κεῖται τὸ **Λονδίνον**, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑγγλίας, ἡ μεγαλυτέρα πόλις τοῦ κόσμου (8,2 ἑκατομ.). Ἦδη οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ἰδρύσει ἐπὶ μιᾶς νήσου τοῦ Ταμέσεως τὸ ἀρχαῖον Londinium. Τὰ πλοῖα τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης ἀναβαίνοντα τὸν Τάμεσιν φθάνουν μέχρις αὐτοῦ. Διὰ τὴν ἀγκυροβολίαν των αἱ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ ἔχουν ἐκβαθυνθῆ. Οὕτω

ἐμπορεύματα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἰδίᾳ ἀπὸ τὰς Ἰνδίας, τὴν Κίναν καὶ τὴν Αὐστραλίαν (εὔρε τὰς χώρας αὐτὰς ἐπὶ τοῦ χάρτου) συγκεντρώνονται εἰς τὸ Λονδίνον ὡς εἰς «διαρκῆ ἔκθεσιν». Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς τοῦ Σίτυ, ἦτοι τῆς παλαιᾶς πόλεως, αἱ οἰκίαι τοῦ Λονδίνου εἶναι μικραὶ, μονώροφοι ἢ διώροφοι, διότι ὁ Ἄγγλος ἀγαπᾷ νὰ κατοικῇ μόνος μετὰ τὴν οἰκογένειάν του εἰς μίαν κατοικίαν. Ἐκ τούτου τὸ Λονδίνον καταλαμβάνει μεγάλην ἔκτασιν καὶ ἐπειδὴ ἔχει πολλὰς πλατείας καὶ κήπους δημοσίους, εἶναι μία ἐκ τῶν ὑγιεινοτέρων μεγαλουπόλεων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ οὐμίχλη εἶναι συνήθης εἰς τὸ Λονδίνον, αὕτη μετὸν καπνὸν τῶν ἐργοστασίων μαυρίζει τὰ οἰκοδομήματα καὶ συχνὰ κάμνει τοὺς δρόμους τόσον σκοτεινοὺς, ὥστε καὶ τὴν ἡμέραν ἂν ἀνάπτωνται φῶτα. Μὲ τὰ μεγάλα μουσεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας του τὸ Λονδίνον ἔγινε συγχρόνως κέντρον πνευματικῆς κινήσεως. Πλησιέστατα πρὸς τὸ Λονδίνον εἶναι τὸ Greenwich (πρόφ. Γκρήνιτς), τὸ ὁποῖον ἔχει περίφημον ἀστεροσκοπεῖον. Εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἀφιερωμέναι δύο ὠραῖαι πόλεις, τὸ **Ἄξφορντ** (80) καὶ τὸ **Καίμπριτζ** (70) μετὰ τὰ περίδοξα πανεπιστήμιά των. Εἰς τὴν νοτιάν πλευρὰν τῆς Ἀγγλίας ἀξιόλογοι λιμένες εἶναι τὸ **Ντόβερ** ἔναντι τοῦ Καλαί, τὸ Southampton (πρόφ. **Σωσαίμπτον** (150), καὶ τὸ **Πόρτσμουθ** (250), ὁ πρῶτος πολεμικὸς λιμὴν τῆς Ἀγγλίας. Πρὸ αὐτῶν κειμένη ἡ ἑξαισία νῆσος **Οὐάιτ**, μετὰ τὸ γλυκὺ τῆς κλίμα, χρησιμεύει ὡς τόπος ἀναφυγῆς.

β') **Σκωτία**. Αἱ χαμηλαὶ ὄροσειραὶ τῆς Ἀγγλίας, ἐπεκτεινόμεναι πρὸς βορρᾶν, πληροῦν ὅλην τὴν Σκωτίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ ὄρη τῆς ἀποχωρίζονται εἰς πολλὰ μεμονωμένα συστήματα, πολλὰ κοιλάδες καὶ ἐν βαθύπεδον σχηματίζονται μετὰ αὐτῶν. Καὶ ἡ θάλασσα δὲ εἰσχωροῦσα βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν, διαμελίζει τὰς ἀκτὰς μετὰ βαθείας ἐντομᾶς, αἱ ὁποῖαι εὐνοοῦν τὴν ναυσιπλοίαν. Τὰ βουνὰ τῆς Σκωτίας δὲν ὑπερβαίνουν τὸ ὕψος τῆς ἰδικῆς μας Πάρνηθος καὶ στεροῦνται τοῦ στολισμοῦ τῶν δασῶν. Καὶ τὰ ὄροπέδιά της εἶναι μᾶλλον ξηρὰ καὶ ἄγονα καὶ μόνον διὰ πρόβατα ἔχουν χόρτον ἀρκετόν. Ἄλλ' ἡ χώρα ἔχει ἄλλας καλλονὰς· ἔχει ὠραίας λίμνας, εἰς τὰς ὄχθας τῶν ὁποίων φύονται θείκια, σπάοτα, πτέριδες καὶ πολύχρωμα ἄνθη· δι' αὐτὸ πολλοὶ φυσιολόγοι τὴν ἐπισκέπτονται.

Τὰ πρὸς τὴν Βόρειον θάλασσαν παράλια τῆς Σκωτίας εἶναι

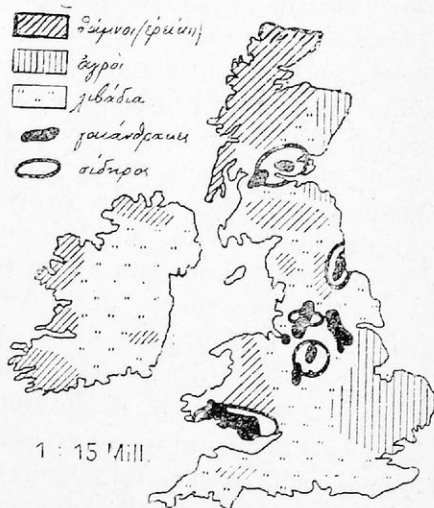
κατάλληλα διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν σιτηρῶν, ἀλλὰ τὸ σκωτικὸν βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον ἐπίσης εἶναι εὐφορον, εἶναι κυρίως μεταλλευτικὴ καὶ βιομηχανικὴ περιοχὴ. Ἐκεῖ δηλ. ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἑγγλίαν ὑπάρχουν μεγάλα κοιτάσματα γαιανθράκων καὶ μεταλλεῖα σιδήρου καὶ ἐκ τούτου ἀνεπτύχθησαν ἐκεῖ πόλεις μεγάλαι καὶ βιομηχανικαί. Ἡ **Γκλαίσκω** (1,1 ἑκατ.) ἔχει μεγάλα ναυπηγεῖα, βαμβακουργεῖα καὶ ἐριουργεῖα. Τὸ **Ἐδιμβούργον** (400), ἐν ὥραϊα τοποθεσίᾳ, εἶναι ἐπίσης βιομηχανικὴ πόλις. Ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου ἐκτισμένα παρὰ τὸ Ἐδιμβούργον σφίζονται τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων τῆς ἄλλοτὲ ποτε ἀνεξαρτήτου Σκωτίας. Εἰς τὴν Dundee (προφ. **Ντέντη**, 175) καὶ τὴν **Ἀμπερντὴν** (160) ἀκμάζει ἡ βιομηχανία τοῦ λίνου καὶ τῆς κανάβεως. Ὁ πληθυσμὸς τῶν παραλίων καὶ τῶν σκωτικῶν νήσων ἀποξῆ ἐκ τῆς ἀλιείας (ρέγγες).

γ) **Ἰρλανδία**. Αὕτη μόνον παρὰ τὰς ἀκτὰς ἔχει μεμονωμένας τινὰς ὄροσυστάδας. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κατέχεται ἀπὸ λεκανοειδῆς βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον εἰς πολλὰ μέρη εἶναι τόσον ἐπίπεδον, ὥστε τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν ἀκίνητοῦν ἢ σχηματίζουν λίμνας καὶ ἔλη. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν Ἑγγλίαν ἢ Ἰρλανδία δὲν ἔχει ἀνθρακας καὶ μέταλλα. Οἱ ὕγροι καὶ θερμοὶ ἄνεμοι τοῦ Ὠκεανοῦ κáμουν τὰ θέρη πολὺ βροχερά. Διὰ τοῦτο, ἐν ᾧ ἡ γεωργία ὀλίγον εὐδοχιμεῖ (λαχανικά, γεώμηλα, λινάρι), ἀναπτύσσεται πλουσία χλόη καὶ ἐκ τούτου ἡ Ἰρλανδία ἐπονομάζεται «πρασίνη νῆσος». Εἰς τὰ χλοερὰ λιβάδια τῆς βόσκουν πολλὰ κτήνη. Ἀπὸ τὰ ἔρια τῶν ἰρλανδικῶν προβάτων συντηρεῖται μέγα μέρος τῆς βρεττανικῆς ἐριουργίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅλη σχεδὸν ἡ νῆσος εὐρίσκειται εἰς χεῖρας ὀλίγων Ἑγγλων γαιοκτημόνων, οἱ Ἰρλανδοὶ χωρικοὶ, ἐργαζόμενοι ὡς μισθωτοὶ ἢ ἐνοικιασταὶ εἰς τὰ κτήματα τῶν Ἑγγλων, ὑποφέρουν, ἰδίᾳ ὅταν συμβῆ ἀφορία. Διὰ τὴν ἀποφυγὴν τὴν δυστυχίαν πολλοὶ Ἰρλανδοὶ μετηνάστευσαν εἰς Ἀμερικὴν. Ἐκ τούτου ἡ Ἰρλανδία σήμερον μόνον 4 ἑκατομμυρίων πληθυσμὸν ἔχει. Διὰ αἱματηρῶν ἐπαναστάσεων οἱ Ἰρλανδοὶ, οἱ ὁποῖοι καὶ φυλετικῶς καὶ θρησκευτικῶς διαφέρουν ἀπὸ τοὺς Ἑγγλους, ἐπέτυχον κάποιαν αὐτονομίαν, ἃν καὶ μέρος τῆς νήσου εἰς τὰ ΒΑ αὐτῆς ἔμεινεν ἠνωμένον μετὰ τὴν Ἑγγλίαν. Μεγάλαι πόλεις ὑπάρχουν μόνον εἰς τὰς πρὸς τὴν μεγάλην Βρεττανίαν ἀκτὰς. Ἐκεῖ εἶναι τὸ **Δουβλίνον** (400), ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰρλανδίας, καὶ τὸ **Μπέλφαστ** (400), εἰς τὸ ὁποῖον ἀκμάζει ἡ βιομηχανία λινῶν

καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς ἡ **Κόρκ** (80) διενεργεῖ ἐμπόριον σφαγίων, βουτύρου κλπ.

4. Οἱ κάτοικοι.

Οἱ παλαιοὶ Βρεττανοὶ ἦσαν Κελτοί, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ὁω-
μαϊκῆς κατοχῆς εἶχον ἐρωμανισθῆ, ὅπως καὶ οἱ Γαλάται. Λεί-
ψανα τοῦ λαοῦ τούτου ζῶσιν ἀκόμη εἰς τὴν Οὐαλίαν, εἰς τὴν
ΒΔ Σκωτίαν καὶ εἰς τὴν Ἰρλανδίαν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε΄
αἰῶνος μ. Χ. Ἀγγλοσάξονες ἐκ τῆς ΒΔ Γερμανίας εἰσέβαλον εἰς
τὴν Βρεττανίαν καὶ κατέλαβον τὸν τόπον. Ἀργότερον Νορμαν-
δοὶ ἐκ τῆς ἀπέναντι Γαλλίας (Νορμανδίας) ἐπέδραμον καὶ αὐτοὶ
καὶ ἐδέσποσαν τῆς νήσου. Ἐκ τῆς ἀναμείξεως τῶν λαῶν τούτων
μετὰ τῶν παλαιῶν Κελτῶν προήλθε νέος λαός, οἱ Ἄγγλοι, οἱ

Εἰκ. 43. Οἰκονομικὸς χάρτης
τῶν Βρεττανικῶν νήσων.

ὀποῖοι ἐμόρφωσαν ἰδίαν
γλῶσσαν. Ὅπως οἱ ἰδι-
κοί μας νησιῶται, οὕτω
καὶ οἱ Ἄγγλοι ἔνεκα
τῆς θέσεως τῆς χώρας
τῶν εἶναι κατ' ἔξοχὴν
ναυτικὸς καὶ ἐμπορικὸς
λαός. Εἶναι δὲ ψύχραι-
μοὶ καὶ θαρραλέοι ναυ-
τικοὶ καὶ νοήμονες ἔμ-
ποροὶ.

5. Οἰκονομικὴ ἀνά- πτυξις Βρεττανικαῖ κτήσεις.

Τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγ-
γλίας ἀνεπτύχθη κυρίως,
ἀφ' ὅτου ἀνεκαλύφθη
σαν οἱ θησαυροὶ τοῦ

ἔδαφους τῆς, πρὸ πάντων ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ σίδηρος, διὰ τῶν
ὁποίων ἰδρύθη ἡ ἀγγλικὴ βιομηχανία. Πρωτίστως ὁμως ἡ
πρόοδος τῆς ὑφαντουργίας ὀφείλεται εἰς τὴν ἐφευρέσιν τῆς
κλωστικῆς μηχανῆς καὶ τοῦ μηχανικοῦ ἐργαλειοῦ καὶ εἰς τὴν
χρησιμοποίησιν τοῦ ἀτμοῦ διὰ τὴν κίνησιν αὐτῶν, ἐφευ-
ρέσεις, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ὑπὸ Ἀγγλῶν. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν δὲ

τοῦ θαλασσίου ἔμπορίου ἐπροχώρησε καὶ ἡ ἀπόκτησις κτήσεων εἰς ξένας χώρας. Μὲ αὐτὰς οἱ Ἕλληες ἐπεξέτειναν τὸ κράτος των εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ κόσμου, ἡ δὲ γλῶσσά των κατέστη γλῶσσα τοῦ παγκοσμίου ἔμπορίου. Αἱ βρετανικαὶ κτήσεις ἀποτελοῦν ἕκτασιν τριπλασίαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ περιλαμβάνουν περίπου 440 ἑκατομμύρια κατοίκων. Ἐξ αὐτῶν ἡ Ἕγγλία προμηθεύεται τροφίμα διὰ τὸν πυκνὸν πληθυσμὸν της καὶ πρώτας ὕλας διὰ τὴν βιομηχανίαν της· εἰς αὐτὰς πάλιν διαθέτει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας της.

Αἱ Βρετανικαὶ νῆσοι ἀποτελοῦν ἓν ἠνωμένον βασίλειον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὅμως τὴν μεγίστην δύναμιν ἔχει ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν Κοινοτήτων ἥτοι τοῦ λαοῦ. Πρὸς προστασίαν τοῦ ἔμπορίου καὶ τῶν ἀποικιῶν της ἡ Ἕγγλία συντηρεῖ μεγαλοπρεπῆ πολεμικὸν στόλον, διὰ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀληθινὴ θαλασσοκράτειρα. Ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσῃ κατέχει τὸ στενὸν τοῦ Γιβραλτάρ, τὰς νήσους Μάλταν καὶ Κύπρον, καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ἄλλ' ἡ Κύπρος μικρὰν ἢ οὐδεμίαν στρατηγικὴν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν Ἕγγλίαν καὶ ἐπειδὴ ἔχει ἑλληνικὸν κατὰ τὸ πλεῖστον πληθυσμὸν (350 000), ὑπάρχει ἔλπις ν' ἀποδοθῇ ὑπ' αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Βρεττανοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι διαμαρτυρόμενοι κατὰ τὸ θρήσκευμα, οἱ δὲ Ἰρλανδοὶ καθολικοί.

6. Ἐμπορικαὶ σχέσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἕγγλία εὐρίσκειται εἰς στενὰς σχέσεις μὲ τὴν πατρίδα μας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προμηθεύεται σταφίδα, καπνόν, ἄρτυρα καὶ μέταξαν. Ἡ Ἑλλάς ἐκ τῆς Ἕγγλίας εἰσάγει νήματα καὶ ὑφάσματα, γαιάνθρακα καὶ μηχανάς, φάρμακα, ψάρια κλπ.

7. Ἀσκήσεις. 1. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἕγγλίας μετὰ τῆς Οὐαλίας εἶναι 151 000 τ. χλμ. ὁ δὲ πληθυσμὸς 38 000 000. Πόσοι κάτοικοι ἀναλογοῦν εἰς 1 τ. χλμ.; 2. Τὸ Λονδῖνον καλύπτει ἐπιφάνειαν 1800 τ. χλμ. Σύγκρινε πρὸς τὴν Λέσβον, τῆς ὁποίας τὸ ἔμβαδόν εἶναι 1614 τ. χλμ. 3. Τὸ 1923 κατέπλευσαν εἰς τὸ Λονδῖνον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ 13430 ἀτμόπλοια· πόσα ἀναλογοῦν καθ' ἑκάστην; 4. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰρλανδίας ἦτο τὸ 1841: 8 200 000 τὸ 1871: 5 408 000, τὸ 1901: 4 446 000, τὸ 1921: 4 496 000. Παράστησε τοῦτο διὰ μιᾶς καμπύλης. 5. Ὀνόμασε τοὺς σπουδαιότερους κλάδους τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας καὶ ὅρισε δι' ἕκαστον κλάδον τὰς πόλεις, ὅπου ἰδιαιτέρως ἐνεργεῖται.

6. Ἐπισκόπησις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Αἱ χῶραι τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τὰς ὁποίας ἐξετάσαμεν, ἔχουν μὲν μεγάλας ὁμοιότητας πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ καὶ σπουδαίας διαφοράς. Ὅμοίαν ἔχουν τὴν **κατασκευὴν τοῦ ἐδάφους**, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ὁμοία σύστασις τόσον τῶν ἀκτῶν τῆς Βρετάνης καὶ Κορνουάλης, τοῦ πορθμοῦ Καλαί - Ντόβερ, ὅσον καὶ τῶν λεκανῶν τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου. Ὅμοιον ἔχουν καὶ τὸ **θαλάσσιον κλίμα** καὶ τὴν **θέσιν** πρὸς τὴν θάλασσαν· εἶναι δ' αὕτη ἡ σπουδαιότερα διὰ τὰς συγκοινωνίας τοῦ παρόντος θάλασσα, ἡ ὁποία κατέστησε τοὺς τρεῖς συναγωνιζομένους πρὸς ἀλλήλους λαούς, τοὺς Ἕγγλους, τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ὀλλανδούς, κατόχους τῶν σπουδαιότερων ἀποικιακῶν κρατῶν.

Αἱ διαφοραὶ ἔγκεινται μᾶλλον εἰς διαφορὰν τοῦ **χαρακτῆρος** τῶν λαῶν, ὀφειλομένην πρωτίστως εἰς τὴν διάφορον καταγωγὴν καὶ τὸν διάφορον βίον. Ἐν ᾧ αἱ βρετανικαὶ νῆσοι (ἐξαιρουμένης τῆς Ἰρλανδίας) καὶ αἱ Κάτω χῶραι ἀποτελοῦν ναυτικὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἀκμάζουσιν μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἡ Γαλλία καὶ ἐν μέρει τὸ Βέλγιον εἶναι κράτη ἡπειρωτικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπικρατεῖ ὁ γεωργικὸς βίος. Ἐκεῖ μὲν λαοὶ γερμανικῆς καταγωγῆς μὲ ὑψηλὸν ἀνάστημα καὶ ἀρχικόν, ἀπρόσιτον χαρακτῆρα, ἐδῶ λεπτόσωμος καὶ λεπταίσθητος ρωμανικὸς λαός, πλήρης ζωηρότητος καὶ πάθους. Ἐκεῖ ἐπικράτησις τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος, ἐδῶ ὑπεροχὴ τῆς γεωργίας καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ ἴδιον κτῆμα.

Γ') ΜΕΣΗ ΕΥΡΩΠΗ

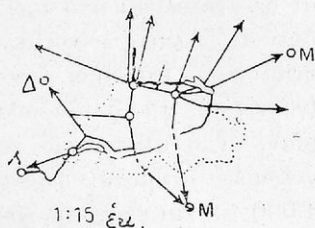
1. Ἑλβετία.

Ἑλβετία	:	41 000 τ. χμ.	4 ἐκ. κατ.	100 κατὰ 1 τ.χμ.
Μακεδονία καὶ Ἡπειρος	}	: 44 000 τ. χμ.	1,7 ἐκ. κατ.	39 κατὰ 1 τ.χμ.

1. Ὅρισε τὴν θέσιν τῆς Ἑλβετίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. 2. Ποῖα ὄρη κατέχουν τὸ Ν καὶ Α μέρος τῆς χώρας; Ὅρισε τὴν κυρίαν διεύθυνσιν τῶν Ἑλβετικῶν Ἀλπεων. Ὀνόμασε τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς των, τοὺς ποταμούς,

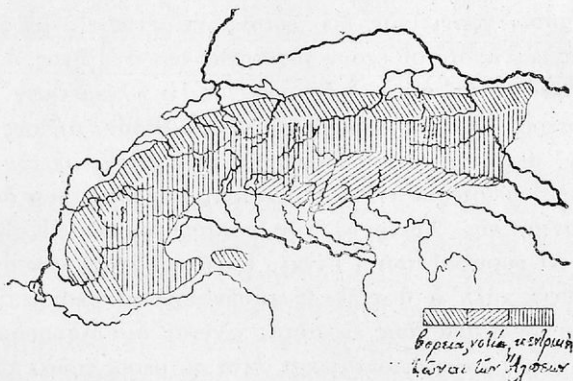
οί ὁποῖοι πηγάζουν ἐξ αὐτῶν, τὰς λίμνας, τὰς ὁποίας κατὰ τὸν ὄρον των σχηματίζουν. 3. Ποία ὁροσειρὰ χωρίζει τὴν Ἑλβετίαν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν; 4. Ὅρισε τὰ σύνορα τῆς Ἑλβετίας πρὸς τὰς ἄλλας γειτονικὰς χώρας. 5. Κάμε τὴν σύγκρισιν Ἑλβετίας καὶ Ἑλλάδος κατ' ἕκτασιν καὶ πληθυσμὸν.

Ἡ Ἑλβετία εἶναι ἡ ὀρεινότερα χώρα τῆς Εὐρώπης καὶ τόσον ἰψηλή, ὥσ ε τὸ 1/3 σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας της εἶναι αἰωνίως χιονοσκεπές. Ἄλλ' ἐνῶ εἰς ἕκτασιν εἶναι μικροτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν καὶ Ἡπειρον, εἰς πληθυσμὸν εἶναι διπλασία ἀπὸ αὐτάς. Καὶ δὲν ἔχει μὲν ἕξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἔχει θέσιν κεντρικὴν, κατέχουσα τὰς διαβάσεις μεταξὺ τεσσάρων μεγάλων κρατῶν.

Εἰκ. 44. Αἱ συγκοινωνίαι τῆς Ἑλβετίας.

Μεταξὺ τῶν Ἄλπεων καὶ τοῦ Ἰούρα ἐκτείνεται ὄροπέδιον, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ποικίλλει

Εἰκ. 45. Αἱ Ἄλπεις.

μεταξὺ 350--550 μ. Ὄθεν εἰς τὴν Ἑλβετίαν διακρίνομεν τρία μέρη: τὰς Ἄλπεις, τὸ ὄροπέδιον καὶ τὸν Ἰούραν.

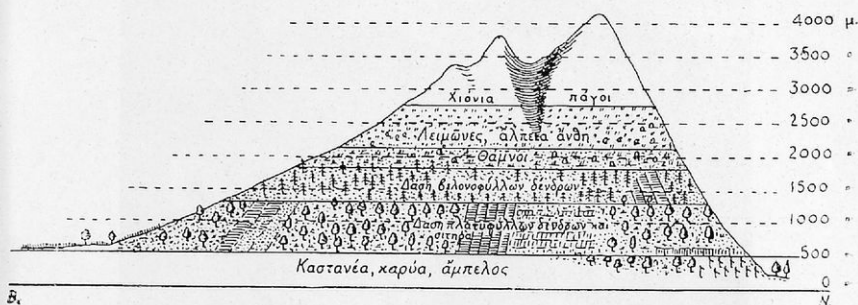
1. Αἱ Ἑλβετικαὶ Ἄλπεις, πρὸς Α μὲν συνεχόνται μετὰ τὰς Αὐστριακὰς καὶ Γερμανικὰς Ἄλπεις, πρὸς Δ δὲ μετὰ τὰς Γαλλικὰς, αἱ ὁποῖαι κάμπτουσαι πρὸς Ν φθάνουν μέχρι τῆς Μεσογείου θαλάσσης ὥστε κατέχουν τὸ μέσον τοῦ μεγάλου τόξου τῶν Ἄλπεων.

Αἱ ἄλπεις διὰ μεγάλης κοιλάδος, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας ἀγεί πρὸς τὴν λίμνην τοῦ Κόμο, διαιροῦνται εἰς δυτικὰς καὶ ἀνατολικὰς ἄλπεις. Ἐν λοιπὸν ἠμπορούσαμεν μὲ τὸ ἀεροπλάνον ν' ἀνυψωθῶμεν ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῶν ἄλπεων, θὰ ἐβλέπαμεν ὅτι αἱ μὲν δυτικαὶ ἄλπεις συνίστανται ἀπὸ δύο ὄγκωδεις, σχεδὸν παραλλήλους ζώνας, αἱ δὲ ἀνατολικαὶ ἀπὸ τρεῖς. Ἐκ τῶν ζωνῶν τούτων, εἰς μὲν τὰς δυτικὰς ἄλπεις ἢ νοτία, εἰς δὲ τὰς ἀνατολικὰς ἢ μεσαία εἶναι ὑψηλότεραι· ἐπειδὴ δὲ συνίστανται ἀπὸ πολὺ σκληρὰ πετρώματα (γρανίτην), τὰ ὁποῖα δυσκόλως φθείρονται ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν, αἱ μεγαλοπρεπεῖς κορυφαὶ τῶν ἔχουν μᾶλλον ἀπεστρογγυλωμένα σχήματα, φθάνουν δὲ κατὰ μέσον ὄρον εἰς ἄνω τῶν 4.000 μ. καὶ εἶναι αἰωνίως χιονοσκεπεῖς. Αἱ ἄλλαι ζῶναι σύγκεινται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἀσβεστόλιθου, ὁ ὁποῖος εὐκολώτερα φθείρεται ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν. Διὰ τοῦτο αἱ ράχεις τῶν ἀσβεστολιθικῶν ἄλπεων διατέμνονται ἀπὸ ἀγρίας φάραγγος καὶ προβάλλουν αἰχμηροὺς ὀβελίσκους.

Εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἑλβετικῶν ἄλπεων εἶναι ὁ Ἅγιος **Γοττάρδος**, γρανιτικὸν ὄροπέδιον, κείμενον εἰς ὕψος 2.000 μ. Εἰς τὰς κλιτύς αὐτοῦ ἔχουν τὰς πηγὰς τῶν ὄρων Ῥήνος, ὁ Ἄαρ καὶ ὁ Ῥοδανός. Κατ' αὐτὸ διὰ σήραγγος 15 χιλιομέτρων, ὅπως καὶ δυτικώτερον διὰ τῆς σήραγγος τοῦ **Σεμπλόν**, μήκους 20 χιλιομέτρων, συνδέεται σιδηροδρομικῶς ἢ Ἑλβετία μὲ τὴν Ἰταλίαν. Ὀλίγον βορειότερον εἶναι αἱ ἄλπεις τῶν **τεσσάρων δρυμῶν** μὲ τὴν λίμνην τῆς Λυκένης, τὴν ὠραιότητα τῶν Ἑλβετικῶν λιμνῶν. Αἱ κορυφαὶ τῶν (Ῥίγκι, Πιλάτος) ἔχουν μικρότερον σχετικῶς ὕψος, ἀλλ' ὁ θεατῆς ἐξ αὐτῶν ἔχει μεγαλοπρεπῆ ἄποψιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνάβασις εἰς αὐτὰς γίνεται διὰ σιδηροδρόμων, χιλιάδες ξένων ἐπισκέπτονται κατ' ἔτος τὸ μέρος τοῦτο τῶν ἄλπεων, ὅπως καὶ δυτικώτερον τὰς ἄλπεις τῆς **Βέρνης** καὶ τὰς **Πεννινίους**, ὅπου τὰ ὄρη **Παρθένος** (4170 μ.) καὶ **Ρόζα** (4640 μ.) εἶναι τὰ ὑψηλότερα μετὰ τὸ **Δευκὸν** (4820 μ.) ὄρη τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀνάβασις εἰς αὐτὰς ἀπαιτεῖ τρεῖς ἡμέρας. Εἶναι δὲ πολὺ ἐπικίνδυνος, ὅταν νέφη πυκνὰ ἢ χιονοθύελλαι καταλάβουν τοὺς περιγητάς.

Ἡ **βλάστησις τῶν φυτῶν** εἰς τὰς ἄλπεις σχετίζεται μὲ τὸ κλίμα. Ὅσον ὑψηλότερα ἀναβαίνομεν, τόσον τὸ ψῦχος ἀξάνει

καὶ ἡ βλάστησις ἐλαττοῦται. Ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῆς ἔχει ἡ θέσις τῶν κλιτύων καὶ τῶν κοιλάδων εἰς τὴν νοτίαν ἢ τὴν βορειάν πλευρὰν τῶν ὄροσειρῶν. Ἐν ᾧ αἱ πρὸς Β ἀνοιγμέναι κοιλάδες εἶναι ἐκτεθειμέναι εἰς τοὺς δυτικούς καὶ βορείους ἀνέμους, αἱ πρὸς Ν εἶναι ἀνοικταὶ εἰς τοὺς θερμοὺς νοτίους ἀνέμους καὶ τὸν περισσότερον καιρὸν ἔχουν καθάριον οὐρανόν. Διὰ τοῦτο αἱ μὲν βόρειαι πλευραὶ τῶν βουνῶν σκεπάζονται κατὰ τὸ πλεῖστον μὲ δάση. αἱ δὲ θερμότεραι κοιλάδες καὶ νότιαι κλιτύες κατέχονται ἀπὸ λιβάδια καὶ ἀγρούς. Εἰς τὰς νοτίας κοιλάδας τῆς Ἑλβετίας, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ριβιέραν, ἀπαντῶνται καὶ φυτὰ τῶν χωρῶν μας ἦτοι ἐλαία, συκῆ, ροδοδάφνη καὶ κυπάρισσος, καὶ ἐπειδὴ τὸ κλίμα

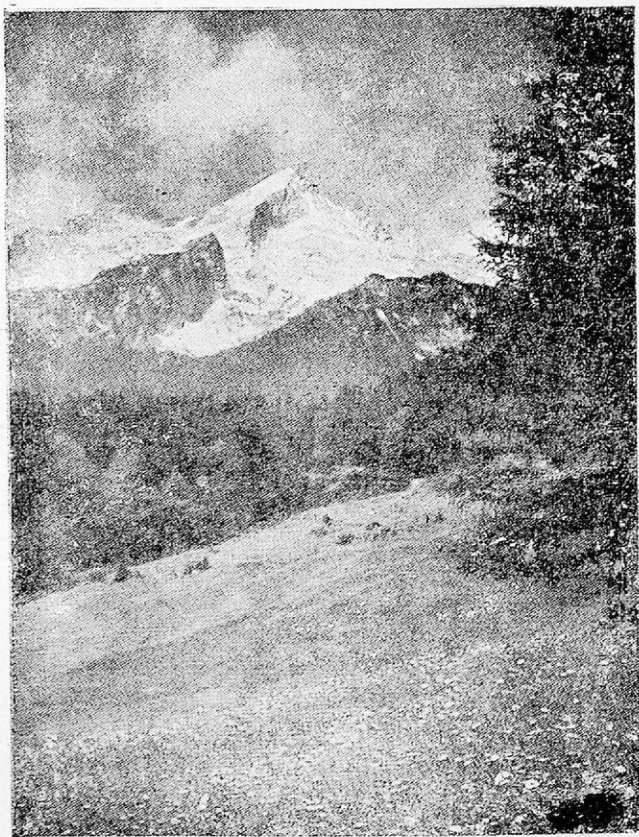

Εἰκ. 46. Ζῶναι βλαστήσεως ἐπὶ τῶν Ἄλπεων.

καὶ τὸν χειμῶνα εἶναι γλυκύ, πολλοὶ πάσχοντες καταφεύγουν ἐκεῖ πρὸς ἀνάσρωσιν (Λουγκάνο, Νταβός). Ἐκεῖ καὶ εἰς τὰ 1800 μ. ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ καλλιέργεια. Ἄλλ' ἀπὸ 2000 μ. μόνον βελονόφυλλα δένδρα (πέυκη, ἐλάτη) ἠμποροῦν νὰ εὐδοκιμήσουν. Μεταξὺ τῶν δασῶν, εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα, ἐκτείνονται ἀνθοβορῆθῆ λιβάδια, εἰς τὰ ὅποια αἱ ἀγελάδες καὶ αἴγες εὐρίσκουν ἄφθονον καὶ ἀρωματώδη τροφήν. Ἀπὸ τὰ 2600—2700 μ. ἀρχίζει τὸ βασίλειον τῆς αἰωνίας χιόνος καὶ τοῦ πάγου, ἡ ἀκένωτος πηγὴ τῶν Ἄλπειων ποταμῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ φύκια καὶ λειχήνας, μόνον ὀλίγοι θάμνοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀναφαίνονται. Δὲν λείπουν ὅμως καὶ ἐκεῖ οἱ κάτοικοι: δορκάδες, αἴγαροι καὶ ἀετοὶ εἶναι αἱ ζῶσαι ὑπάρξεις, τὰς ὁποίας συναντᾷ ἐκεῖ ὁ τολμηρὸς Ἄλπινιστῆς. Εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς ὄγκοι πάγων συμπαγεῖς γλιστροῦν ἕνεκα τοῦ βάρους των σιγὰ σιγὰ πρὸς τὰς κλιτύς καὶ συνενούμενοι κατωτέρω μὲ ἄλλους ὄγκους σχηματίζουν ποταμὸν πάγων, ὁ ὁποῖος

κατέρχεται βραδέως πρὸς τὴν κοιλάδα καὶ λέγεται *παγετών*. Ἀπὸ παγετώνων ἔχουν τὰς πηγὰς τῶν ὁ Ρῆνος, ὁ Ροδανός, ὁ Πάδος.

Κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων τῶν ᾿Αλπεων εἶναι ἡ κτηνοτροφία καὶ γαλακτοκομία. Τὸ γάλα συμπετυκνωμένον εἰς κυτία, τὸ

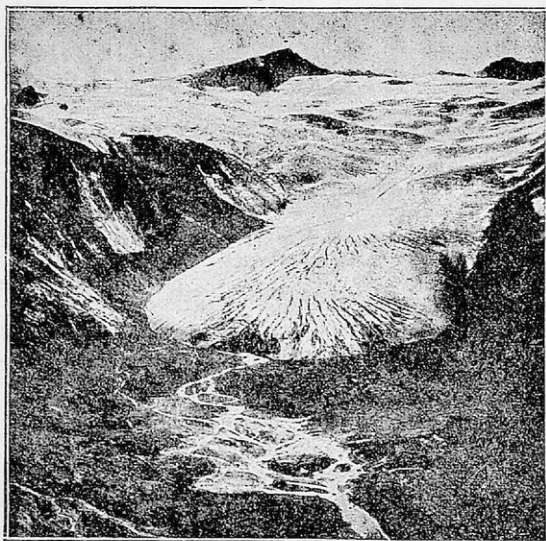

Εἰκ. 47. Τοπίον τῶν ᾿Αλπεων.

βούτυρον καὶ τὰ τυριὰ τῆς Ἑλβετίας εἶναι ἑξαίρετα καὶ πωλοῦνται εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἀλλὰ περισσότερον καὶ ἀπὸ αὐτὰ πόρον ζωῆς εἰς τοὺς κατοίκους παρέχει ἡ κίνησις τῶν ξένων, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλβετία ἀποκαλεῖται «ξενῶν τῆς Εὐρώπης».

2. Τὸ Ἑλβετικὸν ὄροπέδιον, ἧτοι ἡ μέση Ἑλβετία, ἐκτείνεται μεταξὺ τῶν ᾿Αλπεων καὶ τοῦ ᾿Ιούρα, ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς

Γενεύης μέχρι τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας. Εἶναι μᾶλλον λοφώδης χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ποταμοὶ διήνοιξαν βαθείας κοιλάδας καὶ ἐσημάτησαν πλῆθος λιμνῶν. Ὁ ἄριστος, πηγάζων ἐκ

Εἰκ. 48. Παγετῶν τῶν Ἄλπεων.

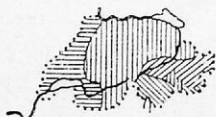
τοῦ Ἁγίου Γοττάρδου, εἶναι ὁ κύριος ποταμὸς τῆς χώρας καὶ προσλαμβάνων καὶ ἄλλα ποτάμια χύνεται εἰς τὸν Ῥήνον. Οὗτος μετὰ τὴν ἔξοδόν του ἀπὸ τὴν λίμνην τῆς Κωνσταντίας διανοίγει δρόμον διὰ μέσου τοῦ Ἰούρα καὶ κρημιζόμενος ἀπὸ ὕψους 24 μέτρων σχηματίζει μεγαλοπρεπῆ καταρράκτην. Εἰς τὴν βάσιν αὐτοῦ ὑπάρχει μέγα ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ. Τὸ ἔδαφος τοῦ ὄροπεδίου εἶναι εὐφορον, ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ κλίμα εἶναι γλυκὺ καὶ ὑγρὸν, ἡ καλλιέργεια ἀποδίδει καλὴν ἐσοδείαν. Ἰδίᾳ εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλβετίαν, ἐπὶ τῶν προσηλίων λόφων, εὐδοκιμοῦν τ' ἀμπέλια καὶ τὰ ὄπωροφόρα δένδρα. Ἄλλ' ἢ γεωργία μόνη δὲν ἐπαρκεῖ νὰ διαθρέψῃ τὸν πυκνὸν πληθυσμὸν. Ἡ ἀφθονία τῶν ὑδάτων καὶ ἡ δύναμις τῆς πτώσεως αὐτῶν ἀνεπλήρωσαν εἰς τὴν Ἑλβετίαν τὴν ἔλλειψιν τῶν γαιανθράκων καὶ ἠνύθησαν τὴν ἀνάπτυξιν σπουδαίων βιομηχανιῶν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀκατέργαστοι ὕλαι εἰσάγονται ἔξωθεν, οἱ Ἑλβετοὶ

λαμβάνουν πρὸς ἐπεξεργασίαν τοιαύτας ὕλας, αἱ ὁποῖαι παρὰ τὸ μικρὸν τῶν βάρους ἔχουν μεγάλην ἀξίαν, ἥτοι μέταξαν, βάμβακα, χρυσόν, ἄργυρον, καὶ μὲ αὐτὰς κατασκευάζουν δαντέλλας, κεντήματα, ὑφάσματα, ὥρολόγια.

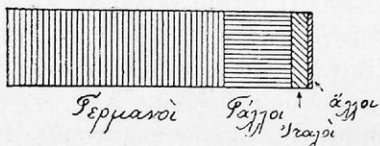
Ἡ πρωτεύουσα **Βέρνη** (100, πανεπιστήμιον) εἶναι κέντρον τῆς Ἑλβετικῆς σοκολατοποιίας καὶ ἔχει ἀκμαίαν ἐριουργίαν. Εἰς τὸ **Σαὶν Γκάλλεν** (70) κατασκευάζονται κεντήματα καὶ βαμβακερά, εἰς τὴν **Ζυρίχην** (250, πανεπιστήμιον) μεταξωτά, καὶ εἰς τὴν **Βασιλείαν** (Γερμ, Μπάτζελ, 150 πανεπ.) κορδέλλες, κ.λ.π. Ἐπὶ ὠραιότατης λίμνης κειμένη ἡ **Λυκέρνη** (50) εἶναι πόλις τῶν ξενοδοχείων.

3) Ὁ Ἑλβετικὸς Ἰούρας εἶναι τὸ ΝΑ τιμῆμα ὄροσειρᾶς, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ Ῥοδανοῦ ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ Ῥήνου εἰς τὴν Γερμανίαν, ὡς Σουαβικὸς καὶ Φραγκονικὸς Ἰούρας. Εἶναι ὄρος ἀσβεστολιθικὸν καὶ ἔχει κλίμα τραχύ· διὰ τοῦτο εἰς τὰ ὑψώματά του μόνον μικρὰ κτηνοτροφία ἐνεργεῖται. Μ' ὅλα ταῦτα τὸ βουνὸν εἶναι πυκνὰ κατοικημένον. Οἱ φίλεργοι κάτοικοί του ἐξασκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὥρολογοποιοῦ καὶ τοῦ κατασκευαστοῦ μουσικῶν ὀργάνων. Ἀπὸ τὴν **Γενεύην** (150, πανεπιστήμιον) τὰ ὥρολόγια ἀποστέλλονται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ κόσμου. Εἰς αὐτὴν ἔχει τὴν ἕδραν αὐτῆς ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν Ἡ **Δωζάνη** (70, πανεπιστήμιον) εἶναι κέντρον τῆς διὰ τοῦ Σειπλὸν συγκοινωνίας.

4. Οἱ κάτοικοι τῆς ΒΑ Ἑλβετίας, ἀποτελοῦντες τὰ 2/3 τοῦ

1:15 κμ.

Εἰκ. 49. Χάρτης πληθυσμοῦ τῆς Ἑλβετίας.

μεῖς τῆς φύσεως κατέστησεν ὑπομονητικούς, φιλοπόνους καὶ ἀλιγαρχεῖς. Μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ

ὄλου πληθυσμοῦ, εἶναι Γερμανοί, τῆς δυτικῆς Ἑλβετίας Γάλλοι, καὶ τῆς νοτίου Ἴταλοί. Περίπου τὰ 3/5 τῶν κατοίκων εἶναι διαμαρτυρόμενοι καὶ τὰ 2/5 καθολικοί.

Ὅπως ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν Ἄλπεων, οὕτω καὶ τοὺς Ἑλβετοὺς, ὁ διηνεκῆς ἀγὼν πρὸς τὰς δυνά-

τὰ ξενοδοχεῖα οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλβετίας ἀπέκτησαν εὐπορίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἠδυνήθησαν καὶ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας νὰ θεραπεύσουν. Ἡ παιδεία, ἰδίως εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις, ἴσταται εἰς ὑψηλὴν βαθμίδα.

Ἡ Ἑλβετία *πολιτικῶς* εἶναι διηρημένη εἰς 25 αὐτονόμους πολιτείας ἢ καντόνια, τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν μίαν δημοσπονδίαν. Τὴν κυβέρνησιν διαχειρίζεται Συμβούλιον, τοῦ ὁποίου προέσταται εἰς πρόεδρος.

5. **Ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.** Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἢ Ἑλβετία προμηθεύεται κληνὸν καὶ σπόγγους, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἔξ αὐτῆς λαμβάνει νήματα καὶ ὑφάσματα, γάλα εἰς κυτία, βούτυρον, ὠρολόγια, χαρτί, σοκολάταν καὶ ἀγελάδας.

6. **Ἀσκήσεις.** 1. Σύγκρινε τὸ ὕψος τοῦ ὄρους **Ρόζα** τῶν Ἄλπεων μὲ τὸ ἐγγὺς ὄρος τῆς πατρίδος καὶ μὲ τὸν Ὀλυμπον. 2. Σύγκρινε τὴν σήραγγα τοῦ Σεμπλὸν μὲ τὴν σήραγγα τοῦ Μπράλου, τῆς ὁποίας τὸ μῆκος εἶναι 2100 μ. ταύτην ὁ σιδηρόδρομος διέσχεται εἰς 4' 3. Παράβαλε τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλβετίας διὰ βοσκὰς πρὸς τὴν τῆς Ἑλλάδος. 4. Ταξιδεύων δι' Ἰταλίας καὶ Ἑλβετίας πρὸς τὴν Λυὸν διὰ ποίας σήραγγος τῶν Ἄλπεων θὰ διέλθῃς; 5. Ὄνόμασε τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι σημειοῦνται ἐπὶ τοῦ σχήματος 44 καὶ τοὺς ποταμοὺς τοῦ χάρτου 45 τοῦ βιβλίου σου.

2. Αὐστρία.

Αὐστρία :	84 000 τ. χμ.	6.7 ἑκατ. κατοίκων	80	κατὰ 1 τ. χμ.
Ἑλλὰς :	130 000	> 6,5	>	50 > 1 >

1. Ὅρισε τὴν θέσιν καὶ τὰ ὄρια τῆς Αὐστρίας. 2. Ποῖον τμήμα τῶν Ἄλπεων κατέχει ὅλην σχεδὸν τὴν χώραν; Εὗρε τὸ ὄρος Γκρός Γκλόκνερ (=Μέγας Κωδωνοκρούστης). Εἶναι τὸ ὑψηλότερον τῶν Αὐστριακῶν Ἄλπεων. 3. Ποῖος ποταμὸς διασχίζει τὸ ΒΑ μέρος τῆς χώρας; Ποία μεγάλη πόλις κεῖται ἐπ' αὐτοῦ; 4. Παράστησε διὰ γεωμετρικῶν σχημάτων τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Αὐστρίας.

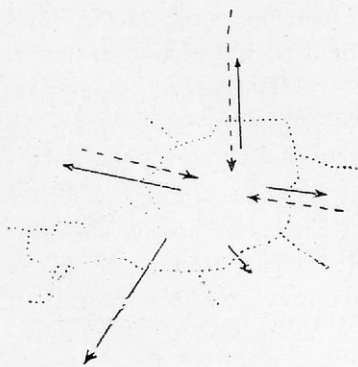
1. Ἡ Αὐστρία πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπετέλει μετὰ τῆς Οὐγγαρίας μέγα κράτος, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας μέχρι τῶν Καρπαθίων ὄρεων καὶ ἀπὸ τὰ Σούδητα ὄρη

μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς (εὐρέτε τὰ ὄρια ταῦτα). Περιελάμβανεν ὁμως πολλοὺς λαοὺς, οἱ ὅποιοι διέφερον μεταξύ των κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ φρόνημα (Γερμανοὺς, Οὔγγρους, Τσέχους, Ῥουμάνους, Σέρβους, Ἰταλοὺς). Οὗτοι μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἀπεχωρίσθησαν, καὶ σήμερον ἡ Αὐστρία περιλαμβάνει μόνον τοὺς Γερμανοὺς. Καὶ ἔχασε μὲν τὴν ἔξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν (περιοχὴν Τεργέστης καὶ Φιούμης), ἀλλ' ἔχει θέσιν κεντρικὴν καὶ διὰ σιδηροδρόμων καὶ διὰ τοῦ Δουνάβεως ἐπικοινωνοῦν μὲ τὰς γειτονικὰς τῆς χώρας.

2. Ἡ Αὐστρία, κατέχουσα τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Ἀνατολικῶν Ἀλπεων, ἔχει τὰ φυσικὰ γνωρίσματα τῆς Ἑλβετίας. Εἶναι ἀνοικτὴ εἰς τοὺς βορείους καὶ ἀνατολικούς ἀνέμους καὶ ἔχει σχετικῶς πολλὰς βροχὰς. Αἱ κλιτύες τῶν βουνῶν μέχρις ὕψους 1800 μ. εἶναι κεκαλυμμέναι μὲ δάση. Ταῦτα παρέχουν ξύλα διὰ τὴν οἰκοδομίαν καὶ τὴν κατασκευὴν χάρτου. Ἰδίᾳ εἰς τὸ Τυρόλον, τὸ ὅποιον συνέχεται μὲ τὴν Ἑλβετίαν, ἡ κτηνοτροφία καὶ γαλακτοκομία ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἐνασχόλησιν τῶν κατοίκων· καὶ ἡ κίνησις δὲ τῶν ξένων παρέχει ἐπίσης εἰς αὐτοὺς πόρον ζωῆς. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ Τυρόλου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰνν (ποῦ χύνεται οὗτος;) κεῖται ἡ **Ἰννμπρουκ** (= Γέφυρα τοῦ Ἰνν, 60) μὲ πανεπιστήμιον. Ἐκ ταύτης γραμμὴ σιδηροδρομικὴ ἄγει πρὸς τὴν Βερόναν. Εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον αἱ Ἀλπεις εἶναι πλούσιαι εἰς θησαυροὺς τοῦ ἔδαφους. Ἀλατωρυχεῖα καὶ ἀλατοῦχοι πηγαὶ ὑπάρχουν παρὰ τὴν **Σάλτςμπουργκ** (40), σιδηρωρυχεῖα δὲ παρὰ τὴν **Γκράτς** (150, πανεπιστ.), εἰς τὴν ὁποίαν ἐκ τούτου ἀκμάζει ἡ σιδηροβιομηχανία.

3. Τὸ παραδουνάβιον μέρος τῆς Αὐστρίας ἀποτελεῖται ἀπὸ προβούρους τῶν Ἀλπεων, τῶν ὁποίων τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορον, ἀλλὰ καὶ πλούσιον εἰς γαιάνθρακας καὶ μεταλλεύματα σιδήρου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ συγκοινωνίαι κατ' αὐτὸ διευκολύνονται διὰ τοῦ Δουνάβεως, ἀνεπτύχθησαν εἰς τὴν διασταύρωσιν σπουδαίων ἐμπορικῶν ὁδῶν δυτικῶς μὲν ἡ **Δίντς** (100), ἀνατολικῶς δὲ ἡ **Βιέννη** (2 ἑκατ.), ἡ ὥραία πρωτεύουσα τῆς Αὐστρίας. Αὕτη ἔχει καὶ ποικίλην καὶ σπουδαίαν βιομηχανίαν· ἰδίᾳ περίφημα εἶναι τὰ βιεννέζικα ἔπιπλα καὶ λοιπὰ εἶδη πολυτελείας. Μὲ τὸ πανεπιστήμιον καὶ τὰ μουσεῖα τῆς εἶναι σπουδαῖον κέντρον πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς, ἰδίᾳ μουσικῆς, κινήσεως.

4. *Οι κάτοικοι* είναι Γερμανοί, καθολικοί. Τα προϊόντα της γεωργίας δὲν ἐπαρκοῦν διὰ τὴν διατροφήν τῶν κατοίκων· καὶ πρῶτας ὕλας δὲν ἔχει ἡ χώρα ἀρκετὰς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς διαλύσεως τῆς Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς χώρας εἶναι δυσχερής. Ἐκ τῆς πατρίδος μας ἡ Αὐστρία προμηθεύεται καπνὸν καὶ ὀπώρας. Ἡμεῖς λαμβάνομεν ἐκεῖθεν χάρτην, ξυλείαν, μηχανὰς καὶ νήματα. Τὸ *πολίτευμα* τῆς Αὐστρίας εἶναι δημοκρατικόν.

Εἰκ. 50.

5. *Ἄσκησις.* Κατάτοξε κατὰ μῆκος τῶν βελῶν τοῦ ἀνωτέρου σχήματος τὰ κράτη, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Αὐστρία ἐξάγει τὰ προϊόντα της, καθὼς καὶ τὰ κράτη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἰσάγει ἔμπορεύματα.

3. Τσεχοσλοβακία.

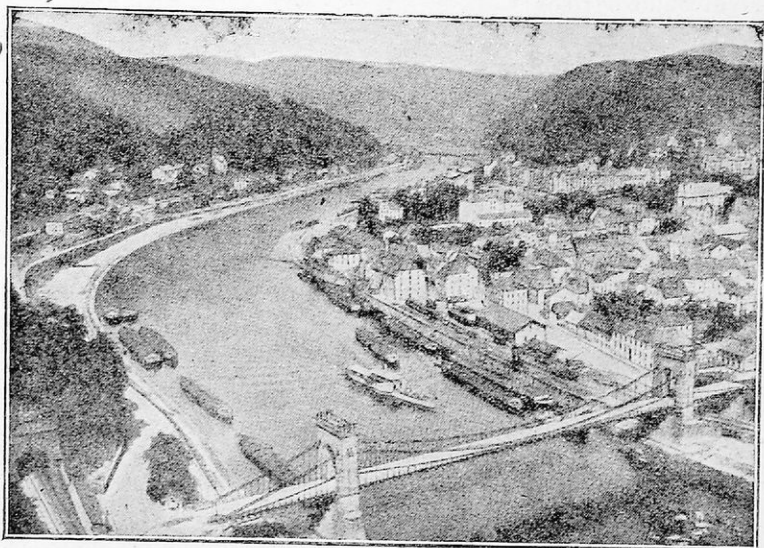
Τσεχοσλοβακία :	140 000 τ. χμ.	15	ἐκατ. κατ. 107	κατὰ 1 τ. χμ.
	<input type="text"/>		<input type="text"/>	
Ἑλλάς :	130 000 τ. χμ.	6,5	ἐκατ. κατ. 50	κατὰ 1 τ. χμ.
	<input type="text"/>		<input type="text"/>	

1. Ὅρισε τὴν θέσιν τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Αὐστρίαν. 2. Ποῖαι ὄροσειραὶ χωρίζουν αὐτὴν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν; ποῖα ἀπὸ τὴν Πολωνίαν; μὲ ποίας χώρας συνορεύει πρὸς Ν; 3. Ποῖος ποταμὸς διαρρέει τὸ ΒΔ τμήμα τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ εἰς ποίαν θάλασσαν ἐκβάλλει οὗτος; 4. Ποῖος μεγάλος ποταμὸς ἀποτελεῖ σύνορον πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν; Ἐῶρε τὸν παραπόταμον αὐτοῦ Μάρς. 5. Ἀκολούθησε τὴν γραμμὴν Ἀθηνῶν—Πράγας. Ποῖα κράτη καὶ τίνας μεγάλας πόλεις θὰ διέλθῃς;

Ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι νεαρὰ δημοκρατία· ἀπετελέσθη ἀπὸ

τὰς βορείας χώρας τῆς Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας, τὰς ὁποίας κατοικοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Σλάβοι (Τσέχοι—Σλοβάκοι). Ἐνῶ δὲ εἰς ἕκτασιν εἶναι ἴση μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἔχει ὑπερδιπλάσιον πληθυσμόν. Διὰ παραφυάδων τῶν βουνῶν, ἐκτεινομένων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, διαιρεῖται αὕτη εἰς τρία μέρη: τὴν Βοημίαν, τὴν Μοραβίαν καὶ τὴν Σλοβακίαν.

1. Ἡ **Βοημία** ἀποτελεῖ λεκάνην, ἣ ὁποία ἔχει κλίσιν πρὸς Β. Ἐκ τούτου τὰ ὕδατα αὐτῆς λαμβάνουν τὴν διεύθυνσιν ταύτην καὶ συλλεγόμενα εἰς τὸν ῥοῦν τοῦ Ἄλβιος ἐκρέουσι διὰ βαθείας καὶ ὠραίας κοιλάδος, τὴν ὁποίαν οὗτος διήνοιξε μεταξὺ Ἑρτζεῖων καὶ Σουδήτων ὄρεων. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἄλλοτε τὰ νερὰ ἐσχημάτιζον ἐκεῖ λίμνην καὶ διὰ τοῦτο ἡ χώρα ἔχει καλόν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀργιλῶδες, ἔδαφος. Ἐπειδὴ δὲ προστατεύεται ὀλόγυρα ὑπὸ ὄροσειρῶν, τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι ἥπιον· ὅθεν ἡ Βοημία εἶναι

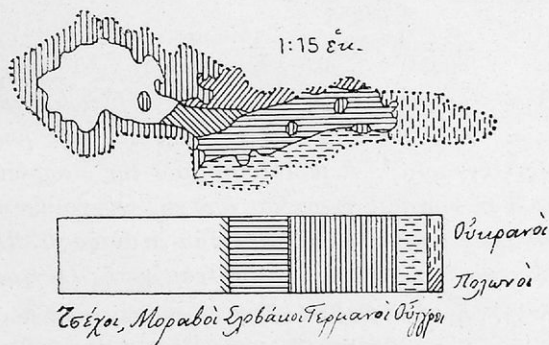
Εἰκ. 51. Πόλις τσεχική, τὸ Τέτσεγν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄλβιος. (Ὅρισε τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ). Διὰ τὴν ὠραιότητά της ἡ περιοχὴ αὕτη ὀνομάζεται βοημικὴ Ἑλβετία.

ἐξαιρετικῶς εὐφορος. Κῆποι μὲ ὀπωροφόρα δένδρα, ἀγροὶ μὲ σιτηρὰ καὶ τεῦτλα καὶ βρουωνίαν, καὶ ἀμπέλια παρέχουν εἰς τοὺς φιλοπόνους κατοίκους πλουσίαν ἐσοδείαν. Ἐκτὸς τούτου ἡ χώρα εἶ-

ναι πλούσια καὶ εἰς δάση καὶ μεταλλεύματα. Εἰς τὰ πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα καὶ τὰ μεταλλεῖα τοῦ σιδήρου ὀφείλει τὸ **Πίλ-σεν** (100) τὴν ἀνθηρὰν βιομηχανίαν (μηχανουργεῖα, ζυθοποιεῖα), ὁμοίως δὲ καὶ ἡ **Πράγα** (850), βαμβακουργεῖα, ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας. Αὕτη ἔχει πανεπιστήμιον καὶ ἀποτελεῖ σπουδαῖον κέντρον συγκοινωνιῶν καὶ ἐμπορίου.—Εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Ἑρτζεῖου ὄρους ἀναβλύζουν πηγαὶ ἱαματικά (**Κάρλομπαντ**, **Μάριεμπαντ**. Bad=λουτρόν). Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἐξαιρετος πορσελάνη, διὰ τῆς ὁποίας κατασκευάζονται ὠραῖα ἀγγεῖα.

2. Ἡ **Μοραβία** εἶναι χώρα τοῦ **Μάρε**, ὃ ὁποῖος ἀπὸ βορρᾶ χύνεται εἰς τὸν Δούναβιν. Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία ἀποτελοῦν τὴν σπουδαιότεραν ἀσχολίαν τῶν κατοίκων. Διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν γαιανθράκων καὶ σιδηρούχων ὄρυκτῶν ἀκμάζει καὶ ἐδῶ ἡ σιδηροβιομηχανία. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔρια καὶ δέρματα ἔχει ἀφθονα ὁ τόπος, εἰς τὴν **Μπρονν** (260) ὑπάρχουν μεγάλα ἐριουργεῖα καὶ βυρσοδεψεῖα. Τὰ ὑποδηματοποιεῖα ἐνὸς μόνον ἐμπορικοῦ οἴκου ἀπασχολοῦν 50 χιλιάδας ἐργάτας. Ἡ πόλις ἔχει καὶ πανεπιστήμιον.

3. Ἡ **Σλοβακία** ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ΝΔ πλευρᾶς τῶν **Καρπαθίων**. Ταῦτα ἀποτελοῦν ΒΑ προέκτασιν τῶν Ἄλπεων, εἰς τινὰ δὲ σημεῖα (Τάτρα) φθάνουν τὸ ὕψος τῆς ἰδικῆς μας Πίνδου. Εἰς

Εἰκ. 52. Χάρτης ἐθνολογικὸς τῆς Τσεχοσλοβακίας

τὰ ἐκτεταμένα δάση των ὑπάρχουν λύκοι καὶ ἄρκτοι. Μεμονωμένον τμήμα τῶν Καρπαθίων εἶναι τὸ Οὐγγρικὸν Ἑρτζεῖον ὄρος, τὸ ὁποῖον εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα χρυσοῦ, ἀργύ-

ρου, σιδήρου, μολύβδου, γαιανθράκων καὶ ἄλατος. Ἡ μακρὰ ὄροσειρὰ τῶν Καρπαθίων ἐμποδίζει τοὺς ψυχροὺς ΒΑ ἀνέμους ὡς δι' ὑψηλοῦ τείχους. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος ἀρδεύεται καλὰ ὑπὸ τῶν ποταμῶν, ἡ γεωργία φέρει πλούσια εἰσοδήματα (σῖτον, ἀραβόσιτον, λαχανικά, οἴνους, ὀπωρικά). Ἄλλ' ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ κτηνοτροφία. Ὡς κέντρον πνευματικὸν τῶν Σλοβάκων λογίζεται τὸ *Πρεσβούργον* (100, πανεπιστήμιον), τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ὁ λιμὴν τῆς χώρας ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως.

4. Οἱ *Τσέχοι* ἀνερχόμενοι εἰς 7 ἑκατομμύρια εἶναι ὁ μᾶλλον πολιτισμένος κλάδος τῆς μεγάλης σλαβικῆς οἰκογενείας. Οἱ *Σλοβάκοι*, λαὸς συγγενῆς, εἶναι 2 ἑκατ. Οἱ πλεῖστοι εἶναι καθολικοί. Πολλοὶ εἶναι καὶ οἱ *Γερμανοὶ* (3 ἑκατ.) καὶ οἱ *Οὐγγροὶ* (750 χιλ.) τῆς Τσεχοσλοβακίας. Ἐξ αὐτῆς ἡ Ἑλλάς λαμβάνει κυρίως ζάχαριν, ὑαλικὰ, σιδηρικά, ὑφάσματα, εἰσάγει δὲ εἰς αὐτὴν καπνὸν καὶ σταφίδα.

5. *Ἀσκήσεις*. 1. Ὀνόμασε τὰ γεωργικά, μεταλλευτικά καὶ βιομηχανικά προϊόντα τῆς Τσεχοσλοβακίας. 2. Παράστησε μὲ βέλη τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς ὁποίας ἀναχωροῦν οἱ σιδηρόδρομοι ἐκ Πράγας.

4. Οὐγγαρία.

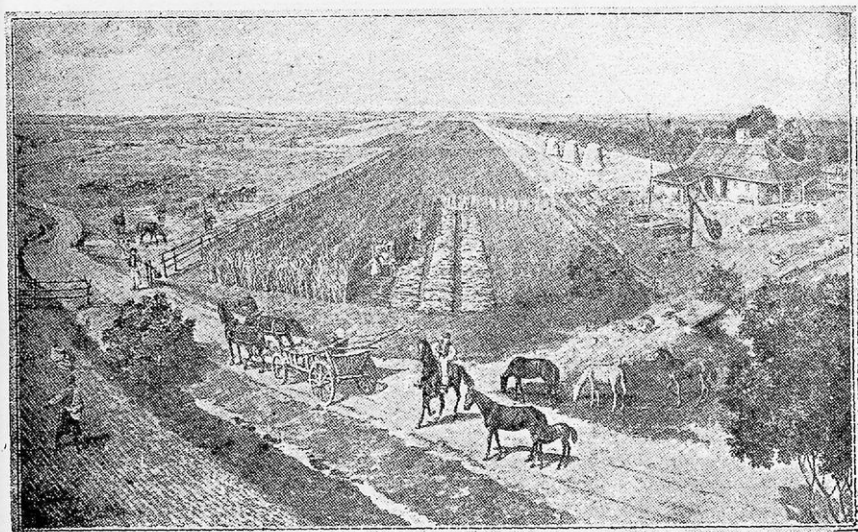
Οὐγγαρία : 93 000 τ.χμ. 8,5 ἑκατ. κατοίκων 93 κατὰ 1. τ.χμ.

Ἑλλάς : 130 000 τ.χμ. 6,5 ἑκατ. κατοίκων 50 κατὰ 1. τ.χμ.

1. Ὅρισε τὴν θέσιν τῆς Οὐγγαρίας. 2. Μὲ ποίας χώρας ἔχει κοινὰ σύνορα; 3. Τί μᾶς διδάσκει ὁ χάρτης περὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους τῆς Οὐγγαρίας; 4. Ποῖοι ποταμοὶ τὴν διαρρέουν; Διὰ ποίων στεπῶν ὁ Δούναβις ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν Οὐγγρικὴν πεδιάδα; 5. Ποία μεγάλη λίμνη σχηματίζεται εἰς τὰ Δ αὐτῆς; 6. Παράστησε γραφικῶς τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς Οὐγγαρίας.

1. Τὸ Οὐγγρικὸν *βαθύπεδον*, ἔκτεινόμενον μεταξὺ τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν Καρπαθίων ὄρεων, διαρρέεται ὑπὸ μεγάλων ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι συχνὰ πλημμυροῦν καὶ σχηματίζουν παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ἔλη. Καὶ ὅλη δὲ ἡ πεδιάς, προτοῦ τὰ νερὰ διανοίξουν μεταξὺ τῶν Καρπαθίων καὶ τοῦ Αἴμου τὴν Σιδηρᾶν λεγομένην Πύλην, ἦτο πυθμὴν λίμνης. Ἐπειδὴ ὀλόγυρα περιστοιχίζεται ὑπὸ ὄρεων, τὰ ὁποῖα ἐμποδίζουν τὴν ἐπίδρασιν τῶν θαλασσίων ἀνέ-

μων, ἡ οὐγγρική πεδιάς ἔχει *ἠπειρωτικὸν κλίμα* καὶ εἶναι πτωχὴ εἰς βροχάς. (Μέση θερμοκρα. Ἰαν.—2°, Ἰουλίου 22°). Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἰς εὐρείας ἐκτάσεις διατηρεῖ ἀρκετὴν ὑγρασίαν, τόποι ἐξαιρετικῆς εὐφορίας διαδέχονται τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ χόρτα κατ' ἰτὴν θέρος ξηραίνονται. Αὐτὰ εἶναι αἱ ἄδενδροι *στέππαι* τῆς Οὐγγαρίας, εἰς τὰς ὁποίας βόσκουν ἀναρίθμητοι ἀγέλαι ἵππων, βοῶν, προβάτων καὶ χοίρων, ἀλλὰ διὰ τεχνητῆς ἀρδεύσεως καὶ γεωργίας ἐνεργεῖται (ἀραβόσιτος, σῖτος, ὄσπρια, καπνὸς τεύτλα). Ὅπου ὅμως ἡ πεδιάς σκεπάζεται μετ' ἄμμον, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνεμος μετακινεῖ, ἐκεῖ κάθε προσπάθεια τοῦ

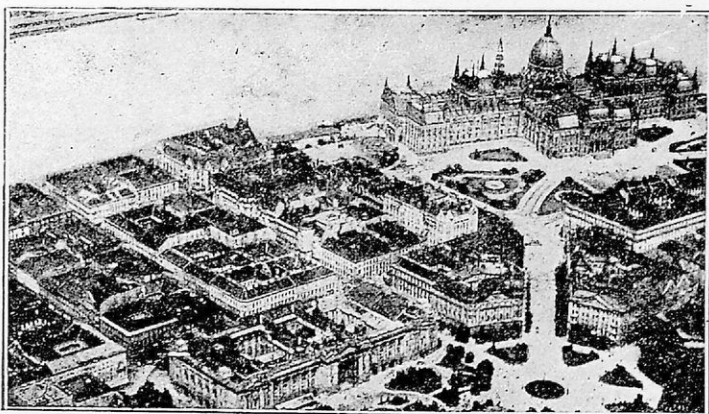
Εἰκ. 53. Οὐγγρική ἀγροικία παρὰ τὸ Σεγκεδίν.

ἀγρότου ἀποβαίνει ματαία. Εἰς τὰ πλάγια τῶν βορείων μεθωρίων ὁρέων παρὰ τὴν *Τοκάϊαν* μετ' ἡμέραν τοῦ θερινοῦ ἡλίου εὐδοκιμεῖ ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ὄπωροφόρα δένδρα.

2. Εἰς τὴν ἀγρὴν πεδιάδα οἱ Οὐγγροὶ (ἢ Μαγυάροι) ἀγρόται κατοικοῦν κατὰ μεγάλους *συνοικισμούς*, οἱ ὁποῖοι ἀριθμοῦν χιλιάδας κατοίκων καὶ ἀπέχουν πολὺ ἀναμεταξύ των. Ξύλα καὶ πέτρες λείπουν ἀπὸ τὴν στέππην· δι' αὐτὸ τὰ σπίτια εἶναι πλινθόκτιστα μετ' ἀλαμίνην στέγην. Μετ' ὅμως τοὺς χρωματισμούς καὶ τὸ καθαρὸν ἐξωτερικὸν των τὰ οὐγγρικά σπίτια παρέχουν καλὴν ἐντύπωσιν. Καὶ αἱ ἐνδυμασίαι τῶν κατοίκων εἶναι γραφικαί. Φρά-

κτης καλάμιμος χωρίζει τὴν αὐλὴν ἀπὸ τὸν φαρδὺν δρόμον. Γύρω εἰς τὰ μεγάλα αὐτὰ χωριά πρῶτοι ἔρχονται οἱ κῆποι καὶ τ' ἀμπέλια, κατόπιν εἰς εὐρύτατον κύκλον ἀπλώνονται οἱ ἀγροί, καὶ πέραν ἀπ' αὐτοὺς τὰ λιβάδια. Κατὰ τὴν θερινὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ κατοικεῖ εἰς θερινὰ παραπήγματα διὰ νὰ θερίσουν τὰ χωράφια καὶ νὰ ὀργάσουν. Τοιαυτὴ ἀγροτικὴ πόλις εἶναι τὸ **Ντεμπρετσέν** μὲ 120.000 κατοίκων.

Ἡ Πρωτεύουσα τῆς Οὐγγαρίας εἶναι ἡ **Βουδαπέστη** (1,2 ἑκ.) εἰς τὴν ὁποίαν διασταυρῶνται σπουδαιόταται ὁδοὶ συγκοινων-

Εἰκ. 54. ἩΒουδαπέστη μὲ τὸ κοινοβούλιον καὶ τὸν Δούναβιν εἰς τὸ βάθος. (Εἰκὼν ἐξ ἀεροπλάνου).

νίας καὶ ἀκμάζει τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας ἑρίου εἶναι ἐπὶ τοῦ Θαύδος τὸ **Σεγκεδίν** (130).

3. Ἡ Οὐγγαρία εἶναι **βασιλείον**, ἀλλὰ ἔχει ἀντιβασιλέα. Πρὸ τοῦ 1919 περιελάμβανε καὶ ἄλλας χώρας ἀπὸ τοῦ Σάβου μέχρι τῶν Καρπαθίων μὲ 21 ἑκατ. κατοίκων. Τώρα περιορίσθη εἰς ἕκτασιν ἴσην μὲ τὰ 2/3 τῆς Ἑλλάδος καὶ 2 1/2 ἑκατομμύρια Οὐγγῶν περιελήφθησαν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ρουμανίας, τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ Τσεχοσλοβακίας. Οἱ Οὐγγροὶ εἶναι λαὸς Ἀσιατικός, ὁ ὁποῖος πρὸ 1000 ἐτῶν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ γλῶσσά των ὁμοιάζει μὲ τὴν Τουρκικὴν· ἀλλ' οἱ Οὐγγροὶ εἶναι χριστιανοὶ καὶ πολιτισμένοι, ἂν καὶ ἔκτος τῆς γλώσσης διε-

τήρησαν καὶ τὰ ἤθη των καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν των ἀπέναντι τῶν γειτόνων των. Ἐν Οὐγγαρία ζῶσι καὶ 550.000 Γερμανῶν.

5. Ἀσκήσεις. 1. Ποία κατὰ τὸν ἐν τέλει τοῦ βιβλίου πίνακα ἢ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Οὐγγαρίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα ; 2. Ποῖοι σιδηροδρομοὶ ἀναχωροῦν ἐκ Βουδαπέστης ; Παράστησε μὲ βέλη τὰς διευθύνσεις αὐτῶν.

5. Ρουμανία.

Ρουμανία :	300.000 τ. χμ.	18 ἑκατ. κατ.	61 κατὰ 1 τ. χμ
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Ἑλλάς :	130.000 »	6,5 » »	50 » 1 »
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

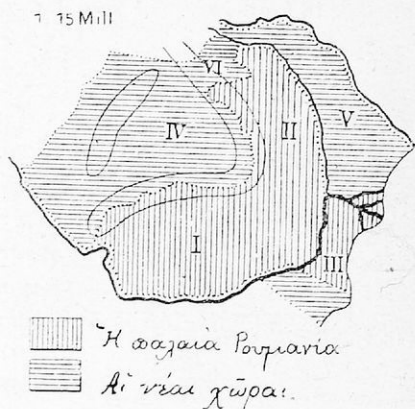
1. Προσδιόρισε τὸ σχῆμα καὶ τὰ ὄρια τοῦ ρουμανικοῦ βασιλείου. 2. Περιέγραψε τὸν κάτω ὄρην καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως. Ὄνόμασε τοὺς μεγαλύτερους ἐκ τῶν παραποτάμων του. Σύγκρινε ἓνα ἐξ αὐτῶν, τὸν Ἀλούταν, μὲ τὸν Ἀξιόν. Σύγκρινε τὸ δέλτα τοῦ Δουνάβεως μὲ τὸ δέλτα τοῦ Ἐβρου. 3. Ποία μαζρὰ ὄροσειρὰ κατέχει τὸ κέντρον τῆς χώρας καὶ ποῖαν διεύθυνσιν ἀκολουθεῖ ; Ποῖα τὰ ὕψη τῶν ὄρεων τῆς ; Ποῦ ὑπάρχουν διαβάσεις τῶν Καρπαθίων ; 4. Ποῖοι ποταμοὶ συλλέγουν τὰ νερὰ ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῶν Καρπαθίων ; 5. Εὗρε τὰς σιδηρᾶς λεγομένας Πύλας τοῦ Δουνάβεως καὶ σύγκρινε μὲ ὁμοίας Πύλας τῶν ποταμῶν τῆς Ἑλλάδος. 6. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ρουμανίας τὸ 1912 ἀνῆρχετο εἰς 130.000 τ. χμ. τὸ 1914 εἰς 140.000 τ. χμ., τὸ 1920 εἰς 300.000 τ. χμ. Παράστησε μὲ τετράγωνα σχήματα τὴν ἀΐξησιν τοῦ βασιλείου τούτου. 7. Τί προϊόντα γνωρίζεις προελεύσεως ρουμανικῆς εἰς τὸν τόπον μας ;

Τὸ βασίλειον τῆς Ρουμανίας διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, εἰς τὸν ὁποῖον μετέσχε, ἐδιπλασιάσθη. Οὕτως ἀπέκτησε τὸ ἀπλούστατον **σχῆμα**, τὸ ποῖον δύναται νὰ ἔχη ἓν κράτος, τὸ κυκλικόν !

Τὰ νότια **Καρπάθια** ἔχουν μὲν τὸ ὕψος τῆς ἰδικῆς μας Πίνδου (2530 μ.) καὶ ἀποτόμους κλιτῆς, ἀλλὰ διὰ διαφόρων διόδων ἐπιτρέπουν τὴν διάβασιν ἐκ τῆς μῆς εἰς τὴν ἄλλην πλευρᾶν. Τοῦναντίον ὁ **Δούναβις** καὶ ὁ **Δνεῖστερος**, οἱ ὁποῖοι ἀποτε-

λοῦν τὸ νότιον καὶ ἀνατολικὸν ὄριον τῆς Ρουμανίας, μετὰ τὴν εὐρεῖαν κοίτην καὶ τοὺς βάλτους τῶν εἶναι ἀδιάβατοι. Ὅθεν μόνον πρὸς δυσμὰς ἢ Ρουμανία ἔχει *σύνορα* ἀνοικτὰ πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ τὴν Νοτιοσλαβίαν. Διὰ τῶν Καρπαθίων ἢ Ρουμανία διαιρεῖται εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν Ρουμανίαν. Αὗται διαφέρουν πολὺ κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους ἀπ' ἀλλήλων.

1. Ἡ Ἀνατολικὴ Ρουμανία πρὸς νότον μὲν μέχρι τοῦ Δουνάβεως εἶναι πεδινὴ (Βλαχία), πρὸς βορρᾶν δὲ λοφώδης (Μολδαβία, Βουκοβίνα, Βεσσαραβία). Αὕτη εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς

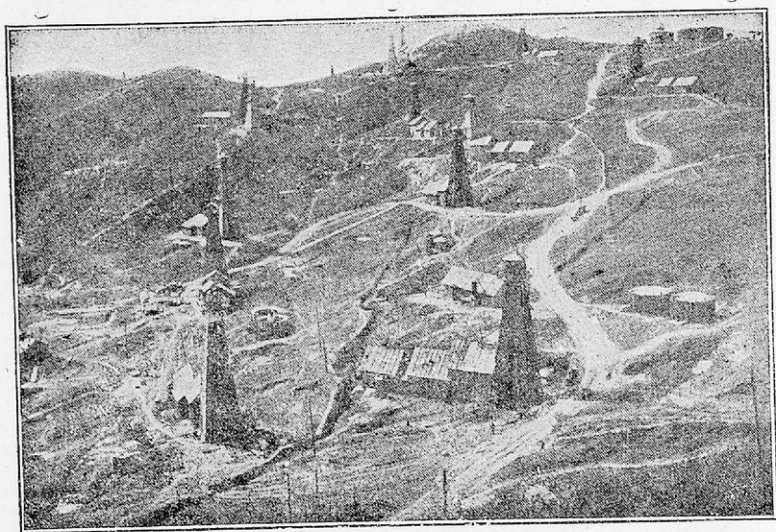

Εἰκ. 55. Χάρτης τῶν παλαιῶν καὶ νέων χωρῶν τῆς Ρουμανίας

τοὺς ΒΑ ἀνέμους, οἱ ὅποιοι ἐνσκήπτουν ἀπὸ τὰς ρωσικὰς στέππας καὶ καθιστοῦν τὸν χειμῶνα δριμύτατον. Τότε καὶ ὁ Δούναβις ἀκόμη παγώνει. Ἐχει ὅμως θέρος θερμὸν καὶ διὰ τῶν βροχῶν, αἱ ὅποιαί πίπτουν κατὰ τὴν ἀνοιξιν, τὸ πηλῶδες ἔδαφος τῶν παραποταμίων περιοχῶν γίνεται γονιμώτατον. Ὅθεν παράγει μεγάλας ποσότητας σίτου, κριθῆς, βρώζης, ἀραβοσίτου καὶ ὀσπρίων (σιτοβολῶν τῆς Εὐρώπης). Διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προΐ-

όντων χρησιμεύει ἡ κοίτη τοῦ Δουνάβεως (900—2000 μ. πλάτος καὶ 4—25 μ βάθος), ὡς λιμένες δ' ἐξαγωγῆς τὸ *Γαλάτσι* (100) κοί ἢ *Βραῖλα* (70), εἰς τὰς ὁποίας τὰ σιτηρὰ φορτῶνται ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ φορτηγὰ ἀτιμόπλοια. Εἰς τὰς πόλεις ταύτας κατοικοῦν καὶ πολλοὶ Ἕλληνες διενεργοῦντες ἐμπόριον σιτηρῶν. Εἰς τὰς ὑψηλοτέρας κλιτῆς τῶν Καρπαθίων ὑπάρχουν γλοερὰ λιβάδια, τὰ ὅποια παρέχουν τροφήν εἰς τὰ ποίμνια καὶ τὰς ἀγέλας. Ἐκεῖ καὶ ἡ δαμασκηνέα καὶ ἡ ἀμπελος εὐδοκίμοῦν καὶ καλλιεργοῦνται καλῶς. Διὰ τὰς μεταφορὰς εἰς τὴν πεδιάδα χρησιμεύει ὁ βοῦς, διὰ τὴν σύρην τὰς ἀμάξας. Ὅθεν ἡ *γεωργία* καὶ ἡ *κτηνοτροφία* εἶναι αἱ κυραὶ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Ὁ Ῥουμάνος ὅμως

χωρικός ζῆ μέσα εἰς ἀθλίαν καλύβην, ἣ ὁποία δὲν ἀερίζεται καὶ τὸ θέρος δμοιάζει μὲ φοῦθρον. Ὅταν πάλιν ἔλθῃ ὁ χειμὼν, κτήνη καὶ ἄνθρωποι κατοικοῦν ὑπὸ τὴν ἰδίαν στέγην. Εἶναι ὁμοῦ οἱ χωρικοὶ φίλεργοι καὶ καλοκάγαθοι, καὶ ἀφ' οἷου κατὰ τὰ τε-

Εἰκ. 56. Πετρελαιοπηγαὶ τῆς Ρουμανίας.

λευταῖα ἔτη ἔγιναν κύριοι τῶν γαιῶν, τὰς ὁποίας πρότερον ἐκαλλιέρογουν διὰ λογαριασμὸν τῶν πλουσίων, ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ ν' ἀναπτύσσονται

Εἰς τὰς ΝΑ ὑπωρείας τῶν Καρπαθίων ὑπάρχουν πλούσια *ἀλατωρυχεῖα* καὶ *πηγαὶ πετρελαίων*, πρὸ πάντων παρὰ τὸ *Πλοέσι* (80). Ἐκεῖ μὲ μηχανήματα τρυποῦν τὸ ἔδαφος, διὰ νὰ εὔρουν τὸ πετρέλαιον, τὸ ὁποῖον εἶναι μαζεμένον εἰς ὑπόγεια κοιλώματα τῆς Γῆς. Ὅταν ἡ τρυπάνη φθάσῃ εἰς αὐτά, τὸ πετρέλαιον ἀνατινάσσεται μὲ ὄρμην καὶ χύνεται πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις· τότε συλλέγεται εἰς δεξαμενὰς καὶ ἐκεῖ καθαρίζεται. Εἰς ἔξαγωγήν πετρελαίου ἡ Ρουμανία κατέχει τὴν τετάρτην θέσιν.

Συνοικισμοί. Εἰς τὸ μέσον τῆς βλαχικῆς πεδιάδος κεῖται τὸ *Βουκουρέσιον* (730), ἡ πρωτεύουσα τῆς Ρουμανίας. Ἡ κεντρικὴ πόλις εἶναι νεωτερικὴ μὲ ὠραίας οἰκοδομὰς καὶ δημο-

σίους κήπους, ἀλλ' εἰς τὰ ἄκρα ἐνθυμίζει ἀκόμη τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας. Μὲ τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὰς ἄλλας ἀνωτέρας σχολὰς εἶναι τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης τοῦ Βουκουρεστίου εἶναι πολυπληθὴς καὶ συντηρεῖ ἑλληνικὸν γυμνάσιον. Ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἣ ὁποία διὰ τῶν Σιδηρῶν Πυλῶν συνδέει τὴν βλαχικὴν μὲ τὴν οὐγγρικὴν πεδιάδα κεῖται ἡ **Κραγιόβα** (60), κέντρον ἔμπορικὸν τῆς δυτικῆς Βλαχίας. Βορείως αὐτοῦ παρὰ τὸν Ἀλούταν ποταμὸν εἶναι τὸ **Δραγατσάνι**, ὅπου τὸ 1821 ὁ Ἱερὸς Λόχος ἔπεσε γενναίως μαχόμενος κατὰ τῶν Τούρκων.

Κέντρα τῆς οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς ἐν μὲν τῇ **Μολδαυίᾳ** εἶναι τὸ **Ἰάσιον** (100), τοῦ ὁποίου οἱ περισσότεροὶ τῶν κατοίκων εἶναι Ἑβραῖοι, ἐν δὲ τῇ Βουκοβίνα τὸ **Τσέρνοβιτς** (100), τὸ ὁποῖον πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀνήκεν εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ εἶχε γερμανικὸν πανεπιστήμιον καὶ πληθυσμὸν κατὰ τὸ πλεῖστον Γερμανικόν. Τὸ Ἰάσιον ἔχει ρουμανικὸν πανεπιστήμιον. Εἰς τὸ Ἰάσιον ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης τὸ 1821 ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων. Δυτικῶς αὐτοῦ εἶναι ἡ μονὴ τοῦ Σέκκου, ὅπου ὁ ὄπλαρχηγὸς Γεωργάκης Ὀλύμπιος ἀντέταξε τὴν τελευταίαν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Τούρκων. Πρὸ τοῦ 1919 ὁ Προῦθος ἦτο τὸ πρὸς ἀνατολὰς ὄριον τῆς Ρουμανίας. Διὰ τοῦτο ἡ Βεσσαραβία, ἣ ὁποία ἀνῆκε πρότερον εἰς τὴν Ρωσίαν, μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ κατοικεῖται ὑπὸ Ρουμάνων· οἱ λοιποὶ κάτοικοι εἶναι Ρῶσοι, Ἑβραῖοι καὶ Βούλγαροι. Κέντρον τῆς περιοχῆς ἔμπορικὸν εἶναι τὸ **Κισνόβ** (120).

Ἡ παραλία ζώνη μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Εὐξείνου (**Δοβρουτσά**) εἶναι ὑψηλὴ καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζει τὸν Δούναβιν νὰ τρέπεται πρὸς βορρᾶν. Τὰ βουνὰ καὶ οἱ λόφοι τῆς συνίστανται ἀπὸ ἀσβεστόλιθον καὶ γρανίτην καί, ἐπειδὴ ἐπικρατεῖ ξηρασία, ἡ Δοβρουτσά ὁμοιάζει μὲ στέππην, ἣ ὁποία εἶναι κατάλληλος μόνον εἰς βοσκὴν προβάτων. Τὸ βορειοανατολικὸν αὐτῆς ἄκρον κατέχεται ἀπὸ τὸ ἐλῶδες δέλτα τοῦ Δουνάβεως, τοῦ ὁποίου τὸ μέσον στόμιον (Σουλινᾶ) διερορυθμίσθη διὰ τὴν ποταμοπλοίαν. Ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου ἡ **Κωνσταντζα** (60) εἶναι τὸ τέμα, εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγουσιν σπουδαιότατοι διὰ τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὸ ἔμποριον σιδηροδρομοὶ, διαβαίνοντες τὸν Δούναβιν ἐπὶ τεραστίας γεφύρας μήκους 3 χιλιομέτρων. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἔχει

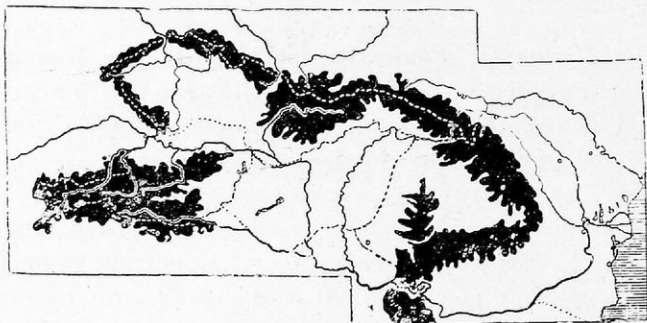
τὴν βίασιν τῆς καὶ ἡ ρουμανικὴ ἀτμοπλοῖα, τῆς ὁποίας τὰ πλοῖα προσεγγίζουσι εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἡ Κωνσταντιζα εἶναι ὁ κύριος λιμὴν ἑξαγωγῆς τοῦ ρουμανικοῦ πετρελαίου, ἔχει δὲ ἀκμαίαν ἑλληνικὴν παροικίαν.

2. Ἡ *Δυτικὴ Ῥουμανία* περιλαμβάνει τὴν Τρανσυλβανίαν, τὸ Ῥουμανικὸν Βανᾶτον καὶ λαορίδα τῆς Οὐγγρικῆς πεδιάδος. Ἡ *Τρανσυλβανία* ἀποτελεῖ ὄροπέδιον, τὸ ὁποῖον περιστοιχίζεται ἀπὸ ὑψηλὰ βουνὰ καὶ εἶναι κατὰ μέγα μέρος σκεπασμένον μὲ δάση. Ἐκ τούτων ἐξάγεται πολλὴ καὶ καλὴ ξυλεία. Τὸ ἔδαφος τοῦ ὄροπέδιου εἶναι εὐφορον καὶ παράγει ἀραβόσιτον καὶ οἶνον. Ἡ ἀκμὴ τῆς γεωργίας ὀφείλεται ἐδῶ εἰς Γερμανοὺς χωρικούς, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν πρὸ 800 ἐτῶν. Τὰ ὀνόματα τῶν κυριωτέρων πόλεων, *Κλάουζενμπουργ* (100, πανεπιστήμιον), *Χέρμανσταδ* (50), *Κρόνσταδ* (50, Στάντ=πόλις) μαρτυροῦν περὶ τούτου. Τὸν κύριον πλοῦτον τῆς χώρας ἀποτελοῦν οἱ θησαυροὶ τοῦ ἔδαφους: ἄλλας ὄρυκτον, λιγνίται, σίδηρος καὶ χρυσός. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς πόλεις ταύτας. Καὶ τὸ Ῥουμανικὸν *Βανᾶτον* ἔχει τὸν ἴδιον δασικὸν καὶ μεταλλευτικὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν (πρόβατα), πρωτεύουσα δ' αὐτοῦ εἶναι τὸ *Τέμεσβαρ* (90).

3. *Οἱ κάτοικοι* τῆς Ρουμανίας ὁμιλοῦν γλῶσσαν, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ τὴν Λατινικὴν, ἐπειδὴ οἱ Ῥωμαῖοι, ἀφοῦ κατέκτησαν τὴν χώραν των, ἴδρυσαν εἰς αὐτὴν πολλὰς ρωμαϊκὰς ἀποικίας (εἰκ. 24). Ἡ Ῥουμανία, ὅπως καὶ αἱ χῶραι τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, διετέλεσεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Ἄλλ' ἡ Ρωσία εἶχεν ἐξαναγκάσῃ τὸν Σουλτᾶνον νὰ διοικῆ τὰς παραδυναβίους χώρας διὰ χριστιανῶν διοικητῶν. Ὡς τοιοῦτους ἡ Τουρκία ἔστειλε Φαναριώτας Ἑλληνας, οἱ ὁποῖοι πολλὰ καλὰ ἔκαμαν εἰς τὴν Ῥουμανίαν. Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ Ἑλληνες κατέφευγον ἐκεῖ καὶ ἀναμειχθέντες μὲ τοὺς ἐντοπίους ἀπετέλεσαν τὴν ἄρχουσαν τάξιν. Πολλοὶ ὅμως ἔμειναν ἀμειγεῖς καὶ ἀποτελοῦν ἀκμαίαν ἑλληνικὰς κοινότητας. Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς σημερινῆς Ῥουμανίας 14 ἑκατομμύρια εἶναι Ῥουμάνοι καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν ἑλληνικὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, οἱ δὲ λοιποὶ (4 ἑκ.) εἶναι Οὐγγροὶ, Γερμανοί, Βούλγαροι, Ρῶσοι, Ἑβραῖοι καὶ Ἑλληνες. Τὸ πολίτευμά των εἶναι βασιλεία συνταγματικὴ.

4. Ἐμπορικά σχέσεις με τὴν Ἑλλάδα.

Μέγα μέρος τοῦ σίτου, ὁ ὁποῖος εἰσάγεται εἰς τὴν Ἑλλάδα προέρχεται ἀπὸ τὴν Ῥουμανίαν, ὡς καὶ ξυλεία, πετρέλαιον, νά-

Εἰκ. 57. Αἱ χῶραι τοῦ Δουνάβεως.

φθα καὶ βενζίνη. Ἡμεῖς μόνον ἔλαιας καὶ ἔλαιον, σῦκα καὶ μέταξαν εἰσάγομεν εἰς τὴν Ῥουμανίαν.

5. Ἀσκήσεις. 1. Ποῖαι χῶραι σημειοῦνται εἰς τὸν ἀνωτέρω χάρτην; Ποῖαι ὁροσειραὶ περιορίζουν αὐτὰς καὶ ποῖοι ποταμοὶ τὰς διαρροεῦν. 2. Ὄνομασε τὰς γειτονικὰς χώρας καὶ τὴν θάλασσαν, ἢ ὁποία φαίνεται εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον. 3. Περιέγραψε τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους ἐκάστης ἐκ τῶν χωρῶν τούτων. 4. Ὄνομασε τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ῥουμανίας. 5. Πῶς θὰ ταξιδεύσης διὰ Βουρσῆν, ἂν εἶναι ἀνάγκη γὰρ διέλθης προηγουμένως διὰ Βελιγραδίου;

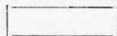
6. Γερμανία.

Γερμανία : 470.000 τ. γλ.

65 ἑκατ. κατ. 138 κατὰ 1 τ. γμ.

Ἑλλάς : 130 000 τ. γμ.

6,5 ἑκ. κατ.

50 κατὰ 1 τ. γμ.

1 Ἡ Γερμανία διὰ τὴν θέσιν τῆς ἐπονομάζεται «καρδιά τῆς Εὐρώπης». Ποῖαι χῶραι εἶναι πρὸς Δ αὐτῆς; Ποῖαι πρὸς Ν καὶ πρὸς Α; 2. Ποῖαι θάλασσαι βρέχουν αὐτὴν ἀπὸ Β; Ἀπὸ ποίας χώρας τὴν χωρίζουν αἱ θάλασσαι αὗται; 3. Ποῖα ὁροσειρὰ ὁρθοῦται ὡς ἰσχυρὸν προτείχισμα εἰς τὰ νότια τῆς Γερμανίας;

Εἰκ. 58. Τομὴ διὰ τῆς Γερμανίας ἀπὸ Ν. πρὸς Β.

4. Ποία κατὰ τὸν χάριν ἢ μορφήν τῶν ἐδάφους τῆς Γερμανίας ; 5. Ποία εἶναι γενικῶς ἡ κλίσις τοῦ ἐδάφους ; Ποῖοι ποταμοὶ ἀποδεικνύουν τὴν διεύθυνσιν ταύτην τῆς ἐπιφανείας ; 6. Ποῖος ποταμὸς εἰς τὰ νότια, ὄρων ἐκ Δ. πρὸς Α ἐκβάλλει εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν ; 7. Σύγκρινε κατ' ἑκτασιν καὶ πληθυσμὸν τὴν Γερμανίαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

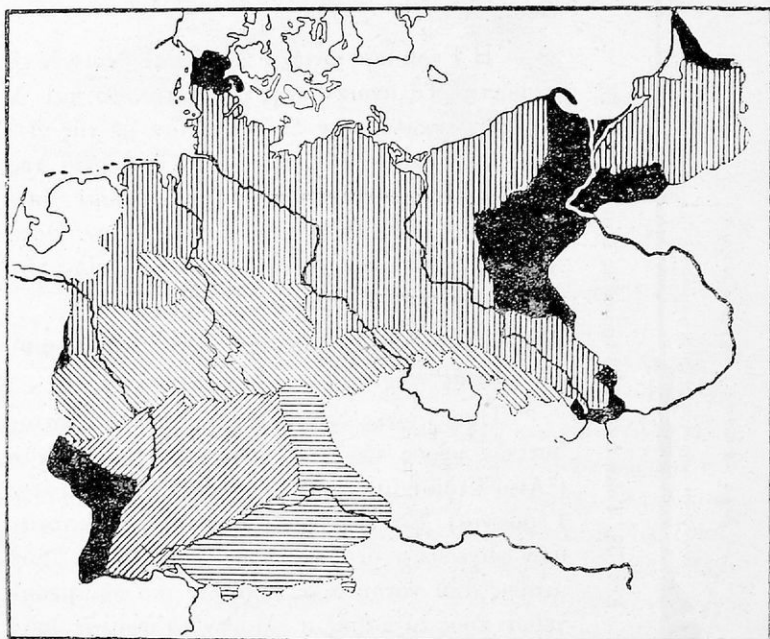
Θέσις.

Ἡ Γερμανία κατέχει κεντρικὴν θέσιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ. Τὰ ἀνοικτὰ της σύνορα ἐκ Δ καὶ Α κάμνουν εὐκόλον τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς γειτονικὰς χώρας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ βορεία της πλευρὰ εἶναι ἀνοικτὴ πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπικοινωνεῖ ἑλευθέρως μὲ τὸν ἄλλον κόσμον. Ὅστε ἡ θέσις τῆς χώρας διευκολύνει σπουδαίως τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἔμπορίου.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Διαίρεσις εἰς φυσικὰς περιοχάς.

Ὡς ὁ χάρις δεικνύει, τὸ νότιον καὶ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς Γερμανίας εἶναι ὄρεινόν (Ἄνω Γερμανία), τὸ δὲ βόρειον πεδινόν (Κάτω Γερμανία). Καὶ ὁ ὄρυς δὲ τῶν μεγάλων ποταμῶν φανερώνει, ὅτι τὸ ἔδαφος αὐτῆς κλίνει βαθμιαίως ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἀπὸ τῶν μεσογείων πρὸς τὰ παράλια. Μόνον τὸ ὑψηλὸν ὄροπέδιον τοῦ Νότου, τοῦ ὁποίου τὰ νερὰ συλλέγονται εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Δουνάβεως, ἔχει ἄλλην κλίσιν, διότι ζώνη ὑψηλῶν ὄρων (Γερμανικὸς Ἰούρας, Βαυαρικὸς καὶ Βοημικὸς ὄρυς) τὸ ἀποχωρίζει ἀπὸ τὴν λοιπὴν Γερμανίαν. Καὶ βορειότερον ἄλλη ζώνη χαμηλῶν ἢ μετριῶν ὄρων, ἀρχομένη ἀπὸ τὰ Ἄρδενα τοῦ Βελγίου, διατέμνει ἐγκαρσίως τὴν Γερμανίαν, λαμβάνουσα διάφορα ὀνόματα (Ἄϊφελ, Θυρίγγια ὄρη, Ἐρτζεια, Σούδητα). Μεταξὺ τῶν ὄρων τῆς ζώνης ταύτης καὶ τῆς νοτιωτέρας

ἐκτείνονται χαμηλότερά τινα ὄροπέδια με κλιμακωτὴν χώραν καὶ βαθύπεδα, τῶν ὁποίων τὰ νερὰ συλλέγονται εἰς τὸν ὄρυν τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Μάιν καὶ δι' αὐτῶν χύνονται εἰς τὴν ΒόρειονΘάλασσαν. Βορείως τῆς ζώνης τῶν κεντρικῶν ὄρέων ἀπλώνεται τὸ μέγα **βαθύπεδον** τῆς Κάτω Γερμανίας, τὸ ὁποῖον πρὸς Δ συνέχεται με τὸ βαθύπεδον τῆς Ὀλλανδίας, πρὸς Α δὲ με τὴν ἀχανῆ Πολωνικὴν καὶ Ῥωσικὴν πεδιάδα. Ὅθεν θὰ ἐξετάσωμεν :

Εἰκ. 59. Αἱ φυσικαὶ περιοχαὶ τῆς Γερμανίας.

Διὰ μελανοῦ χρώματος δηλοῦνται αἱ περιοχαὶ, τὰς ὁποίας ἡ Γερμανία ἔχασε διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλίων (1919).

- 1) τὸ νότιον ὄροπέδιον καὶ 2) τὴν ΝΔ ὄρεινὴν χώραν τῆς Ἄνω Γερμανίας, 3) τὴν ὄρεινὴν χώραν τῆς Μέσης Γερμανίας καὶ 4) τὸ βόρειον βαθύπεδον τῆς Κάτω Γερμανίας.

1. Αἱ Γερμανικαὶ Ἄλπεις καὶ τὸ νότιον ὄροπέδιον (Βαυαρία).

Εἰς τὴν νοτιαν πλευρὰν τοῦ ὄροπέδιου ὑψοῦνται ὡς ἰσχυρὸν προτείχισμα αἱ Γερμανικαὶ Ἄλπεις. Αὗται ἀποτελοῦν τμῆμα τῆς βορείας ζώνης τῶν Ἄλπεων. Ἡ ὑψηλότερα κορυφή των

ἔχει περίπου τὸ ὕψος τοῦ ἰδικοῦ μας Ὀλύμπου (3000 μ.). Εἰς τὰς εὐρείας κοιλάδας τῶν ὑπάρχουν λιβάδια καὶ ἀγροὶ καὶ ἀρκετοὶ συνοικισμοί. Ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ὕλοτομία ἀποτελοῦν τὸ κύριον ἐπάγγελμα τῶν κατοίκων.

Τὸ ὄροπέδιον ἔχει μέσον ὕψος 500 μ. ἐπειδὴ δὲ πανταχόθεν περικλείεται ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά, ἔχει κλίμα τραχύ, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ γεωργία δὲν εὐνοεῖται. Μ' ὅλα ταῦτα μέγα μέρος αὐτοῦ καλύπτεται ἀπὸ ἀγρούς. Εἰς τὰ νότια αὐτοῦ ὑπάρχουν λιβάδια καὶ δάση πεύκων (ὕλοτομία). Σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τοῦ ὄροπεδίου, ὅπου διασταυροῦνται σπουδαῖαι ἐμπορικαὶ ὁδοὶ ἀπὸ Γερμανίας εἰς Αὐστρίαν καὶ Ἰταλίαν, κεῖται τὸ *Μόναχον* (685), ἡ πρωτεύουσα τῆς Βαυαρίας. Τὰ ζυθοποιεῖά του εἶναι παγκοσμίου φήμης, σπουδαῖα δὲ τὰ μηχανουργεῖα καὶ τὰ ἐργοστάσια τῶν χειροκτίων του. Διακρίνεται δὲ καὶ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. ΒΔ αὐτοῦ ἡ *Αὐγούστα* (Γερμ. "Αουγκς-μπουργ Βουργ=πύργος) (160) ἔχει σπουδαίαν βιομηχανίαν μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων.

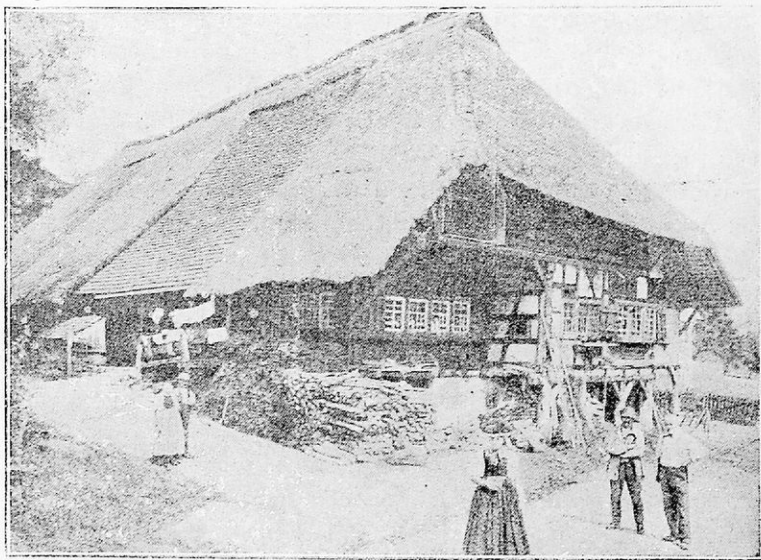
2. Ἡ ΝΔ ὄρεινὴ χώρα.

ΒΔ τοῦ νοτίου ὄροπεδίου ἡ χώρα μέχρι τῶν Βελγικῶν Ἀρδέννων εἶναι λοφώδης καὶ διατέμεται ἀπὸ μέτρια ὄρη, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι ὁ Μέλας Δρυμὸς καὶ τὰ Παραροήνια ὄρη· διαρρέεται δὲ ὑπὸ τοῦ Ρήνου, ὁ ὁποῖος πηγάζων ἐκ τῶν Ἑλβετικῶν Ἀλπεῶν σχηματίζει κατὰ τὸν ἄνω ροῦν του βαθυπέδον.

α) Ἡ *κλιμακωτὴ χώρα τῆς Σουαβίας καὶ Φραγκονίας* λαμβάνει κλίσιν πρὸς τὸν Νέκαρ καὶ τὸν Μάιν, παραποτάμους τοῦ Ρήνου. Εἰς τὰ παραποτάμια μέρη τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορον καὶ τὸ κλίμα γλυκύ. Ὅθεν ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία. Ἡ χώρα τοῦ Νέκαρ ἰδίᾳ εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον οἰνοφόρων τόπων τῆς Γερμανίας. Ἐχει δὲ καὶ κοιτάσματα ἄλατος. Πρωτεύουσα τῆς περιφερείας εἶναι ἡ *Στουτγάρδη* (340), κέντρον σπουδαῖον τοῦ ἐμπορίου τῶν βιβλίων. Εἰς τὴν *κοιλάδα τοῦ Μάιν* ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ ἀνθοκομία καὶ ἡ κηπουρικὴ, εἰς μερικὰ δὲ μέρη καὶ ἡ ἀμπελουργία. Ἡ *Νυρεμβέργη* (400) ἀκμάζει μὲ τὴν βιομηχανίαν παιγνιδίων, μολυβιῶν καὶ μεταλλικῶν εἰδῶν· ἔχει δὲ ἀξιόλογον ἐθνολογικὸν μουσεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον διασφύζονται πολλὰ κειμήλια τῆς γερμανικῆς τέχνης

Εἰς τὴν ΝΔ ἄκρον τῆς χώρας ὑφιοῦται :

β) **Ὁ Μέλας Δρυμός**, ἐν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα βουνὰ τῆς Γερμανίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει τὰς πηγὰς τοῦ ὁ Δούναβις. Εἶναι ὀλίγον ὑψηλότερος ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας Πάρνηθα. Αἱ βαθεῖαι κοιλάδες τοῦ μὲ τὰ ὄρητικὰ θυάκια καὶ τὰς δασώδεις κλιτύς εἶναι ἐξόχου φυσικῆς καλλονῆς καὶ προσελκύουν πολλοὺς φυσιολάτραι. Οἱ πολυάριθμοι κάτοικοι τοῦ ὄρους ἀσχολοῦνται ἰδίᾳ εἰς

Εἰγ. 60. Τύπος οἰκίας τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ.

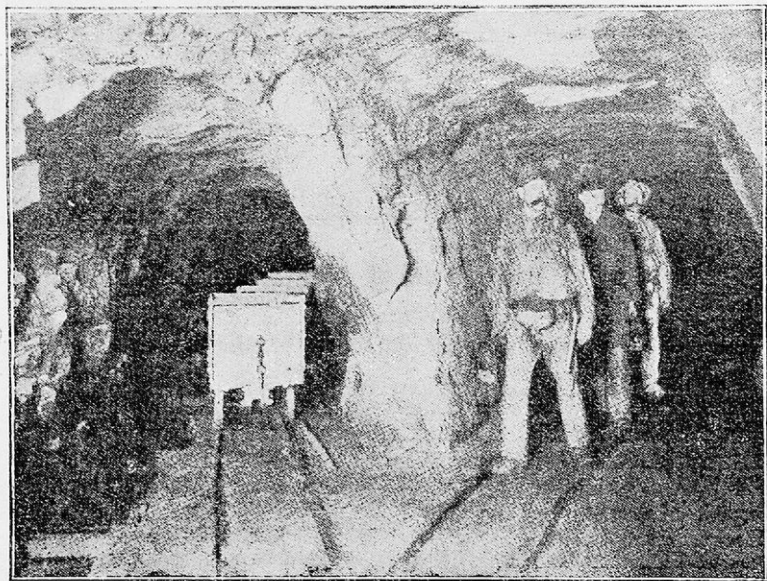
τὴν ὑλοτομίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὥρολογοποιίαν καὶ τὴν κατασκευὴν μουσικῶν ὀργάνων.

γ) **Τὸ βαθύπεδον τοῦ ἄνω Ῥήνου** ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ καὶ τῶν Βοσγιῶν ὄρεων καὶ εἶναι προφυλαγμένον ἀπὸ τοὺς τραχεῖς ἀνέμους. Ἀμπέλια καὶ ὀπωροφόρα, καπνὸς καὶ σιτηρὰ καὶ τεῦτλα εἶναι τὰ κύρια προϊόντα τοῦ βαθυπέδου, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς ὁ κῆπος τῆς Γερμανίας. Ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ τοῦ βαθυπέδου (Ἄλσατία), ὡς εἶδομεν, ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν. Εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ βαθυπέδου κεῖνται ἡ **Φρειβούργη** (90 πανεπιστήμιον), ἡ **Καρλσρούη** (150, πολυτεχνεῖον) καὶ ἡ **Χαῦδελβέργη** (75, τὸ ἀρχαιότατον γερμανικὸν πα-

νεπιστήμιον) ἐν τερπνῇ τοποθεσίᾳ. Ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Νέκασ κεῖται ἡ *Μάνχαϊμ* (260), ἀπέναντι δ' αὐτῆς ὁ *λιμὴν τοῦ Λουδοβίκου* (γεωμ. Λουντβιχσχάβεν, 100)· ἀπ' αὐτῶν ἀρχίζει ἡ ναυσιπλοῖα τοῦ Ῥήνου καὶ διὰ τοῦτο αἱ πόλεις αὗται εἶναι σπουδαῖαι διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς νοτίου Γερμανίας καὶ τῆς γειτονικῆς Ἑλβετίας. Ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Μάιν κεῖται ἡ *Μάϊντς* (130), ἐπὶ δὲ τοῦ Μάιν ἡ *Φραγκφούρτη* (540), σπουδαιότατον κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν.

3. Ἡ ὄρεινὴ χώρα τῆς Μέσης Γερμανίας.

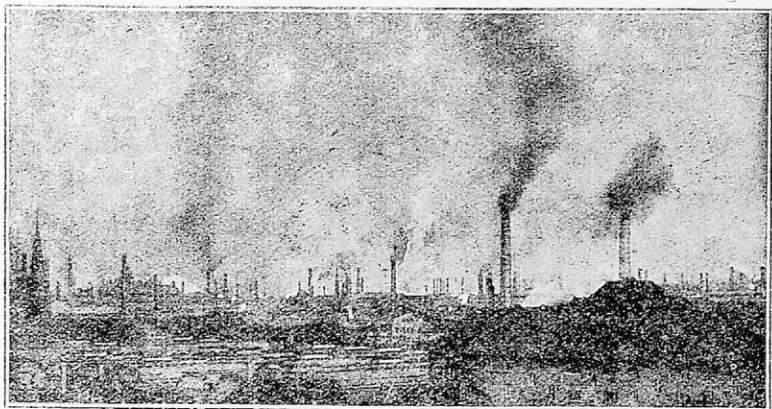
α) *Τὰ Παραροήνια ὄρη καὶ ἡ κοιλὰς τοῦ κάτω Ῥήνου.*
Βορείως τῆς Μάϊντς ὁ Ῥήνος διανοίγει στενὴν κοιλάδα μεταξὺ

Εἰς 61. Στοαὶ μεταλλείου.

τῶν σχιστολιθικῶν ὄρέων, τὰ ὁποῖα πρὸς Δ συνέχονται μὲ τὰ Βελγικὰ Ἄρδεννα καί, ὅπως ἐκεῖνα, εἶναι πλουσιώτατα εἰς κοιτάσματα γαιανθράκων καὶ ἀποθέματα σιδήρου καὶ χαλκοῦ. Διὰ τοῦτο εἶναι πλήρη μεταλλείων, εἰς τὰ ὁποῖα ἑκατοντάδες χιλιάδων ἐργατῶν ἀπασχολοῦνται. Πλήθος βιομηχανικῶν πόλεων μὲ

πληθυσμὸν ἄνω τῶν 2 1/2 ἑκατομμυρίων κατοίκων (Ἔσσεν, Μιούλχαϊμ, Μποχούμ, Ντόρτμουντ κλπ.) πληροῦν τὴν κοιλάδα τοῦ Ῥούρ, παραποτάμου τοῦ Ῥήνου. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων ἀποτελοῦν πυκνὸν δάσος. Χρώματα καὶ χημικὰ εἶδη, ὑφάσματα καὶ σιδηρικὰ εἶναι τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας τοῦ Ῥήνου. Τὸ **Σόλιγκεν** φημίξεται διὰ τὰ μαχαίριά του. Εἰς τὸ **Ἔσσεν** (630) εὐρίσκονται τὰ περίφημα χυτήρια τοῦ Κρούπ, εἰς τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται κανόνια, ἀτμομηχα-

Εἰκ. 62. Εἰκὼν ἀπὸ τὸ Ἔσσεν.

ναί, σιδηρὰ γέφυραι καὶ γεωργικὰ ἐργαλεῖα Ὡς λιμένες ἐξαγωγῆς τῆς περιφερείας ταύτης χρησιμεύουν δύο μεγάλαι πόλεις τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου, ἡ **Νιούϊσμπουργκ** (420) καὶ ἡ **Ντύσσελντορφ** (450), εἰς τὰς ὁποίας καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι ἀκμαία. Βιομηχανικὴ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ **Κολωνία** (700) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου, γνωστὴ διὰ τὸ «ὔδωρ τῆς Κολωνίας» (κολώνια) καὶ τὸν περίφημον μητροπολιτικὸν ναόν. Νοτιώτερον κεῖται ἡ **Βόννη** (90), δυτικῶς δ' αὐτῆς τὸ **Ἄαχεν** (150), πόλις τῆς ἐριουργίας. Νοτίως αὐτοῦ ἡ γαιανθρακοφόρος περιοχὴ τῆς **Σάας** με πληθυσμὸν 750 χιλιάδων περιῆλθε κατόπιν δημοψηφίσματος εἰς τὴν Γερμανίαν.

β) Ἀνατολικῶς τῶν Παραρρηνίων ὁρέων ἐκτείνεται **λοφῶδης χώρα**, με μεμονωμένας ὄροσυστάδας. Ὁ δασικὸς πλοῦτος ἔκαμε τοὺς κατοίκους εἰς πολλὰ μέρη νὰ ἐπιτηδεύονται τὴν ξυ-

λουργικήν. Αἱ κοιλάδες καὶ τὰ χαμηλὰ μέρη, τὰ ὁποῖα διαρρέει ὁ Βέξερ μὲ τοὺς παραποτάμους του ἔχουν κλίμα γλυκὺ καὶ εὐφωρωτάτην ἀρῶσιμον γῆν. Ὅθεν καλλιεργοῦνται καλῶς καὶ ἔχουν πυκνὸν πληθυσμόν. Εἰς τὸ **Κάσσελ** (170) ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια, ὅπου κατασκευάζονται ἀτμομηχαναὶ καὶ σιδηροδρομικαὶ ἄμαξαι. Βορειότερον παρὰ τὸν Τευτοβούργιον δρυμὸν ἀκμάζει ἡ καλλιέργεια τοῦ λίνου καὶ ἡ κατασκευὴ λινῶν ὑφασμάτων καὶ ταπήτων μὲ κέντρον τῆς περιοχῆς τὸ **Μύνστερ** (100). Ἀνατολικώτερον τὸ **Ἀννόβερον** (425) εἶναι κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν.

γ) Ὁ **Θυρίγγιος Δρυμὸς** εἶναι δασώδης, καὶ διὰ τὰς φρικτὰς καλλονὰς του ἐπωνομάζεται «πάρκον τῆς Γερμανίας» καὶ προσελκύει τὸ θέρος πολλοὺς ἐπισκέπτας. Τὸ δάσος εἶναι πηγὴ ἀσχολίας διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ βουνοῦ, ἐπειδὴ μὲ τὰ προιονίδια τῶν ξύλων κατασκευάζεται χάρτης. Διὰ τὰς πολλὰς βροχὰς καὶ τὸ γλυκὺ κλίμα τὸ ἔδαφος εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τοὺς συνεχομένους λόφους εἶναι πολὺ εὐφωρον καὶ πυκνὰ κατοικημένον. Ἐν μέσῳ κήπων κεῖται ἡ **Ἐρφουρι** (130) καὶ πλησίον αὐτῆς ἡ **Βαϊμάρη** (40) καὶ ἡ **Γένα** (50) πανεπιστήμιον.

δ) Μεμονωμένον ὡς νῆσος ἐν μέσῳ πεδινοῦ περιβάλλοντος εἶναι βορειότερον τὸ **Χάρτσιον ὄρος**, τὸ ὁποῖον ἔχει μεταλλεῖα χαλκοῦ, μολύβδου καὶ ἀργύρου. Εἰς τὰς ὑπωρείας του καλλιεργοῦνται σιτηρά, τεύτλα καὶ λαχανικὰ καὶ μεταξὺ πολλῶν πόλεων ἔξέχει ἐκεῖ ἡ **Βρουνσβύκη** (150).

ε) ΝΑ τοῦ Θυριγγίου δρυμοῦ, εἰς τὰ μεθόρια τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐκτείνεται ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν Σαξονικῶν ὄρέων (Ἐρτζ), τὰ ὁποῖα πρὸς νότον μὲν καταπίπτουν ἀποτόμως, ἀλλὰ πρὸς Β μεταπίπτουν βαθμιαίως εἰς ὄρεινὴν χώραν. Εἰς αὐτὴν ὑπάρχουν σπουδαῖα βιομηχανικὰ πόλεις, ὡς ἡ **Χέμνιτς** (330) μὲ ὑφαντουργεῖα μετάξης καὶ βάμβακος καὶ ἡ **Δρέσδη** (600) μὲ ἐργοστάσια σοκολάτας καὶ σιγαρέττων, μία τῶν ὠραιότερων Γερμανικῶν πόλεων μὲ πλῆθος καλλιτεχνικῶν μνημείων.

ς) Τὰ **Σούδητα** ὄρη εἶναι προέκτασις τῶν Σαξονικῶν ὄρέων καὶ ἔχουν τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν ἐξ ὄλων τῶν ὄρέων τῆς κεντρικῆς Γερμανίας (1600 μ.). Αἱ κλιτύες των καλύπτονται ἀπὸ μεγαλοπρεπῆ δάση. Εἰς τὰ ἀνθοβοριθῆ λιβάδιὰ των βόσκουν ἀγέλαι βοῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ θέρος πολλοὶ συχνάζουν ἐκεῖ πρὸς παραθερι-

σμόν, ἡ κίνησις τῶν ξένων παρέχει εἰς τοὺς κατοίκους τῶν βουνῶν κελὴν ἑνασχόλησιν. Τὸν χειμῶνα ὅμως τὸ χιόνι ἐνίοτε φθάνει ἕως τὴν στέγην τῶν οἰκιῶν, ὥστε ἐν παραθύρον ἐπ' αὐτῆς εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἐνοίκων. Τότε μὲ χιονοπέδιλα ἢ ἑλκηθρα γλιστροῦν ὡσὰν βέλος πρὸς τὴν κοιλάδα, διὰ νὰ προμηθευθοῦν τροφίμα.

Εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τοὺς χαμηλοὺς προβούρους καλλιιεργεῖται τὸ λίνον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ γαιάνθρακες ἐξάγονται ἀπὸ πλούσια ἐκεῖ κοιτάσματα, μεγάλα κλωστήρια καὶ ὑφαντήρια εὐρίσκονται εἰς τὰς πέριξ πόλεις, ὅπου καὶ ἡ ὥρολογιοποιία εἶναι ἀνεπτυγμένη. Μεταξὺ αὐτῶν σπουδαιότερα πόλις εἶναι τὸ **Γκέρλιτς** (90) μὲ ἀκμαίαν ἐξοιουργίαν.

4. Τὸ βόρειον βαθύπεδον, ἐκτεινόμενον κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, καταλαμβάνει περίπου τὸ ἡμισυ τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους, διὰ τοῦ Ἄλβιος δὲ ποταμοῦ διαιρεῖται εἰς δυτικὸν καὶ ἀνατολικὸν τμήμα.

α) **Τὸ δυτικὸν τμήμα** συνέχεται μὲ τὸ βαθύπεδον τῆς Ὀλλανδίας, μὲ τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει κατὰ τὸ κλίμα καὶ κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους. Ὅπως εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, οὕτω καὶ ἐδῶ ἡ παραλία ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν πλημμυρίδων τῆς Βορείας Θαλάσσης· ὅπως ἐκεῖ ἡ Νοτία Θάλασσα (Ζούτερ Ζέε), οὕτω καὶ ἐδῶ εἰς καιρὸν τρικυμιώδους πλημμυρίδος ἐσηματίσθησαν κόλποι καὶ κατὰ τὰς ἐκβολὰς μεγάλων ποταμῶν (ὀνόμασέ τους) χωνοειδῆ στόμια. Κατὰ τὸ ἐξάωρον τῆς πλημμυρίδος, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ θάλασσα κινουμένη πρὸς τὴν παραλίαν, εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὰ στόμια τῶν ποταμῶν, καὶ μεγάλα πλοῖα τῆς θαλάσσης ἠμποροῦν νὰ εἰσπλεύσουν εἰς τοὺς ποταμούς. Οὗτοι ἀποτελοῦν τὰς φυσικὰς ὁδοὺς, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὴν μεσογαίαν μὲ τὴν θάλασσαν. Διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῶν ἰδρῦθησιν σπουδαῖαι ἐμπορικαὶ πόλεις, τὸ **Ἀμβούργον** (μετὰ τῆς παρακειμένης Ἀλτόνας 1,3 ἑκατ. κατ.) καὶ ἡ **Βρέμη** (300). Ὁ λιμὴν τοῦ Ἀμβούργου σηματίζεται εἰς τὴν εὐρείαν κοίτην τοῦ Ἄλβιος, ἡ ὁποία ἔχει ἐκβαθυνθῆ, ὥστε νὰ δέχεται καὶ τὰ μέγιστα τῶν πλοίων. Αἱ προκυμαῖαι του ἐκτείνονται ὡς δάκτυλα τεταμένα πολλῶν χειρῶν. Παντοῦ ἐπικρατεῖ κίνησις καὶ ζωή. Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἦτο μετὰ τὸ Λονδῖνον ὁ μεγαλύτερος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Εὐρώπης. Ὅμοίως ἡ **Βρέμη** εἶναι ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς

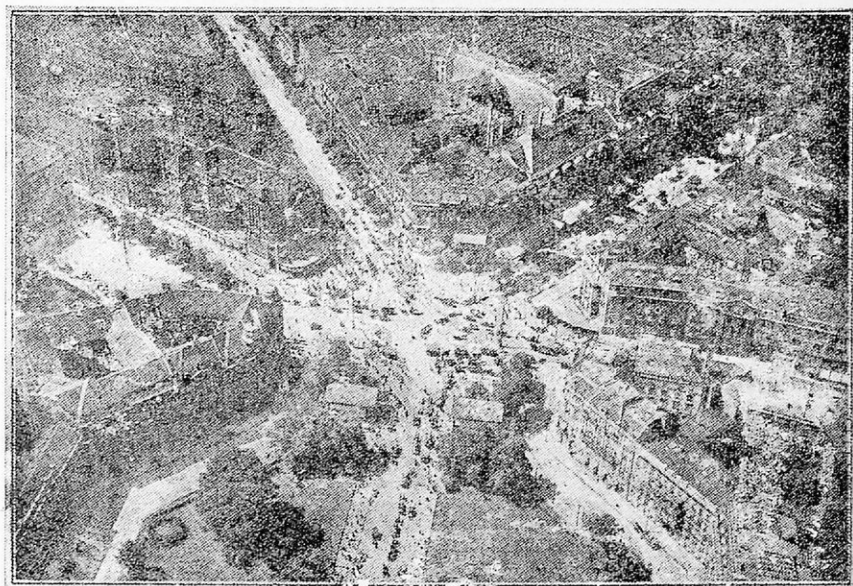
Γερμανίας, εἰς τὴν ὁποίαν μεγάλαι ἀτμοπλοῖκαὶ ἔταιρεῖαι ἔχουν τὴν ἑδραν των. Εἰς τὰς ἀμμώδεις ἐκτάσεις τοῦ ἔσωτερικοῦ βόσκουν ἀγέλαι ἵππων καὶ βοῶν. Διὰ τὰ μὴ βυθίζονται εἰς τὰ ἐλώδη ἐδάφη, δένονται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια των σανίδες· καὶ οἱ ἀνθρώποι, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι ὑγρὸς, μόνον μὲ τὴν βοήθειαν μακρῶν κονταριῶν ἠμποροῦν νὰ βαδίζουσιν εἰς τοὺς λασπώδεις δρόμους. Μὲ μεγάλας προσπαθείας ἀρχίζουν τώρα οἱ κάτοικοι νὰ μεταβάλλουσιν τὰ ἐλώδη πεδία εἰς ἀγρούς.

β) *Τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ βαθυπέδου* βρέχεται ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Αὕτη πανταχόθεν σχεδὸν περικλείεται ἀπὸ ξηράν· καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπιδραῖ, ὅπως ἡ Βορρεια θάλασσα, εἰς τὸ κλίμα τοῦ βαθυπέδου, τὸ ὁποῖον ἐκ τούτου εἶναι *ἠπειρωτικὸν* (χειμῶνες ψυχροί, θέρη θερμὰ καὶ ξηρά). Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ὑπάρχουσιν θῖνες, εἰς δὲ τὸ ἔσωτερικὸν ἡ γῆ εἶναι ἀμμώδης ἢ ἀργιλώδης. Εἰς πολλὰ μέρη ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους εἶναι τόσον ἐπίπεδος, ὥστε τὰ νερὰ λιμνάζουσιν καὶ σχηματίζουν ἔλη. Ἔνεκα λοιπὸν τοῦ κλίματος καὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους τὸ βαθυπέδον δὲν εἶναι παντοῦ κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν, ἀλλ' ἡ φιλοπονία τῶν κατοίκων καὶ ἡ χρῆσις χημικῶν λιπασμάτων καὶ μηχανῶν μετέβαλε τὰ ἄφορα μέρη εἰς γόνιμον γῆν. Ἰδίᾳ καλλιεργοῦνται σίκαλις (βρίζα), γεώμηλα καὶ τεῦτλα. Εἰς τὴν παραγωγὴν αὐτῶν ἡ Γερμανία εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς γῆς. Ἡ μεγαλύτερα ποσότης ζαχαρέως, ἡ ὁποία ἐξοδεύεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον γίνετα ἀπὸ τεῦτλα. Ταῦτα κόπτονται εἰς κομμάτια καὶ ῥίπτονται εἰς βραστὸν νερό, διὰ νὰ βγάλουσιν τὸν γλυκὺν χυμὸν των. Αὐτὸς κατόπιν βράζεται καὶ ἀπὸ τὸ σιρόπι του λαμβάνεται ἡ ζάχαρις εἰς κρυσταλλικοὺς κώνους.

Καὶ τὸ ἀνατολικὸν βαθυπέδον διαρρέεται ἀπὸ μεγάλους ποταμούς, εἰς τὰ στόμια τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἀξιόλογοι ἐμπορικὸι λιμένες. Τοιοῦτοι εἶναι ἐπὶ μὲν τοῦ Ὀδέρου τὸ *Στέτιν* (250), τὸ ὁποῖον ἔχει μεγάλη ναυπηγεῖα καὶ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν πρωτεύουσιν καὶ τὴν βιομηχανικὴν Σιλεσίαν, ἐπὶ δὲ τοῦ Βιστούλα τὸ *Δάντσιχ* (250) τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἀπετέλεσεν ἑλευθέρην πολιτείαν καὶ χρησιμεύει ὡς ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Πολωνίας. Οὕτω ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὴν λοιπὴν Γερμανίαν ἡ *Ἀνατολικὴ Πρωσσία*, τῆς ὁποίας σπουδαιότατος λιμὴν εἶναι ἡ *Καινιξβέργη* (285, πανεπιστήμιον). Ἀξιόλογοι ἐπίσης λιμένες

ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς εἶναι ἡ *Δυβέκη* (120) καὶ τὸ *Κίελον* (200), κατὰ τὸ ὅποιον διὰ μεγάλης διώρυγος ἡ Βαλτικὴ συνεδέθη μὲ τὴν Βορείαν Θάλασσαν.

Εἰς τὸ μέσον τῆς μεγάλης Γερμανικῆς πεδιάδος, ἐπὶ τοῦ Σπρέα ποταμοῦ, ὅπου διασταυρῶνται αἱ ὁδοὶ τῶν συγκοινωνιῶν, κεῖται τὸ *Βερολίνον* (4 ἑκατ. κατ.) ἡ πρωτεύουσα τῆς

Εἰκ. 63. Ἡ πλατεῖα τοῦ Πότσδαμ ἐν Βερολίνοφ.

Πρωσσίας καὶ ὀλοκλήρου τῆς Γερμανίας. Ἡ κεντρικὴ λεωφόρος «Ἐπὶ τὰς φυλλύρας», ἔχει πλάτος 60 μέτρων καὶ διαιρεῖται κατὰ πλάτος εἰς πέντε δρόμους, τῶν ὁποίων ἕκαστος εἶναι διὰ χωριστὴν χοῆσιν. Δὲν εἶναι δὲ μόνον ὡραία ἡ πρωτεύουσα αὕτη, ἡ ὁποία ἀπαστροφᾷ ἀπὸ τὴν καθαριότητα, ἀλλ' ἀποτελεῖ καὶ κέντρον βιομηχανικῆς, ἐμπορικῆς καὶ πνευματικῆς κινήσεως. Νοτιότερον ἐπὶ τοῦ Ἄλβιος τὸ *Μαγδεμβούργον* (300) εἶναι κέντρον ζαχαροποιίας, ἐπὶ παραποτάμων δ' αὐτοῦ ἡ *Δειψία* (680) εἶναι ἡ πόλις τῶν βιβλίων καὶ τῶν γουναρικῶν, ἡ δὲ *Χάλλη* (200), πόλις τῆς βιομηχανίας. Ἐπὶ τοῦ Ὀδέρου, ἐν τῇ Σιλεσίᾳ, κεῖται τὸ *Μπρεσλάου* (600), σπουδαία, ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις.

5. Οικονομική ανάπτυξις.

Τὸ ἔδαφος τῆς Γερμανίας δὲν εἶναι παντοῦ εὐφορον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιμελοῦς καὶ ἐπιστημονικῆς καλλιέργειας κατέστη παραγωγικόν. Περίπου τὸ ἥμισυ τοῦ ἐδάφους καλλιεργεῖται, τὸ 1/4 δὲ καλύπτεται ὑπὸ δασῶν. Ἡ Γερμανία παράγει τὰ περισσότερα δημητριακὰ ἐξ ὄλων τῶν Εὐρώπ. χωρῶν μετὰ τὴν Ρωσίαν· εἰς παραγωγὴν δὲ γεωμῆλων εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου. Ἄλλ' ἡ παραγωγή τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας δὲν ἐξαρκεῖ πρὸς διατροφὴν τοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις ἐντὸς ἑκατὸν ἐτῶν ὑπερετριπλασιάσθη. Καὶ δὲν ἔχει μὲν ἡ Γερμανία ἐν ἐπαρκείᾳ καὶ τὰς ἀκατεργάστους ὕλας, ποὺ χρειάζονται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας (ὡς βάμβακα, μέταξαν, ἔρια, δέσματα, σίδηρον κλπ.), ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει ἀρκετοὺς γαιάνθρακας καὶ ἄλλα ὄρυκτά, κατώρθωσε νὰ ὀργανώσῃ τὴν βιομηχανίαν καὶ μεταλλουργίαν καὶ νὰ ἐξεύρῃ εἰς αὐτὰς πόρον ζωῆς διὰ τὰ 2/5 σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ της. Οὕτως ἡ Γερμανία κατέστη κατ' ἐξοχὴν **βιομηχανικὴ** χώρα. Ἡ κίνησις δ' αὕτη ἔκαμε πολλοὺς νὰ συρρεύσουν ἐκ τῶν χωρίων εἰς τὰς πόλεις καὶ οὕτω ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὴν Γερμανίαν 40 πόλεις ἔχουσαι πληθυσμὸν ἄνω τῶν 100 000 καὶ ἑνδεκα μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 500 000. Πυκνότερον κατοικημένη ἐκ τῶν γερομανικῶν χωρῶν εἶναι ἡ Σαξωνία (335 κάτοικοι κατὰ 1 τ. γλμ.).

Βιομηχανικαὶ ἀπέβησαν κυρίως αἱ δυτικαὶ περιοχαί, γεωργικαὶ δὲ παρέμειναν αἱ ἀνατολικαί. Ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων μεταξὺ αὐτῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν σημαντικοῦ **ἐμπορίου** ἐντὸς τοῦ κράτους, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὁποίου χρησιμεύει πυκνότερον σιδηροδρομικὸν δίκτυον, συμπληρούμενον διὰ τελείου συστήματος διωρύγων μεταξὺ τῶν ποταμῶν. Τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῶν συγκοινωνιῶν εἶναι τὸ Βερολῖνον, ἡ Λειψία, ἡ Φραγκφούρτη, τὸ Ἀννόβερον, ἡ Κολωνία, ἡ Στουτγάρδη καὶ τὸ Μόναχον. Διὰ τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον οὐδὲ τὸ ἔξωτερικὸν χρησιμεύει ὁ ἐμπορικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος τῶρα εἶναι ὁ τέταρτος, ἄλλοτε δὲ ἦτο ὁ δεύτερος τοῦ κόσμου. Ἡ Γερμανία εἰσάγει τροφίμα καὶ ἀκατεργάστους ὕλας διὰ τὴν βιομηχανίαν, ἐξάγει δὲ σιδηρικά, μηχανάς, χημικὰ καὶ ἠλεκτροτεχνικὰ προϊόντα, ὑφάσματα, μουσικὰ ὄργανα καὶ γαιάνθρακας.

6. Λαός και Κράτος.

Οί **κάτοικοι** είναι ὅλοι γερμανικῆς καταγωγῆς· κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$ εἶναι διαμαρτυρούμενοι καὶ κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$ καθολικοί. Εἰς ἡμῖσιν ἑκατομμύριον ἀνέρχονται οἱ Ἑβραῖοι ἐν Γερμανίᾳ.

Οἱ Γερμανοὶ ἀγαποῦν πολὺ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰ γράμματα. Ὁ λαὸς εἶναι μορφωμένος, τὰ δὲ πανεπιστήμια, εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν, εἶναι ὀνομαστὰ διὰ τὴν μάθησιν καὶ τοὺς σοφοὺς ἀνδρας. Εἰς τὰς ἀσχολίας των οἱ Γερμανοὶ εἶναι πρακτικοὶ καὶ ἐπιδέξιοι. Διὰ τοῦτο ἀνύψωσαν τὴν οἰκονομικὴν εὐρωστίαν τῆς χώρας των, τῆς ὁποίας ὁ πλοῦτος ἔτεινε νὰ φθάσῃ τὸν Ἀγγλικόν. Ἡ ἀκμὴ αὕτη ἀνεκόπη ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον (1914-1918), ὁ ὁποῖος καὶ εἰς αἷμα καὶ εἰς χρῆμα καὶ εἰς ἐδάφη ἔστοίχισεν ἀκριβὰ εἰς τὴν Γερμανίαν, διότι ἔχασεν ἕκτασιν ἴσην μὲ τὸ ἡμῖσιν τῆς Ἑλλάδος, μὲ 6 ἑκατ. πληθυσμὸν, καὶ ὅλας τὰς ἀκμαζούσας ἀποικίας τῆς εἰς τὴν Ἀφρικὴν μὲ 11,5 ἑκατομμύρια κατοίκων (Βλ. εἰκ. 59).

Πρὸ τοῦ πολέμου τὸ Γερμανικὸν Κράτος ἦτο αὐτοκρατορία καὶ περιελάμβανε πολλὰ χωριστὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώριζον ὡς κεφαλὴν τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας, τοῦ μεγαλυτέρου ἐξ ὄλων τῶν κρατῶν. Σήμερον ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἐλευθέρως πολιτείας, ἠνωμέναις εἰς μίαν δημοκρατίαν.

7. Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις τῆς Γερμανίας μὲ τὴν Ἑλλάδα εἶναι στεναί. Ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡ Γερμανία λαμβάνει σταφίδα καὶ καπνόν, σμύριδα καὶ λευκόλιθον, ἐξάγει δ' εἰς αὐτὴν μηχανάς, ὑφάσματα, χημικὰ καὶ φαρμακευτικὰ εἶδη, χάρτην, ἤλεκτρικὰ, θαλάκια, βιβλία κλπ.

8. Ἀσκήσεις. 1. Πόσους γείτονας ἔχει ἡ Γερμανία; Πόσους γείτονας ἔχει ἡ Γαλλία; ἡ Ἀγγλία; Ποῖα πλεονεκτήματα παρέχει ἡ θέσις τῆς Γερμανίας μεταξὺ τῶσων γειτόνων καὶ ποῖα μειονεκτήματα; Ποῦ ἡ Γερμανία ἔχει φυσικὰ σύνορα (τ. ἔ. θαλάσσας, ὄρη) καὶ ποῦ δὲν ἔχει; 2. Παράστησε μὲ βέλη τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς ὁποίας ἀναχωροῦν οἱ σιδηροδρόμοι ἐκ Βερολίνου καὶ ἐκ Μονάχου. 3. Παρακολούθησε τὴν γραμμὴν Ἀθηνῶν-Βερολίνου διὰ Βιέννης καὶ διὰ Πράγας. Ποίας πόλεις θὰ συναντήσῃς; 4. Κατάταξε τὰς γερμανικὰς πόλεις κατὰ τὸν πληθυσμὸν των καὶ ὄρισε τὴν θέσιν ἐκάστης καὶ τὰς κυρίας ἀσχολίας τῶν κατοίκων των.

5. Ποία ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Γερμανίας διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν κατὰ τὸν ἐν τέλει τοῦ βιβλίου πίνακα ;

7. Πολωνία

Πολωνία : 390 000 τ. χμ.

32 ἑκατ. κατ. 80 κατὰ 1 τ. χμ.

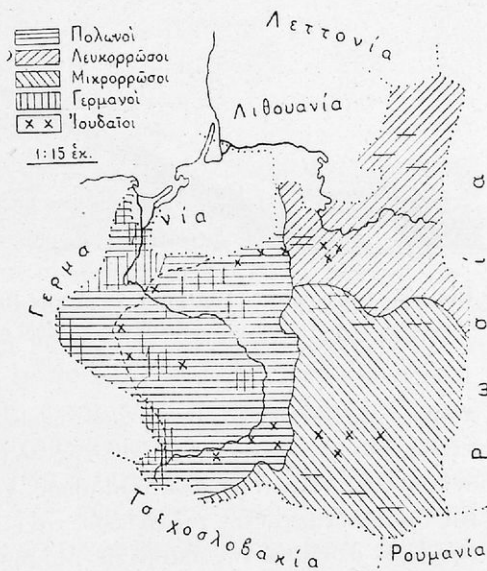
Ἑλλάς : 130 000 τ. χμ.

6,5 ἑκατ. κατ. 50 κατὰ 1 τ. χμ.

1. Ὅρισε τὴν θέσιν τῆς Πολωνίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Γερμανίαν, τὴν Τσεχοσλοβακίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν. Μὲ ποίας χώρας συνορεύει πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς βορρᾶν;

2. Περιγράψε τὰ ὄρια τοῦ πολωνικοῦ κράτους. Ποῦ ὑπάρχουν φυσικὰ ὄρια πρὸς γείτονα ἐπικράτειαν ; 3. Ὄνόμασε τὸν ποταμόν, ὃ ὁποῖος διαρρέει τὴν χώραν καὶ τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκβάλλει.

4. Ποῖος ἐλεύθρος λιμὴν χρησιμεύει ὡς λιμὴν τῆς Πολωνίας ; 5. Τί μᾶς δεικνύει ὁ ἐθνολογικὸς χάρτης περὶ τῶν κατοίκων τῆς Πολωνίας; Σύγκριστις πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Εἰκ 64. Ἐθνολογικὸς χάρτης τῆς Πολωνίας.

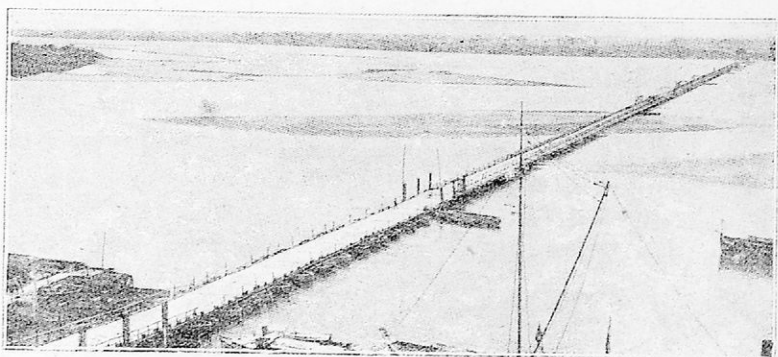
1. Ὄνομα καὶ φύσις τῆς χώρας.

Τὸ ὄνομα Πολωνία εἰς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν σημαίνει χώραν πεδινὴν (Pole=πεδιάς) καὶ τοιαύτη πράγματι εἶναι. Κυρίως Πολωνία εἶναι ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν διαρρέει ὁ Βιστούλας ποτα-

μός. Μόνον τὸ νότιον αὐτῆς μέρος, τὸ ὁποῖον ἀναβαίνει πρὸς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῆς τῶν Καρπαθίων, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὄρεινόν καὶ ὀνομάζεται *Γαλικία*.

2. Φυσικαὶ περιοχαί.

α) Ἡ *χώρα τοῦ Βιστούλα* κατὰ τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος εἶναι εὐφορος, παράγουσα ὅ,τι ἡμπορεῖ νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς ψυχρὸν ἡπειρωτικὸν κλίμα (7 μῆνας χειμῶν), ἥτοι σιτηρά, γεώμηλα, τεύτλα, λίνον καὶ κάνναβιν, ὅπως καὶ εἰς τὸ Ἐνατολικὸν Γερμανικὸν βαθύπεδον. Εἰς ἀπέραντα λιβάδια βόσκουν ἀγέλαι ἵππων καὶ

Εἰκ. 65. Γέφυρα τοῦ Βιστούλα παρὰ τὴν Βαρσοβίαν. (Πῶς εἶναι κατασκευασμένη ἡ γέφυρα, ἡ ὁποία ζευγνύει ἐδῶ τὸν ποταμὸν; Σύγκρινε τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὴν τοῦ Ἄλβιος ἐν εἰκ. 51).

ποίμνια προβάτων. Τὸ νότιον ὅμως μέρος εἶναι λοφῶδες καὶ καλύπτεται ἀπὸ μεγάλα δάση, εἰς πολλοὺς δὲ τόπους ἔχει πλουσιώτατα ἀνθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα σιδήρου, κασσιτέρου καὶ μολύβδου. Εἰς τὸν πλοῦτον τοῦτον τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν πρώτων ὑλῶν ὀφείλουν τὴν ἀκμὴν τῆς βιομηχανίας των αἱ μεγάλαὶ πόλεις τῆς Πολωνίας. Ἡ *Βαρσοβία* (1,1 ἑκατ.), ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας, ἡ *Λότζ* (600), τὸ *Πόζεν* (250) καὶ ἡ *Βίλνα* (200) ἔχουν μεγάλα ὑφαντουργεῖα, ζαχαροποιεῖα καὶ μηχανουργεῖα· ἔχουν δὲ καὶ ἐμπορικὴν σημασίαν, ἐπειδὴ κεῖνται εἰς τὸ μέσον τῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὴν Κεντρικὴν μὲ τὴν Ἐνατολικὴν Εὐρώπην. Ὡς λιμὴν διὰ τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Πολωνίας χρησιμεύει, ὡς εἶδομεν, τὸ *Δάντσιχ*.

β) Ἡ *Γαλικία* εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ΒΑ ἀνέμους καὶ διὰ τοῦτο ἔχει δοιμύτατον χειμῶνα καὶ θεορὸν θέρος. Τὸ ἔδαφος εἶναι καστανόφαιον καὶ ἀργιλῶδες, καταλληλότατον εἰς τὴν γεωργίαν (σιτηρά, κάνναβις, καπνός), τὴν δεινδροκομίαν (δαυμάσκηνα) καὶ κτηνοτροφίαν (πρόβατα). Κρούπει δὲ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἀνεξάντλητα ἀλατωρυχεῖα καὶ γαιανθρακωρυχεῖα πλησίον τῆς *Κρακοβίας* (200). Αὕτη ἄλλοτε ἦτο πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας καὶ σήμερον εἶναι ἀξιόλογος διὰ τὸ πανεπιστήμιόν της. Πρὸς τοῦτοις ἡ Γαλικία εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Καρπαθίων ἔχει τόσον πλουσίας πηγὰς πετρελαίου, ὥστε εἶναι ἡ τρίτη εἰς ἔξαγωγήν πετρελαίου χώρα τοῦ κόσμου μετὰ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν Ῥωσίαν. Πρωτεύουσα πόλις τῆς Γαλικίας εἶναι ἡ *Λεμβέργη* (250).

3. Κράτος καὶ πληθυσμός.

Ἡ Πολωνία ἐπὶ 125 ἔτη ἦτο διαμοιρασμένη μεταξὺ Ῥωσίας, Γερμανίας καὶ Αὐστρίας. Οἱ ἰσχυροὶ γείτονές της εἶχον εὖρει αὐτὴν πολὺ ἀδύνατον ἐκ τῶν ἐμφυλίων ἐριδῶν, συνεννοήθησαν καὶ τὴν ὑπεδούλωσαν. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλίων (1919) ἡ Πολωνία ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της καὶ ἀπετέλεσε μεγάλην δημοκρατίαν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Πολωνίας καὶ Γαλικίας εἶναι Σλάβοι. Περισσότερον ἀνεπτυγμένοι εἶναι οἱ κάτοικοι τῶν δυτικῶν περιφερειῶν, οἱ ὅποιοι ἐπὶ μακρὸν εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν γερμανικὴν καὶ αὐστριακὴν διοίκησιν. Κατὰ τὸ θρήσκευμα εἶναι καθολικοί. Πολλοὶ (περὶ τὰ 8,5 ἑκατ.) εἶναι ἐν Πολωνίᾳ οἱ Ῥῶσοι, οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι. Οἱ Ἰουδαῖοι, ἀνερχόμενοι εἰς 2 ἑκατομμύρια, ἔχουν εἰς χεῖράς των πρὸ πάντων τὸ ἐμπόριον.

4. Ἀσκήσεις. 1. Ποία ἡ ταχύτερα ὁδὸς ἀπὸ Βιέννης εἰς Βαρσοβίαν; Διὰ τίνων πόλεων θὰ διέλθῃ ὁ ταξιδεὺς εἰς αὐτήν; 2. Ποία ἡ σημασία τῆς στενῆς λωρίδος κατὰ τὸν κάτω ροῦν τοῦ Βιστούλα διὰ τὴν Πολωνίαν ἀφ' ἑνὸς καὶ διὰ τὴν Γερμανίαν ἀφ' ἑτέρου; Τί συνεπεῖας δύνανται γὰρ ἔχῃ ἡ κατοχὴ τοῦ τμήματος τούτου διὰ τὰς σχέσεις τῶν δύο γειτόνων κρατῶν; 3. Σύγκρινε τὸ κλίμα τῆς πολωνικῆς πεδιάδος μὲ τὸ ΒΔ γερμανικὸν καὶ ὀλλανδικὸν βαθύπεδον καὶ ἐξηγήσε τὴν διαφορὰν. 4. Ἐν Πολωνίᾳ 32% εἶναι ἄγροὶ καὶ κηποὶ, 30% λειμῶνες, 23% δάση καὶ 15% ἄγονοι ἐκτάσεις. Παράστησε διὰ τετραπλεύρων τὴν χορησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους τῆς Πολωνίας καὶ σύγκρινε αὐτὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

8. Ἐπισκόπησις τῆς Μέσης Εὐρώπης.

Αἱ χῶραι, αἱ ὅποια ἐκτείνονται βορείως τῆς νοτίας ζώνης τῶν Ἄλπεων καὶ τῆς κοιλάδος τῶν ποταμῶν Σάβου καὶ Δουνάβωσ μέχρι τῆς Βορείας καὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, ἀποτελοῦν

Εἰκ. 66. Αἱ φυσικαὶ περιοχαὶ τῆς Εὐρώπης.

τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης καὶ δύναται νὰ ὀνομασθοῦν περιληπτικῶς **μέση** ἢ **κεντρικὴ Εὐρώπη**. Ὅρια αὐτῆς πρὸς δυσμὰς μὲν εἶναι ὁ Ἑλβετικὸς Ἰούρας καὶ ὁ Ῥῆνος, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὁ Εὐξείνιος Πόντος, ὁ Δνεϊστερος καὶ γραμμὴ συνδέουσα τὸν ἄνω ροῦν τοῦ ποταμοῦ τούτου πρὸς τὸν Νιέμενον ποταμὸν.

Εἰς τὰς χώρας τὰς περιλαμβανομένας μεταξὺ τῶν ὀρίων τούτων ὁμοιότητάς μᾶλλον ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ἢ διαφοράς. Ἐνιαῖον εἶναι εἰς αὐτὰς προπάντων τὸ **κλίμα** (μεσευρωπαϊκόν),

τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μετάβασιν ἀπὸ τὸ θαλάσσιον κλίμα τῆς Δυτικῆς πρὸς τὸ ἡπειρωτικὸν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τὸ ὁποῖον διὰ τῶν ἀφθόνων θερινῶν βροχῶν διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ τὸ μεσογειακὸν κλίμα. Ἐνιαία εἶναι ἐπίσης ἡ *χλωρίς*, ἡ ὁποία θάλλει τὸ θέρος· παντοῦ προβάλλουν ἡ πεύκη καὶ ἡ ἐλάτη, ἡ ὄξυα καὶ ἡ δοῦς ὡς τὰ συνηθέστερα δένδρα τῶν δασῶν· παντοῦ ἀπλώνεται ὁ ἴδιος πράσινος τάπης τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν λειμῶνων. Ὅμοια εἶναι καθ' ὅλην τὴν Μέσην Εὐρώπην καὶ ἡ *μορφολογία τοῦ ἐδάφους*. Εἰς τὰ νότια τῆς μέσης Εὐρώπης ἐκτείνονται εἰς μέγα μῆκος (2400 χιλμ.) δύο ὑψηλαὶ ὄροστοιχίαι, αἱ Ἄλπεις καὶ τὰ Καρπάθια, περικλείουσαι μεταξὺ αὐτῶν τὸ οὐγγρικὸν βαθύπεδον. Αὗται πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς χαμηλοῦνται εἰς ὄροπέδια δηλονότι εἰς τὰ ὄροπέδια τῆς μέσης Ἑλβετίας, τῆς ἄνω Γερμανίας, τῆς Γαλιτίας, τῆς Μολδαυίας καὶ τῆς Τρανσυλβανίας. Κατόπιν ἀκολουθεῖ πρὸς βορρᾶν ἐν Γερμανίᾳ, Τσεχοσλοβακίᾳ καὶ Πολωνίᾳ ζώνη μετρίων ὄρέων καὶ μετ' αὐτὴν τὸ συνεχὲς βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον, καθ' ὅσον προχωρεῖ πρὸς ἀνατολὰς, ἐπὶ τοσοῦτον εὐρύνεται.

Ὡς κατοικία τοῦ ἀνθρώπου ἡ μέση Εὐρώπη εἶναι κυρίως κοιτὶς τοῦ *Γερμανικοῦ Ἔθνους*, τῆς γερμανικῆς γλώσσης καὶ τοῦ γερμανικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὰ ἀνατολικά καὶ τὰ νοτιοανατολικά αὐτῆς κατοικοῦν καὶ ἄλλοι λαοί : *Σλάβοι* (Τσέχοι, Σλοβάκοι, Πολωνοί, Νοτιοσλάβοι), *Οὔγγροι* καὶ *Ρουμάνοι*, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μέρη αὐτὰ δὲν λείπουν ἐν διασπορᾷ οἱ Γερμανοί, (ὡς ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ἐν Οὔγγαριᾳ, ἐν Πολωνίᾳ κ. ἄ).

Ἀσκήσεις 1. *Ἐἶρε τὴν πόλιν Ρέγκενσμπουργκ τῆς Βαυαρίας· ἐξ αὐτῆς ὁ Δούναβις γίνεται πλωτός. Διὰ τίνων κρατῶν καὶ διὰ τίνων πόλεων θὰ διέλθῃς ταξιδεύων μὲ τὸ πλοῖον ἐκεῖθεν μέχρι Βραΐλας ;* 2. *Διὰ τίνων πόλεων θὰ διέλθῃς ταξιδεύων σιδηροδρομικῶς ἀπὸ Κωνσταντίας μέχρις Ἀμβούργου ; ἢ ἀπὸ Γενεύης μέχρι Κένιγκσβέργης ;*

Δ') ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ρωσία.

Ρωσία : 4 600 000 τ.χιμ. 121 ἑκατ. κατοίκων, 23 κατὰ 1 τ.χιμ.

Ἑλλάς : 130 000 » 6,5 » » 50 » 1 »

1. Ὅρισε τὴν θέσιν τῆς Ῥωσίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν μέσην Εὐρώπην. 2. Ὀνόμασε τὰς θαλάσσας, αἱ ὁποῖαι περιβρέχουν τὴν

Ρωσίαν, τοὺς ποταμούς, οἱ ὅποιοι ἐκβάλλουν εἰς αὐτάς. 3. Ποῖα τὰ πρὸς ἀνατολὰς ὄρια τῆς Ρωσίας ; Ταῦτα εἶναι συγχρόνως καὶ τὰ πρὸς Ἀ ὄρια τῆς Εὐρώπης. 4. Ποῖον τὸ ὕψος τῆς ὑψηλότερας κορυφῆς τῶν Οὐραλίων ὄρεων ; Μὲ ποῖον ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ὄρεων δύναται νὰ παραβληθῇ κατὰ τὸ ὕψος ; 5. Ὄνόμασε τὰς μεγαλύτερας λίμνας. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς Λαγόδας εἶναι 18 000 τ. χμ. (Ἡ ἔκτασις ὀλοκλήρου τῆς Θεσσαλίας 13 300 τ. χμ.) 6. Σύγκρινε τὸ μῆκος τοῦ Βόλγα ποταμοῦ (3 700 χμ.) πρὸς τὸ τοῦ Ἐβρου (550 χμ.) καὶ παράστησε τὴν διαφορὰν δι' εὐθειῶν γραμμῶν. 7. Σύγκρινε τὴν ἀπόστασιν τῆς Μόσχας ἀπὸ τὸν πλησιέστερον θαλάσσιον λιμένα μὲ τὴν ἀπόστασιν Φλωρίνης-Θεσσαλονίκης. 8. Τί διδάσκει ὁ χάρτης περὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους ;

1. Θέσις. Μορφὴ τοῦ ἐδάφους. Ποταμοί.

Ἀνατολικῶς τῶν Καρπαθίων ὄρεων μέχρι τῶν Οὐραλίων καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης ἀπλώνεται μέγα καὶ μονότονον βαθύ-

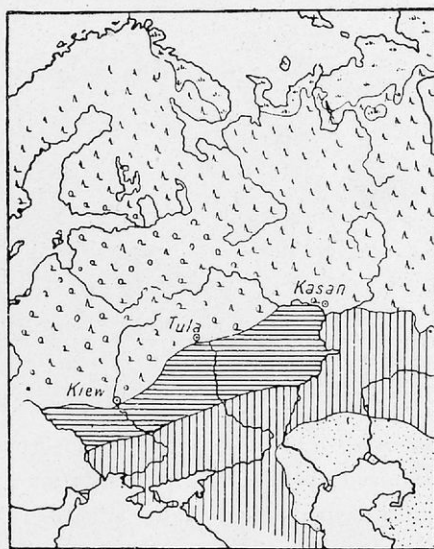
Εἰς. 67. Τομὴ διὰ τῆς Ἀνατ. Εὐρώπης ἀπὸ ΝΔ πρὸς ΒΑ.

πεδον, τὸ ὅποιον καταλαμβάνει τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, ἦτοι τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην ἔκει κατοικοῦν οἱ Ῥῶσοι, ὁ πολυπληθέστερος ἐκ τῶν λαῶν τῆς σλαβικῆς ὁμοεθνίας. Καθ' ὅλον τὸ Ῥωσικὸν βαθύπεδον ὀλίγα μόνον καὶ χαμηλὰ ὑψόμετα ἀπαντῶμεν. Τὸ ὑψηλότερον ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ **Βαλδαῖοι λόφοι** ΝΑ τοῦ Φινικοῦ κόλπου. Οὗτοι φθάνουν εἰς ὕψος 320 μέτρων καὶ ἐπεκτεινόμενοι ΝΔ μέχρι τῶν Καρπαθίων, ΒΔ δὲ μέχρι τῶν Οὐραλίων ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν «ὕδροκριτικὴν γραμμὴν». Τὴν βορείαν αὐτῶν κλιτῶν ἀκολουθοῦν οἱ ποταμοὶ Μέμελ, Δίνα καὶ Δβίνα, τὴν δὲ νοτίαν ὁ Δνεῖπερος καὶ ὁ Βόλγας (ῥωσ.=ὁ Μεγάλος). Ἀνατολικότερον ὁ Οὐράλης καὶ ὁ Πετσόρας πηγάζοντες ἐκ τῶν Οὐραλίων ἐκβάλλουν ὁ μὲν εἰς τὴν Κασπίαν, ὁ δὲ εἰς τὴν βορείαν παγωμένην θάλασσαν. Ὅλοι οἱ ποταμοὶ οὗτοι ῥέουν εἰς τὴν πεδιάδα διὰ τοῦτο ἔχουν ἴσυχον ῥοῦν, κατάλληλον εἰς τὴν ποταμοπλοίαν, καὶ ἀποτελοῦν σπουδαίας ὁδοὺς συγκοινωνίας, ἂν καὶ ἐπὶ ὀλοκλήρους μῆνας ἀποκλείονται ἐκ τῶν πάγων (ὁ Δίνας

καὶ ὁ Δνείπερος 3—5 μῆνας, ὁ ἄνω Βόλγας 5—6 μῆνας, ὁ Πε-
 τσόρας 7—8 μῆνας.

2. Κλίμα.

Ἐν καὶ ἡ Ῥωσία ἀνοίγεται πρὸς διαφόρους θαλάσσας, ἔχει ὅμως *ἡπειρωτικὸν κλίμα*: διότι αἱ θάλασσαι αὗται εἶναι πολὺ μικραὶ, διὰ τὰ μετριάσουν τὸ κλίμα τῆς ἀπεράντου χώρας. Ἐκ τούτου παρατηροῦμεν: *θέρη θερμὰ* (Μέση θερμοκρασία Ἰουλίου ἐν Σαμάρα 22°, ἐν Θεσσαλονίκῃ 25°), *χειμῶνας ψυχροὺς* (Μέση θερμοκρασία Ἰανουαρίου ἐν Σαμάρα—13°, ἐν Θεσσαλονίκῃ +6°) ἢτοι *μεγάλας διαφορὰς θερμοκρασίας*, αἱ ὁποῖαι, ὅσον προχωροῦμεν πρὸς Α. ἐπὶ τοσοῦτον ἀξάνουν, καὶ *μετριάς βροχάς*, αἱ ὁποῖαι πρὸς ΝΑ γίνονται ὀλονὲν μετριάτεραι, περιοριζόμεναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀνοιξιν. Ἐκτὸς τούτου τὸ κλίμα τῶν νοτίων μερῶν τῆς Ῥωσίας π.χ. τῆς Κριμαίας, εἶναι πολὺ διάφορον ἀπὸ τὸ κλίμα τῶν παραλίων τῆς Λευκῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται 2500 χιλιόμετρα βορειότερον ἢτοι εἰς ἀπόστασιν σχεδὸν τριπλασίαν ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν Ἀθηνῶν· Βελιγραδίου. Ἡ διαφορὰ δ' αὕτη παρουσιάζεται πανταχοῦ τῆς γῆς μεταξὺ τόπων λίαν ἀπομεμακρυσμένων ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὴν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον διεύθυνσιν.

Τούνδρα δάσος μαύρη γῆ
 εὐρασια ἀμμώδης ἐρημος

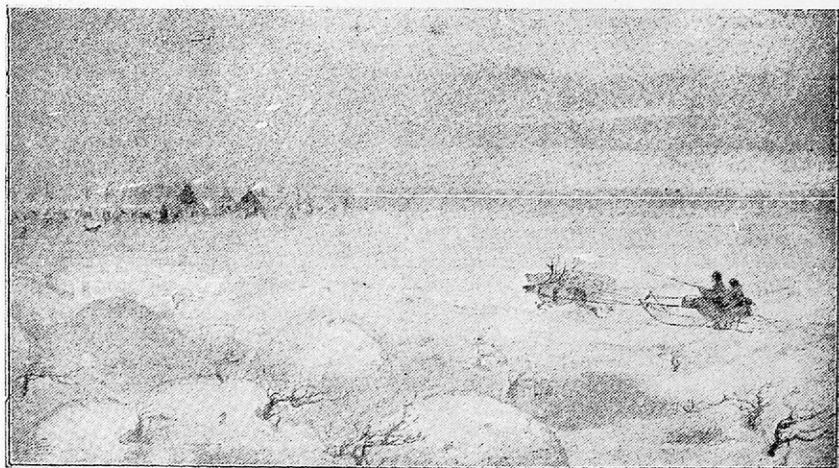
Εἰκ. 68. Ζώναι βλάστησεως τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

3. Βλάστησις. Διαίρεσις εἰς ζώνας.

Ἀνάλογος πρὸς τὸ κλίμα εἶναι καὶ ἡ βλάστησις τῶν φυτῶν. Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν βάσιν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Ἀνατολικὴ Εὐ-

ρώπη διαιρείται εἰς διαφόρους ζώνας, ὅθεν καὶ ἡ ὤψικὴ ἐπι-
κράτεια εἰς μεγάλα τμήματα. Οὕτω διακρίνομεν *τὴν βορείαν*,
τὴν μέσην καὶ *τὴν νοτίαν* Ῥωσίαν, καὶ τὴν περιοχὴν τῶν *Οὐ-*
ραλίων ὀρέων.

α) *Βορεία Ῥωσία*. Εἰς τὰ παράλια τῆς βορείας παγωμένης
θαλάσσης τὸ ἔδαφος καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος διατελεῖ παγωμένον
(8-9 μῆνας χειμῶν)· κατὰ τὸ βραχὺ θέρος μόνον εἰς τὴν ἐπιφά-
νειαν ξεπαγώνει. Ἐκ τούτου μεγάλα φυτὰ δὲν ἠμποροῦν ν' ἀνα-
πτυχθοῦν καὶ μόνον μεγάλοι θάμνοι ἀναφαίνονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
Οἱ ὑψηλότεροι τόποι σκεπάζονται μὲ βρύα, ὅλη δὲ ἡ ἄλλη χώρα

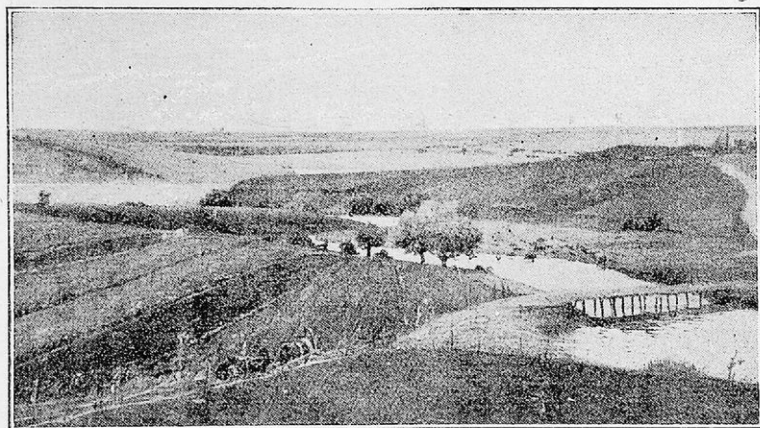
Εἰκ. 69. Ῥωσιζὴ τούντρα.

κατέχεται ἀπὸ βάλτους. Ἡ ζώνη αὕτη τῆς Ῥωσίας ἀποτελεῖ τὰς
λεγομένας *τούντρας* (Tuntur=ἄδενδρος τόπος), εἰς τὰς ὁποίας
περιπλανᾶται μογγολικὸς, εἰδωλολατρικὸς λαὸς, οἱ *Σαμογέται*.
Τὴν διαμονὴν καθιστᾷ εἰς αὐτοὺς δυνατὴν ὁ τάρανδος. Αὐτὸς
σύρει τὸ ἔλκηθρον εἰς τὰς χιονισμένας ἐκτάσεις, αὐτὸς δίδει τὸ
γάλα, τὸ κρέας καὶ τὸ αἷμα του πρὸς τροφήν εἰς τοὺς Σαμογέ-
τας, τὸ δέρμα του πρὸς κατασκευὴν σκηνῆς, ἐνδυμάτων καὶ ὑποδη-
μάτων, τὰ ἔντερά του διὰ σχοινία, τὰ κόκκαλά του διὰ σκευή.

Μεταξὺ τῶν τούντρας καὶ τοῦ ἄνω ὄψου τοῦ Βόλγα ἐκτείνε-
ται ζώνη *πυκνῶν δασῶν*. Εἰς μὲν τὰ τραχύτερα, βορειότερα

μέρη φύονται μόνον σημύδαι καὶ βελονόφυλλα δένδρα, εἰς δὲ τὰ νοτιώτερα ἐπικρατοῦν τὰ πλατύφυλλα (δοῦς, φιλύρα). Ἄλλοτε τὸ κυνήγιον τῶν ἀγρίων ζώων καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν δερμάτων ἀπετέλει τὴν κυρίαν ἔνασχόλησιν τῶν κατοίκων. Ἄλλ' ὁ ἐξοντωτικὸς πόλεμος, τὸν ὁποῖον εἶχον κηρύξει κατὰ τῶν ζώων, ἐξωλόθρευσεν αὐτὰ καὶ τῶρα ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ δάσους ἀπέμεινεν ὁ μόνος πόρος διὰ τὴν συντήρησιν τῶν κατοίκων. Ὅπου ὅμως διηνοίχθη τὸ δάσος, ἐκεῖ ἐσηματίσθησαν λιβάδια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνεργεῖται κτηνοτροφία. Ἡ μόνη μεγάλη πόλις τῆς βορείου Ῥωσίας εἶναι ὁ Ἄρχάγγελος (70), τοῦ ὁποῖου ὁ λιμὴν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου μένει ἀποκλεισμένος ὑπὸ τῶν πάγων.

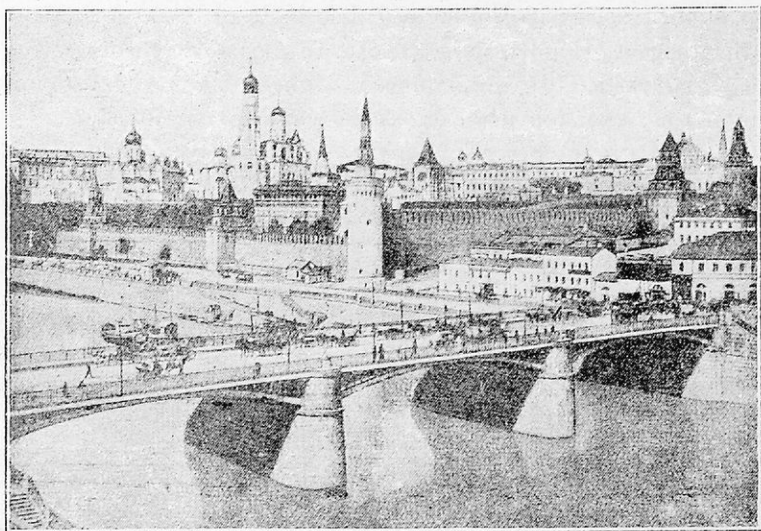
β) *Μέση Ῥωσία*. Νοτίως τῆς μεγάλης ζώνης τῶν δασῶν τὸ ἔδαφος εἶναι πηλῶδες καὶ εἰς πολλὰ μέρη δλόμαυρον. Ἡ χώρα

Εἰκ. 70. Ἡ περιοχή τῆς «μαύρης γῆς».

αὕτη «*τῆς μαύρης γῆς*», ὅπως λέγεται, εἶναι ὁ σιτοβολῶν τῆς Ῥωσίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ ἀγροὶ καλλιεργοῦνται κατὰ πρωτόγονον τρόπον, ἡ ἐσοδεῖα ἐλαττώνεται καί, ὅταν συμβῆ ἄφορία, τότε λιμὸς φοβερὸς μαστίζει τὴν χώραν. Τοῦτο συνέβη καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὅτε διὰ τὴν πολιτικὴν ἀναστάτωσιν τῆς Ῥωσίας ἡ καλλιέργεια καὶ αἱ ἄλλαι ἐργασίαι παρημελήθησαν. Πολλὰ χιλιάδες παιδίων καὶ γερόντων ἀπέθανον ἀπὸ πείναν καὶ ἡ Ῥωσία ἔπαυσε νὰ ἐξάγῃ σιτηρὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Ἐκτὸς τῶν σιτη-

ρῶν καλλιεργοῦνται καὶ τὰ τεῦτλα διὰ ζάχαριν, λίνον, κάνναβις καὶ καπνός. Μεγάλα γαιανθρακωρυχεῖα ὑπάρχουν νοτιῶς τῆς **Μόσχας** (2 ἑκατ.), ἡ ὁποία διὰ τοῦτο ἀπέβη σπουδαιότατον κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας (κλωστήρια, ὑφαντήρια). Μὲ τὰς πολυαρίθμους θολωτάς τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν γνησίαν ἀσιατικὴν μεγαλοπρέπειαν ἡ Μόσχα εἶναι ἡ καρδιὰ τῆς 'Ρωσίας' διὰ τοῦτο

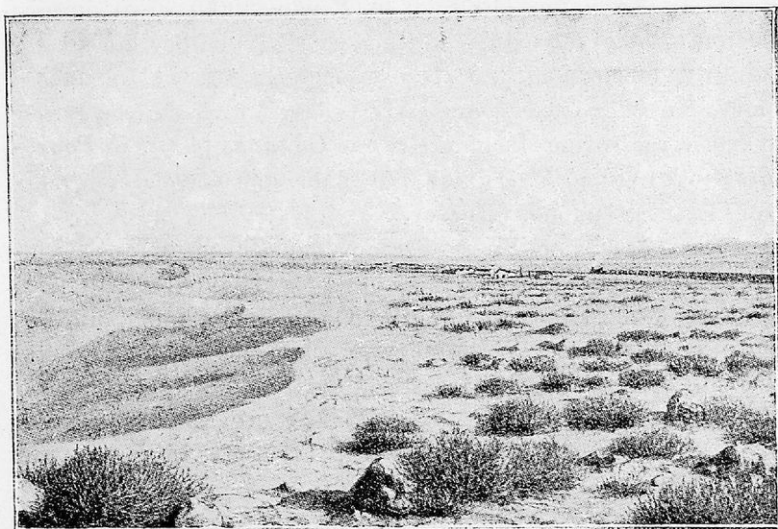
Εἰκ. 71. Ἡ Μόσχα. Τὸ Κρεμλῖνον μετὰ τὸ παλαιὸν ἀνάκτορον τῶν Τσάρων.

μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Τσάρων ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἐπανῆλθεν εἰς αὐτήν, ἐνῶ πρότερον ἦτο εἰς τὴν **Πετρούπολιν** (1,6 ἑκατ.), τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἕνας μεγάλος Τσάρος πρὸ 200 ἐτῶν εἶχε κτίσει ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ σχεδίου, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Φιννικοῦ κόλπου. Αὕτη μετωνομάσθη εἰς **Λένινγκραντ**, ἐξακολουθεῖ ὅμως νὰ εἶναι ὁ κύριος εἰσαγωγικὸς καὶ ἐξαγωγικὸς λιμὴν τῆς 'Ρωσίας πρὸς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Τὸ **Νίξιν Νοβγορόδ** (180), ἐπὶ τοῦ Βόλγα, εἶναι περίφημον διὰ τὴν μεγάλην ἐτησίαν πανήγυριν, εἰς τὴν ὁποίαν συρρέουν χιλιάδες ἐμπόρων ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας.

Διὰ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους ἡ Μέση 'Ρωσία εἶναι πυκνὰ κατοικημένη καὶ ἔχει καὶ ἄλλας μεγάλας πόλεις, ὅπως τὸ

Καζάν (180), τὴν **Σαμάραν** (170) καὶ τὸ **Σαράτοβον** (200) ἐπὶ τοῦ Βόλγα. καὶ τὴν **Τούλαν** (150) νοτίως τῆς Μόσχας. Διὰ τῆς Σαμάρας διέρχεται ὁ **σιβηρικὸς** λεγόμενος σιδηροδρόμος.

γ) **Νοτία Ρωσία**. Παρὰ τὴν Μαύρην καὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἡ Ῥωσία ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀποτόμων μεταβολῶν τοῦ κλίματος. Ὅταν δηλ. τὴν ἀνοιξιν τὰ χιόνια λειώνουν καὶ τὸ ἔδαφος θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τότε φυτρώνουν παντοῦ χόρτα καὶ ἄνθη (τολύπαι, ὑάκινθοι κλπ.). Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ξηραίνεται τόσον, ὥστε κάθε φυτικὴ ζωὴ ἀποθνήσκει. Αὕτη εἶναι ἡ **στέππη** τῆς

Εἰκ. 72. Στέππη παρὰ τὴν Κασπίαν.

Ῥωσίας, εἰς τὴν ὁποίαν δένδρα μόνον παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν ἀπαντῶνται. Αὕτη χρησιμεύει εἰς βοσκὴν προβάτων, ἀλόγων καὶ πουλερικῶν. (Ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα εἶδη τοῦ ἔξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ῥωσίας ἦσαν πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου τὰ αὐγά). Πρὸς τὴν Κασπίαν θάλασσαν αἱ στέππαι εἶναι ἀμμόδεις καὶ χαμηλότεραι ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἔχουν δὲ ἔλη ἀλυμρά ἦσαν, φαίνεται, κάποτε πυθμὴν θαλάσσης, καὶ δι' αὐτὸ ἔχουν ἀλυμρὸν ἐπίστρομα ἄμμου. Μόνον κατὰ τὴν ἀνοιξιν φύεται ἐκτὸς τῶν ἀκανθωδῶν θάμων καὶ ἀραιὸν χόρτον. Ἐδῶ οἱ **Κιργίσιαι**

καὶ οἱ **Καλμουῦκοι**, λαοὶ μογγολικοί, ζοῦν βίον νομαδικὸν μὲ τὰ ἄλογα, τὰ πρόβατα καὶ τὰς καμήλους των (**Κιργίσιαι στέππαι**). — Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης, ὅπως καὶ εἰς τὸν κάτω ῥοῦν τοῦ Βόλγα, οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀλιεῖαν τοῦ μερσινιοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παρασκευάζεται τὸ μαῦρο χαβιάρι. Ἀπὸ τὸ ἐμπόριόν του τὸ **Ἄστραχάν** (170) εἶναι ἐκεῖ ἡ ἀξιολογωτέρα πόλις, κειμένη ἐν μέσῳ κήπων ὀπωροφόρων δένδρων καὶ ἀμπέλων.

Αἱ βορείως ὁμῶς τῆς Μαύρης Θαλάσσης χῶραι (**Οὐκρανία**) εἰς πολλὰ μέρη ἔχουν μεταμορφωθῆ ἀπὸ τοὺς κατοίκους εἰς καλλιεργήσιμον γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐδοκιμεῖ ὁ ἀραβόσιτος καὶ τὸ λίνον. Τὸ **Χάρκοβον** (400) καὶ τὸ **Κίεβον** (500) εἶναι μεγάλα κέντρα συναλλαγῆς μεταξὺ τῶν χωρικῶν. Τὸ Κίεβον διὰ τὰ παλαιὰ του μοναστήρια θεωρεῖται ἱερὰ πόλις καὶ πολλοὶ ἀποδημοῦν, διὰ νὰ προσκυνήσουν ἐκεῖ. Λιμένες διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν σιτηρῶν τῆς νοτίου Ῥωσίας εἶναι ἡ **᾽Οδησσὸς** (400), τὸ **Ροστόβιον** (300) καὶ τὸ **Ταϊγάνιον** (80), ὅπου πρὸ ὀλίγων ἐτῶν πολλοὶ Ἕλληνες ἔμποροι διέμενον.

Τὰ νότια παραλία τῆς χερσονήσου **Κριμαίας** προφυλάσσονται ὑπὸ μιᾶς ὀροσειρᾶς ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς βορείους ἀνέμους καὶ διὰ τοῦτο ἔχουν κλίμα γλυκὺ. Ὅπως εἰς τὰς ἰδικὰς μας χώρας, οὕτω καὶ ἐκεῖ θάλλουν ἡ δάφνη, ἡ συκῆ, ἡ ἑλαία, ἡ ἀμπελοσ καὶ ἡ κυπάρισσος (Μεσογειακὸν κλίμα, Ῥωσικὴ Ῥιβιέρα). Τόπος παραθερισμοῦ εἶναι ἐκεῖ ἡ **Γιάλτα** καὶ ἡ **Σεβαστούπολις** (75), ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ Χερσῶν· αὕτη εἶναι καὶ ναύσταθμος πολεμικὸς ἐν τῷ Εὐξείνῳ.

δ) **Τὰ Οὐράλια ὄρη** εἶναι εἰς μῆκος διπλάσια ἀπὸ τὰς Ἄλπεις, ἀλλ' εἰς ὕψος μόνον τὴν ἰδικὴν μας Δίρφυν φθάνουν. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν πλευρὰν κατέρχονται ὁμαλῶς, συμβαίνει ὥστε ὁ ἀνερχόμενος αὐτὰ ἐκ τῆς πλευρᾶς ταύτης νὰ μὴν ἔξη πολλαχοῦ τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς ὄρους. Ὅθεν τὰ Οὐράλια δὲν ἀποτελοῦν διαχωριστικὸν φραγμὸν πρὸς τὴν Ἀσίαν. Ἐν ᾧ δὲ τὸ βόρειον τμήμα τῆς ὀροσειρᾶς εἶναι κατάλευκον ἀπὸ τὰ χιόνια καὶ τοὺς πάγους, τὸ νότιον εἶναι καταπράσινον ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ δάση καὶ ἔχει σπουδαῖα μεταλλεῖα σιδήρου, χρυσοῦ καὶ πλατίνης. Ἐπειδὴ δὲ καὶ κοιτάσματα γαιανθράκων ὑπάρχουν, ἰδρῦθησαν ἐκεῖ κέντρα βιομηχανικὰ (**Αἰκατερίνμπουργ, ᾽Ορεμπουργ**) καὶ σιδηρόδρομοι καταλήγουν εἰς αὐτά.

4. Οικονομική ανάπτυξις.

Οἱ Ῥῶσοι εἶναι κατ' ἔξοχὴν γεωργικὸς λαός. Πρὸ τοῦ πολέμου τὸ $\frac{1}{3}$ τῶν σιτηρῶν ὅλης τῆς Εὐρώπης παρήγετο εἰς τὴν Ῥωσίαν, ἐγένετο δὲ καὶ μεγάλη ἐξαγωγή λίνου, ξυλείας, δερμάτων, φῶν κλπ. Εἰς μερικοὺς τόπους οἱ θησαυροὶ τοῦ ἔδάφους ἠνύθησαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Ἄλλ' ἡ μεγάλη ἀναστάσις, ἡ ὁποία ἠκολούθησεν ἐν Ῥωσίᾳ τὸν μεγάλον πόλεμον, συνετάραξε καὶ τὰς οἰκονομικὰς βάσεις τῆς Ῥωσίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ ὅλη ἡ ΒΔ Ἀσία. Ὅθεν τὸ ἐξωτερικὸν **ἐμπόριον** τῆς Ῥωσίας εἶναι σήμερον πολὺ περιορισμένον. Σημαντικώτερον εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον διενεργεῖται κυρίως διὰ τῆς ποταμοπλοΐας καὶ ἔχει κέντρον τὴν Μόσχαν. Αὕτη ἀποτελεῖ καὶ τὸ κέντρον τοῦ εὐρέως σιδηροδρομικοῦ δικτύου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ῥωσίας.

5. Πληθυσμὸς καὶ κράτος.

Οἱ Ῥῶσοι κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν χαρακτῆρα διακρίνονται εἰς Μεγαλορρώσους, Μικρορρώσους καὶ Λευκορρώσους. Δι' αὐτὸ συγκροτοῦν μὲν ὅλοι ἐν μέγα κράτος, τὴν **Ἐνωσιν τῶν Σοβιέτ**, ὡς λέγεται, ἀλλ' ἀποτελοῦν χωριστὰς αὐτονόμους δημοκρατίας. Αἱ κυριώτεραι ἔξ αὐτῶν εἶναι : 1) Ἡ **Ἔσω Ῥωσία** μὲ 110 ἑκατ. κατοίκων καὶ πρωτ. τὴν Μόσχαν, 2) Ἡ **Οὐκρανία** μὲ 30 ἑκατ. κατ. καὶ πρωτ. τὸ Χαρκόβ, καὶ 3) Ἡ **Λευκὴ Ῥωσία** μὲ 5 ἑκατ. κατ. καὶ πρωτ. τὸ Μίνσκ (παρὰ τὰ Πολωνικὰ σύνορα). Οἱ Ῥῶσοι χωρικοὶ ἦσαν τελείως ἀμόρφωτοι. Τώρα μὲ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα γίνεται προσπάθεια νὰ διαδοθῇ ἡ παιδεία καὶ εἰς τὸν λαόν. Εἰς τὰ δυτικὰ μεθόρια τῆς Ῥωσίας κατοικοῦν καὶ Πολωνοὶ καὶ Ἑσθονοὶ καὶ Λιθουανοί, παντοῦ δὲ διασκορπισμένοι, ἰδίᾳ εἰς τὰς δυτικὰς χώρας, ζοῦν Ἰουδαῖοι. Εἰς τὰ ΝΑ κατοικοῦν μογγολικοὶ λαοί, Καλμοῦκοι, Κιργίσιοι καὶ Τάταροι. — Ἡ ἐπικρατοῦσα **ἐκκλησία** εἶναι ἡ ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος.

6. **Ἀσκήσεις.** 1. Παράστησε δι' εὐθειῶν γραμμῶν τὰ μήκη τῶν ἐξῆς ποταμῶν (100 χμ=3 χιλιοστὰ τοῦ μέτρον). 1. Βόλγας 3600 χμ. 2. Δούναβις 2900 χμ. 3. Δνεΐστερος 2250 χμ. 4. Πετσόρας 1700 χμ. 5. Ρῆνος 1300 χμ. 6. Ἐβρος 550 χμ. 2. Τίνα πλεονεκτήματα καὶ τίνα μειονεκτήματα παρουσιάζουν οἱ ποταμοὶ

τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης διὰ τὴν ποταμοπόλειαν ; 3. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Οὐκρανίας εἶναι 450.000 τ. χμ. Πόσοι κάτοικοι ἀναλογοῦν ἐκεῖ εἰς 1 τ. χμ ; Διατὶ ἐκεῖ ὁ πληθυσμὸς εἶναι πυκνότερος ἢ εἰς τὴν λοιπὴν Ῥωσίαν ; 4. Κατάταξε τὰς πόλεις τῆς Ῥωσίας κατὰ πληθυσμὸν. 5. Τί εἶναι στέπη καὶ ποῦ ἄλλου εὗρομεν στεπ-
 πώδη ἐδάφη ; 6. Ποία ἢ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Ῥωσίας διὰ τὴν καλλιέργειαν ; Εἰς πόσα ἑκατοστὰ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς ἀνέροχεται ἡ ἔκτασις τῶν δασῶν ; Σύγκρισις μὲ τὴν Ἑλλάδα ! 7. Περιέγραψε ταξίδιον ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ὀδησοῦν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μόσχαν καὶ Πετρούπολιν. 8. Παράστησε διὰ βελῶν τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς ὁποίας ἀναχωροῦν οἱ σιδηρόδρομοι ἐκ Μόσχας.

2. ΑΙ ΒΑΛΤΙΚΑΙ ΧΩΡΑΙ

Ἑσθονία, Λεττονία καὶ Λιθουανία.

1. Ἀκολούθησε εἰς τὸν χάρτην τὴν γραμμὴν τῶν ἀνατολικῶν ἁκτῶν τῆς Βαλτικῆς, ἀπὸ τῶν πρωσιζῶν συνόρων μέχρι τῆς Πετροπόλεως καὶ ὀνόμασε κατὰ σειρὰν τὰς παραλίους χώρας. 2. Ποία μεγάλη χώρα ἐκτείνεται πρὸς Α αὐτῶν ;

Ἡ Ἑσθονία, ἡ Λεττονία καὶ ἡ Λιθουανία πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀπετέλουν ἐπαρχίας τῆς Ῥωσικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ κάτοικοί των διαφέρουν ἔθνικῶς ἀπὸ τοὺς Ῥώσους, ἀπεσπάρθησαν καὶ ἴδρυσαν χωριστὰς **δημοκρατίας**. Αὗται καταλαμβάνουν ὁμοῦ **ἔκτασιν** κατὰ $\frac{1}{4}$ μεγαλυτέραν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ **πληθυσμὸν** ἔχουν ἴσον μὲ αὐτήν. Κεῖνται νοτίως τοῦ Φιννικῆς κόλπου ἀποτελοῦν φυσικῶς μίαν περιοχὴν μὲ τὸ αὐτὸ **κλίμα** καὶ τὴν αὐτὴν **σύστασιν τοῦ ἐδάφους**. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πηλῶδες ἔδαφος τῶν εἶναι ὁμαλὸν καὶ ἐπίπεδον, τὰ νερὰ εἰς πολλὰ μέρη σχηματίζουν ἕλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκτείνονται δάση. Οἱ φιλόπονοι ὅμως κάτοικοι μέγα μέρος τῆς χώρας κατέστησαν καλλιεργήσιμον καὶ **παράγουν** σίτον, λίνον καὶ κάρναβιν.

Οἱ **Ἑσθονοὶ** εἶναι συγγενεῖς τῶν Φίννων, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν πρὸς βορρᾶν τοῦ Φιννικῆς κόλπου, οἱ δὲ **Λέττονες** καὶ οἱ **Λιθουανοὶ** ἀποτελοῦν χωριστὰ ἔθνη. Πρωτεύουσα τῆς μὲν Ἑσθονίας εἶναι ἡ **Ῥεβάλ** (125), τῆς Λεττονίας ἡ **Ῥήγα** (380), ἡ ὁποία ἀκμάζει μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, καὶ τῆς Λιθουανίας τὸ **Κόβνον** (100).

Ε΄) ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. Δανία.

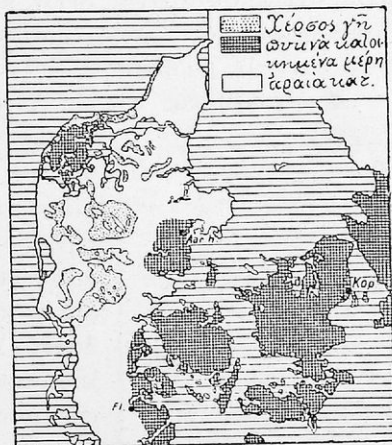
Δανία : 43 000 τ. χμ. 3,5 έκ. κατ. 83 κατὰ 1 τ. χμ.

Έλλάς : 130 000 » 6,5 » » 50 » 1 »

1. Όρισε τὴν θέσιν τῆς Δανίας. 2. Όνόμασε τὸ ἠπειρωτικὸν τμήμα τῆς Δανίας καὶ τὰς μεγαλυτέρας νήσους τῆς. 3. Διὰ τί-νων πορθμῶν γίνεται ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῆς Βορείας καὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης ; Διὰ τίνος διώρυγος ἐπίσης συγκοινωνοῦν αἱ θάλασσαί αὗται ; 4. Ποίας χώρας ἔχει ἀπέναντι εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ἡ Δανία ; 5. Εἰς ποίαν ἀκτὴν τῆς Δανίας κείνται αἱ περισσό-τεραι πόλεις ; 6. Σύγκρινε τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς Δανίας μὲ μίαν Ἑλληνικὴν χώραν.

Ἡ Δανία ἀποτελεῖται ἐκ τῆς χερσονήσου Ἰουτλάνδης καὶ ἐκ πολυαρίθμων νήσων. Στενοὶ πορθμοὶ μεταξὺ τῶν νήσων καὶ τῆς ἠπείρου δίδουν εἰς τὴν Δανίαν τὰς κλειδας τῶν μεταξὺ Βορείας καὶ Βαλτι-κῆς θαλάσσης συγκοινο-νιῶν. Ἐξ ἑτέρου ἡ Δανία ἀποτελεῖ τὴν γέφυραν με-ταξὺ Μέσης καὶ Βορείας Εὐρώπης. Ὅθεν ἡ θέσις τῆς Δανίας ἀπὸ ἐμπορικῆς καὶ στρατηγικῆς ἀπόψεως εἶναι σπουδαία.

1. Ἡ Ἰουτλάνδη. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς χερσονή-σου εἶναι ἀμμώδης χέρσος μὲ πολλὰ ἔλη, κατάλληλος μόνον εἰς βοσκὴν ἵππων καὶ βοῶν. Ἡ ἀλίμενος πα-ραλία τῆς εἶναι πλήρης θινῶν. Τὴν ἀνατολικὴν ὁμῶς αὐτῆς πλευρὰν διατρέχουσι λοφοσειραὶ μὲ εὐφορον, ἀργιλῶδες ἔδαφος, ἡ δὲ θά-λασσα, εἰσχωροῦσα βαθέως μεταξὺ τῶν λόφων, σχηματίζει στενοὺς κόλπους, οἱ ὁποῖοι λέγονται **φιόρδ**. Ἐκ τούτου εἰς τὴν πλευρὰν

Εἰκ. 73. Χέρσοι περιογὰ καὶ πυκνότης πληθυσμοῦ.

ταύτην ὑπάρχουν πολλὰ πόλεις, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι κατα-
γίνονται εἰς τὴν ναυτιλίαν.

2 Αἱ νῆσοι τῆς Δανίας εἶναι ὅλαι πεδιναί, ἀλλ' ἔχουν καὶ
μερικοὺς λόφους. Τὸ χαμηλὸν ἔδαφος εἶναι εὐφορον, τὸ δὲ κλίμα
γλυκὸν μὲ πολλὰς βροχὰς (θαλάσσιον κλίμα)· ὅθεν ἡ γεωργία καὶ
ἡ κτηνοτροφία ἀποτελοῦν τὰς κυρίας ἀσχολίας τῶν κατοίκων. Πα-
ράγονται ἰδίᾳ βρώμη, κριθή, βρίζα καὶ τεύτλα, τρέφονται δὲ ἴπ-
ποι, ἀγελάδες καὶ χοῖροι. Ἐπειδὴ ὁ τόπος δὲν ἔχει γαιάνθρα-
κας, ἡ βιομηχανία περιορίζεται εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν τοπικῶν
προϊόντων (γαλακτοκομία, ζάχαρις, χειρόκτια). Τὸ ἐμπόριον ὁμοῦς
καὶ ἡ ναυτιλία εὐρίσκονται εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Διὰ ταῦτα αἱ
νῆσοι εἶναι πυκνὰ κατοικημένοι, ἡ δὲ **Κοπεγχάγη** (κατὰ λέξιν=
λιμάνι τῶν ἐμπόρων, 770) ἀπέβη ὁ πρῶτος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς
Βαλτικῆς· διακρίνεται δὲ διὰ τὰς ὥραιάς οἰκοδομὰς τῆς, τὰ μου-
σεῖα καὶ τὰς καλλιτεχνικὰς συλλογὰς.

3. Οἱ κάτοικοι τῆς Δανίας εἶναι γερμανοὶ διαμαρτυρό-
μενοι. Ἡ παιδεία εἶναι τόσοσ προωδευμένη παρ' αὐτοῖς, ὥστε
κανεὶς δὲν ὑπάρχει μὴ γνωρίζων ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Ἡ
Δανία ἀποτελεῖ βασιλείον.

4. Αἱ κτήσεις. Εἰς τὴν Δανίαν ἀνήκουν αἱ Φαρόαι νῆσοι,

Εἰκ. 74. Αἱ χώραι τῆς
Δανίας (συγκριτικῶς).

ἡ Ἰσλανδία καὶ ἡ Γροιλλανδία. Αἱ
Φαρόαι κεῖνται βορειῶς τῶν Βρεττα-
νικῶν νήσων, εἶναι δὲ βραχῶδεις καὶ
ἄδενδροι νῆσοι, τῶν ὁποίων οἱ ὀλίγοι
κάτοικοι ἀποζοῦν μὲ τὴν βοσκὴν προ-
βάτων καὶ τὴν ἀλιείαν. Τὸ ὄνομα **Ἰσ-
λανδία** δηλοῖ χώραν τῶν πάγων καὶ
τοιαύτη πράγματι εἶναι ἡ μεγάλη νῆ-
σος, διότι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι σκε-
πασμένη μὲ πάγους. Οἱ κάτοικοί τῆς
δὲν ὑπερβαίναυν τὰς 100 χιλιάδας. Με-
ρικὰ ἀπὸ τὰ 20 ἡφαίστεια τῆς εἶναι
καὶ σήμερον ἐνεργά, ἀπὸ πολλὰς δὲ
ὅπας τῆς γῆς κατὰ διάφορα διαστήμα-
τα ἀναπηδοῦν θερμὰ ὕδατα εἰς ὕψος
30 μέτρων (Γκέισερ). Ὁ τόπος μόνον
διὰ τὴν κτηνοτροφίαν εἶναι κατάλληλος (πρόβατα, ἄλογα). Εἰς

τὰ παράλια οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀλιεῖαν. Ἡ πρωτεύουσα **Ῥιχαβικ** (25) εἶναι σταθμὸς διὰ τοὺς ἀλιευτικοὺς στόλους τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1918 ἡ Ἰσλανδία ἀπετέλεσεν ἰδιαιτερόν βασιλείον, ἀλλὰ ὡς βασιλέα τῆς ἀναγνωρίζει τὸν βασιλέα τῆς Δανίας. — **Ἡ Γροιλλανδία** εἶναι ὅλη θαμμένη ὑπὸ τεράστιον στρῶμα πάγου, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι 2000 μ. Ἐλευθέρα ἀπὸ τοὺς πάγους εἶναι μόνον στενὴ λωρὶς εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν, ἣ ὁποία κατοικεῖται ὑπὸ **Ἐσκιμῶν**.

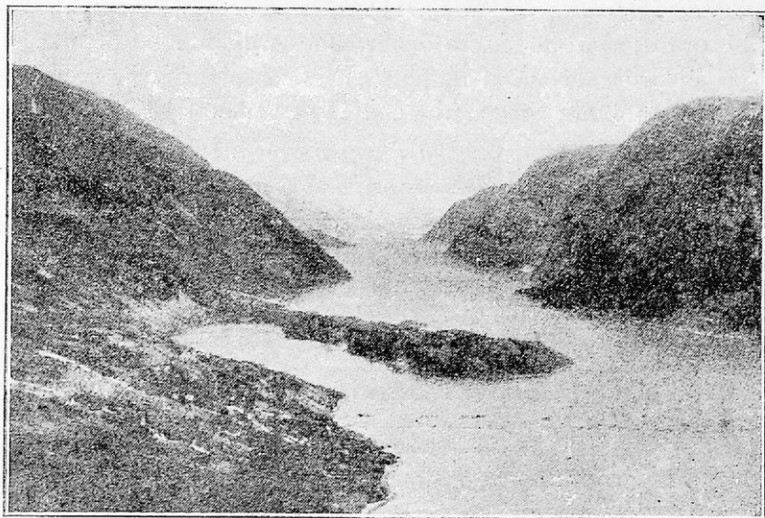
5. Ἀσκήσεις. 1. Σύγκρινε τὴν θέσιν τῆς Κοπεγχάγης μετὰ τὴν θέσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. 2. Τὴν ποσοτὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας κατοικεῖ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Δανίας ; 3. Ποῖα ἢ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Δανίας διὰ τὴν καλλιέργειαν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα ;

2. Ἡ Σκανδιναβικὴ Χερσόνησος.

1. Ὅρισε τὴν θέσιν τῆς Σκανδιναβικῆς Χερσονήσου ἐν τῇ Εὐρώπῃ. 2. Ποῖαι θάλασσαὶ τὴν περιβρέχουν ; 3. Εὗρε τὸ Βόρειον ἄκρωτήριον καὶ μέτροσε μετὰ τὴν κλίμακα τὴν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς νοτιωτέρας ἄκρας τῆς χερσονήσου. 4. Μὲ τί ὁμοιάζει τὸ σχῆμα τῆς χερσονήσου ; 5. Ὅρισε κατὰ προσέγγισιν τὸ μῆκος καὶ τὸ ὕψος τῶν σκανδιναβικῶν ὄρεων ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς Ἄλπεις. 6. Παράβαλε τὸν διαμελισμὸν τῆς δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἀκτῆς. 7. Πῶς εἶναι αἱ κλιτύες τῆς ὄροσειρᾶς πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν καὶ πῶς πρὸς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν ; 8. Εἰς ποῖα μέρη τῆς χερσονήσου ὑπάρχουν βαθύπεδα ; 9. Ὀνόμασε τὰς μεγαλύτερας λίμνας αὐτῆς.

Ὁ Φιννικὸς κόλπος καὶ ἡ Λευκὴ θάλασσα μετὰ τὰς μεταξὺ αὐτῶν λίμνας Λαδόγα καὶ Ὀνέγα ἀποχωρίζουν ἀπὸ τὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης τὴν μεγαλύτεραν αὐτῆς χερσόνησον, τὴν Σκανδιναβικὴν. Αὕτη διὰ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου χωρίζεται εἰς δύο μέρη, τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἀποτελεῖ τὴν Φιλανδίαν, τὸ δὲ δυτικὸν τὴν ἰδίως Σκανδιναβίαν. Αὕτη εἶναι 1½ φορὰς μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, ἀλλ' ἔχει 9 μόνον ἑκατομμύρια κατοίκων. Μακροτάτη ὄροσειρὰ διασχίζει τὴν χερσόνησον. Αὕτη πρὸς μὲν τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀτλαντικοῦ καταπίπτει ἀποτόμως, πρὸς δὲ τὴν

Βαλτικήν κατέχεται με βαθμιαίαν κλίσιν. Διὰ τοῦτο ἡ θάλασσα εἰσχωροῦσα βαθέως μεταξὺ τῶν βουνῶν τῆς ἀποκρήμονι ἀκτῆς, πληροῖ τὰς κοιλάδας εἰς μεγάλην ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν σχηματίζουσα στενοὺς κόλπους, οἱ ὅποιοι λαμβάνουν τὸ σχῆμα ἐλαφείων

Εἰκ. 75. Φιόρδ τῆς Νορβηγίας.

κεράτων (φιόρδ). Ἡ δυτικὴ αὕτη πλευρὰ κατέχεται ἀπὸ τὸ βασιλεῖον τῆς Νορβηγίας, ἡ δὲ ἀνατολικὴ ἀπὸ τὸ βασιλεῖον τῆς Σουηδίας.

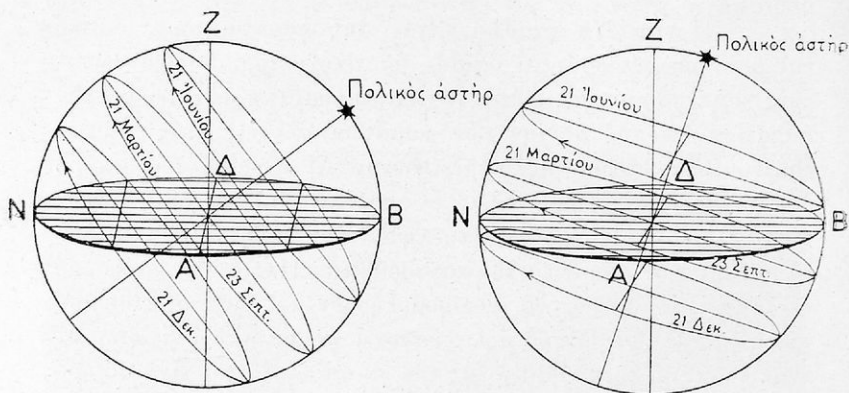
α. Ἡ Νορβηγία.

Νορβηγία :	310 000 τ.χ.	2,8 ἑκατ. κατοίκων, 9 κατὰ 1 τ.χ.μ.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Ἑλλάς :	130 000 τ.χ.μ.	6,5 ἑκατ. κατοίκων, 50 κατὰ 1 τ.χ.μ.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Τὰ $\frac{3}{4}$ τοῦ ἐδάφους τῆς Νορβηγίας εἶναι ἄγονα (βράχοι, πάγοι, παγετῶνες), ἐλάχιστον δὲ εἶναι τὸ καλλιεργήσιμον μέρος αὐτῆς. Ἔνεκα τούτου ἡ Νορβηγία εἶναι ἡ ἀραιότερον κατοικημένη χώρα τῆς Εὐρώπης.

1. Ἡ **παραλία** περιστοιχίζεται ἀπὸ ἀναριθμήτους μικρὰς καὶ βραχῶδεις νήσους, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ φυσικοὺς κυματοθραύστας. Αὗται ἐν ὥρᾳ τρικυμίας προστατεύουν τὴν παραλίαν ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν κυμάτων· ἀλλ' εἰς τοὺς ναυτιλλομένους ἀποβαίνουν πολὺ ἐπικίνδunami. Αἱ πλευραὶ τῶν φιόρδ ὀρθοῦνται ὡς τοῖχοι βραχῶδεις, οἱ ὁποῖοι εἰς πολλὰ μέρη φθάνουν τὰ 1500 μέτρα. Παγετῶνες ἐπιστέφουν τὰς κορυφὰς τῶν καὶ ἀπὸ τὰ πλάγια τῶν κρημνίζονται καταρράκται. Πλοῖα εἰς τὰ φιόρδ δὲν ἠμποροῦν ἀνέτως νὰ ἀγκυροβολήσουν καὶ εἰς τὰς ἀποκρήμνους κλιτῦς τῶν βουνῶν μόλις ὑπάρχει χῶρος δι' ὀλίγας καλύβας ψαράδων. Διὰ τοῦτο καθ' ὅλας τὰς ἀκτὰς ἐλάχιστοι εἶναι οἱ συνοικισμοί. Εἶναι ὅμως τόσον μαγευτικαὶ αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ εἰς τὰ φιόρδ, ὥστε μέγα πλῆθος περιηγητῶν τὰς ἐπισκέπτεται κατ' ἔτος.

Ἐν τῷ ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ τὸ κλίμα εἶναι τραχὺ καὶ ψυχρόν, κάτω ἢ παραλία μέχρι τοῦ Βορείου ἀκρωτηρίου διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ὠκεανείου ρεύματος, τὸ ὁποῖον διέρχεται καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν· ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς ὑψηλῆς ὄροσειρῶς προστατεύεται ἀπὸ τοὺς τραχεῖς ἀνατολικοὺς ἀνέμους, ἔχει κλίμα πολὺ γλυκύτερον ἢ ὅσον ἠδύνατο κανεῖς νὰ φαντασθῇ ἀπὸ τὴν βορείαν θέσιν τῆς χώρας (**θαλάσσιον κλίμα**). Διὰ τοῦτο οἱ λιμένες αὐτῆς οὐδέποτε παγώνουν, εἰς δὲ τὴν παραλίαν εὐδοκιμοῦν τὰ ὀπωροφόρα δένδρα· τὰ νορβηγικὰ ὀπωρικὰ εἶναι ἐξαιρετα καὶ ἀποστέλλονται καὶ εἰς ξένας χώρας. Ἄλλ' αἱ κύρια ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ ἀλιεία (ρέγγαι, βακαλαοὶ) καὶ ἡ ναυτιλία. Ἰδίᾳ τὸ **Μπέργκεν** (100) εἶναι ἀξιόλογος ἀγορὰ ἰχθύων. Ἡ βορειοτάτη πόλις τῆς Σκανδιναβίας εἶναι τὸ **Χάμμερφεστ** (4)· ἐκεῖ ἡ μακροτάτη ἡμέρα διαρκεῖ 2 1/2 μῆνας. Τὰ τόξα δηλαδή, τὰ ὁποῖα ὁ ἥλιος, ὡς φαίνεται εἰς ἡμᾶς, διαγράφει ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους, δὲν εἶναι πανταχοῦ ἀκριβῶς τὰ ἴδια μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διαγράφει οὗτος εἰς τὴν πατρίδα μας. Οὕτως εἰς χώρας βορειοτέρας τῆς Ἑλλάδος ὁ ἥλιος ἀνυψοῦται ἐκάστοτε τὴν μεσημβριάν ὀλιγώτερον εἰς τὸν οὐράνιον θόλον ἢ παρ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν. Ὅθεν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες πίπτουν ἐκεῖ ἐπὶ τῆς γῆς περισσότερον πλαγίως, ἄρα θερμαίνουν ὀλιγώτερον καὶ τὸ κλίμα εἶναι ἐκεῖ ψυχρότερον εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους ἢ παρ' ἡμῶν. Ἄλλ' εἰς τόπους βορειοτάτους, ὅπως τὰ βόρεια τῆς

Είκ. 76. Πορεία του ήλιου εν αρχῇ τῶν ὥρων τοῦ ἔτους.
 Ἀριστερὰ διὰ τὰς χώρας τῆς Μεσογείου, δεξιὰ διὰ τὰς χώρας
 τῆς Λευκῆς Θαλάσσης.

Είκ. 77. Ὁ ἥλιος τοῦ μεσονυχτίου.
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Σκανδιναβίας, ὁ ἥλιος ἡμέρας τινὰς περὶ τὴν 21 Ἰουνίου φαίνεται ὡς νὰ διαγράφῃ κύκλον ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα καὶ ἐπομένως δὲν δύνει καθόλου· τὴν 12 ὥραν τῆς νυκτὸς εὐρίσκεται τότε πρὸς βορρᾶν ὀλίγον ὑπεράνω τοῦ ὀρίζοντος ὡς *ἥλιος τοῦ μεσονυκτίου*. Ἀντιστρόφως δὲ ἐπὶ ὠρισμένης ἡμέρας περὶ τὴν 21 Δεκεμβρίου ὁ ἥλιος δὲν ἀνατέλλει ἐκεῖ οὐδόλως· τὴν 12 ὥραν τῆς ἡμέρας φαίνεται τότε ὑψηλὰ μία φωταύγεια. Τὸ Χάμμερφεστ ἀπὸ τῆς 13 Μαΐου μέχρι τῆς 29 Ἰουλίου ἔχει διαρκῆ ἡμέραν καὶ ἀπὸ τῆς 14 Νοεμβρίου μέχρι τῆς 21 Ἰανουαρίου ἔχει διαρκῆ νύκτα.

2. *Τὸ ὄροπέδιον* κατὰ τὸ πλεῖστον σκεπάζεται μὲ χιόνια καὶ πάγους. Δάση μόνον εἰς τὰς ἀνατολικὰς κοιλάδας ἠμποροῦμεν νὰ εὔρωμεν. Καὶ ἡ βλάστησις τοῦ χόρτου εἶναι πενιχρά· φύκια καὶ λειχήνες μόνον φυτρῶνουν ἐκεῖ. Συνήθης εἶναι ἕνας λειχήν, ὁ

Εἰκ. 78. Οἰκογένεια Λαπώνων.

ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν τροφήν τοῦ ταράνδου, τοῦ ζῴου τὸ ὁποῖον ἐξημερώθη ἀπὸ τοὺς *Δάπωνας* καὶ καθιστᾷ εἰς αὐτοὺς τὴν διαμονὴν δυνατὴν εἰς τὰ ἀφιλόξενα ἐκεῖνα μέρη, ὅπως καὶ εἰς τοὺς Σαμογέτας τῆς βορείου Ῥωσίας. Οἱ Λάπωνες εἶναι λαὸς Μογγολικὸς καὶ ζοῦν νομαδικῶς ἐπίπονον ζωὴν.

Πρὸς Ν τὸ ὄροπέδιον μεταπίπτει εἰς λοφώδη χώραν, ἡ ὁποία εἶναι εὐφορὸς καὶ διὰ τοῦτο καλῶς καλλιεργεῖται. Ἀπὸ τὰ δάση

αὐτοῦ ἐξάγεται ξυλεία. Ἐκεῖ εἶναι ἡ **Χριστιανία** (᾽Όσλο, 250), ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Νορβηγίας, ἐν θελκτικῇ καὶ πυκνῶς κατοικημένη περιοχῇ. Εἶναι κέντρον σπουδαίας βιομηχανίας καὶ ἔμπορίου.

Εἰς τὴν Νορβηγίαν ἀνήκουν καὶ αἱ νῆσοι **Σπίτσμπεργκεν** (Αἰχμηρὰ βουνά), αἱ ὁποῖαι κεῖνται ἐν τῷ βορείῳ Παγωμένῳ ᾽Ωκεανῷ καὶ ἔχουν γαιανθρακωρυχεῖα. Εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν ἀσχολεῖται ὁ πληθυσμὸς τῶν νήσων ἀνερχόμενος εἰς 100 ψυχάς.

β. Ἡ Σουηδία.

Σουηδία: 450 000 τ.χμ.

6 ἑκατ. κατ. 15 κατὰ 1 τ.χμ.

Ἑλλάς: 130 060 τ.χμ.

6,5 ἑκατ. κατ. 50 κατὰ 1 τ.χμ.

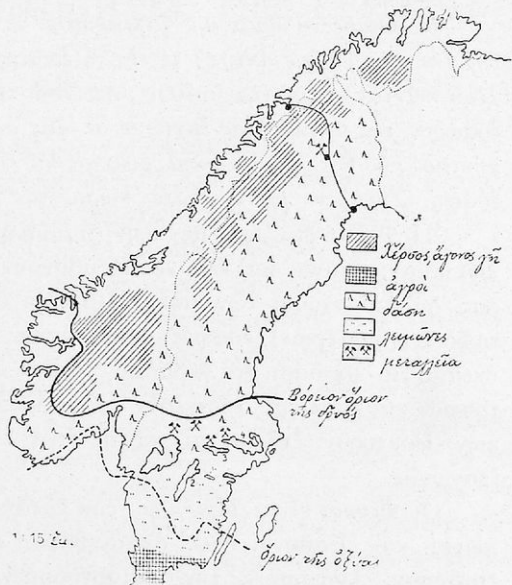
Ἡ Σουηδία καταλαμβάνει τὰ $\frac{1}{5}$ τῆς χερσονήσου καὶ τὸ μὲν ἡμῖσι σχεδὸν αὐτῆς καλύπτεται ἀπὸ δάση βελονοφύλλων δένδρων, τὰ ὁποῖα εἶναι συνέχεια τῶν δασῶν τῆς βορείας Ῥωσίας (βλ. εἰκ. 68), τὰ δὲ $\frac{2}{5}$ εἶναι διὰ τοὺς βράχους καὶ τὰ ἔλη χέρσα καὶ ἄγονα. Ὅθεν ἡ νοτιὰ πεδιάς ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον τμήμα.

Πολλοὶ ποταμοί, πηγάζοντες ἐκ τοῦ ὄροσπέδιου, κατέρχονται ὀρηκτικῶς πρὸς τὴν Βαλτικὴν. Μὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν κινουῦνται αἱ μηχαναὶ πολλῶν ἐργοστασίων, ἐπειδὴ δὲ ἀφθονοῦν εἰς τὸν τόπον τὰ ξύλα, ἡ βιομηχανία τοῦ χάρτου (ἀπὸ προιονίδια) εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη. Γίνεται δὲ καὶ μεγάλη ἐξαγωγή ξυλείας. Τὸ ἔδαφος πολλαχοῦ εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα χαλκοῦ, σιδήρου καὶ μολύβδου, ἀκμάζει δὲ ἰδίᾳ ἡ κατασκευὴ πυρρῶν.

Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς χερσονήσου ἔχει βραχὺ καὶ θερμὸν θέρος, μακρὸν δὲ καὶ ψυχρὸν χειμῶνα (**ἠπειρωτικὸν κλίμα**). Μόνον εἰς τὴν Νοτιὰν Σουηδίαν τὸ ἔδαφος εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ **Σтокχόλμη** (500), κειμένη ἐπὶ νησιδίων, μὲ ἀκμαίαν βιομηχανίαν. Παρ' αὐτὴν ἡ **Ὀυψάλα** εἶναι γνωστὴ διὰ τὸ ἀρχαῖον πανεπιστήμιόν της. Ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κατεγάτη κεῖται ἡ **Γκέτεμποργκ** (250), ἡ ὁποία διὰ διωρύγων ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν ἀκτὴν τῆς Βαλτικῆς, καὶ ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον κέντρον διὰ τὰς συγκοινωνίας μὲ τὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

γ) Οί κάτοικοι.

Οί Σκανδιναβικοί λαοί είναι γερμανικής καταγωγής και ανήκουν ὅλοι εἰς τὴν διαμαρτυρομένην ἐκκλησίαν. Ἀπὸ ἐτῶν ἔλαβον μεγάλην φρόντιδα διὰ τὴν σχολικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μάλιστα τὴν γυμναστικὴν, οὕτω δὲ ὁ πολιτισμὸς ἔφθασεν ἐκεῖ εἰς ὑψηλὴν βαθμίδα. Ἡ φύσις τῆς χώρας, ἰδίᾳ τῆς Νορβηγίας καὶ Δανίας, τρέπει τοὺς κατοίκους πρὸς τὴν ναυτιλίαν. Ἦδη οἱ μεσαιωνικοὶ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Σκανδιναβῶν, οἱ **Νορμανδοὶ** (ὄνομαζόμενοι καὶ **Βίκινγκοι**), ἦσαν τολμηροὶ θαλασσινοί, ἀλλὰ καὶ πειραταί. Ἀλιεῖα καὶ ναυτιλία εἶναι καὶ σήμερον αἱ κύρια ἀσχολίαι τῶν κατοίκων τῆς Νορβηγίας, ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς Δανίας. Ὁ Σουηδὸς τοῦναντίον εἶναι κυρίως γεωργός, ὅστις ἀσχολεῖται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ τὴν δασοκομίαν.

Εἰκ. 79. Χάρτης βλαστήσεως καὶ καλλιέργειας τῆς Σκανδιναβίας.

Μὲ τὴν Σουηδίαν ἡ πατρίς μας εὐρίσκειται εἰς ἔμπορικὰς σχέσεις, εἰσάγουσα ἐξ αὐτῆς ξυλείαν, χάρτην, ἰχθῦς, πυρεῖα κλπ. Ἡμεῖς μόνον λάδι καὶ καπνὸν ἀποστέλλομεν εἰς αὐτήν.

Ἀσκήσεις 1. Σύγκρινε τὸ κλίμα τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Νορβηγίας καὶ ἐξήγησε τὴν διαφορὰν. 2. Ἡ βορεία Σουηδία ἐπὶ ἐκτάσεως 310 000 τ. χμ. ἔχει 1 570 000 κατοίκων, ἡ μέση καὶ νοτιὰ Σουηδία ἐπὶ ἐπιφανείας 114 000 τ. χμ. ἔχει 4 325 000 κατοίκων. Ὑπολόγισε τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐξήγησε τὴν διαφορὰν. 3. Ἐν Σουηδίᾳ 9% εἶναι ἀγροὶ καὶ κῆποι, 4% λειμῶνες καὶ βοσκαί, 58% δάση καὶ 29% ἄγονα ἐδάφη. Διὰ τὴν

Νορβηγίαν οί αντίστοιχοι ἀριθμοί εἶναι 2^ο/_ο, 1^ο/_ο, 23^ο/_ο καί 74^ο/_ο. Κάμε σχετικὸν διάγραμμα καὶ σύγκρινε μὲ τὴν Ἑλλάδα. 4. Ταξίδιον ἐκ Θεσπίας εἰς Στοχόλμην σιδηροδρομικῶς.

3. Ἡ Φιλλανδία.

Φιλλανδία : 390 000 τ. χμ. 3,5 ἐκ. κατ. 9 κατὰ 1 τ. χμ.
Ἑλλάς : 130 000 > 6,5 > > 50 > 1 >

1. Ὅρισε τὰ ὄρια τῆς Φιλλανδίας. 2. Τί σοῦ δεικνύει ὁ χάρτης ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς; τί εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας; 3. Ποῦ κεῖνται αἱ μεγάλαι πόλεις; 4. Διὰ τὴν χορησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους τῆς Φιλλανδίας ἰσχύουν οἱ ἐξῆς ἀριθμοί : 2^ο/_ο καλλιερ- γήσιμος γῆ, 6^ο/_ο λιβάδια καὶ βοσκαί, 61^ο/_ο δάση καὶ 3^ο/_ο ἄγρονα ἐδάφη. Σύγκρινε μὲ τὰς ἄλλας χώρας τῆς βορείας Εὐρώπης.

Ἡ Φιλλανδία ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὴν γειτονικὴν Σουηδίαν. Λίμναι καὶ ἔλη καταλαμβάνουν σχεδὸν τὸ 1/3 τῆς χώρας, διὸ καὶ «χώρα τῶν χιλίων λιμνῶν» ἐπονομάζεται. Τὸ πετρώδες (γρανιτικὸν) ἔδαφος φέρει λεπτὸν μόνον στρώμα γῆς καὶ σκεπάζεται μὲ δάση καὶ λιβάδια. Ὅθεν ἡ δασοκομία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ἀλιεία ἀποτελοῦν τὰς κυρίας ἀσχολίας τῶν κατοίκων. Βούτυρον, ξυλεία καὶ χάρτης εἶναι τὰ κυριώτερα εἶδη τῆς ἐξαγωγῆς.

Οἱ **Φίννοι** εἶναι Μογγόλοι τὴν καταγωγὴν, ὅπως καὶ οἱ Λάπωνες καὶ Ἑσθονοί, ἀλλ' ἀναμιχθέντες μὲ Σουηδοὺς ἐξεπολιτίστησαν. Ἀνήκουν εἰς τὴν διαμαρτυρομένην ἐκκλησίαν καὶ ἔχουν σχολικὴν ἐκπαίδευσιν πολὺ ἀνεπτυγμένην. Ἡ ἐπίδοσίς των εἰς τὴν γυμναστικὴν εἶναι τοιαύτη, ὥστε, ἂν καὶ μικρὰ χώρα, ἡ Ὀλλανδία ἐκέρδισε κατὰ τοὺς τελευταίους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τὰς περισσότερας νίκας μετὰ τὴν Ἀμερικὴν. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ **Ἑλσιγκφορς** (230, πανεπιστήμιον). Ὁ λιμὴν αὐτῆς μένει ἐπὶ 3—4 μῆνας παγωμένος. Καὶ ἡ δημοκρατία αὕτη ἀπετέλει πρὸ τοῦ 1918 τμῆμα τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἐπισκόπησις τῆς βορείας Εὐρώπης.

Ἀπὸ ἀπόψεως μορφολογίας τοῦ ἐδάφους, κλίματος καὶ χλωρίδος ἡ βορεία Εὐρώπη ἐμφανίζει ἀρκετὰς διαφορὰς μετὰ τῶν μερῶν αὐτῆς. Ἀλλ' ὅλαι αἱ χῶραι τοῦ Βορρᾶ τελοῦν ὑπὸ τὰς αὐ-

τὰς συνθήκας φωτισμοῦ, ὅλαι γνωρίζουν τὰς μακράς, πλήρεις μυστηρίου νύκτας καὶ τὰς βραχείας, κατηφεῖς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος. Κοινὸς ἐκ τούτου διεπλάσθη καὶ ὁ χαρακτήρ καὶ ὁ βίος τῶν κατοίκων, οἱ ὅποιοι καταλέγονται εἰς τοὺς μᾶλλον πολιτισμένους λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

1. Ἡ Εὐρώπη ὡς ἡπειρος.

Ὡς ὄρια τῆς Εὐρώπης πρὸς Ἀνατολὰς θεωροῦνται τὰ Οὐράλια ὄρη, ὁ Οὐράλης ποταμὸς, ἡ Κασπία θάλασσα, ὁ Καύκασος, ὁ Εἰξεινὸς Πόντος, ὁ Βόσπορος, ἡ Προποντίς, ὁ Ἑλλησποντος, τὸ Αἰγαῖον. Ἀλλὰ τὰ Οὐράλια, ὡς εἶδομεν, εἶναι μέτρια ὑψώματα, τὰ ὅποια δὲν ἀποτελοῦν φραγμὸν διαχωριστικὸν πρὸς τὴν Ἀσίαν. Ὅθεν ἡ Εὐρώπη κατ' οὐσίαν εἶναι μία μεγάλη χερσόνησος, ἡ ὅποια προσφύεται εἰς μίαν μεγίστην ἡπειρον, τὴν Ἀσίαν, καὶ εἶναι 4 φορὰς μεγαλυτέρα ἀπὸ αὐτήν.

Ἡ ἀντίληψις ὅτι ἡ Εὐρώπη εἶναι αὐτοτελὴς ἡπειρος παρὰ τὴν Ἀσίαν, εἶναι παλαιότατη. Ἦδη οἱ Φοίνικες πλέοντες μὲ τὰ πλοῖα τῶν πρὸς τὰς χώρας τοῦ Αἰγαίου διέκρινον αὐτὰς μὲ τὸ ὄνομα «Ἐρέμπ», τὸ ὅποιον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἑσήμενιν δύσιν, ἀπὸ τὴν χώραν ἐκ τῆς ὁποίας προήρχοντο, τὴν «Ἀσοῦ» ἤτοι τὴν χώραν τῆς Ἀνατολῆς. Οὕτω προήλθον τὰ **ὀνόματα** Εὐρώπη καὶ Ἀσία. Ἀλλ' ἡ διάκρισις τῆς Εὐρώπης ὡς χωριστῆς ἡπείρου δικαιολογεῖται καὶ ἐξ ἄλλων λόγων, οἱ ὅποιοι εἶναι: ὁ ἰδιάζων ὀριζώντιος διαμελισμὸς, τὸ κλίμα, ὁ πληθυσμὸς, καθὼς καὶ ἡ ἐξαιρετικὴ αὐτῆς θέσις εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Μὲ τὴν Ἀσίαν ἡ Εὐρώπη συνάπτεται στενῶς. Μὲ τὴν Ἀφρικὴν ἐπικοινωνεῖ διὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἐντὸς ὀλίγων ὥρων· μὲ τὴν Ἀμερικὴν διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐντὸς 5 ἡμερῶν. Ὅθεν ἡ **θέσις** τῆς Εὐρώπης, κειμένης εἰς τὸ μέσον τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἡμισφαιρίου τῆς Γῆς, εἶναι εὐνοϊκὴ διὰ τὰς συγκοινωνίας καὶ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον.

Είχ. 80. Χάρτης ανάγλυφος της Ευρώπης.

2. Ὅριζόντιος διαμελισμός.

1. Ὀνόμασε τὰς θαλάσσας καὶ τὰ πελάγη, τοὺς σπονδαιοτέρους κόλπους καὶ τοὺς πορθμούς, τοὺς ὁποίους θὰ διέλθῃς, ταξιδεύων ἀπὸ Ἀρχαγγέλου μέχρι Ροστόβ τῆς Ρωσίας. 2. Τίνας μεγάλας χερσονήσους καὶ νήσους θὰ παρακάμψῃς; 3. Εὗρε τὸν κόλπον τῆς Βισκαΐας ἐν Γαλλίᾳ.

Ὁ Ἀτλαντικὸς Ὠκεανὸς καὶ ἡ Μεσόγειος θάλασσα εἰσχωροῦντες βαθέως εἰς τὸ σῶμα τῆς Εὐρώπης σχηματίζουν πελάγη καὶ κόλπους, διὰ τῶν ὁποίων ἀποχωρίζονται πολλαὶ νῆσοι καὶ χερσόνησοι. Αὗται ἀποτελοῦν τὸ $\frac{1}{2}$ τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς ἡπείρου. Ὁ κορμὸς, ὁ ὁποῖος ἀπομένει, ἂν ἀφαιρέσωμεν τὰ μέλη ταῦτα ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Εὐρώπης, ἀποτελεῖ μέγιστον τρίγωνον, τοῦ ὁποίου αἱ κορυφαὶ κείνται εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῶν Οὐραλίων ὄρεων, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Βισκαΐας καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Οὐράλη ποταμοῦ. Ἡ Εὐρώπη εἶναι ἡ περισσότερον διαμελισμένη ἡπειρος τῆς Γῆς. Ἔνεκα τούτου οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης ἤδη ἀπ' ἀρχαίων χρόνων ἐτράπησαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ μὲ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον ἔγιναν κύριοι τοῦ κόσμου. Οὕτως εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἡπείρους οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀπέκτησαν κτήσεις καὶ ἴδρυσαν ἀποικίας.

3. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.

1. Εὗρε τὸ ὑψηλότερον ὄρεινόν σύστημα τῆς Εὐρώπης καὶ παρακολούθησε ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς ὀροσειράς, αἱ ὁποῖαι διακλαδῶνται ἐξ αὐτοῦ. 2. Δεῖξε τὰ ὄρεινά συστήματα τῆς Βορείας Εὐρώπης καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ μεγάλου Εὐρωπαϊκοῦ βαθυπέδου 3. Ποῦ ἄλλοῦ ἀπλώνονται μικρότερα βαθυπέδα;

Ἐν ᾧ τὸ δυτικὸν ἥμισυ τῆς Εὐρώπης διασχίζεται ἀπὸ πολλαῖς ὀροσειράς, τὸ ἀνατολικὸν εἶναι τελείως ὀμαλὸν καὶ ἐπίπεδον καὶ διαρρέεται ἀπὸ μεγάλους ποταμούς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ δυτικὸν μέρος ἀπλώνεται τὸ βαθυπέδον, προσκλίνον πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν. Τὸ κύριον ὄρεινόν σύστημα εἶναι αἱ Ἄλπεις. Αὗται μὲ τὰ Πυρηναῖα πρὸς Δ, τὰ Καρπάθια καὶ τὸν Αἴμον, τὰς Διναρικός Ἄλπεις καὶ τὴν Πίνδον πρὸς Α ἀποτελοῦν μίαν ἐκτενῆ ὄροστοιχίαν, ἡ ὁποία συνεχίζεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας. Ἐξ ἄλλου τὰ Ἀπέννινα καὶ τὰ Ἀνδαλούσια ὄρη συνάπτονται διὰ τῶν πορθμῶν τῆς Σικελίας καὶ τοῦ Γιβραλτᾶρ μὲ τὰς ὀροσειράς

τῆς βορείας Ἀφρικῆς (Ἄτλας). Οὕτω σχηματίζεται μακροτάτη ἄλλοις ὄρεων, μετὰ τὰ ἑξῆς μέλη : Σιέρρα Νεβάντα — Ἄτλας — Ἀπέννινα — Ἀλπεις < Καρπάθια — Αἴμος — Ὀρη τῆς Κριμαίας — Καύκασος — Διναρικοί Ἀλπεις — Πίνδος — Κρητικά ὄρη — ὄροσειραι Μικρῶς Ἀσίας (βλ. εἰκ. 29).

Μεταξὺ τῶν τόξων, τὰ ὁποῖα σχηματίζονται ὑπὸ τῶν ὄροσειρῶν τούτων κεῖνται *μικρότερα βαθύπεδα*. Ἡ ποικίλη αὕτη ἐναλλαγὴ ἐν τῇ μορφῇ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ περίσσεια τῆς πεδινῆς ἐπιφανείας, ἡ ὁποία εἶναι τὰ μάλιστα πρόσφορος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐν γένει βίου, εἶναι πλεονεκτήματα σπουδαῖα τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου. Ἐκτὸς τούτου αἱ ὄροσειραι ἐν Εὐρώπῃ πούθενά δὲν ὀρθοῦνται οὕτως, ὥστε νὰ παρεμποδίζουσι τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν λαῶν μεταξὺ τῶν ὡς ὄρια ὁμῶς διαχωρισμοῦ διηκολύναν τὴν διαμόρφωσιν πολλῶν ἀνεξαρτήτων πολιτειῶν.

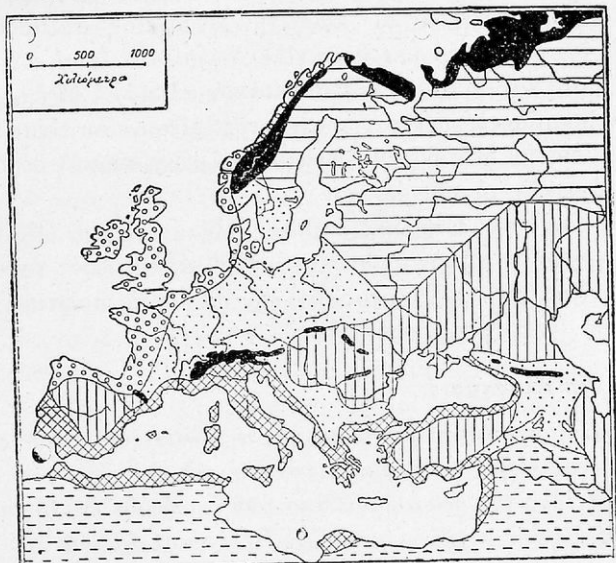
4. Ὑδάτα.

1. Παράστησε μετὰ εὐθείας γραμμὰς συγκριτικῶς τὰ μήκη τῶν ποταμῶν Βόλγα, Δουνάβεως, Ρήνον, Ἀλβιος, Βιστούλα, Αἰγῆρος, Σηκονάνα, Πάδου, Ἐβρον, Ἀξιῶ. 2. Σχεδίασε τὸ περίγραμμα τῆς Εὐρώπης καὶ σημείωσε εἰς αὐτὸ τοὺς κυριώτερους ποταμοὺς αὐτῆς· χάραξε ἔπειτα τὴν κυρίαν ὕδροκοιτικὴν γραμμὴν, ἣτις χωρίζει τοὺς ποταμοὺς τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὀκεανοῦ, τῆς Βορείας, τῆς Βαλτικῆς καὶ τῆς Λευκῆς θαλάσσης ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Μεσογείου, τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης. 3. Τίνες ποταμοὶ πηγάζουσι ἐκ τῶν Ἀλπεων, τίνες ἐκ τῶν Καρπαθίων; 4. Ποῖα εὐρωπαϊκὰ κράτη ἔχουσι τὸ πυκνότερον σύστημα ποταμίων συγκοινωνιῶν; 5. Ποῖον πλεονέκτημα παρουσιάζουσι οἱ ποταμοί, οἱ πηγάζοντες ἐκ τῶν παγετῶνων τῶν Ἀλπεων, ἀπέναντι τῶν ποταμῶν τῶν νοτίων χειρσονήσεων; 6. Τίνες χώραι τῆς Εὐρώπης εἶναι πλούσιαι εἰς λίμνας;

5. Κλίμα.

1. Ὀνόμασε τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι τὰς πλουσιωτέρας βροχὰς, ὡς καὶ ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι τὰς σπανιωτέρας βροχὰς. 2. Ἡ μέση θερμοκρασία ἐν Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ, Βελιγραδίῳ, Βερολίνῳ, Στοκχόλμῃ, Ἀρχαγγέλῳ τοῦ μὲν Ἰανουαρίου εἶναι 9°, 5°, 1,5°, — 0,5°, — 3°, — 13,5° τοῦ δὲ Ἰουλίου εἶναι 27°, 26°, 22°, 18°, + 16,5°, + 16°.

Ἐν νοτίῳ Ἀγγλία, Παρισίους, Βερολίνο, Μόσχα, ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ Ἰανουαρίου : $5,5^{\circ}$, $2,5^{\circ}$, $-0,5^{\circ}$, -11°
 ἢ τοῦ Ἰουλίου : 17° , $18,5^{\circ}$, $+18^{\circ}$, $+19^{\circ}$. Καθόρισε τὴν διαφοράν θερμοκρασίας μεταξὺ χειμῶνος καὶ θέρους εἰς ἕκαστον τῶν τόπων τούτων καὶ ἐξήγησε αὐτήν. 3. Ὅρισε κατὰ τὸν κλιματολογικὸν χάρτην τὸ κλίμα τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης.

- 1. Κλίμα ἀρκτικών χωρῶν καὶ ὑψηλοτάτων ὄρειων : Ἐλαχίστων θέρους.
- 2. Ὠκεάνειον κλίμα : Ἀσοσπρὸν θέρους, ἢ μέτριον θέρους, ψυχρὸς χειμῶν.
- 3. Κλίμα Κεντρικῆς Ἐσθίας : Μέτριον θέρους, ψυχρὸς χειμῶν.
- 4. Κλίμα ἀρκτικών κλίμα Ανατ. Εὐρώπης : μέτριον θέρους, ψυχρὸς χειμῶν.
- 5. Ἡπειρωτ. κλίμα ζώνης Εὐξείνου Πόντου : θερμὸν θέρους, ψυχρὸς χειμῶν.
- 6. Μεσογειακὸν κλίμα : θερμὸν, ἕρπον θέρους, ὑγρὸς, γλυκὺς χειμῶν.
- 7. Κλίμα ἐρήμου τῆς νοτίου εὐκρατοῦ ζώνης.

Εἰκ. 81. Κλιματολογικὸς χάρτης τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Εὐρώπη ἐκτείνεται μέχρι τῆς βορείας παγωμένης θαλάσσης, ἀλλ' ἔχει κατὰ τὸ πλεῖστον εὐκρατον κλίμα. Ὁ θερμότετος τόπος τῆς Εὐρώπης εἶναι ἡ Μαλάγα μὲ μέσην θερμοκρασίαν τοῦ ἔτους $+19^{\circ}$, ὁ ψυχρότατος αἰ ἐκβολαὶ τοῦ Πετσόρα ποταμοῦ μὲ μέσην θερμοκρασίαν τοῦ ἔτους -6° . Ἰδία εὐνοϊκὸν κλίμα ἔχουν ἡ δυτικὴ καὶ κεντρικὴ Εὐρώπη. Τοῦτο ὀφείλουν αὐταὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ θερμὸν Ὠκεάνειον ρεῦμα καὶ εἰς τοὺς ἐπικρατοῦντας ΝΔ ἀνέμους, οἱ ὅποιοι μεταφέρουν τὴν ζωογόνον αὐραν τῆς θαλάσσης (**θαλάσσιον κλίμα**). Ὅσον περισσότερον

προχωροῦμεν πρὸς τὰ ΒΑ, τόσον περισσότερο ἐξασθενεῖ ἡ ἐπίδρασις τῶν θαλασσιῶν ἀνέμων καὶ ὑπερισχύουν οἱ τραχεῖς καὶ ψυχροὶ ΒΑ ἀνεμοί· ἐκ τούτου εἰς τὰς ἐκτάσεις ἐκεῖνας ἡ ἀντίθεσις μεταξύ θερινοῦ καύσωνος καὶ χειμερινοῦ ψύχους εἶναι μεγάλη (**ἡπειρωτικὸν κλίμα**). Ἰδιάζουσιν θέσιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὡς πρὸς τὸ κλίμα κατέχουν αἱ παρὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν χώραι, εἰς τὰς ὁποίας τὰ μὲν θέρη εἶναι θερμὰ καὶ ξηρὰ, οἱ δὲ χειμῶνες ἥπιοι καὶ βροχεροὶ (**Μεσογειακὸν κλίμα**). Ἡ ἐποχὴ τῶν συχῶν βροχῶν εἰς μὲν τὰς χώρας τῆς Μεσογείου εἶναι ὁ χειμῶν, εἰς δὲ τὴν Μέσην καὶ Ἀνατολικὴν Εὐρώπην τὸ θέρος, εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν τὸ φθινόπωρον.

Τὸ κλίμα τῆς Εὐρώπης καθόλου εἶναι ὑγιεινόν, ἐπιτρέπει δὲ τὴν ἐργασίαν εἰς τὸν ἀνθρώπον καθ' ὅλας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους. Τοῦτο εἶναι ἐπίσης εἷς λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης ἀνεπτύχθη τόσον πολὺ.

6. Φυτικὴ βλάστησις.

1. Ποίαν ἐπίδρασιν ἐξασκεῖ ἐπὶ τῆς βλαστήσεως τῶν φυτῶν τὸ ὕψος ἐνὸς τόπου ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ; 2. Περιγράψατε τὸ εἶδος τῆς βλαστήσεως ἀπὸ τῶν ὑπορειῶν ἐνὸς ὄρους μέχρι μιᾶς ὑψηλῆς κορυφῆς αὐτοῦ. 3. Περιγράψατε ὁμοίως τὰς ζώνας βλαστήσεως ἀπὸ τῆς Κριμαίας μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Λευκῆς θαλάσσης.

Καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰς ἑξῆς ζώνας βλαστήσεως: 1. τὴν ζώνην τῆς τούντρας, 2. τὴν ζώνην τῶν βελονοφύλλων ἢ κωνοφόρων λεγομένων δένδρων καὶ τῆς σημύδας, 3. τὴν κοινὴν ζώνην πλατυφύλλων καὶ βελονοφύλλων δένδρων, 4. τὴν ζώνην τῶν στελπῶν (ἀπὸ τοῦ Οὐρᾶλη ποταμοῦ μέχρι τῆς Οὐγγρικῆς πεδιάδος) καὶ 5. τὴν ζώνην τῆς μεσογειακῆς βλαστήσεως. Αἱ πλεῖσται τῶν ζωνῶν τούτων ἔχουν ὑποστῆ τὴν ἐνεργὸν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνθρώπου, προπάντων ἡ τρίτη ζώνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ἡ μέση καὶ δυτικὴ Εὐρώπη. Διὰ τῆς γραμμῆς τοῦ πρὸς βορρᾶν ὁρίου τῆς ἀμπέλου, ἣτις διήκει ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λεῖγηνος μέχρι τοῦ δέλτα τοῦ Βόλγα ποταμοῦ, ἡ Εὐρώπη διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· ἐν τῷ βορείῳ τῶν μερῶν τούτων ἐπικρατεῖ ἡ καλλιέργεια τῆς σικάλεως (βρίζας) καὶ τῶν γεωμήλων, ἐν τῷ νοτίῳ ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου καὶ τοῦ ἀραβοσίτου.

7. Πληθυσμός.

Ἐνόμασε χώρας τῆς Εὐρώπης πυκνά κατοικημένας καὶ ἄλλας ἀραιὰ κατοικημένας.

Ἡ Εὐρώπη εἰς ἔκτασιν μόνον ἀπὸ τὴν Αὐστραλίαν εἶναι κατὰ τι μεγαλυτέρα, ἀλλ' εἰς πληθυσμὸν εἶναι πυκνότερα κατοικημένη ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἡπείρους. Διότι ἔχει 490 ἑκατομμύρια κατοίκων, ἀναλογοῦν δὲ 43 εἰς 1 τετραγων. χιλιόμετρον (9 ἔν Νορβηγίᾳ, 19 ἔν Ρωσίᾳ, 50 ἔν Ἑλλάδι, 265 ἔν Βελγίῳ).

Οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης ἀνήκουν σχεδὸν ὅλοι εἰς τὴν **λευκὴν** ἢ **Καυκασίαν** φυλὴν, διότι μικρὸν μέρος αὐτῶν (8%) εἶναι μογγολικῆς καταγωγῆς (Τουῆσκοι, Οὐγγροὶ, Φίννοι. Λάπωνες, Ἑσθονοί). Ἡ Καυκασία φυλὴ ἔν τῇ Εὐρώπῃ ὑποδιαιρεῖται εἰς 4 **ὁμοεθνίας**: Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν, Γερμανικὴν καὶ Σλαβικὴν. Οἱ **Ἕλληνες** κατοικοῦμεν τὸ νότιον μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ὡς καὶ τὰς νήσους τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ **Λατῖνοι** κατοικοῦν τὴν λοιπὴν νοτίαν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην, ἀνήκουν δ' εἰς αὐτοὺς οἱ Ῥουμάνοι, οἱ Ἰταλοὶ, οἱ Ἰσπανοὶ, οἱ Πορτογάλλοι καὶ οἱ Γάλλοι. Οἱ **Γερμανοὶ**, εἰς τοὺς ὁποίους καταλέγονται καὶ οἱ Σκανδιναβοὶ, οἱ Ὀλλανδοὶ, οἱ Φλαμανδοὶ τοῦ Βελγίου καὶ οἱ Ἄγγλοι, κατοικοῦν τὴν κεντρικὴν καὶ ΒΔ Εὐρώπην. Οἱ **Σλάβοι** κατέχουν κυρίως τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης, ὑποδιαιροῦνται δ' εἰς Νοτιοσλάβους (Σέρβους, Κροάτας, Σλοβένους, Βουλγάρους), δυτικοὺς Σλάβους (Πολωνοὺς, Τσέχους, Σλοβάκους) καὶ ἀνατολικοὺς (Ῥώσους). (Σχεδιάσατε τὸν ἐθνολογικὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης).

Ὡς πρὸς τὸ **θρησκεισμα** οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης κατανέμονται ἔν γενεῖ ὡς ἑξῆς : Ἕλληνες, Ῥουμάνοι καὶ Σλάβοι (πλὴν τῶν Πολωνῶν καὶ Τσέχων) ἀναγνωρίζουν τὴν Ἑλληνικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, Λατῖνοι (πλὴν τῶν Ῥουμάνων) τὴν Καθολικὴν ἢ Παπικὴν Ἐκκλησίαν. Γερμανοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν Διαμαρτυρομένην Ἐκκλησίαν.

Ἀσκησις. Κατάταξε τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου συγκριτικῶν πινάκων (σελ. 162 κ. ἑ.) α) κατὰ τὴν ἔκτασιν, β) κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ γ) κατὰ τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ. Ποίαν θέσιν κατέχει ἐκάστοτε ἡ Ἑλλάς; Ἐξήγησε τὸν λόγον τῆς ἐξαιρετικῆς πυκνότητος ἢ τῆς ἀραιότητος τοῦ πληθυσμοῦ διαφόρων χωρῶν.

8. Οικονομική ζωή.

1. Ὀνόμασε περιοχὰς βιομηχανικὰς καὶ γεωργικὰς τῆς Εὐρώπης. 2. Σημείωσε εἰς ἓν σχεδιογράφημα τῆς Εὐρώπης τοὺς τόπους, ὅπου ἀνορύσσονται γαιάνθρακες καὶ σίδηρος, ὡς καὶ τὰ μέρη, ὅπου ὑπάρχουν πηγαὶ πετρελαίου.

Ἄν ἔξαιρέσωμεν ὀλίγους τόπους, τὸ κλίμα τῆς Εὐρώπης παντοῦ εὐνοεῖ τὴν γεωργίαν. Ἄλλ' ἐνῶ εἰς τὴν θερμὴν ζώνην τῆς γῆς ἡ καλλιέργεια δὲν ἀπαιτεῖ μεγάλους κόπους, αὕτη εἰς τὴν εὐκρατον ζώνην τότε μόνον εὐδοκιμεῖ, ὅταν τὸ ἔδαφος δουλεύεται μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἐπιμονήν. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ ἐπιδίδονται διαρκῶς εἰς ἐργασίαν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποτρέπονται ἀπὸ τὴν μαλθακότητα καὶ τὴν ὀκνηρίαν. Ἄλλ' ὁ ἐκτάκτως πυκνὸς πληθυσμὸς δὲν θὰ ἠμποροῦσε μὲ μόνην τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ τὴν κτηνοτροφίαν νὰ συντηρηθῇ. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἔδαφους, ὅπου τοῦτο κρύπτει ὑπογείους θησαυροὺς, προπάντων γαιάνθρακας καὶ σιδηροῦχα ὀρυκτά, καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῶν προϊόντων τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας παρέχει ποικίλα στάδια ἐργασίας. Οὕτω ἡ βιομηχανία προπάντων εἰς τὰ κράτη τῆς κεντρικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν, ἀνεπτύχθη εἰς μέγαν βαθμὸν. Ἡ ἀνάγκη δὲ τῆς διαθέσεως τῶν πλεοναζόντων προϊόντων τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας, ὡς καὶ τῆς προμηθείας τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς συντήρησιν τοῦ πληθυσμοῦ τροφίμων καὶ ἄλλων χρεωδῶν ἢ πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τῆς βιομηχανίας διὰ τῶν ἀναγκαίων πρώτων ὑλῶν, συνετέλεσεν ὥστε καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ συγκοινωνία ν' ἀναπτυχθῶσι μεγάλως ἐν Εὐρώπῃ.

Ταῦτα προάγονται ἐξόχως διὰ πλήθους πλωτῶν ποταμῶν, διὰ πολυσχιδοῦς συστήματος διωρῶγων καὶ πυκνοτάτου δικτύου σιδηροδρόμων. Ἡ κεντρικὴ δὲ θέσις τῆς Εὐρώπης, ὁ εὐνοϊκὸς διαμελισμὸς τῶν ἀκτῶν καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν κατοίκων τῆς, συνετέλεσεν, ὥστε νὰ προαχθῇ τὸ ἐμπόριον καὶ μὲ τὰς λοιπὰς ἠπείρους. Δι' αὐτοῦ ἡ Εὐρώπη ἀνταλλάσσει τὰ προϊόντα τῆς πλουσίας βιομηχανίας τῆς μὲ ξένας ἀκατεργάστους ὕλας, τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην. Ἡ δὲ εὐπορία, τὴν ὁποίαν ταῦτα παρήγαγον, ἐξησφάλισε τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων τέχνη καὶ ἐπιστήμη ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν, ὅσον πουθενὰ ἄλλοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς.

1. Αί μεγάλοι ὁδοὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς συγκοινωνίας.

Ἄν ἐξαιρέσωμεν τὸ ἀεροπλάνον, τὸ ὁποῖον ἐξεμηδένισε καὶ τὰς μεγίστας ἀποστάσεις, τὸ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἐν ταυτῷ μέσον τῆς κατὰ ξηρὰν συγκοινωνίας εἶναι ὁ σιδηρόδρομος. Ἡ Ἑλλὰς μόνον ἀφότου ἐπεξέτεινε τὰ σύνορά της πρὸς βορρᾶν ἠδυνήθη νὰ συνδεθῇ σιδηροδρομικῶς μετὰ τὴν κεντρικὴν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην, τὴν ὁποίαν πρότερον μόνον διὰ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ πρὸς τὸ Βρινδήσιον, τὴν Τεργέστην καὶ τὴν Μασσαλίαν ἠδύνατο νὰ προσεγγίσῃ. Ἦδη ἡ ταχεῖα ἀμαξοστοιχία Ἀθηνῶν—Βελιγραδίου φέρει τὸν ταξιδιώτην ἐντὸς 26 ὥρων εἰς τὴν πύλην αὐτὴν τῆς Βαλκανικῆς, ὅπου διακλαδοῦνται αἱ ὁδοὶ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς δυσμᾶς. Ἡ πρώτη φέρει διὰ Βουδαπέστης καὶ Πράγας εἰς τὰ ἐμπορικὰ καὶ πνευματικὰ κέντρα τῆς Γερμανίας καὶ τῶν βορείων χωρῶν, ἡ ἑτέρα διὰ τῆς Βιέννης πρὸς τὰ ἄλλα κέντρα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, τοὺς Παρισίους, τὰς Βρυξέλλας, τὸ Λονδῖνον κτλ. Δὲν ἔπαυσεν ὁμως νὰ εἶναι ἐξυπηρετικὴ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλβετίαν ἡ ὁδὸς ἢ διὰ Βρινδησίου ἢ διὰ Βενετίας, ἐπειδὴ ἡ ἀπόστασις τῶν λιμένων τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἀπ' αὐτῶν δὲν εἶναι μεγάλη.

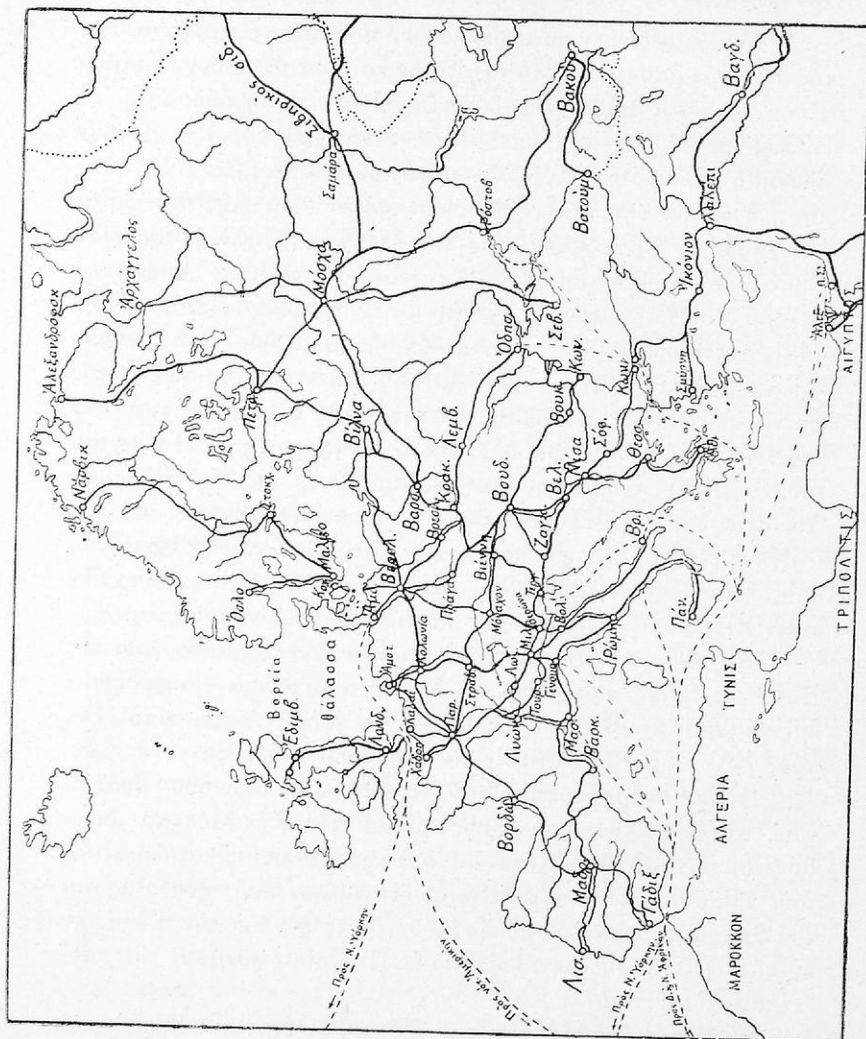
Ἄν ρίψωμεν βλέμμα εἰς τὸν χάρτην τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Εὐρώπης, διακρίνομεν εὐκόλως, ὅτι αἱ προέχουσαι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἔχουν διεύθυνσιν ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ καὶ ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ. Οὕτω διακρίνομεν τὰς ἑξῆς κυρίας ὁδοὺς :

1) *Τὸν σιδηρόδρομον τοῦ βορρᾶ*, ὅστις διὰ δύο βραχιόλων, τοῦ ἑνὸς ἐκ Πετρούπολεως καὶ τοῦ ἑτέρου ἐκ Μόσχας, διευθύνεται πρὸς τὸ Βερολῖνον καὶ διὰ τῆς Κολωνίας καταλήγει εἰς τοὺς Παρισίους. Οὗτος ἐκτείνεται ἔτι μᾶλλον πρὸς ἀνατολὰς διὰ τοῦ *ὑπερσιβηρικοῦ* σιδηροδρόμου, ὅστις συνδέει τὴν Εὐρώπην μετὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἐνῶ ἐν Παρισίοις συναντᾷ τὴν προέκτασιν αὐτοῦ.

2) *Τὸν σιδηρόδρομον τοῦ Νότου*. Οὗτος διὰ Βορδῶ καὶ Μαδρίτης καταλήγει εἰς Λισαβῶνα, ὅπου ἔχουν τὴν βάσιν των μεγάλοι ἀτμοπλοῖκαὶ ἐταιρεῖαι τῆς ὑπερωκεανείου συγκοινωνίας.

3) *Τὸν σιδηρόδρομον τῆς Ἀνατολῆς*, ὅστις ἀπὸ Παρισίων διὰ Στρασβούργου-Μονάχου-Βιέννης διευθύνεται πρὸς τὸ

Βελιγράδιον και διακλαδούμενος εις την Νίσαν καταλήγει πρὸς Ν. μὲν εις τὰς Ἀθήνας, πρὸς ΝΑ δὲ εις την Κωνσταντινούπολιν· ἐκεῖ, ἀπὸ τὸν σταθμὸν τοῦ Χαϊδάρ συνεχίζεται εις την Μι-

Εἰκ. 82. Αἱ σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι τῆς Εὐρώπης.

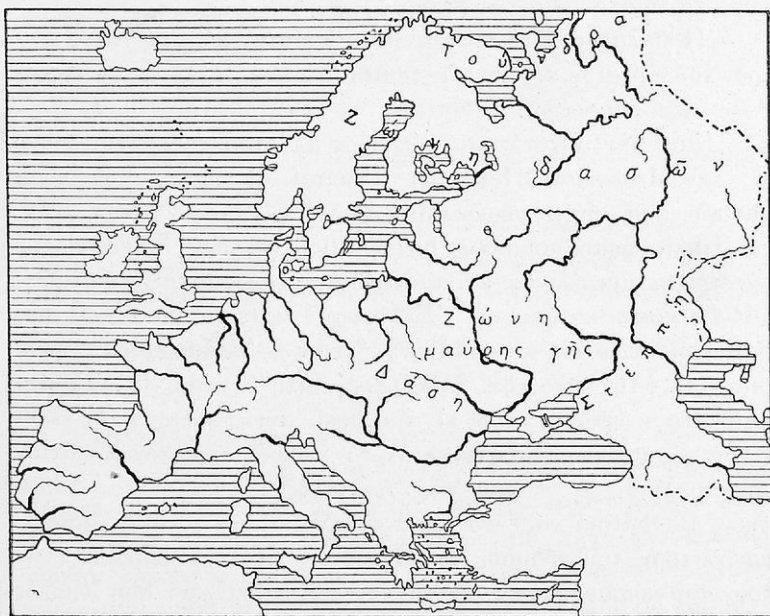
κρὰν Ἀσίαν καὶ διὰ τῶν Κιλικίων Πυλῶν φθάνει εἰς την Βαγδάτην καὶ τὸν Περσικὸν κόλπον ἢ διὰ τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης εἰς την ἱερὰν πόλιν τοῦ ἰσλαμισμού, την Μεδινάν.

3) Τὸν σιδηροδρομὸν τοῦ Σεμπλόν, ὅστις ἀπὸ Λονδίνου

διὰ Καλαί καὶ Παρισίων κατέρχεται εἰς τὸ Μιλάνον καὶ τὸ Βριν-
 δήσιον, ὁπόθεν αἱ ἀτμοπλοῖκαὶ γραμμαὶ φέρουσι διὰ Σουῆς
 πρὸς τὰς Ἰνδίας.

5) Τὸν σιδηρόδρομον *Βορρᾶ-Νότου*, ὅστις ἀπὸ Στοκχόλ-
 μης-Μάλμο-Βερολίνου-Μονάχου-Βερώνας καταλήγει εἰς Ῥώμην·
 ἕτερα γραμμὴ αὐτοῦ διὰ Πράγας-Βουδαπέστης Βελιγραδίου
 φθάνει εἰς Ἀθήνας.

Δευτερεύουσαι, ἀλλ' ἐπίσης ἀξιόλογοι γραμμαὶ εἶναι 1) ὁ
 σιδηρόδρομος Μιντι (τῆς Μεσημβρίας) Παρισίων-Μασσαλίας, 2)
 ὁ σιδηρόδρομος Κωνσταντίας-Βουδαπέστης καὶ 3) Σεβαστουπό-
 λεως Μόσχας-Ἀρχαγγέλου (ἢ Πετρούπολεως). Οὕτω αἱ μεγάλαί
 ὁδοὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς συγκοινωνίας διασταυροῦνται πρωτίστως

Εἰκ. 83. Οἱ πλωτοὶ ποταμοὶ τῆς Εὐρώπης.

εἰς Παρισίους, Μόναχον, Βιέννην, Βερολίνον, Βουδαπέστην, Μι-
 λάνον· αἱ πόλεις αὗται εἶναι τὰ μεγαλύτερα κέντρα τῆς σιδηρο-
 δρομικῆς κινήσεως ἐν Εὐρώπῃ. Ὡς δ' ἄλλαχού εἴπομεν, ἡ κίνη-
 σις αὕτη προάγεται διὰ πλήθους *πλωτῶν ποταμῶν* καὶ συστή-
 ματος *διωρύγων*. Ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς Εὐρώπης τὴν μεγαλυτέ-

ραν κίνησιν καὶ σπουδαιότητα διὰ τὴν συγκοινωνίαν ἔχουν ὁ **Ῥήνος**, ὁ **Δούναβις** καὶ ὁ **Ἄλβις**.

2. Ἡ σημασία τῆς Μεσογείου διὰ τὴν παγκόσμιον συγκοινωνίαν.

Ἡ Μεσόγειος θάλασσα συγκοινωνεῖ μὲ τὸν Ἀτλαντικὸν διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ, ὅστις ἔχει μῆκος μὲν 14 χιλιομέτρων, βάθος δὲ ἀνώτατον 300 μέτρων. Οὕτως ἡ Μεσόγειος παροραμενεῖ μακρὰν ἀπὸ τὰ βαθύτερα ψυχρὰ ρεύματα τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ αὐτόν· ἡ ἀτμόσφαιρά της εἶναι διανυγεστέρα, τὰ ὕδατά της γαλανώτερα, ἀλλὰ καὶ ἀλμυρότερα· δὲν ἔχει μεγάλας παλιρροίας καὶ τὰ κύματά της θραύονται αἰωνίως πρὸς τὰ ἴδια σημεῖα τῶν ἀκτῶν.

Ἡ θάλασσα αὕτη κατέχει θέσιν ἀρίστην κειμένη εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἀρχαίου κόσμου· ἐκ τούτου ἡ σημασία αὐτῆς ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ ὑπῆρξε μεγίστη.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δλόκληρος ἡ Ἱστορία ἐξειλίχθη γύρω εἰς τὴν Μεσόγειον. Πράγματι αἱ ἀκταί, αἱ νῆσοι, αἱ χερσόνησοι τῶν παρ' αὐτὴν χωρῶν (Μικρὰ Ἀσία, Ἑλλάς, Φοινίκη, Κρήτη, Ἰταλία) ἦσαν θαυμασίως διερρουθμισμένα, ὥστε νὰ εὐνοήσουν τὰς πρώτας συναλλαγὰς καὶ τὰς πρώτας σχέσεις μεταξὺ τῶν λαῶν. Οἱ **Φοίνικες**, κατόπιν οἱ **Ἕλληνες** ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ «ὡς βάρταχοι γύρω εἰς μίαν λίμνην». Ὄταν ἡ **Ἑλλάς** ἔχασε τὴν κυριαρχίαν, τὴν διεδέχθη ἄλλη μεσογειακὴ δύναμις, ἡ **Ῥώμη**. Ἀργότερον ὑψώθη πάλιν εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς πόλις ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, τὸ **Βυζάντιον**. Αὐτὸ εἴλκυσε πρὸς τὸν Κεράτιον τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς Ἀνατολῆς (Τραπεζοῦντα, Δαμασκόν, Βαγδάτην) καὶ ἔγινε κατὰ τὸν Μεσαίωνα τὸ μέγα ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ κόσμου. Ἡ Μεσόγειος εἶναι καὶ τώρα τὸ κέντρον τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὴν κίνησιν αὐτὴν μετέχουν ἤδη ζωηρῶς καὶ πόλεις Ἰταλικαί, ἡ **Βενετία**, ἡ **Γένοβα**, ἡ **Πίζα**, ὀφείλουσαι καὶ αὐταὶ τὴν μεγάλην τῶν ἀκμὴν εἰς τὴν θέσιν τῶν ἐπὶ τῆς σπουδαίας ταύτης θαλάσσης.

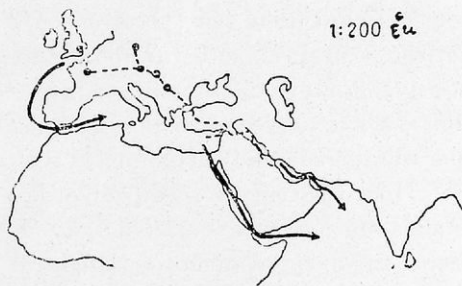
Κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, μὲ τὴν τελειοποίησιν τῆς ναυτιλίας, τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς νέας θαλασσίας ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας, ἀρχίζει ἡ ἀνύψωσις τῆς **Ἰσπανίας** καὶ τῆς **Πορτογαλλίας** εἰς δυνάμεις διεξαγούσας τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον. Ἡ

Μεσόγειος χάνει τώρα πολύ από την σπουδαιότητά της· αποκλεισμένη προς ἀνατολάς, χωρὶς καμμίαν διέξοδον, ἐγκαταλείπεται, ἐν ᾧ ὁ Ὠκεανὸς λικνίζει τοὺς ναυτίλους εἰς τὰ ταξίδια πρὸς τὴν γῆν τῶν ὀνειρώων των.

Κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἡ τομὴ τοῦ **Σουεξ** ἀπέδωκεν ἀπὸ τοῦ 1870 εἰς τὴν Μεσόγειον τὴν ὁδὸν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν μέρος τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἀκμῆς της.

Αὕτη ἀπέβη πάλιν ὁ διάμεσος σταθμὸς τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ τῆς βιομηχανικῆς δυτικῆς καὶ μέσης Εὐρώπης καὶ τῆς Νοτίου Ἀσίας, τῆς πλουσίας εἰς

πρώτας ὕλας. Οὕτως ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον ἡ Μεσόγειος θάλασσα ὑπῆρξε θέατρον συνεχοῦς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ τοιοῦτον, οἷον οὐδαμοῦ ἀλλαγῆς ἀπαντᾶται ἐπὶ τῆς γῆς.

Εἰκ. 84. Συγκοινωνία Εὐρώπης—Ν. Ἀσίας.

3. Ἡ Ἑλλάς ὡς μεσογειακὸν καὶ Εὐρωπαϊκὸν κράτος.

Ἡ Ἑλλάς κειμένη ἐν τῇ ἀνατολικῇ λεκάνῃ τῆς Μεσογείου καὶ δὴ ἐγγύτερον πρὸς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουεξ ἐξ ὄλων τῶν ἄλλων μεσογειακῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης κατέχει προνομιοῦχον θέσιν (εἰκ. 29). Συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην, ἔχουσα ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πειραιῶς τὸν πρῶτον σημαντικὸν σταθμὸν ἐπὶ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ ἀπὸ Βορνησίου καὶ Μασσαλίας πρὸς τὸ Σουεξ, ἀποτελεῖ διάμεσον σταθμὸν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας. Καὶ τὴν θέσιν ταύτην διατηρεῖ καὶ διὰ τὴν ἀεροπορικὴν συγκοινωνίαν. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔλαβεν ἡ συγκοινωνία αὕτη, τὰ ἑλληνικὰ ἀεροδρόμια, πρὸ πάντων τὸ τῆς Δεκελείας, ἔγιναν γνωστότατα εἰς τὸν κόσμον, ἀποτελοῦντα βάσεις καὶ σταθμοὺς ἀνεφοδιασμοῦ τῶν ἀεροπλάνων σπουδαιοτάτους.

Ἄλλη ἀξιολογωτάτη ὁδὸς διὰ τὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῶν χωρῶν τοῦ Εὐξείνου πόντου διέρχεται ἐπίσης διὰ τοῦ Πειραιῶς. Ἐκ τούτου ὁ ἑλληνικὸς οὗτος λιμὴν, ὅστις πρὸ 80 ἐτῶν ἦτο μικρὸν καὶ ἀσήμαντον χωρίον ἀλιέων, ἀπέβη εἰς τῶν μεγαλυτέρων λιμένων, ὁ δεύτερος μετὰ τὴν Μασσαλίαν λιμὴν τῆς Μεσογείου. Ἡ ἑλληνικὴ σημαία διαπλέει τὰς θαλάσσας ὄχι μόνον τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξείνου, ἀλλὰ καὶ ὄλων τῶν Ὀκεανῶν. Μὲ τὰ πλοῖα τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ξένης ἀτμοπλοίας τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας καὶ τῆς νεαρᾶς μας βιομηχανίας (σταφίς, καπνός, οἶνοι, ἔλαιον, ἔσπεριδοειδῆ κλπ.) μεταφέρονται καὶ πωλοῦνται εἰς τὰ μεγαλύτερα κέντρα τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου.

Πρὸς τὴν ζωηρὰν ταύτην οἰκονομικὴν κίνησιν δύναται νὰ παραβληθῇ ἡ πνευματικὴ κίνησις ἐν Ἑλλάδι, ἃν καὶ αὕτη εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὰ πρῶτα τῆς βήματα. Μὲ τὰ Πανεπιστήμια, τὴν Ἀκαδημίαν, τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιστημονικὰ τῆς ἰδρύματα ἡ Ἑλλὰς παρακολουθεῖ τὴν κίνησιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης. Οὕτω ἡ Ἑλλὰς διὰ τῆς ἐξαιρέτου γεωγραφικῆς τῆς θέσεως καὶ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐργατικότητος τῶν τέκνων τῆς συναγωνίζεται μετὰ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου, συμβάλλουσα εἰς τὴν συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

4. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς σήμερον ἐν Εὐρώπῃ.

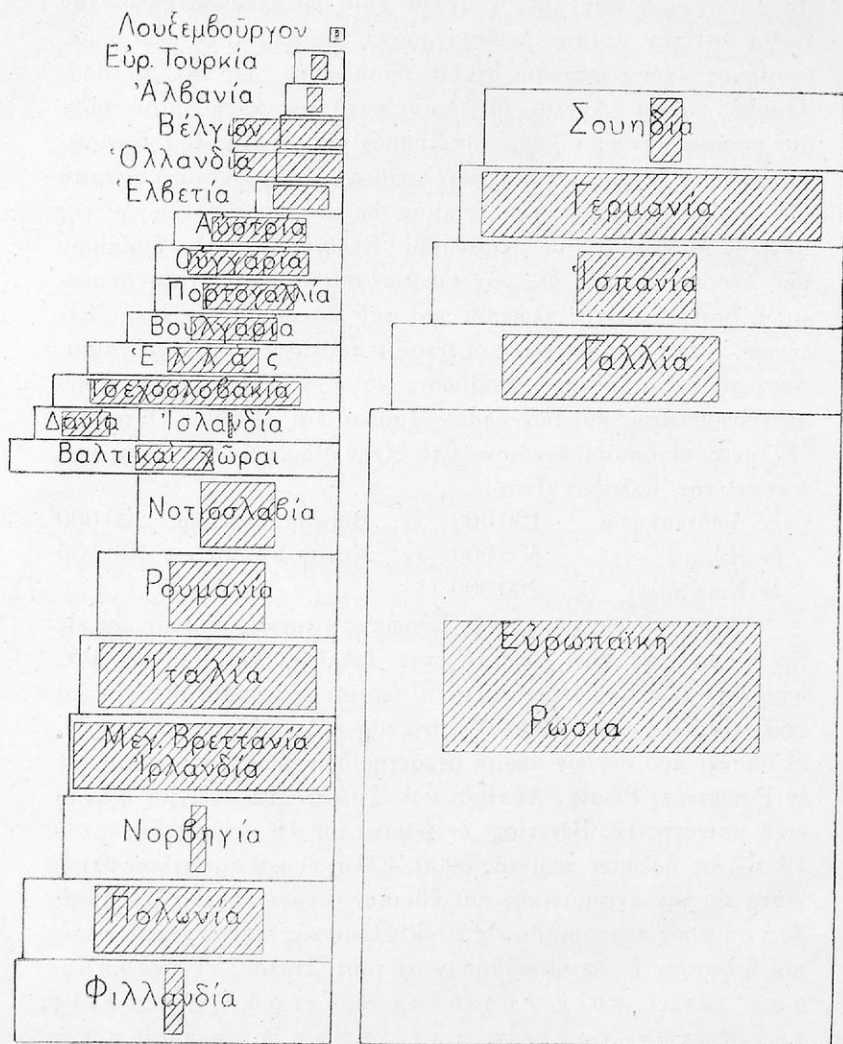
Τὰ πολιτικὰ ὄρια τῶν κρατῶν σπανίως ταυτίζονται μὲ τὰ ἐθνικά των ὄρια. Τοῦτο ἰσχύει διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς καὶ διὰ μερικὰ ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης. Ἡ μικρὰ Ἑλλὰς ἀγωνιζομένη συνεχῆ ἀγῶνα ἀπὸ τοῦ 1912 ἐπέτυχε ν' ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν τὴν Ἠπειρον, τὴν νότιον Μακεδονίαν, τὴν Θράκην καὶ Ἰωνίαν, ὡς καὶ τὰς περισσοτέρας τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἀλλ' ἡ ἀτυχὴς ἔκβασις τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀγῶνος ἀπεστέρησε τὴν Ἑλλάδα τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τῆς Δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ τῶν νήσων Ἰμβροῦ καὶ Τενέδου. Οἱ Ἕλληνες τῶν χωρῶν τούτων ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκπατριθοῦν καὶ νὰ προσφύγουν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τοῦ ὀλεθροῦ τούτου ἀτυχήματος ἐπωφελήθησαν οἱ μὲν Ἀλβανοί, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν προσάρτησιν τῆς Βορείου Ἠπείρου

εἰς τὴν χώραν των, οἱ δὲ Ἴταλοὶ διὰ τὸ κατακρατῆσαι τὴν Ρόδον καὶ τὴν λοιπὴν Δωδεκάνησον, τὴν ὁποῖαν δι' ἐπισήμου συνθήκης εἶχον ὑποσχεθῆ, ὅτι θ' ἀποδώσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁμοίως καὶ οἱ Ἄγγλοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον προσέφεραν ὑπὸ ὄρους τὴν Κύπρον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀρνοῦνται τώρα νὰ ἐκπληρώσουν προᾶξιν δικαίαν. Πρὸς τούτοις ἡ γραμμὴ τῶν συνόρων μας πρὸς τὴν Σερβίαν ἀφῆκεν εὐρείαν ζώνην τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας μὲ πληθυσμὸν Ἑλληνικὸν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Σέρβων· ἔνεκα δὲ τῶν πιέσεων αὐτῶν ἀποβαίνει δύσκολος ἡ διατήρησις τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἔθνισμοῦ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, ὅπως καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι παρέμειναν ἐν Βουλγαρίᾳ. Δυσχερὴς εἶναι ἐπίσης ἡ διαβίωσις καὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν νήσων Ἰμβρου καὶ Τενέδου. Οὕτως οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι διαβιοῦν ὑπὸ ξένην διοίκησιν εἰς χώρας γειτονικὰς τῆς Ἑλλάδος εἶναι :

ἐν Δωδεκανήσῳ	150 000	ἐν Βορείῳ Ἡπειρῷ	200 000
ἐν Κύπρῳ	300 000	ἐν Νοτίῳ Σερβίᾳ	100 000
ἐν Κων/πόλει	200 000		

Ἄλλὰ καὶ εἰς χώρας τῆς Εὐρώπης κειμένας μακράν, ὡς εἰς τὴν Ρουμανίαν, τὴν Ρωσίαν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν κλπ. ὑπάρχουν ἑλληνικαὶ κοινότητες, αἱ ὁποῖαι διατηροῦν σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας ἑλληνικάς. Εἶναι λείψανα τῶν πολυαρίθμων παροικιῶν, αἱ ὁποῖαι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη δεκαετηρίδων ἤκμαζον προπάντων ἐν Ρουμανίᾳ, Ρωσίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Παράδειγμα ἡ ἑλληνικὴ κοινότης τῆς Βενετίας· ἐν ᾧ κατὰ τὸν 18 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19 αἰῶνος ἠρίθμει περὶ τὰς 5000 Ἑλλήνων καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἔθνικὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, σήμερον περιορισθῆ εἰς 20-30 ἑλληνικὰς οἰκογενεῖας· οἱ λοιποὶ ἢ ἔφυγον ἢ ἀφωμοιώθησαν μὲ τοὺς Ἰταλοὺς. Τὴν σήμερον εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ κερδίξῃ κανεὶς τὸν ἄρτον τοῦ εἰς τὴν ξένην γῆν καὶ συγχρόνως νὰ διατηρῇ τὸν Ἑλληνισμόν του. Ἀχμαῖον τὸν ἔθνισμὸν των διατηροῦν οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἐγκατεστημένοι Ἕλληνες καὶ πολλοὶ τῶν ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ Ἑλλήνων. Ἄν τούτους ὑπολογίσωμεν εἰς 700 000, τότε ὁ ὅλος ἑλληνισμὸς ἐπὶ τῆς Γῆς πρέπει νὰ ἀνέρχεται εἰς 8 000 000.

Ἐπιφάνεια καὶ πληθυσμὸς τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.
 Τὰ λευκὰ σχήματα παριστοῦν τὴν ἐπιφάνειαν, τὰ πληρῶ τὸν πληθυσμὸν
 ἐκάστης χώρας.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης.

ΚΡΑΤΟΣ	Ἐπιφάνεια εἰς τετρ. χιλιόμετρα	Πληθυσμός εἰς ἑκατομ. μύρια	Πυκνότης πληθυσμοῦ	Σπουδαιότεραι πόλεις μὲ χιλιάδας τῶν κατοίκων <i>Πρωτεύουσαι</i>
Ἀλβανία (βασιλείον)	27500	1	36	Τιрана 12. Σκόδρα 24. Κορυτσά 20. Ἀργυροκά- στρον 10. Ἐλβασάν 10. Δυρράχιον 5.
Αὐστρία (δημοκρατία)	84000	6,7	80	Βιέννη 2 ἑκ. Γκρατς 150. Λίντς 100. Ἴνσμπρουκ 60. Σάλτσμπουργκ 40.
Βέλγιον (βασιλείον)	30000	8	265	Βρυξέλλαι 800. Ἀμβέρσα 400. Λυτίχη 250. Γάνδη 200. Ὄστένδη 40.
Βουλγαρία (βασιλείον)	103000	6	58	Σόφια 210 Φιλιππούπο- λις 85. Βάρνα 60. Ρουχ- τσούκι 45. Πύργος 30. Πλεύνα 30.
Γαλλία (δημοκρατία)	550000	41,5	75	Παρίσι 4,5 ἑκ. Μασ- σαλία 650. Λυών 570. Μπορντώ 250. Δίλλη 200. Ἄγ. Στέφανος 200. Στρασ- βούργον 200. Νάντη 180. Τουλούζ 180. Νίκαια 180. Χάβρη 150. Ρουέν 120. Ρουμπαί 110. Νανσύ 110. Ρένς 100. Μυλούζη 100. Τουλών 100 Γρενόβλη 85. Διζὸν 75. Καλαί 70.
Γερμανία (δημοκρατία)	470000	65	138	Βερολίνον 4 ἑκ. Ἀμβούρ- γον Ἀλτόνα 1,3 ἑκ. Κολο- νία 700. Μόναχον 685. Λειψία 680. Ἔσσην 630. Δρέσδη 620 Μπρεσλάου 600. Φραγκφούρτη 540. Ντόρτμουντ 520. Λύσσελ- δορφ 460. Ἀννόβερον 425. Ντούσμπουργκ 420. Νυρεμ-

ΚΡΑΤΟΣ	Ἐπιφάνεια εἰς τετρ. χιλιόμετρα	Πληθυσμός εἰς ἑκατομ- μύρια	Πυκνότης πληθυσ- μοῦ	Σπουδαιότεραι πόλεις μέ χιλιάδας τῶν κατοίκων <i>Πρωτεύουσαι</i>
				Βέρογη 400. Στουτγάρδη 340. Χέμνιτς 330. Μποχουμ 320. Μαγδεμβούργον 300. Βρέμη 300. Καϊνίμπεργ 285. Στεττίν 250. Μάνχαϊμ 250. Κίελ 250. Χάλλη 200. Κάσσελ 170. Αὐγούστα 160. Ἄαχεν 150. Βρουσβύκη 150. Καρλσρούη 150 κλπ.
<i>Δανία</i> (βασιλείον)	43000	3,5	83	<i>Κοπεγχάγη</i> 770.
<i>Δάντσιχ</i> (ἐλευθέρα πόλις)	1900	0,385	188	<i>Δάντσιχ</i> 250.
<i>Ἑλβετία</i> (δημοκρατία)	41000	4	100	<i>Βέρογη</i> 100. Ζυρίχη 250. Μπάζελ 150. Γενεύη 150. Λωζάνη 70. Σαιν Γκάλλεν 70. Λυκέορη 50.
<i>Ἑλλάς</i> (βασιλείον)	130000	6,5	50	<i>Ἀθήναι</i> -Πειραιεὺς 750. Θεσσαλονίκη 240. Πάτραι 60. Καβάλλα 50. Βόλος 40. Κέρκυρα 35.
<i>Ἑσθονία</i> (δημοκρατία)	45000	1,2	24	<i>Ρεβάλ</i> 125. Δορπὰτ 50.
<i>Ἰσπανία</i> (δημοκρατία)	505000	22,5	44	<i>Μαδρίτη</i> 850. Βιρκελίονη 700. Βαλεντία 260. Σεβίλλη 200. Μαλάγα 160. Μουρκία 150. Σαραγόσα 150. Μπιλμπάο 150. Γρανάδα 100. Καρθαγένη 100. Κορδοῦη 80. Σαντάνδεο 80. Κάδιξ 80. Βαλαδόλιδον 80. Τολέδον 25. (Γιβραλτάρ 30).

ΚΡΑΤΟΣ	*Επιφάνεια εις τετρ. χιλιόμετρα	Πληθυσμός εις έκατομ- μύρια	Πυκνότης πληθυσ- μοῦ	Σπουδαιότεραι πόλεις μέ χιλιάδας τῶν κατοίκων <i>Πρωτεύουσαι</i>
Ἰταλία (<i>βασιλείον</i>)	310000	41	133	<i>Ρώμη</i> 1 ἐκ. Μιλάνον 1 ἐκ. Νεάπολις 850. Γένονα 600. Τουρίνον 600. Παλιέ- μον 400. Φλωρεντία 300. Βενετία 250. Βολωνία 250. Κατάνη 220. Τεργέστη 200. Μεσσήνη 180. Βερόνα 150. Βάρι 130. Λιβόρον 120. Πάδουα 120. Φεργάρα 100. Σπέτσια 100. Καλιόρι 90. Ἄγκουσαι 80. Πίζα 80. Συ- ρακοῦσαι 50. Φιοῦμη 50. Βρινδήσιον 40.
Δετονία (<i>δημοκρατία</i>)	66000	1,9	28	<i>Ρίγα</i> 380. Λιμπάου 60.
Διθουανία (<i>δημοκρατία</i>)	58000	2,3	40	<i>Κόβνο</i> 100.
Λουξεμβούργ. (<i>μέγα δονκῆιον</i>)	2600	0,3	110	<i>Λουξεμβούργον</i> 50.
Μ Βρετανία καὶ Ἰρλανδία (<i>βασιλείον</i>)	315000	49	135	<i>Λονδίνον</i> 8,2 ἐκ. Λίβερ- πουλ 1,2 ἐκ. Μπέριγγα 1,2 ἐκ. Γκλαϊσχω 1,1 ἐκ. Μάντσεστερ 1 ἐκ. Σχέφ- φιλντ 500. Λήδς 500. Μπρίστολ 400. Ἐδιμβούρ- γον 400. Δουβλίον 400. Μπέλφαστ 400. Μπράντ- φορδ 300. Χόλλ 300. Νιού- κασλ 280. Στόκ 275. Πόρτσ- μουθ 250. Κάροιδφ 220. Πλύμουθ 200. Ντέντη 175. Ἄμπερντὴν 160. Σωσαίμ- πτον 150. Ὁξφορδ 80. Καίμπριτζ 70. Κόρκ 80. Ντόβερ 40.
Μονακό (<i>δημοκρατία</i>)	2000	22000		<i>Μονακό</i> 2.

ΚΡΑΤΟΣ	Ἐπιφάνεια εἰς τετρ. χιλιόμετρα	Πληθυσμός εἰς ἑκατομύρια	Πυκνότης πληθυσμοῦ	Σπουδαιότεραι πόλεις μὲ χιλιάδας τῶν κατοίκων <i>Πρωτεύουσαι</i>
Νορβηγία (βασιλείον)	325000	2,8	9	"Όσλο (Χριστιανία) 250. Μπέργκεν 100. Χάμμερ- φρεστ 4.
Νοτιοσλαβία (βασιλείον)	250000	14	56	Βελιγράδιον 250. Ζαγκρέπ (Ἄγραμ) 185. Σουμποτί- τσα (Μαρία Θηρεσιούπο- λις) 100. Σεράγεβον 80. Νοβισάτ 65. Σκόπια 65. Δουμπλιάνα (Λάιμπαχ) 60. Σπαλάτον 45. Νίση 35. Μοναστήριον 30. Κετίγη 6.
Ὀλλανδία (βασιλείον)	34000	7,8	230	Χάγη 430. Ἄμστερνταμ 750. Ρότερνταμ 589. Οὐ- τρέχτη 150. Γκρόνινγκεν 10. Χάαρλεμ 100. Λάιν- τεν 70.
Οὐγγαρία (βασιλείον)	93000	5,5	93	Βουδαπέστη 1,2 ἑκ. Σε- γκεδιν 130. Ντεμπρετσέν 120.
Πολωνία (δημοκρατία)	390000	32	80	Βαρσοβία 1,1 ἑκ. Λότζ 600. Λεμβέργη 250. Πό- ζεν 250. Κρακοβία 200. Βίλνα 130. Κάττοβιτς 100.
Πορτογαλλία (δημοκρατία)	93000	6,5	71	Λισσαβών 580. Πόρτο 200.
Ρουμανία (βασιλείον)	300000	18	61	Βουκουρέστιον 630. Κισ- νόβ 120. Ίάσιον 100. Τσέρ- νοβιτς 100. Κλάουζεν- μπουργ 100. Γαλάτσι 100. Τέμεσβαρ 90. Πλοέστι 80. Βραίλα 70. Κωνσταντία 50. Κραγιόβα 60. Χέρμαν- σταδ 50. Κρόνσταδ 50.
Ρωσία (Εὐρωπαϊκὴ) (δημοκρατία)	4600000	121	23	Μόσχα 2 ἑκ. Πετρούπο- λις 1,6 ἑκ. Κίεβον 500. Χάρκοβον 400. Ὀδησσός 400. Ροστόβ 380. Σαράτο-

ΚΡΑΤΟΣ	Ἐπιφάνεια εἰς τετραγ. χιλιόμετρα	Πληθυσμός εἰς ἑκατομ- μύρια	Πυκνότης πληθυσ- μοῦ	Σπουδαιότεραι πόλεις μὲ χιλιάδας τῶν κατοίκων <i>Πρωτεύουσαι</i>
				βον 200. Νίζνι Νοβγορόδ 180. Καζάν 180. Σαμάρα 170. Ἀστραζάν 170. Μίνσκ 125. Ταϊγάνιον 80. Σεβα- στούπολις 75.
<i>Σουηδία</i> (βασιλείον)	450000	6	15	<i>Στοκχόλμη</i> 500. Γκέτε- μποργκ 250. Μάλμο 120.
<i>Τουρκία</i> (Εὐρωπαϊκὴ) (δημοκρατία)	27000	1,1	37	<i>Κωνσταντινούπολις</i> 550. Ἀδριανούπολις 35
<i>Τσεχοσλοβα- κία</i> (δημοκρατία)	140000	15	107	<i>Πράγα</i> 850. Μπρουν 260. Πίλσεν 100. Πρεσβούργον 100.
<i>Φιλλανδία</i> (δημοκρατία)	390000	3,5	10	<i>Ἑλσιγκφορς</i> 320.
<i>Ἡ ὅλη Εὐρώπη</i>	11324700	492	43	

2. Πυκνότης πληθυσμοῦ 1820 καὶ 1920
ὡς ἐμφαίνεται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων ἐπὶ 1 τ. χλμ.

Χ Ω Ρ Α	1828	1920	Χ Ω Ρ Α	1820	1920
Ἀγγλία	66	154	Ἰσπανία	22	42
Βέλγιον	110	245	Ἰταλία	53	126
Γαλλία	57	71	Νορβηγία	3	8
Γερμανία	48	127	Πορτογαλία	35	70
Δανία	27	76	Ρωσία Εὐρωπαϊκὴ	7	23
Ἑλλάς	15	36	Σουηδία	6	14

3. Πληθυσμὸς εἰς ἑκατομμύρια κατοίκων.

Χ Ω Ρ Α	1680	1780	1880	1930
Ἀγγλία	6	10	35	49
Γαλλία	19	25	37	41,5
Γερμανία	10	20	45	65
Ἰταλία	12	13	29	41
Ρωσία	13	27	84	121
Ἑλλάς	—	—	1,7	6,5

4. Χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους. Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων.
Συγκοινωνία.

ΚΡΑΤΟΣ	Χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους κατ' ἀναλογίαν ἐπὶ τοῖς %					Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων κατ' ἀναλογίαν ἐπὶ τοῖς %			Σιδηροδρομοὶ εἰς χλμ.
	Ἄγροι	Ἀμπελοὶ	Λιβάδια καὶ βοσκαὶ	Λάση	Ἄγροι ἐξτάσεις	Γεωργία, κτηνοτροφία, αἰκία	Βιομηχανία καὶ μεταλλουργία	Ἐμπορίον καὶ βιοτέχνια	
Ἑλλάς	18	2	14	18	48	61	22	10	2700
Ἰταλία	40	6	25	16	13	56	28	8	16700
Ἰσπανία	35	4	20	21	20	56	15	5	16300
Πορτογαλλία	42	2	27	3	46	—	—	—	3300
Γαλλία	56	3	11	16	14	41	36	10	63600
Βέλγιον	43		27	18	12	17	51	17	9382
Ὁλλανδία	30		37	8	25	24	38	21	3680
Ἀγγλία	25		52	4	19	10	55	21	37700
Ἑλβετία	15		40	20	25	26	45	17	5600
Ἀυστρια	37		24	33	6	57	24	9	5800
Ὀυγγαρία	42		23	28	7	64	16	7	8800
Ρουμανία	47		12	18	23	—	—	—	11700
Γερμανία	49		16	26	9	35	40	12	57500
Πολωνία	32		30	23	15	65	14	—	19700
Δανία	43		32	8	17	43	25	15	5300
Νορβηγία	1		7	22	70	37	29	20	3800
Σουηδία	9		3	58	30	46	26	11	16700
Φιλανδία	3		5	49	43	72	11	4	5300

Ἀριθ. Πρωτ. 44781
Δ. Έκπ. 15301

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 13 Ἀπριλοῦ 1932.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐχόντες ὑπ' ὄφθαλμόν τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου 5045, καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης, τὴν περὶ λαμβανομένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 501 πρακτικὸν τοῦ Ἐκπαιδευτικῆς Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου, ἀποφασίζομεν, ὅπως ἐγκριθῆ ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χοῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Β' τάξεως τῶν γυμνασίων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Γεωγραφία*» βιβλίον τοῦ Π. Μεγα, διὰ μίαν πενταετίαν, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1932 - 33 ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅπως ὁ συγγραφεὺς συμμορφωθῆ κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ὁ ὑπουργός
Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

*Ἄρθρον 3ον τοῦ Π. Διατάγματος
«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμῆσεως τῶν ἐγ-εκρινέντων
διδακτικῶν βιβλίων».*

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ ἐπιλεγόμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεως τὸν ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνοτέρα κατὰ 15% τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προῖτος Διατάγματος κανονισθείσης ἀνευ βιβλιοσήμεου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης εἰσπραχθεῖσας καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἐξαφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυπῶνται τὸ παρὸν ἄρθρον.